T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ALİ HALİM NEYZİ'NİN ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİLAL DURĞUN

BURSA - 2022

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

ALİ HALİM NEYZİ'NİN ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HİLAL DURĞUN

Danışman

Prof. Dr. NESRİN KARACA

BURSA – 2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 13/06/2022

Tez Başlığı / Konusu: ALİ HALİM NEYZİ'NİN ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 301 sayfalık kısmına ilişkin, 13/06/2022 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

1- Kaynakça hariç
2- Alıntılar hariç/dahil
3- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
13/06/2022

Adı Soyadı:	HİLAL DURĞUN
Öğrenci No:	701841010
Anabilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Tezli Yüksek Lisans
Statüsü:	☐ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman
Prof. Dr. Nesrin KARACA

Yemin Metni

Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak sunduğum "Ali Halim Neyzi'nin Romanları Üzerine Bir İnceleme" başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle ya da paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

Tarih ve İmza

13/06/2022

Adı Soyadı: Hilal DURĞUN

Öğrenci No: 701841010

Ana Bilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı

Programı: Tezli Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701841010 numaralı Hilal DURĞUN'un hazırladığı **"**Ali Halim Neyzi'nin Romanları Üzerine Bir İnceleme" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 28/06/2022 günü 10.00-11.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

28/06/ 2022

Üye

(Tez Danışmanı ve Sınav Komisyon Başkanı)

Prof. Dr. Nesrin KARACA

Bursa Uludağ Üniversitesi

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701841010 numaralı Hilal DURĞUN'un hazırladığı **"**Ali Halim Neyzi'nin Romanları Üzerine Bir İnceleme" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 28/06/2022 günü 10.00-11.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

28/06/ 2022

Üye

Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU

Bursa Uludağ Üniversitesi

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda 701841010 numaralı Hilal DURĞUN'un hazırladığı **"**Ali Halim Neyzi'nin Romanları Üzerine Bir İnceleme" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 28/06/2022 günü 10.00-11.00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının başarılı olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

28/06/ 2022

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Koray ÜSTÜN

Hacettepe Üniversitesi

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Hilal DURĞUN

Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Bilim Dalı : Yeni Türk Edebiyatı

Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı : XI+282

Mezuniyet Tarihi : …/…/2022

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Nesrin KARACA

ALİ HALİM NEYZİ'NİN ROMANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ali Halim Neyzi, Türk edebiyatına birçok türde eser kazandırmış bir yazardır. Çalışmamızda Neyzi'nin on üç romanı incelenmiş olup roman tekniği ve romanları ile anıları arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Neyzi romanlarında gerçek âlem ve kurmaca âlemi özdeştirerek kendisine has bir roman dünyası yaratır. Yaşadığı, tanık olduğu olayları romanları vasıtasıyla gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlayan Neyzi'nin romanları edebî değerlerinin yanında bir devri ele alan içerisinde akan yaşamı da barındıran eserler olma özelliğini taşımaktadır.

Çalışmamızda Ali Halim Neyzi'nin romanları üç başlıkta incelenmiştir. Birinci bölüm "Ali Halim Neyzi'nin Hayatı, Sanatı ve Eserleri" başlığı ile hayatı ve edebi yaşamının ardından eserleri ile ilgili genel bilgi verilmiştir. İkinci bölüm "Ali Halim Neyzi'nin Romanları" başlığı ile romanlar olay örgüsü, zaman, mekân, anlatım teknikleri kavramları etrafında tahlil edilmiştir. Çalışmamızın üçüncü bölümde ise "Ali Halim Neyzi'nin Romanlarında Anının Yeri ve Önemi" başlığı altında romanların kurmaca mı yoksa gerçek âleme mi ait olduğu romandaki bulgular etrafında incelenmiştir. Çalışmamız genel bir değerlendirmenin yer aldığı sonuç ve kaynakça bölümleri ile bitirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ali Halim Neyzi, Roman, Roman Tahlili, Olay Örgüsü, Zaman, Mekân, Kişiler, Anlatım Teknikleri.

ABSTRACT

Name and Surname : Hilal DURĞUN

University : Bursa Uludag University

Institution : Social Science Institution

Field : Turkish Language and Literature

Branch : The New Turkish Literature

Degree Awarded : Master

Page Number :XI+282

Degree Date : …./…./2022

Supervisor : Prof.Dr. Nesrin KARACA

A REVIEW ON ALİ HALİM NEYZİ'S NOVELS

Ali Halim Neyzi is a writer who has brought many works in Turkish literature. In our study, Neyzi's thirteen novels were examined and the novel technique and the relationship between his novels and his memories were tried to be determined. Neyzi creates a unique novel world by identifying the real world and the fictional world in his novels. Neyzi's novels, which aim to transfer the events that he has lived and witnessed to future generations through his novels, have the feature of being works that include the life flowing in a period as well as their literary values.

In our study, Ali Halim Neyzi's novels are examined under three titles. In the first part, with the title of "Life, Art and Works of Ali Halim Neyzi", general information is given about his life and works after his literary life. The second chapter is titled "Ali Halim Neyzi's Novels" and the novels are analyzed around the concepts of plot, time, space, and narrative techniques. In the third chapter, under the title of "The Place and Importance of Memory in Ali Halim Neyzi's Novels", whether the novels belong to the real world or the fictional world is examined around the findings in the novel. Our study ends up with the conclusion and bibliography sections, which includes a summative assessment.

Key words: Novel, Novel Analysis, Plot, Time, Space, Narration Techniques.

ÖN SÖZ

Her sanatçı içinde yaşadığı toplumun ürünüdür. Yaşadığı toplumun yaşamından, kültüründen, dinî- ahlâkî değerlerinden etkilenir. Bu etkilenmenin sonuçları da sanatçının eserlerinde takip edilebilir. Romancı kimliğini üzerine yaptığımız çalışmamızda Ali Halim Neyzi'nin hayatı, edebî kişiliği-çevresi ve eserleri incelenmiştir.

Çalışmamız üç başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölüm Ali Halim Neyzi'nin yaşamı, hayatı ve eserleri hakkında, ikinci bölüm romanınlarının tahlil edildiği, üçüncü bölüm ise romanlarının anı türü ile ilişkisi bağlamında incelenmiştir. Sonuç bölümü ile Neyzi'nin romanları ve roman tekniği üzerine genel bir değerlendirme yapılarak çalışma sonlandırılmıştır.

Yazarlık serüvenine 12 yaşında başlayan Ali Halim Neyzi'nin ilk romanı Sibirya Ovalarında'n son romanı Benim Sigortacılarım I-II'a kadar 59 yıllık roman yazarlığı incelenmiştir. Çalışmamızda romanlar kronolojik sıraya göre incelenerek Ali Halim Neyzi'nin romanlarının kimliği çıkarılmaya çalışılmıştır. Roman tahlilleri boyunca roman içerisinde yer alan sosyal, tarihi, kültürel unsurlar "Romana Dair" başlığı altında incelenmiştir. Bu zenginlikler arasında dönemin çocuk oyunları, eğlence anlayışı, aile ilişkileri, batıl inançları vb. sayılabilir.

Romanlarının merkezine insanı yerleştiren Neyzi roman tekniğiyle olayları, kültürü ve değerleri kendi bakış açısı ile değerlendirerek okura sunmaktadır. Romanlarının konusunu genellikle anılarından seçen yazar, bireysel temalar ile oluşturduğu eserleri de mevcuttur. Entelektüel bir çevrede doğup yaşamını sürdüren Ali Halim Neyzi'nin çevresini döneminin önemli sanatçıları, yayıncıları, bilim insanları oluşturmaktadır. Bu çevresini, okuduğu kitapları, bilgi ve birikimini romanlarında kullanır.

Çalışmamızın sonucunda roman dünyasının gerçek dünyadan beslendiği, yazarın da gerçek dünya olarak öncelikle kendi yaşamı ve içinde yaşadığı toplumu ele aldığı tespit edilmiştir. Ali Halim Neyzi'nin roman dünyasını kendi yaşamı ve anıları ile besleyen Neyzi'nin romanlarının temasını ne oluşturursa oluştursun merkezinde yaşayan insan ve gerçek bulunmaktadır.

Çalışmamda beni destekleyen kıymetli hocam Prof. Dr. Nesrin Karaca'ya eğitim hayatım boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen canım aileme, varlığı ile bana güç veren eşime teşekkürü bir borç bilirim.

Hilal DURĞUN

Bursa,2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET..... i
ABSTRACT..... ii
ÖN SÖZ..... iiiii
İÇİNDEKİLER..... iv
TABLOLAR LİSTESİ.....x
KISALTMALAR LİSTESİ.....xxi
GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

ALİ HALİM NEYZİ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....3
1.Ali Halim NEYZİ'nin Yaşamı.....3
2. Ali Halim NEYZİ'nin Edebî Kişiliği.....6
3. Ali Halim NEYZİ'nin Eserleri.....12
3.1. Ali Halim NEYZİ'nin Romanları.....12
3.1.1*Sibirya Ovalarında*.....12
3.1.2.*Hüseyin Paşa Çıkmazı*.....12
3.1.3.*Meyzi ile Neyzi*.....12
3.1.4.*Alma Mater*.....12
3.1.5.*Dadı*.....13
3.1.6.*Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe"*.....13
3.1.7.*Işık*.....13
3.1.8.*Dost Mektupları*.....13
3.1.9.*Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü*.....13
3.1.10.*Beyzade-Paşazade I,II*.....13
3.1.11.*Çoban*.....14
3.1.12. *Gökdelen*.....14
3.1.13. *Benim Sigortacılarım I,II*.....14
3.2. Ali Halim NEYZİ'nin Anıları.....14
3.2.1. *Gönüllü Sürgün*.....14
3.2.2. *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar I –II-II*.....14
3.3. Ali Halim NEYZİ'in Denemesi.....15
3.3.1. *Uzatmalı Sevgiliye Mektuplar*.....15
3.4. Ali Halim NEYZİ'nin Tiyatroları.....15

3.4.1. *Damdakiler* 15
3.4.2. *Toplu Oyunlar I (Alas Hatun, Yardirektörün Eşi, Mektuplar)* 15
3.5. Ali Halim NEYZİ'nin Şiirleri 16
3.5.1. *Bölüm Bölüm* 16

İKİNCİ BÖLÜM

ALİ HALİM NEYZİ'NİN ROMANLARI 18
2.1. *SİBİRYA OVALARINDA* 18
2.1.1. Romana Dair 18
2.1.2. Olay Örgüsü 19
2.2.*HÜSEYİN PAŞA ÇIKMAZI NO.4* 20
2.2.1. Romana Dair 20
2.2.2. Olay Örgüsü 26
2.2.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 31
2.2.4.Zaman 33
2.2.5 Mekân 34
2.2.6. Kişiler 37
2.2.7. Anlatım Teknikleri 38
2.2.7.1. Montaj Tekniği 39
2.2.7.2. Özet Tekniği 42
2.2.7.3. Tasvir Tekniği 42
2.3. *MEYZİ İLE NEYZİ* 43
2.3.1. Romana Dair 43
2.3.2. Olay Örgüsü 45
2.3.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 50
2.3.4. Zaman 50
2.3.5. Mekân 51
2.3.6. Kişiler 51
2.3.7. Anlatım Teknikleri 54
2.3.7.1. Montaj Tekniği 54
2.3.2.Özet Tekniği 55
2.3.7.3. Tasvir Tekniği 55
2.4. *ALMA MATER (RUMELİ HİSARI SIRTLARINDA)* 56
2.4.1. Romana Dair 56
2.4.2. Olay Örgüsü 57

2.4.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 63
2.4.4. Zaman 64
2.4.5. Mekân 66
2.4.6. Kişiler 68
2.4.7. Anlatım Teknikleri 68
2.4.7.1. Geriye Dönüş Tekniği 68
2.4.7.2. İç Diyalog Tekniği 69
2.4.7.3. İç Monolog Tekniği 69
2.4.7.4. Leitmotif Tekniği 70
2.4.7.5. Özet Tekniği 70
2.4.7.6. Sahne Tekniği 71
2.5. *DADI* 72
2.5.1. Romana Dair 72
2.5.2. Olay Örgüsü 74
2.5.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 78
2.5.4. Zaman 80
2.5.5. Mekân 83
2.5.6. Kişiler 85
2.5.7. Anlatım Teknikleri 88
2.5.7.1. Bilinç Akışı Tekniği 88
2.5.7.2. İç Monolog Tekniği 89
2.5.7.3. Leitmotif Tekniği 89
2.5.7.4.Otobiyografik Yöntem 90
2.5.7.5. Özet Tekniği 91
2.5.7.6.Sahne Tekniği 92
2.6. *EVLATIK BİR KIZIN GİZLİ GÜNCESİ " PAFE"* 92
2.6.1. Romana Dair 92
2.6.2. Olay Örgüsü 96
2.6.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 100
2.6.4. Zaman 101
2.6.5. Mekân 102
2.6.6. Kişiler 103
2.6.7. Anlatım Teknikleri 106
2.6.7.1. Bilinç Akışı Tekniği 106

2.6.7.2. Geriye Dönüş Tekniği 107
2.6.7.3. İç Monolog Tekniği 108
2.6.7.4. Özet Tekniği 108
2.6.7.5. Sahne Tekniği 109
2.6.7.6. Tasvir Tekniği 110
2.7. *IŞIK* 111
2.7.1. Romana Dair 111
2.7.2. Olay Örgüsü 112
2.7.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 118
2.7.4. Zaman 119
2.7.5. Mekân 122
2.7.6. Kişiler 125
2.7.7. Anlatım Teknikleri 132
2.7.7.1. Bilinç Akışı Tekniği 132
2.7.7.2. Geriye Dönüş Tekniği 133
2.7.7.3. İç Çözümleme Tekniği 134
2.6.7.4. İç Monolog Tekniği 135
2.7.7.5.Montaj Tekniği 135
2.7.7.6. Özet Tekniği 136
2.7.7.7. Sahne Tekniği 137
2.8. *DOST MEKTUPLARI* 138
2.8.1. Romana Dair 138
2.8.2. Olay Örgüsü 140
2.8.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 147
2.8.4. Zaman 148
2.8.5. Mekân 150
2.8.6. Kişiler 151
2.8.7. Anlatım Teknikleri 152
2.8.7.1. Geriye Dönüş Tekniği 152
2.8.7.2. . Montaj Tekniği 153
2.8.7.3.Özet Tekniği 153
2.9. *MAHİR BİR TERÖRİSTİN YAŞAM ÖYKÜSÜ* 154
2.9.1. Romana Dair 154
2.9.2. Olay Örgüsü 155

2.9.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 160
2.9.4. Zaman 162
2.9.5. Mekân 163
2.9.6. Kişiler 165
2.9.7. Anlatım Teknikleri 168
2.9.7.1.Bilinç Akışı Tekniği 168
2.9.7.2. İç Çözümleme Tekniği 168
2.9.7.3.İç Diyalog Tekniği 169
2.9.7.4.İç Monolog Tekniği 169
2.9.7.5. Leitmotif Tekniği 170
2.9.7.6.Montaj Tekniği 170
2.9.7.7.Özet Tekniği 171
2.10. *BEYZADE-PAŞAZADE* 172
2.10.1. Romana Dair 172
2.10.2. Olay Örgüsü 173
2.10.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 191
2.10.4. Zaman 192
2.10.5. Mekân 193
2.10.6. Kişiler 195
2.10.7. Anlatım Teknikleri 196
2.10.7.1. Geriye Dönüş Tekniği 196
2.10.7.2. İç Diyolog Tekniği 197
2.10.7.3. İç Monolog Tekniği 198
2.10.7.4. Montaj Tekniği 198
2.10.7.5. Özet Tekniği 199
2.10.7.6. Tasvir Tekniği 199
2.11. *ÇOBAN* 200
2.11.1. Romana Dair 200
2.11.2. Olay Örgüsü 201
2.11.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı 205
2.11.4. Zaman 206
2.11.5. Mekân 206
2.11.6. Kişiler 207
2.11.7. Anlatım Teknikleri 210

2.11.7.1. Bilinç Akışı Tekniği....210
2.11.7.3.İç Çözümleme Tekniği....212
2.11.7.4. İç Monolog Tekniği....212
2.11.7.5. Sahne Tekniği....213
2.12. *GÖKDELEN*....214
2.12.1. Romana Dair....214
2.12.2. Olay Örgüsü....216
2.12.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı....221
2.12.4. Zaman....222
2.12.5. Mekân....223
2.12.6.Kişiler....223
2.12.7. Anlatım Teknikleri....225
2.12.7.1. Geriye Dönüş Tekniği....225
2.12.7.2. İç Monolog Tekniği....225
2.12.7.3. Montaj Tekniği....226
2.12.7.4 Özet Tekniği....226
2.13. *BENİM SİGORTACILARIM*....227
2.13.1. Romana Dair....227
2.13.2. Olay Örgüsü....228
2.13.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı....246
2.13.4. Zaman....248
2.13.5. Mekân....249
2.13.6. Kişiler....250
2.13.7. Anlatım Teknikleri....253
2.13.7.1. Tasvir Tekniği....254

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALİ HALİM NEYZİ'NİN ROMANLARINDA ANININ YERİ VE ÖNEMİ....255

SONUÇ....265

EKLER....268

KAYNAKÇA....278

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 İsimli Eserin Bölümlerine Göre Konu Dağılımı . 31
Tablo 2 Ali Halim Neyzi'nin Soyağacı/1 38
Tablo 3 Ali Halim Neyzi'nin Soyağacı/2 38
Tablo 4 Dadı Romanında Kullanılan Bakış Açıları ve Anlatıcılar 80
Tablo 5 Dadı Romanında Zamanın Kullanımı 82
Tablo 6 Işık Romanında Zamanın Bölümlere Göre Kullanımı 120
Tablo 7 Cankurtaran Aile Ağacı/1 126
Tablo 8 Cankurtaran Aile Ağacı/2 127
Tablo 9 Alma Mater Romanında Zamanın İşleyişi 65
Tablo 10 Dost Mektupları Romanında Mektuplaşma Ağı/1 142
Tablo 11 Dost Mektupları Romanında Mektuplaşma Ağı/2 143
Tablo 12 Dost Mektupları Romanında Mektuplaşma Ağı/3 146
Tablo 13 Dost Mektupları Romanında Mektuplaşma Ağı/4 147
Tablo 14 Beyzade-Paşazade Romanının Bölümleri 173
Tablo 15 Beyzade-Paşazade Romanında Kişi Kadrosu 196
Tablo 16 Gökdelen Romanının Bölümleri ve Kişileri 222

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e. :Adı Geçen Eser

a.g.m. : Adı Geçen Makale

Bkz: Bakınız

C. : Cilt

S. : Sayı

s. : Sayfa

vb. : Ve benzeri

GİRİŞ

Anlatmaya bağlı edebî metinler siyasi, sosyal, tarihi ve kültürel birçok unsuru içerisinde barındırır. Romanın gerçek âlem üzerine inşa edilmesi, bahsedilen unsurların ister istemez esere yansımasını sağlamaktadır.

1927 yılında dünyaya gelen Ali Halim Neyzi, farklı türde yirmi eser kaleme almıştır. 13 roman, 4 anı, 1 deneme, 2 tiyatro oyununu Türk edebiyatına kazandırmıştır. Çalışmamız ile Ali Halim Neyzi'nin romanları incelenerek literatüre yeni bir çalışma kazandırmak hedeflenmiştir.

Ali Halim Neyzi'nin romanları yaşanan hayatın romanıdır. Ali Halim Neyzi romanlarının bir kısmında anılarını bir kısmında tanık olduğu olayları ya da bireysel konuları işlemiştir. Neyzi'nin köklü bir aileye sahip olması, devlet düzenine geçişte ailesinin yaşadıkları, anıları onun sanatını besleyen önemli unsurlardır. Bu etmenler Neyzi'nin romanlarını sadece bir roman olmaktan çıkarır. Neyzi'nin romanlarının sosyal, siyasi, tarihi, kültürel bir belge olarak okunması gereken eser hüviyeti kazandırır.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm "Ali Halim Neyzi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri", ikinci bölüm " Ali Halim Neyzi'nin Romancılığı", üçüncü bölüm ise "Ali Halim Neyzi'nin Romanlarında Anının Yeri ve Önemi?" başlıklarını taşımaktadır.

Birinci bölüm Ali Halim Neyzi'nin hayatı, edebî kişiliği, ana hatları ile eserlerinin incelendiği bölümdür. Bu bölüm çoğunlukla Ali Halim Neyzi'nin eserlerinden yola çıkılarak yazılmıştır.

İkinci bölüm Ali Halim Neyzi'nin romanlarının tahlil edildiği bölümdür. Bu bölümde ikisi ikişer cilt on üç roman incelenmiştir. Romanları incelemede kullanılan klasik teknikle romanı oluşturan unsurlar ele alınmıştır. Romanlar; olay örgüsü, anlatıcı ve bakış açısı, zaman, mekân, kişiler, anlatım teknikleri isimli başlıklar halinde kronolojik olarak tahlil edilmiştir. Roman incelemelerinde eserde var olan kültürel, sosyal, tarihi olaylar "Romana Dair" başlığı altında ele alınmıştır.

Üçüncü bölüm Ali Halim Neyzi'nin anılarını roman kurgusu ile birleştirmesinin sonucu olarak ele alınmıştır. Eserlerin bir kısmında "anı gibi", "anı roman" ifadeleri, aynı anlatının farklı romanlarda kullanılması Ali Halim Neyzi'nin romanlarının anı türüne mi roman türüne mi ait olduğu tartışılmıştır.

Çalışmamızın sonuç bölümünde Ali Halim Neyzi'nin romanlarının genel özelliklerinden bahsedilerek kaynakça ile sonlandırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALİ HALİM NEYZİ'NİN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.Ali Halim NEYZİ'nin Yaşamı

Ali Halim Neyzi, 1927 yılında Muzaffer Halim Bey ve Nefise Nezihe Hanım'ın dördüncü çocuğu olarak İstanbul'da dünyaya gelir. Kızıltoprak'ta büyükannesi Feride Hanım ve büyükdedesi Mehmet Ali Aynî Bey'in köşkünde kalabalık bir aileyle büyür.

Babası Muzaffer Halim Bey'in Batılı tarzda eğitime önem vermesi ile Ali Halim Neyzi, Robert Kolejinde eğitim görür. 1946 yılında Robert Kolejinin Edebiyat Bölümü'nden mezun olur. Atılım gücü yüksek olan Ali Halim Neyzi, liseden mezun olduktan sonra Amsterdam'a gider. Burada gemi şantiyesinde çalışan Neyzi bir süre sonra Londra'ya geçer. Yurt dışında lise arkadaşlarıyla birlikte kalan Neyzi sanatsal faaliyetlerden uzak kalmaz. Özellikle tiyatro ile ilgilenir. Askerlik görevini ertelemek amacıyla hukuk fakültesine kaydını yaptıran Neyzi, Ankara'da yedek subay olarak askerlik görevini yerine getirir.

14 Temmuz 1950 tarihinde Olcay Neyzi ile evlenir. Bu evlilikten Mehmet Ali Neyzi(1959) ve Leyla Neyzi(1961) isimli çocukları dünyaya gelir. *"Acı tatlı hatıralar var, birlikte 40 senemiz geçti. Uzun süren evlilik bağının yanı sıra sıkı bir arkadaşlık ve anlayış vardı aramızda. Müşterek zevklerimiz, arkadaşlarımız oldu hep. Tabii çok da güzel bir ailemiz. Kırgınlıklar yaşanmış olsa da ben onu hep güzel hatırlarım."*[1]

1950 yılında sigorta sektöründe işe başlayan Neyzi, 45 yıl sürecek olan meslek yaşamına adım atar. 1955 yılınla kazanmış olduğu bursla Harvard Üniversitesi İşletme Bölümü'nde bir yıl eğitim görür. Türkiye'deki birçok ünlü sigorta şirketi ve bankalar ile çalışır. Yaptığı mesleğe rağmen sanatçı ruhundan vazgeçemeyen Ali Halim Neyzi, sigorta şirketlerinde dahi sanatı ön plana çıkaran projelere imza atar. Bugün Yapı Kredi Sigorta olarak bilinen Halk Sigortada görev alan Ali Halim Neyzi, İlhan Koman ile görüşerek Akdeniz Heykeli'nin yapılmasına öncülük eder.

[1] Olcay Neyzi, *Durmayalım Düşeriz,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2022, s.180.

Çalışma hayatı boyunca yayın dünyasından ayrılmayan Ali Halim Neyzi, Pazar Postası ve Vatan gibi döneminin ünlü gazetelerinde tiyatro eleştirileri yazar. Damdakiler adlı tiyatro oyunu ile İnönü Vakfı ödülünü alır. Birçok eser çevirisi de yapan Neyzi, Lyle Kessler'den yaptığı *Çıkmaz Sokak Çocukları* çevirisiyle Ankara Sanat Sevenler Derneğini ödülünü alır.

Ali Halim Neyzi, 1988 yılında eşi Olcay Neyzi'den ayrılarak Antalya'ya yerleşir. 1981 yılndan itibaren beraber olduğu Şen Sahir Sılan ile emekli yaşamını Antalya'da geçirir. *"O sadece huzur içinde yazmak istiyordu. İstanbul'un patırtısından kaçmak ve yazmaktı niyeti."*[2] Neyzi'nin Antalya'daki evini "onun gizli sığınağı" olarak nitelendiren Şen Sahir Sılan, yirmi dört yılını geçirdiği "canım dostum, sevgilim" dediği Ali Halim Neyzi ile olan anılarını *Kanatları Benzeyen Kuşlar* isimli anı kitabında toplar.[3] Bu kitapta Ali Halim Neyzi'nin kişilik özellikleriyle ilgili birçok bilgi bulunur.

> *"Eriştiğim ileri yaşlarda en büyük mutluluğum, onurum onunla paylaştığımız yirmi dört yıl oldu. O bir efsaneydi. Hayatı doludizgin yaşayan, yaratıcı bir olaya girmeden, renklerini etrafa saçmadan rahat etmeyen, hür Atatürkçü bir Türk erkeğinden söz ediyorum.*
>
> *Ona bir süre yerleştiği, Antalya'nın Çıralı Köyü'nde "Dev" diyorlardı. Çünkü o, insanları mutlu etmek, onlarla doğayı, yaşamı, yemeyi içmeyi paylaşmaktan mutlu olan bir insandı."*[4]
>
> *"Sevgilim kadar gözü tok, yeni giysilere hiç gerek duymayan bir insan tanımadım. Onun vücudu şıktı. Aslında ne giyse yakışırdı, iyi dururdu üstünde. Vücudu şık ne demek? Benim kullandığım şekildekianlamı şöyle: Bir erkek uzun bacaklı, geniş omuzlu ise ve vücudu orantılı ölçülerde ise bu tabiri kullanmak yerindedir. O da böyle yaratılmıştı. Takım elbise giyer, kravat takar, şık olurdu. Ama gene de bazı yeni giysilere gerek olduğunda kıyameti koparır, "Her şeyim var, bunlar bana yeter" derdi. Hatta karşılaştığımız bazı çok varlıklı tanıdıkları görünce "Sen niye hırslı*

[2] Şen Sahir Sılan, *Kanatları Benzeyen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.28.
[3] Bkz. Şen Sahir Sılan, *Kanatları Benzeyen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.
[4] Şen Sahir Sılan, *Kanatları Benzeyen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.113.

olmadın?" diye sorduğumda "Bilmem ki, olanlar bana hep yetti, fazlasına gerek görmedim" derdi."[5]

Olcay Neyzi yaşamının son döneminde yazmış olduğu *Durmayalım Düşeriz* isimli anı kitabında Ali Halim Neyzi'nin kişilik özellikleriyle ilgili şunları paylaşır:*"Ali'nin herkesle arası iyiydi. Zaten çok sevecen, cana yakın, herkesin de suyuna giden bir adamdı. Bizim de sürdüğümüz müddetçe güzel bir evliliğimiz oldu."*[6]

"Ali'yle evliliğimiz boyunca ortak zevklerimiz ve arkadaşlarımız oldu. Onun kültür sanata ilgisi dolayısıyla ben de resme, müziğe daha da aşina oldum. Zaten çok aktif bir sosyal hayatımız vardı, sanat vesilesiyle birçok güzel arkadaş daha edindik."[7]

Ali Halim Neyzi, Şen Sahir Sılan ile yurt içi ve yurt dışındaki birçok yeri gezip tiyatro, sergi, müzeleri ziyaret ederler. Geziler sırasında da Ali Halim Neyzi yazmaktan kendisini alamaz. *"(...) düzenlenen türlü eğlencelere rağmen ikimiz baş başa kalmaya özen gösteriyorduk. Çoğunlukla konuşmak, sonra da okuyup yazmak en sevdiğimiz şeylerdi."*[8]Uzun yıllar sigortacılık sektöründe kedini ispatlamış olan Neyzi, yazarlıktaki başarısını da kısa sürede ortaya koymuştur.

Ali Halim Neyzi'nin atılımcı ruhu, üretme arzusu, geçmişi ve şimdiyi kolektif biçimde ele alan düşünce tarzı, toplumsal duyarlılıkları gibi kişisel özellikleri nedeniyle tanıdıkları tarafından Rönesans insanı olarak tanımlanmaktadır. *"Bir gün eski dostlarından biri olan bir profesörün ona "Sen bir Rönesans insanısın" diye hitap etmesi hiç de yadırganacak bir tabir değildi."*[9]

"Ali H. Neyzi, geçmişiyle övünmesine karşın Cumhuriyet Değerlerini ve Aydınlanma düşüncesini benimsemiş bir bireydi. Birey olarak, iş yaşamındaki başarılarıyla yetinmemiş, hem yazın ve tiyatro alanlarında emek vermiş, hem de sivil toplum örgütlerindeki çalışmalarıyla topluma hizmet etmiş bir aydındı.

[5] A.g.e. s.95.
[6] Olcay Neyzi, *Durmayalım Düşeriz,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2022, s.179.
[7] A.g.e. s.176.
[8] Şen Sahir Sılan*, Kanatları Benzeyen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.82.
[9] A.g.e. s.30.

Tek bir alanda değil, bu denli çok yönlü olarak ülkesine hizmet eden bir kişiyi, elbette Cumhuriyet Rönesansının figürlerinden biri olarak değerlendirmek gerekir."[10]

Hayatı boyunca sivil toplum kuruluşlarında görev alan Neyzi, topluma ve toplumsal sorunlara kayıtsız kalmamıştır. Ali Halim Neyzi'nin yer aldığı sivil toplum kuruluşları: Vehbi Koç ve Nejat Eczacıbaşı önderliğinde kurulan Türk Eğitim Vakfı kurucu üyeliği, Robert Koleji Mütevelli Heyeti, Robert Koleji mezunları tarafından kurulan Hisar Vakfı Mütevelli Heyeti, Boğaziçi Üniversitesi Mezunlar Vakfı, Türkiye Sanayiciler ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD), Yabancı Sermaye Derneği (YASED), Hilmi Yavuz Belediye Kültür İşleri Müdürlüğü, Gencay Gürün Şehir Tiyatroları Yönetmenliği, Tiytatro Repertuar Kurulu üyeliği[11] gibi birçok kurum ve dernekte görev almıştır.

Ali Halim Neyzi'nin 12 yaşında *Sibirya Ovalarında* isimli romanıyla başladığı yazarlık serüveni 1983-1998 yılları arasında hız kazanır, ilk romanı dışında tüm romanlarını bu yıllarda yayımlar. Yaşamı ve yaşamını anlatmaktan vazgeçmeyen Neyzi, Türk edebiyat dünyasına farklı türde yirmi eser kazandırır, bunun yanında çevirileri de mevcuttur. Ali Halim Neyzi 26 Haziran 2005 tarihinde 78 yaşında yakalandığı pankreas kanseri nedeniyle vefat eder. Mezarı İstanbul, Edirnekapı Şehitliği'ndeki aile kabristanlığındadır.

2. Ali Halim NEYZİ'nin Edebî Kişiliği

Ali Halim Neyzi edebiyat ile çok küçük yaşta tanışır. Büyükannesi Feride Hanım'ın Kızıltoprak'taki köşkünde farklı nesillerle büyümesi Ali Halim Neyzi'nin sanat yaşamını etkiler. Köşteki nesiller içinde ilk sırada Sultan Abdülmecid Dönemi'nde sarayda kalmış, İsmail Sırrı Paşa'nın kızı Osmanlı İmparatorluğu'nun son kadın şairlerinde olan Leyla Saz Hanım'dır.[12]

Leyla Saz Hanım'ın hem edebiyat hem musiki ile ilgilenmesi evdeki sanat ve edebiyat ortamını dolayısıyla küçük torunu Ali Halim Neyzi'yi de etkiler. Ali Halim

[10] Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005 s.48.
[11] A.g.e. s.20-22.
[12] Bkz. Nesrin Karaca, "Bir Marşta Buluşan İki Osmanlı Kadın Sanatçısı: Fehime Nüzhet ve Leyla Saz", *Müzik ve Kadın Sempozyumu*, Bursa, 2021, s.423-448.

Neyzi "mimisi" Leyla Saz Hanım ile ilgili anılarına eserlerinde yer verir. Bunlardan biri Girit Marşı'nın bestelenmesine aittir.

> *"İkinci Meşrutiyet'te. Namık Kemal'i "Vatan yahut Silistre" piyesi tekrar sahneye konulacakmış. Şaire Fitnat Hanım bir gün köşke gelmiş, kendi yazdığı bir marşın, günümüz deyimi ile, "özgün müziği"nin hazırlanmasını Leylâ Hanımefendi'den rica etmiş. İki hanım o gece sabahlamışlar, tiyatoronun açılışına bu marş yetiştirilmiş. Yanılmıyorsam bu marş, o zamanların pek ünlü olan "Girit Marşı" imiş."*[13]

Ali Halim Neyzi'ye yazarlık serüvenine başlamasını sağlayan önemli isim dedesi Mehmet Ali Aynî Bey'dir. Kendi kitabının basımından kalan kâğıtlar ile on iki yaşındaki torununun kitabını yayımlar. Henüz on iki yaşında olan Ali Halim Neyzi *"Sibirya Ovalarında*" isimli eseri ile yazarlık dünyasına adım atar. 18 sayfa iki bölümden oluşan eserini macera romanı olarak tanımlar.

Ali Halim Neyzi'nin sanat yaşamında önemli yere sahip bir diğer unsur Robert Kolejidir. Lise öğrenimi sırasında başarılı öğrenciler mühendislik bölümünü, zayıf öğrenciler ise edebiyat bölümünü seçmektedirler. Edebiyat bölümünü bitirmek isteyen Ali Halim Neyzi, mecbur olduğundan değil, kendi isteğiyle bu bölümü okuduğunu ispatlamak için okulun şeref listesine girer. Başarılı bir öğrenci olarak edebiyat bölümüne yazılır. Edebiyat bölümünde okumak Ali Halim Neyzi'nin kalemini güçlendirir. İzlerimiz isimli okul dergisinde yazısı ve şiiri yayımlanır. 1946 yılında okul dergisinin düzenlediği yarışmada birinci olan şiiri şöyledir:

"ÇİTLENBİK

Dalından dişlerimde kopardım

Yaprakları beyaz bıyıklarımla oynaştı.

Çitlenbiğin kara tadında

Kısa pantolonumun tadı vardı

[13] Ali Halim Neyzi*, Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.110.

Dizim sızladı, yeni çatlamış gibi."[14]

Lise öğrenimi sırasında tiyatroyla ilgilenmeye başlayan yazar hayatı boyunca bu ilişkiyi devam ettirir. *"(...) on yedi yaşımdan beri benim asıl tutkum tiyatro oldu."*[15] Lise son sınıfta iken Robert Koleji kitaplığından aldığı *"Enter Madam"* isimli oyunu Türkçeye çevirir. Çevirisinin yayımlanmasını isteyen Neyzi, Tepebaşı Dram Tiyatrosuna gider. Çevirisi beğenilen Neyzi, Muhsin Ertuğrul ile tanışacağı ve çevirisinin yayımlanacağı haberini alır. Ancak ne Muhsin Ertuğrul ile tanışır ne de oyunu yayımlanır. Neyzi, Londra'dayken *Alas Hatun* isimli tiyatro oyununu Tunç Yalman ile Amerika'ya yollar, Creative Drama isimli kursta eğitim şansı yakalar. Amerika'ya gitmek için ülkeden izin alamayan Neyzi Türkiye'ye döner.

> *"Genç yaşta tiyatro beni sarmıştı. Bu tutkum beni tiyatro yazarlığına itti. Londra'da yazıp yolladığım oyunu okuyan Yale Üniversitesi yönetimi bana okulun "Yaratıcı Yazarlık Kursuna" kabul edildiğimi bildirdiği zaman başım göğe ermişti. Gökteki bu gezintim fazla uzun sürmedi. Türkiye Cumhuriyeti'nin karmaşık kuralları İngiltere'de eğitim görmek üzere ülkeden ayrılmış bir gencin (Yale gibi ünlü bir Üniversite'den kabul yazısı almış olsa bile) Anlantik'i aşıp Amerika'ya gitmesine izin vermiyordu. Önce yurda dönüp Ankara'dan yeni izin almam gerekiyordu. Yurda dönünce askere alındım. Sonra da sigortacı oldum. Yazın hayatına dönüşüm ancak emeklilik yıllarımda nasip oldu."*[16]

Jüri üyeleri içerisinde Melih Cevdet Anday, Yıldız Kenter'in bulunduğu İnönü Vakfının düzenlediği yarışmada *"Damdakiler"* isimli tiyatro oyunuyla ödül alır. İsmet Paşa'nın yaşadığı dönemde geçen oyun Rum erkeği ve Türk kızının aşkı etrafında işgal askerlerinin baskınından kurtulmaları anlatılır.

Ali Halim Neyzi "*Damdakiler"* oyununun ardından *"Toplu Oyunlar I*" adlı tiyatro eserini yayımlar.[17] Toplu oyunlarında yer alan *Alas Hatun* oyunu Yunan tragedyalarına benzediği yönündeki eleştirileri reddeden Ali Halim Neyzi, Dede Korkut

---

[14] Ali Halim Neyzi, *Bölüm Bölüm*, Mitos Yayınları, İstanbul, 2007, s.62.
[15] Ali Halim Neyzi, *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar II*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2004, s.42.
[16] Ali Halim Neyzi, *Tiyatrodan Gösteri Sanatlarına*, Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları, İstanbul, 2004, s.5.
[17] İhsan Işık, "Neyzi, Ali H." *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara,2004, C.2,s.1325.

Hikâyelerinden esinlenerek İslam dini çerçevesinde "kadercilik" anlayışı ile yazdığını açıklar. Neyzi tiyatroya olan sevgisine ve ilgisine karşı müzikal ve operadan hoşlanmaz.

> *"(...) müzikalleri pek sevmezdi sevgilim. Opera da sevmezdi, o yüzden birlikte hiç operaya gitmedik. Öte yandan iyi bir konser veya bale bulunca, onu kaçırmamaya özen gösterirdik. Sevgilimin tiyatro bilgisi ve zevki gerkçekten çok gelişmişti. Bir oyunma gittiğimizde hemen kalitesini anlar ve ilk birkaç dakikada hpşnut kalmazsa oyunu hemen terk ederdi. Biletler için yüksek bir ücret ödemiş olsa dahi buna aldırmaz, olaya olmuş bitmiş gözüyle bakardı."*[18]

Tiyatroyla ilgili teori kitabı *"Tiyatrodan Gösteri Sanatlarına"* isimli eseri kaleme alır. Bunların ötesinde Pazar Postası ve Vatan isimli dönemin önemli gazetelerinde tiyatro eleştirileri yazar.[19] Pazar Postası gazetesinde ayrıca dönemin ünlü çizgi dizisi "Hoş Memo"nun bir dönem yazarlığını yapar.

İlk romanının 1939 yılında yayımlanması ile yazarlık hayatı başlayan Ali Halim Neyzi, 46 yıl sonra 1988 yılında eserlerini kısa aralıklarla yayımlar. 2005 yılına kadar ara vermeden eser üreten Ali Halim Neyzi yaşamına 13 roman, 4 anı, 1 deneme, 2 tiyatro oyunu ve bir teori kitabı sığdırır. Edebiyat dünyasına 20 eser kazandıran Ali Halim Neyzi'nin birçok çeviri eseri de bulunmaktadır. Meslekî çevirilerin yanında edebî çeviriler de yapan Ali Halim Neyzi Lyle Kessler'den yapmış olduğu "*Çıkmaz Sokak Çocukları"* isimli çevirisiyle Ankara Sanat Sevenler Derneği ödülünü alır.[20]

Mustafa Avkıran'ın isteği ile Shakespeare'nin Titus Andronikus isimli oyununun çevirisini Mina Urgan'ın yardımı ile yapar. *"Yine de, Shakespeare çevirmenin uzmanlık isteyeceğinin farkında idim. "Bir düşüneyim" diyerek kendimi bağlamadım. Daha sonra İstanbul'a telefon açtım ve Mina Hanım'a durumu aktarıp yardım istedim."*[21] *Shakespeare'nin Oyunculuğu* adlı eseri Türkçeye çeviren Neyzi, Shakespeare'nin Türkçeye çevrilmemiş oyunları olduğunu fark eder. Beşinci Henri, Aşkın Çabası Boşuna, Kral John isimli oyunları Türkçeye kazandırır. Ali Halim Neyzi;

---

[18] Şen Sahir Sılan*, Kanatları Benzeyen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.71.
[19]. İhsan Işık, "Neyzi, Ali H." *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi*, Elvan Yayınları, Ankara,2004, C.2 s.1325.
[20] A.g.e. s.1325.
[21] Ali Halim Neyzi, *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar III,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2005, s.57.

Kafka Oyunları, David Mamet'in Oleanna isimli oyunlarının çevirisini de yapar. Oleanna, Tunç Yalman'ın yönetmenliğinde sahnelenir. Neyzi'nin yaptığı araştırma ve çevirileri şunlardır:

Sigorta Eğitimi, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1960.(Araştırma)

Kaza Sigortaları Kaideleri ve Tatbikatı, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1964. (Araştırma)

Çıkmaz Sokak Çocukları, İstanbul, 1980. (Çeviri)

Kafka Oyunları, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 1993. (Çeviri)

David Mamet, Toplu Oyunları (Oleanna, Glengarry Glen Ross, Tiyatroda Bir Yaşam, Şal) Mitos Boyut Yaşam Yayınları, İstanbul, 1994. (Çeviri)

Titus Andronicus, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 1995. (Çeviri)

Aşkın Çabası Boşuna, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 2002. (Çeviri)

V. Henry, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 2002. (Çeviri)

Shakespeare Oyunculuğu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2002. (Çeviri)

Kral John, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 2003. (Çeviri)

Kral III. Richard, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 2004. (Çeviri)

Robert Koleji yıllarında Şakir Paşa'nın torunu Şirin Devrim ile arkadaşlığından dolayı aileyi yakından tanıyan Neyzi, Antalya Kültür Müdürü Mustafa Seyirci tarafından Cevat Şakir Kabağaçlı için hazırlanan anma töreninde yer alması istenir. *"İriyarı, gürler gibi konuşan, tüm kardeşlerini susturabilen yaşlı ve yorgun bir kişi olarak tanımıştım ünlü "Balıkçı"yı."*[22]

Neyzi, Vatan gazetesinde sanat sayfası çalışmaları ve tiyatro eleştirileri yaptığı sırada Oktay Akbal ile tanışıp sıkı dostluk kurar. Neyzi gibi Oktay Akbal'ın da küçük yaşta dedesi ile edebiyat toplantılarına katıldığını öğrenir. Hakkı Us isimli gazetecinin 50. Yıl jübilesi için düzenlenen davete iki arkadaş birbirinden habersiz dedeleri ile davete katılmışlardır.

[22] A.g.e. s.98.

Robert Koleji yıllarında Can Yücel ile arkadaşlık eden Neyzi, bir süre Yücel ile yurt dışında kalır. Aynı arkadaş ortamında Tunç Yalman, Bülent Ecevit, Rahşan Ecevit gibi isimlerde bulunur. Ali Halim Neyzi, Dost Mektupları isimli romanında bu arkadaş grubunun yurt dışındaki maceralarını anlatır ve eseri Can Yücel'e armağan eder.

Ali Halim Neyzi, kültürel açıdan zengin bir çevreye sahiptir. Can Yücel, Tunç Yalman, Bülent Ecevit, Mina Urgan, Engin Cezar, Mücap Ofluoğlu, İlhan Koman, Prof. Dr. Nur Yalman, Emre Kongar, Gencay Gürün, Şen Sahir Sılan...

Ali Halim Neyzi'nin birçok romanında "anı roman" , "anı roman gibi" ifadeler bulunur. Bu ifadeler Ali Halim Neyzi'nin romanlarının çekirdeğine anılarını yerleştirdiğinin göstergesidir. Ali Halim Neyzi eserlerinde kimi zaman kişisel anılarını (Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4, Alma Mater, Benim Sigortacılarım I,II) kimi zaman tanık olduğu olayları (Mahir Bir Teröristin Yaşamı, Beyzade-Paşazade I,II) kimi zamanda bireysel konuları (Işık, Çoban, Gökdelen) anlatmaktadır.

1988 yılında eşinden ve İstanbul'dan ayrılarak Antalya'ya yerleşen Ali Halim Neyzi, ömrünün son yıllarına doğru anılarını yazmaya ağırlık verir. 1996 yılında yayımladığı "Gönüllü Sürgün" isimli anısından sonra 2003-2005 yılları arasında hayatını/anılarını anlattığı "Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar" isimli üç kitaplık anı serisi yayımlar. Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar isimli serinin ilk kitabını torunu Nurunisa'ya, ikinci kitabı torunu Zülal Neyzi ve son kitabını torunu Ali Daniş'e armağan eder.

26 Haziran 2005 tarihinde vefat eden Ali Halim Neyzi'nin şiirleri dostlarının desteğiyle Mitos Yayınları tarafından "Bölüm Bölüm" adıyla yayımlanır. Eser, beş bölümden ve serbest nazımla oluşturulmuş 49 şiirden oluşmaktadır. Yalın bir dille oluşturduğu şiirleri, duygu ve yaşanmışlık açısından çok kıymetlidir.

Ali Halim Neyzi, edebiyat dünyasına farklı türde birçok eser kazandırmış, yaşadığı devri eserlerine taşıyarak gelecek nesillere anılarının taşınmasını sağlamıştır. *"O memleketin olaylarıyla olduğu gibi, insanların, doğanın da duygularını, değişimlerini anlatmaya adamıştı kendini. Kısacası, paylaşmaktı gayesi."*[23]Eserlerinde geçmiş yaşamı ve geçmiş yaşama duyulan özlem en çok işlenen temalardandır. Eserlerinde günlük konuşma dilini kullanan Ali Halim Neyzi, kişilerini devrine ve

[23] Şen Sahir Sılan, *Kanatları Benzeyen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010, s.113.

statülerine göre eserlerine taşır. Eserlerinin ana kaynağını anıları oluşturan Ali Halim Neyzi, okura bir romandan ziyade bir devrin yaşamını sunar.

3. Ali Halim NEYZİ'nin Eserleri

3.1. Ali Halim NEYZİ'nin Romanları

3.1.1Sibirya Ovalarında

Ali Halim Neyzi'nin 12 yaşında ortaokul öğrencisiyken yazmış olduğu macera romanı 1939 yılında Marifet Basımevi tarafından yayımlanmıştır. Ali Halim Neyzi ilk eserini "roman" olarak değerlendirmektedir. İki bölümden oluşan yoğun anlatı 18 sayfadan oluşmaktadır.

3.1.2.Hüseyin Paşa Çıkmazı

Ali Halim Neyzi'nin ikinci romanı olan Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 1983 yılında Karacan Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Ali Halim Neyzi'nin büyüdüğü Mehmet Ali Aynî Bey köşkünün etrafında aile bireylerini anlattığı eser 192 sayfa, 15 bölümden oluşmaktadır.

3.1.3.Meyzi ile Neyzi

Ali Halim Neyzi annesi Nefise Nezihe Hanım ve babası Muzaffer Halim Bey'le ilgili anılarını romana aktardığı eseridir. İlk baskısı 1983 yılında 5 bölüm halinde 217 sayfa olarak yayımlanmıştır. Yazarı annesi ve babası üzerinden bir devrin kadın erkek ilişkilerini, dönem yaşantısını anlatmaktadır.

3.1.4.Alma Mater

Karacan Yayınları tarafından ilk baskısı 1984 yılında yapılan eser 4 bölüm, 159 sayfadan oluşmaktadır. Gençlerin yaşamı tanıma çabaları ve Robert Koleji yılları anlatılmaktadır.

3.1.5.Dadı

İlk baskısı 1984 yılında Karacan Yayınları tarafından yapılan roman altı bölümden oluşmaktadır. Eserin başında "anı-roman" ifadesi bulunan eserde başkişinin çocuklarının dadısı ile yaşamış olduğu ilişkiyi bilinçaltıyla birlikte okura sunmaktadır.

3.1.6.Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe"

1985 yılında ilk baskısı Karacan Yayınları tarafından yapılan eser, 5 bölüm 151 sayfadan oluşmaktadır. Bir devrin sosyal gerçeği olan evlatlık kızlar üzerinden eserini oluşturan Ali Halim Neyzi, evlatlık bir kızın yaşamını anlatmaktadır. Romanını köşklerin, yalıların hizmetini gören evlatlık kızalara adamaktadır.

3.1.7.Işık

Anadolu Yayıncılık tarafından 1986 yılında ilk baskısı yapılan roman 7 bölüm 153 sayfadan oluşmaktadır. Genç bir kızın hayatını yaşadığı değişimler ve dönüşümlerin anlatıdığı romanı kadın tiyatro oyuncularına adar.

3.1.8.Dost Mektupları

Yanar Yayınları tarafından 1986 yılında ilk basımı yapılan roman giriş ve son söz başlıkları ile beraber 4 bölüm, 190 sayfadan oluşmaktadır. Lise öğrenimi sonrasında yurt dışına giden Ali Halim Neyzi anıları etrafında kurguladığı romanıdır. Gençlik mecaralarının anlatıldığı romanda gençlerin yurt dışında hayata tutunma çabalarının anlatıldığı eserin yoğun bir kısmını mektuplar oluşturmaktadır.

3.1.9.Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü

1988 yılında Yanar Yayınları tarafından ilk baskısı yapılan roman 5 bölüm, 121 sayfadan oluşmaktadır. Türkiye Cumhuriyet'i tarihine sağ-sol çatışması olarak kazınmış olaylar çevresinde sol görüşü benimsemiş gencin yaşam öyküsü anlatılmaktadır.

3.1.10.Beyzade-Paşazade I,II

1991 yılında ilk baskısı Yanar Yayınları tarafından yapılan eser 2 cilt, 10 bölüm, 848 sayfadan oluşmaktadır. Türk toplumunun 1890-1990 yılları arasında geçirmiş

olduğu yüz yıllık değişiminin anlatıldığı eserdir. İmaparatorluk düzeninden devlet düzenine geçişte özelde paşa ve bey çocuklarının genelde ise Türk toplumun yaşadığı değişimler anlatılmaktadır.

3.1.11.Çoban

1992 yılında Cem Yayınevi tarafından yayımlanan eser 3 bölüm, 154 sayfadan oluşmaktadır. Ağa ve köylü arasındaki ilişkiye farkı bir bakış açısı getiren roman ağanın ve köylünün gözünden köy düzeninin sorgulamaktadır.

3.1.12. Gökdelen

1992 yılında Cem Yayınevi tarafından ilk baskısı yapılan eser 6 bölüm, 145 sayfadan oluşmaktadır. Birbirinden habersiz altı kişinin Anadolu'nun ilk gökdelen inşaatından düşmeleri anlatılmaktadır.

3.1.13. Benim Sigortacılarım I,II

45 yıllık sigortacılık anılarını kurguladığı eser 1998 yılında ilk basımı Dünya Kitap A.Ş. tarafından yapılan roman 2 cilt, 63 bölüm, 859 sayfadan oluşmaktadır. Meslek yaşamının romanını yazan Ali Halim Neyzi, yoğun anlatı ve kişi kadrosuna sahiptir.

3.2. Ali Halim NEYZİ'nin Anıları

3.2.1. Gönüllü Sürgün

Toros Yayınları tarafından 1996 yılında ilk basımı yapılan eser 7 bölüm, 112 sayfadan oluşmaktadır. 1988 yılında İstanbul'dan ayrılarak Antalya'ya yerleşen Ali Halim Neyzi'i bu ayrılmanın nedenlerini, güney insanı ile olan ilişkilerini kaleme almıştır.

3.2.2. Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar I –II-II

Seri halinde 3 kitap olarak yayımlanan anı serisi 2003-2004-2005 yıllarında Kültür Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Ali Halim Neyzi'nin Kızıltoprak'ta

büyüdüğü köşkü ve köşke yaşayanlarla ilgili anılarını anlattığı eser, Ali Halim Neyzi'nin çocukluk eğlencelerinden, aile toplantılarından bir devrin İstanbul'unun anıları yazmıştır. İstanbul'un sokakları, lokantalarını, Ali Halim Neyzi'nin yaşadığı dönemdeki önemli olayları anlattığı eserdir. Bölüm başlıkları birbirinden bağımsız farklı olayları içermektedir.

3.3. Ali Halim NEYZİ'in Denemesi

3.3.1. Uzatmalı Sevgiliye Mektuplar

1986 yılında Anadolu Yayıncılık tarafından yayımlanan eser, sevgi ve aşk üzerine yazılmış 10 mektup, 96 sayfadan oluşmaktadır. İmgesel olarak uzakta olan sevgililere yazılmış bu mektupları Ali Halim Neyzi uzatmalı tüm sevgililere adamaktadır. "*Bu mektuplar dizisini uzakta ve uzatmalı tüm sevgililere adıyorum. İmgede yaşar bile olsalar. Biizm toplumumuz hep içli dışlı olmuştur, sıla ile, gurbet ile. Uzaktaki sevgili ile."*[24]

3.4. Ali Halim NEYZİ'nin Tiyatroları

3.4.1. Damdakiler

1989 yılında İnönü Vakfının düzenlediği yarışmada birinci olan eser Yanar Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Kurtuluş Şavaşı'nda gayrimüslim köylülerin işgal kuvvetleriyle olan mücadelesi Türk askerinin köylüleri kurtarması anlatılmaktadır. Oyun, Eskişehir'in İnönü ilçesine bağlı Ulupınar köyünün Karaçam mezrasında tek odalı evin çatı arasında geçmektedir.

3.4.2. Toplu Oyunlar I (Alas Hatun, Yardirektörün Eşi, Mektuplar)

Ali Halim Neyzi'nin yaşamının farklı dönemlerinde yazdığı oyunları bir araya getiridği eser 1997 yılında Mitos Boyut Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. *Alas Hatun,* Ali Halim Neyzi'nin Londra'da yaşadığı dönemde Dede Korkut öyküsünü esas alarak klasik Yunan kuralarına uygun yazılmış tiyatro oyunudur. Bu oyun ile Ali Halim

[24] Ali Halim Neyzi, *Uzatmalı Sevgiliye Mektuplar*, Cem Yayınevi, İstanbul.2005,s.4.

Neyzi' ye Amerika'da tiyatro eğitimi alma şansını getirir. Ancak Ali Halim Neyzi kişisel nedenleri ile bu eğitimi reddeder.[25]

Yardirektörünün Eşi isimli tiyatro oyunu işgal güçlerinin İstanbul'u terk etmesinin ardından futbol hakemi olarak İstanbul'da kalan bir İngiliz askerinin Rus bir hanımla olan evliliğinin anlatıldığı tiyatro eseridir. Ali Halim Neyzi, Robert Kolejinde tanıdığı isimlerden yola çıkarak eserini oluşturmuştur.[26]

Mektuplar – Lale ile Jale isimli tiyatro oyunu tek kişilik oyun olma özelliğine sahiptir. İki kadın oyuncunun, sanatsal yaşam süreçleri boyunca geçirdikleri değişimleri anlatmaktadır. [27]

3.5. Ali Halim NEYZİ'nin Şiirleri

3.5.1. Bölüm Bölüm

Ali Halim Neyzi'nin ölümünden sonra bir araya getirilen şiirleri Bölüm Bölüm adı altında yayımlanmıştır. 5 bölüm, 49 şiirden oluşan eser serbest nazım ve gündelik dil ile oluşturulmuştur. Şiirlerinin temaları tıpkı romanlarında olduğu gibi geçmiş yaşam, bu yaşama duyulan özlemden oluşmaktadır. Ali Halim Neyzi'nin şiirleri, edebî yaşamının kısa bir özeti halidir denilebilir. Tekerlemeler, günlük dilde yer alan sözcükler, basit sade anlatım ile okur ile buluşmaktadır. Bölüm Bölüm isimli şiir kitabının bölümleri şu şekildedir:

Birinci Bölüm: Bu Birinci Bölüm'ü yaşamıma yeni bir yön veren Antalya ilinin Kemer ilçesinin Ulupınar köyünün Çıralı yerleşim birimine yerleşmeme olanak sağlayan Sn. Josette Sezen'e adıyorum. Bu bölüm "Çıralı"ya aittir.

İkinci Bölüm: Bu İkinci Bölüm'ü bana yeryüzünün tadına varmasını öğreten, rahmetli anneannem Feride Hanım Efendi'ye adıyorum. Yani bu bölüm aileme dairdir.

Üçüncü Bölüm: Bu Üçüncü Bölüm'ü Adem ile Havva'dan beri seven ve sevilenlere adıyorum. Yani bu bölüm "kuşalara ve arılara" dairdir.

[25] Ali Halim Neyzi, *Toplu Oyunlar I*, Mitos Boyut Yayınevi, İstanbul,1997,s.5-6.
[26] A.g.e. s.7.
[27] A.g.e. s.7.

Dördüncü Bölüm: Bu bölümü "Krepen Paşajına" adıyorum. Yaşım yetmedi; yıkıldı gitti. Yani bu bölüm eşe ve dosta dairdir.

Beşinci Bölüm: Bu Bölümde sunulan tek şiir belki de en başta olmalıydı. 1946 yılında Robert College öğrencilerinin yayınladığı "İzlerimiz" dergisinin şiir yarışmasında Birincilik Ödülü almıştı. Aradan yıllar geçti. Kısmet böyleymiş. Yeniden basılıyor.[28]

[28] Ali Halim Neyzi, *Bölüm Bölüm*, Mitos Yayınları, İstanbul, 2007.

İKİNCİ BÖLÜM

ALİ HALİM NEYZİ'NİN ROMANLARI

2.1. SİBİRYA OVALARINDA

2.1.1. Romana Dair

Ali Halim Neyzi'nin 1939 yılında ilkokul öğrencisi iken yazmış olduğu 18 sayfalık eseri Sibirya Ovalarında ve Stoyan Nerede? isimli iki bölümden oluşan eser Marifet Basımevi tarafından yayımlanır. Ali Halim Neyzi 18 sayfalık eserini roman olarak tanımlamaktadır. *Sibirya Ovalarında* isimli ilk eserinin adını diğer eserlerinde sık sık dile getirmektedir. *"Kitaplar ile olan ilişkim, beni de yazmaya itmiş olsa gerek. Bir yaz tatilimde oturup "Sibirya Ovalarında" adı altında bir serüven romanı kaleme almıştım."*[29]

> *"Bu koca okulda kitabı basılmış başka çocuk var mı? Hem kitabım basıldı. Hem de sattım kitabımı.*
>
> *İlkokul öğretmenim Fatma hanım. Tüm öğrencilere zorla aldırttıydı. Öğrencimin kitabı basılmış diye. Kolejli olmuş öğrencim. Kitabı da basılmış. Fatma hanımın göğsü ne sıcak. Kocaman. Durdu, durdu kucakladı beni. Bağrına bastı.*
>
> *Dedemin bastırdığı kitabımı götürdüm. İlkokul öğretmenime. Kızıltoprak 6. İlkokul. Bir sürü satıldı. Galiba onar kuruştan tam on beş lira toplandı. Gel keyfim gel."*[30]

"İlkokulu bitirdiğim yıl, yaz tatilinde yazarlığa özenmiş, bir serüven romanı "kaleme almıştım". O sırada dedemin yeni kitabı basılmıştı. Sanırım kitabından biraz kâğıt artmış. Torununun yazarlık hevesini desteklemek de hoşuna gitmişti. Sonuç olarak "Sibirya Ovalarında" diye adlandırıldığım romanı dedem bastırıvermişti."[31]

---

[29] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,*Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.131.
[30] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul,1984,s.62.
[31] Ali Halim Neyzi, *Meyzi ile Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.22.

Eserin hacim ve olay örgüsü roman incelemesini mümkün kılmamaktadır. Bu nedenle eserin sadece içeriğinden söz edilecektir.

2.1.2. Olay Örgüsü

Rus ihtilalinde esir düşmüş Kiev Kontu Stoyan, Poltaya Kontu Vasiliski, Sumy Kontu Stalin isimli üç kont Sibirya'nın ücra köşesine sürüldükten sonra bir fırsat bularak kaçarlar. Av aramak üzere arkadaşlarından ayrılan Stoyan beyaz bir ayı ile karşılaşır. Ayı ile boğuşan Stoyan, pençe darbesiyle bayılır. Arkadaşları Stoyan'ı alarak mağaraya sığınırlar. Stalin gece kurt sesleri üzerine uyanır mağaranın kapısında kurt sürüsüyle karşılaşır. Ateş edip kurtları kaçırmaya çalışır fakat kurtlar tarafından kaçırılır. Vasiliski ve Stoyan, Stalin'i aramak üzere kurtların peşine düşerler. Ancak Stalin'in cansız bedenini bulurlar. *"Vasiliski ve Stoyan, Stalin'in parçalandığı yere geldikleri zaman Stalin'in bazı kemiklerinin parçalarından başka bir şey kalmadığını gördüler."*[32]

Mağaraya döndüklerinde çığlık seslerini duyan Vasiliski ve Stoyan, kurtların saldırısına uğramış adamı kurtarmaya giderler. Kurtardıkları adamın Kont Koçef olduğunu öğrenirler. Beraber ilerlerken Kont Koçef suya düşer. Kont Koçef'i kurtararak en yakın şehre doğru yol alırlar.

Şehire doktor aramaya çıkan Stoyan'ı merak eden Valisiliski Ruslar tarafından yakalanır. Ardından Stoyan'ında yakalandığını anlar. Elleri bağlanmış olan Stoyan ve Vasiliski başlarında duran bekçinin yere attığı sigara izmariti ile ellerini bağlayan ipi yakarak kaçmaya çalışırken çatışma çıkar bir kurşun Vasiliski'nin ellerinin bağına isabet eder. Vasiliski bağlarından kurtulup Stoyan ve diğer esir Kont Petro'yu da alıp kaçarlar.

Vasiliski, Stoyan, Petro, Koçef beraber kaçıp atları ile uzaklaşırken atın ayağının kayması ile Bolşevik kuvvetleri tarafından fark edilip çatışmaya girerler. Bulundukları yere ateş yakıp farklı yoldan kaçmaya çalışırlar. Hududu geçerek Paris'e doğru yol alırlar. Stoyan hafif, Petro ise ağır yaralanır. Doktora yaralarını sardırıp Paris trenine binerler. Vagondaki yabancı adamlarla kavga ederler. Koçef ve Stoyan mağlup edilip

[32] Ali Halim Neyzi, *Sibirya Ovalarında*, Marifet Basımevi, İstanbul,1939,s.7.

bağlanırken, Petro silahıyla ateş açıp arkadaşlarını kurtarır. Hepsi polise gider. Yaralanan adam hapse mahkûm edilir. Petro ise 500 lira verip kurtulur.

Üç arkadaş, Paris'e gelip iş bulurlar. Stoyan'ın yanına giden arkadaşları, Stoyan'ı yerinde bulamazlar. Gözü kör olan bir adamla kahverengi bir otomobile binip gittiğini öğrenirler. Bu işte tuhaflık olduğunu sezip Stoyan'ın peşinden giderler. Siyah paltolu, tek gözü kör olan adamı yakarlar fakat Stoyan yanında değildir. Adama işkence ederek Stoyan'ın yerini öğrenip kurtarırlar. Adamı da polise teslim edip kurtulurlar.

2.2.HÜSEYİN PAŞA ÇIKMAZI NO.4

2.2.1. Romana Dair

Ali Halim Neyzi'nin ikinci kitabı olan *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4* 1983 yılında ilk kez Karacan Yayınları tarafından yayımlanır. Kullandığımız 2005 yılına ait baskıda eser 15 bölüm, 192 sayfadan oluşmaktadır. Roman adını Prof. Mehmet Ali Aynî Köşkü'nün yanında bulunan yanmış Hüseyin Paşa Konağı'ndan alır. Paşanın konağı aynı zamanda bulunduğu sokağın gayri resmî ismidir. 1930'lu yılların köşk yaşantısını merkeze alarak ailesi, dönemin yaşantısı hakkında bilgi veren Neyzi sosyolojik tarihi kendi gözünden okuyucusuna aktarmaktadır.

Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 isimli eser Oktay Akbal tarafından şöyle değelerendirilmektedir.

> *"Ali Neyzi'nin kitabı beni çocukluğuma götürdü. Neyzi'nin çocukluk anılarında belgesel yanlar var. Bir köşk nedir, kimler yaşar, nasıl yaşanır, neyle geçinilir, insanların tutumu, davranışı, en küçük ayrıntılarına varıncaya dek anlatılmış. Ali Neyzi'nin yazar yanını kimse bilmez. Ben eski bir 'Vatan'cı olarak Neyzi'nin yazınla, sanatla yakın ilişkisine tanık olduğumdan böyle ilginç ve güzel bir kitap yazmasına hiç şaşırmadım. Alınıp okunacak, saklanacakbir yapıt bu."*[33]

[33] Oktay Akbal, "Eski Köşklerde…", Editör Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, 2005,s. 64.

Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 isimli eser anı-roman olarak nitelendirilmektedir. Anı-roman,*"...bir kişinin gözlem ve hatıralarından, yaşanmışlıklarından hareketle kurduğu roman türüdür."*[34] Hatıralar belleğe dayalıdır. Bu nedenle belleğin seçici ve unutma özelliklerine maruz kalırlar. Kişisel duygu ve düşüncelerin süzgecinden geçen anıları fiktif âleme yakınlaşır, bundan dolayı anılar gerçek tarih olarak değil kişisel tarih olarak yorumlanmaktadır. Çünkü hatırat yazarı geçmişi hatırlarken unutabilir, atlayabilir, gizleyebilir, abartabilir. Bu nedenlerden dolayı hatıralar tarihi belgelerden çok edebî hüviyete bürünmüş kişisel tarihlerdir.[35]

> "*Anılarımda herkesin gerçek adını kullandım. Her ne kadar bu kişilerin çoğu bugün aramızdan ayrılmış bulunuyor ise de, aslında hepsi gerçekten yaşamış kimseler. Oysa bu anılar, bir çocuğun bu kişileri görüş açısına dayanılarak yazıldı. Dokuz yaşına varmamış bir çocuğun çevresiyle ilgili yargılarından uzaklaşmamaya gayret ettim. Aradan geçen elliye yakın yılın, görüş ve anlatış yöntemlerimi değiştirmediğini söyleyemem. Bu nedenler ile kitapta anlatılanların ne denli hayal ürünü ve ne oranda gerçekle ilintili olduğunu ölçmekte kendim de zorluk çekiyorum."*[36]

Bir dönemin sosyal ve aile yaşantısına ışık tutan eser, sosyolojik açıdan çok kıymetlidir. İmparatorluktan devlet düzenine geçişte yaşanılan değişiklikler ve zorluklar, halk inanışları, çocuk oyunları, haremlik-selamlık anlayışı, evlatlık müessesi gibi dönem içerisinde var olan birçok durum okuyucuya aktarılmaktadır. *"...benim ulaşmaya çaba gösterdiğim sonuç bir tarihçe değil, belli bir dönemde güzel İstanbul ilinde yaşanmış bir devri anmak, özellikle bu devri görmemiş gençlere o havayı anımsatmaktır"* [37]

Eserde sosyal hayata tutulan ışık ile dönemin panoramasını okuyucusuna ulaştırmaktadır. *"Hatırayı oluşturan olay merkezkaç bir olayıdır: hikâyenin konusu çevreyi yansıtır: aile, vatan, işler vb. bunlar yazarın çevresinde bir dünya panoraması*

---

[34] Dilek Çetintaş, *Türk Edebiyatında Biyografik Anlatı ve Romanlar*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2016, s.132.
[35] İbrahim Özen, "Hatıralar Ne Kadar Doğruyu Söyler?", *Türk Dili*, 2018, s.68.
[36] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,*Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.4.
[37] A.g.e. s.134

oluşturur. Onun niyeti sadece kendini anlatıp kalanlardan izole etmek değildir."[38] Evlilik ve aile olma ile ilgili Neyzi'nin büyükannesinin evlendirilmesi evlilik kurumunun nasıl gerçekleştiğini gösterir. Feride Hanım evliliğini çok küçük yaşta babası Sırrı Paşa'nın isteği ile gerçekleştirir. Sırrı Paşa, mektupçusu Mehmet Ali Aynî Bey'i büyük kızı Nezihe ile evlendirerek kendisine damat edinmek ister ancak Nezihe Hanım babasının bu teklifinden kaçmak için annesini ikna eder. Sırrı Paşa küçük kızı Feride Hanım ile Mehmet Ali Aynî Bey'i evlendirir.

> *"Sonuç olarak Paşa'dan yeni bir mektup geliyor, Madem kızım Nezihe sözlüdür, onun yerine küçük kızım Feride'yi mektupçum Mehmet Ali Bey'e vereceğim," deniliyor. Artık bir mazerat bulma olanağı kalmamış, çünkü Feride daha on dört yaşında imiş. Gençtir diye galiba bir yıl daha geciktirmişler ama Paşa'nın dileğini açıkça belli etmesi karşısında başka çare bulamadıklarından, Feride'yi kendisinden on beş büyük mektupçuya gelin etmişler."*[39]

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemi ile Cumhuriyetin ilk yıllarını kapsayan eserde dönemin ekonomik zorluklarından söz edilir. Neyzi'nin büyük anneannesi Leylâ Hanımefendi ile annesi Nezihe Hanımın bir bayram sabahı saraya bayramlaşmaya gitmeleri Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemde yaşadığı ekonomik zorlukların her cephede hissedildiğini göstermektedir.

> "*Bir bayram ziyaretinde Saray'a giden Mimi küçük torununu da yanına almış. Aile dostu sayılan hanımefendiyi, Sultan şahsen kabul etmiş. Etek öpmesine izin vermediği gibi yanına oturup iltifat etmiş. Saray adabı gereği, Sultan'ın yanında birkaç dakika kalıp çıkmışlar. Saray bahçesinde arabalarına binerlerken, onları geçirmeye gelen bir haremağası her ikisine de birer kese vermiş. Arabaya binince küçük Nezihe dayanamayıp eline verilen keseyi açmış, içindekileri avucuna dökmüş, ne görsün: Dört beş tane gümüş sikke!.. Pek sevinmiş, avucundakileri anneannesine göstermiş, "Bak Mimiciğim, beş sikke verdiler," demiş. (...) Leylâ hanımefendi çok üzgün, hatta ağlamakta. Büsbütün meraklanan, telaşlanan Nezihe, bu kere,*

[38] Bahriye Çeri, *Hatıra-Roman İlişkisi Münevver Ayaşlı Romanları*, Doğu Kitabevi, İstanbul, 2013.s.
[39] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,*Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.7

"Mimiciğim ne oldu, neye üzüldün?" diye sormuş, kendisinin ir kabahat işlediği korkusuna kapılmış. Biraz daha böyle gitmişler, sonunda Leylâ Hanımefendi, "Küçük kızım, verilen keseyi hemen açman doğru değildi, ancak benim üzüntüm ondan değil. Sultan'ın ve devlet hazinesinin durumunun bozulmuş olduğunu idrak ettim de ona üzüldüm. Ben senin yaşında iken bayram tebrikleri sonunda ihsan edilen keselerden daima altın çıkardı," demiş."[40]

"*İstanbul işgal edilmiş, kocası Mehmet Ali işsiz kalmış. Önce atlar ve arabalar satılmış. Sonra gerçekten geçim güçlüğü başlamış. Feride Hanım daha atları satarken, hem ağır boş kalmasın hem de sütünü içeriz diyerek önce bir inek satın almış"* [41]

"Birinci Dünya Savaşı'nda ailenin ekonomik durumu bozulunca, önce atlar orduya teslim edilmiş, sonra da boş kalan araba satılmış. Bizim çocukluğumuza burası bomboştu ve içinde, yalnız kış aylarında, bisikletlerimiz dururdu" [42]

Neyzi'nin köşkün bahçıvanı Ali Ağa ile kurduğu ilişki, onun köşk dışındaki taşra yaşamını tanımasında büyük rolü bulunmaktadır. Ömrünün bir kısmını cephede geçirmiş kuşak ile tanışmasına neden olmuştur. *"Osmanlı Devleti'nin son döneminde, Anadolu köylüsünün genel yazgısı ile, çocuk yaşımda böylece tanışmış olduğumu çok sonra anladım."*[43]

"Daha sonraları, bir yanda köşkte yaşayanların sayısının azalması, diğer yandan bahçede ayrı bir mutfak işletmek, bir ahçıbaşı ile belki de bir yamağın çalıştırılmasının ekonomik olmaktan çıkması sonucu, köşkün kilerlerinden birisi mutfak hakine sokuldu ve mutfak terk edildi"[44]

"Arkadaşlarım, 'Annen isterse zeytinin tanesini koymasın, sade suyundan versin, biz onu da ekmekle yeriz' diyorlar," demişim. 1933-37 yıllarında barış vardı ama köşkün

[40] A.g.e. s.109-110
[41] A.g.e. s.9-10
[42] A.g.e. s.29
[43] A.g.e. s.157.
[44] A.g.e. s.33

çevresinde epeyce yoksulluk vardı sanırım. Zaten oyunlarımızda da bu yoksulluğu görmek mümkündü."[45]

Anlattığı dönemi birçok yönüyle ele alan Ali Halim Neyzi, çocukluk anıları arasına oynadığı oyunlara ve tekerlemelere yer verir. Folklorik açıdan kıymetli olan bu oyunların nasıl oynandığını anlatır. Köşe kapmaca, saklambaç, çukur, kafakarış, çelik-çomak bu oyunlardandır.

> *"Bu oyunlardan birisinin adı "çukur" idi. Biri ağacın dibine içine on beş ya da yirmi bilye sığacak kadar bir çukur kazılırdı. Bu çukurdan iki metre kadar uzakta toprağa bir çizgi çizilirdi. Oyuncular sıra ile bu çizgiye ayaklarını koyarak avuçlarına aldıkları bir sürü bilyeyi bu çukura atmaya çalışırdı. Bir oyuncu da çukur sahibi olurdu. Çukura giren bilyeler tek çıkarsa çukur sahibinin olur, çift çıkarsa çukur sahibi atıcıya aynı sayıda bilye vermek zorunda kalırdı."*[46]

"Nodak alış veriş
Yoktur biz de el veriş
Tamam üç kuruş verdim
Balata gidiş geliş"

"İndim Halice geçtim Balata
Yahudiler oturmuş iki keçeli
Ande, ande, ande boz malata
Ande, ande, ande boz malata"[47]

Eserde, varlıklı ailelerin evlerinde yaygın olarak bulunan cariye/evlatlıklar ile ilgili bilgilere de genişçe yer verilmektedir. Daha sonra büyüdüğü evdeki evlatlıklardan birinin romanını da yazan Ali Halim Neyzi bu kurumdaki kızların zor durumda bırakılmadığı, ihtiyaçlarının karşılandığı, istendiğinde evlendirilmesi gibi birçok konuda evin bireylerinden biri olduğunu anlatır. *"(...)köşke alınan küçük bir kızın zamanı gelince "çırak çıkarılması" yani uygun birine everilmesi, çeyizinin sağlanması, hatta köşkün (yani sahibinin) olanakları el verdiğince bir de ufak "hane" (ev) sahibi*

[45] A.g.e. s.95
[46] A.g.e. s.97
[47] A.g.e. s.124

edilmesi, o günlerin uygulamasına göre beklenen ya da yerine getirilmesi gereken şeylerdendi."[48]

"Yaşama cariye diye başlayıp Osmanlı İmparatorluğu'na hükmetmiş kadınlar gibi, evlatlık diye başlayıp köşklere sahip çıkmış talihliler olduğu ya da Şerife gibi hayata atılayım derken yolunu şaşırıp başını derde sokan binlerce kızın yaşam öyküsü, o dönemin ayrılmaz bir parçasıdır."[49]

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Batılılaşma çabası, ekonomik sıkıntılar ile beraber yeni bir insan tipi ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu züppe[50] tip Batılılaşma adı altında tüketim odaklı, sorumluluktan uzak bireyler yetiştirir.

> "*Züppeliğin çıkışı ve yaygınlaşmasında etkili olan Batılılaşma projesi, aynı zamanda züppenin kendini bulacağı uğrak yerlerin, semtlerin modalaşması; tüketim toplumunun yaratılmaya çalışılması, taklidin, Batıyı takip etmenin gerekliliğinin dillendirilmesi, toplumun yüz yıllardır temsil ettiği zihniyet ve hayat üslubundan kopuşun kaynağı da olmuştur."*[51]

Eserde yer alan Mirasyedi Osman Bey de dönemin yarattığı tiplerdendir. *"Ömrünün gençlik bölümünü çapkınlık ve kumarla geçirmişti."*[52]

Osmanlı paşasının tek oğlu olan Osman Bey'in eğitimi paşazade eğitiminden ibaret olup, ailenin mirasının bitmeyeceği düşüncesiyle şımartılarak büyütülmüştür. Bitmez denilen servet bitince Osman Bey hademelik yapmak ve kıt kanaat geçinmek zorunda kalır.

> "*Anlatılanlara göre, Osman Bey'e paşa babasından çok han hamam kalmış. Hatta Karaköy'ün meşhur poğaça fırınının olduğu bina bile onun malı imiş. Çapkınlığı ve kumarı ile Mirasyedi lakabını kazanan Osman Bey, bizim onu*

---

[48] A.g.e. s.57
[49] A.g.e. s.67
[50] Bkz. Berna Uslu Kaya, *Türk Romanında Safderun Alafranga, Ahlaksız Züppe, Kötücül Entelektüel*, yüksek (Yayımlanmış Doktora Tezi) Balıkesir Üniversitesi, , Balıkesir, 2017.
Cansu Işık, *Türk Romanında Alafranga Tip*, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan, 2019.
[51] Köksal Alver, "Züppelik Anlatısı ve Toplum: Türk Romanında Züppe Tipi", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Konya, 2006,s.166.
[52] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,*Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.18.

tanıdığımız sırada bütün servetini bitirmişti. Biz çocuklara karşı her zaman çok nazik ve tatlı idi. Bize daima büyükmüşüz gibi davranırdı. Osman Bey'in bu nezaketi ve kibarlığı da bilinirmiş zaten. Onu yalnız bu yönüyle görürseniz, bir zarda bir han kaybeden delişmen adamın bu kibar Osman Bey olduğuna inanamazdınız."[53]

Romanda, Ali Halim Neyzi'nin büyük anneannesi Şair Leylâ Hanımefendi, edebi muhit ve Leylâ Hanımefendi hakkında kişisel bilgilere yer vermektedir.

"(...)kısa denecek boyda, pek ufak tefek bir kimse idi."[54] *"Çok sigara içerdi. Onun sevdiği sigaralar karon kutularda satılırdı. Boş kutuların kenarlarını keser, küçük kartonlarını bir sepete saklar, not almak için kullanırdı.(...) Mimi'nin böyle karton notları, sonra temize çektiği defterleri, bestelediği notaları ile dolu birkaç sandık evrakı yanıp kül olmuş. Galiba "Solmuş Çiçekler"in basılışı da bu felaketten sonra gerçekleşmiştir."*[55]

"İkinci Meşrutiyet'te Namık Kemal'in "Vatan yahut Silistre" piyesi tekrar sahneye konulacakmış. Şaire Fitnat Hanım bir gün köşke gelmiş, kendi yazdığı bir marşın, günümüzün deyimi ile, "özgün müziği"nin hazırlanmasını Leylâ Hanımefendi'den rica etmiş. İki hanım o gece sabahlamışla, tiyatronun açılışına bu marş yetiştirilmiş. Yanılmıyorsam bu marş, o zamanların pek ünlü olan "Girit Marşı" imiş."[56]

2.2.2. Olay Örgüsü

Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4, yazarın hatıralarından oluşmuş bir anı-romandır. Neyzi'nin Prof. Mehmet Ali Ayni Köşkünde anıları ile sınırlandırdığı eseri, adeta köşkün romanıdır. Düz ve sade bir anlatıma sahip olan eser, yazarın anlattığı dönemin dil özelliklerine sadık kalmaya özen göstermiş ancak anlattığı dönemde radikal dil değişiminin olması bunu pek mümkün kılmamıştır.

[53] A.g.e. s.18.
[54] A.g.e. s. 106
[55] A.g.e. s.106
[56] A.g.e. s.110

"Kullanılan dilin de konuya uygun olmasına çaba harcadım. 1930'ların yaşamını canlandırmak için günümüzde geçerli olan dile sıkı sıkıya sarılmak yerinde gözükmedi. Tümünü aynen verdiğim, Leylâ Hanımefendi'nin gazelinde geçen birçok tilciği, bugün ben de anlamıyorum. Acı ama gerçek. Üç ya da dört kuşak sürecinde tüm dilini değiştiren ya da değiştirmeye savaşan bir toplumun bireyleriyiz hepimiz. Anlattığım dönemin diline yer yer yaklaştımsa, genç kuşaklar beni ve amacımı anlarlar "inşallah"."[57]

Eser, on beş bölümden oluşmaktadır. Okuyucusuna sadece Ali Halim Neyzi'nin düşünceleri ve fikirleri eşlik etmektedir. Anıların merkezinde Prof. Mehmet Ali Ayni Köşkü bulunmaktadır. Genelden özele bir anlayış ile oluştrulmuş eserde her bölüm köşke çıkar. Bölümlerde köşkün dış görünütüsü, odaları, bulunduğu mahalle, ağırladıkları misafirler, içinde barındırığı kişiler hakkında bilgi verilir. Anlatılan bütün farklı konuların ortak özelliği/birleştirici gücü köşktür. Eserin sonunda köşkün yıkılması ile yazarın anlattığı her şey tatlı bir anı olarak mazide kalır.

Eserin *I.Bölümü* Neyzi'nin anneannesi Feride Hanımın okuyucuya tanıtıldığı, ailesi ve evliliğinin anlatıldığı bölümdür. Zamanının ve kardeşlerinin aksine Beyoğlu, Nişantaşı'ında ev sahibi olmak yerine alışılmışın dışında Kızıltoprak'a yerleştiği anlatılmaktadır. *"Feride Hanım'ın Kızıltoprak'ı seçmesi, o yılların moda olan yaşamına bir isyan bayrağı çekmek gibi imiş. Üstelik Kızıltoprak yazları gidilen bir yer. Oysa Feride Hanım yazlı-kışlı yerleşmiş."*[58]

II. Bölüm köşke gelen misafirlerin, dostları İhsane Hanım ve Osman Bey'in anlatıldığı bölümdür. Köşke çok sık gelen çiftin hayatlarından da söz edilmektedir. İhsane Hanım Rum asıllıdır, küçük bir genç kız iken Osman Bey'e âşık olup ona kaçar. Evlendikten sonra Müslüman olup, İhsane adını alır. Osman Bey ise, yukarıda anlattığımız gibi bir paşanın oğludur. Bir işte dikiş tutturamamış, mirasyedidir. Tüm mal varlığını çapkınlıkta ve kumarda kaybetmiştir. Romanda bu çiftten iyimser tavırla

[57] A.g.e. s.4
[58] A.g.e. s.6

köşke çok sık geldiklerinden söz edilir. *"Benim gözümde İhsane Hanım ile Mirasyedi Osman Bey, İstanbul'da yaşayan bir devrin sonu olmuşlardı."*[59]

III. Bölüm köşkün konumu ve dış görüntüsünün anlatıldığı bölümdür. *"Kızıltoprak, on ya da en çok yirmi köşk ile bunların çevresinde kümeleşen yüz elli ya da bilemedin iki yüz hane ev bulunan, sakin, az nüfuslu bir sayfiye semti idi."*[60] Altı dönüm arsa içinde on yedi odalı ahşap köşkün bahçesi, giriş kapıları anlatılır.

IV. Bölüm de köşkün içinin tanıtılmaya başlanır. Köşkün salonları, banyoları, yemek salonu, merdiven altları gibi ortak kullanım alanlarının anlatıldığı kısa bölümdür.

V. Bölüm köşkteki evlatlıkların, çalışanların, iç işlerin nasıl idare edildiğine dair ayırılmış bölümdür. Bu bölüm, cariye/evlatlık kurumuna ağırlık verilmiştir.

VI. Bölüm, köşkte yaşayan aile bireyleri ve onların yaşam alanları olan odaları ele alınmaktadır. Dört kuşağın bir arada yaşadığı Prof. Mehmet Ali Aynî Köşkü her bireye özel bir yaşam alanı sunar. Odalar kişilerin mahremiyetini muhafaza edecek şekilde düzenlenmiş geleneksel Türk evdir.

> *"Türk'ün gelenekçi siyasal aile düzeni, evlerini de etkilemiştir. Bu aile düzeninde ana, baba, çocuklar, gelinler, damatlar, büyükanne ve büyükbabalar, hala ve teyzeler bir arada aynı evde otururlar. Bu düzen evde her odanın bir yaşama birimi olarak gelişmesine sebep olmuştur. Her karı-kocaya bir oda verilerek, bu kalabalık evde, insanlara yaşama özgürlüğü sağlanmıştır. Oda, aile biriminin bütün ihtiyaçlarını karşılayacak gibi tasarlanmıştır."*[61]

Her oda içinde barındırdığı bireye bir dünya, bir yaşam alanı sağlar. Feride Hanım, iki kızı ve damatları ile birlikte yaşadığı köşkte aile fertlerinin ihtiyaçları doğrultusunda gerektiği gibi düzenlemelere gidilerek özel yaşam korunmuştur. Yatak odaları, adeta küçük bir evdir. Yatak odaları, sadece yatak ve dolapları içinde barındırmaz; aynı zamanda bir oturma odası, banyo barındırarak oda sahibinin gereksinimlerini karşılar.

---

[59] A.g.e. s.24
[60] A.g.e. s.25
[61] Reha Günay, "Türk Evi", *Millî Kültür,* Ankara, S.3,1981,s30.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde yaşamış olan Leyla Hanımefendi, Feride Hanım ve Mehmet Ali Aynî Bey'in yaşayışları ve odaları bu dönemi yansıtır. Ancak Nezihe Hanım ve Refika Hanım okudukları yabancı okullar, müzik zevkleriyle, hayatı algılayış biçimiyle evin diğer bireylerinden ayrılırlar. Her oda o dönemde var olan bir yaşayış, dünyayı algılayış çeşidini yansıtmaktadır. Örneğin; Sırrı Bey'in yatak odası ile yaşamı arasında bağlantı kurulur. *"Gençliğini savaş yıllarında yatılı okullarda geçirmiş dayımın köşkteki yaşamı da, odası gibi, neredeyse Hint fakirlerini andıracak kadar pehrizkâr bir şekilde geçerdi"*[62]

VII. Bölüm, Ali Halim Neyzi'nin çocukluk anılarına yer verdiği bölümdür. Mahalledeki arkadaşlar ile oynadığı oyunlar, arkadaşlarının yaşantısında ekonomik zorlukların oyunlarına yansımasını anlatmaktadır.

VIII. Bölüm, Divan Şairlerinden Leyla Saz Hanımefendiye ayrılmış bölümdür. Neyzi'nin büyük anneannesi olan Leyla Hanımefendinin yukarıda bahsedildiği gibi kişisel özellikleri, eserler ve edebî çevresinden söz edilmektedir. *"...Şaire Fitnat Hanım ya da o dönemlerin Şair-i Azam'ı olan Abdilhak Hamit Beyefendi ile çekilmiş resimleri olan Leylâ Hanımefendi'nin belli bir kitap birikimi olmaması düşünülemezdi*."[63]

IX-X-XI-XII-XII. Bölümler aşağıdaki tabloda verilen konuları işlemektedir. Eserde aile bireylerin müzik, sanatsal ve dil becerilerine kadar anlatılan dönem hakkında bilgi verilmektedir. Eser bu yönü ile özelde Prof. Mehmet Ali Aynî Köşkü'nü genelde ise Türk toplumunun geçirdiği değişimleri okuyucusuna aktarır. Leyla Hanımefendi klasik müzik dinlerken, Feride Hanım aksine köy havaları ve çiftetelliden hoşlanmaktadır. Köşkün kızları Nezihe Hanım ile Refika Hanım ise Klasik Batı müziğinden yana tercihlerini kullanmaktadırlar. *"Bizim köşkte yaşayan değişik yaş kuşaklarına, kişilerin kendi seçeneklerine göre izledikleri müzik türlerinin anlatımı, o dönem tarihinin ve değişen yaşam akımlarının bir yankısı gibidir."*[64]

XIV-XV. Bölümler, köşkte yaşayan aile bireylerinin vefatı ile köşkteki yaşamın sadeleşmesi, köşkün eski düzeninin kaybolması anlatılmaktadır. Köşkün büyüklüğü, idare edilmesindeki ekonomik zorluklar, oluşan yeni aile anlayışı ile köşk satılır.

---

[62] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.83.
[63] A.g.e. s.129
[64] A.g.e. s.115.

"Türk romanında ev, 19. Yüzyılın ortalarından itibaren hızlanarak yayılan batılılaşma eksenli değişim süreçlerini yansıtan önemli bir unsur olarak dikkati çekmektedir. Buna göre konak/köşk/yalı ve evlerden, apartmanlara, pansiyonlara ve nihayet gecekondulara kadar gelen bu süreçte toplumun bütün kültürel ve ekonomik kırılma noktalarını belirmek mümkündür."[65]

Köşkün yıkılması, sosyal hayattaki birçok değişimin tezahürüdür. Köşk bir devrin son tanıklarındandır ve değişime ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Artık evlatlık sistemi kalmamış, köşkün içinde bir yaşam düzenlenmesi için gereken ekonomik gelir sağlanamamış, bunların yanında çekirdek aile algısı kalabalık evlerde yaşama istediğini ortadan kaldırmıştır. Bu etkenlerle ile köşkün eski düzen yaşantısı anılarda var olmaya zorlanmıştır.

1930'lu yılların yaşamına bir pencere açan eser, dokuz yaşındaki bir çocuğun gözleri ile elli yaşını aşmış bir adamın geçmişe duyduğu özlemin arasında iki cepheyi birleştirerek okuyucuya sunmaktadır. Neyzi eserinde günlük yaşam içinde aile bireylerine, onların geçmişine dokunarak *"(...)bir şekilde devamlılığı sağlamak, genç kuşaklarda bir yankı yaratmak çabası"*[66] göstermektedir.

I.BÖLÜM (s.5-15)	Ali Halim Neyzi'nin aile geçmişi ve anneannesi Feride Hanım anlatılmaktadır.
II. BÖLÜM (s.17-24)	Köşkün komşuları ve köşke gelen misafirlerden söz edilmektedir**.**
III. BÖLÜM (s.25-46)	Köşkün bahçesi ve dış görünümü hakkında bilgi verilmektedir.
IV. BÖLÜM (s.47-56)	Köşkün iç yapısı ve odaların konumundan bahsedilmektedir.
V. BÖLÜM (s.57-69)	Köşkün iç işleri ve çalışanlarından söz edilmektedir.
VI. BÖLÜM (s.71-93)	Köşkün odaları ve içinde yaşayan aile bireyleri hakkında bilgi verilmektedir.
VII. BÖLÜM (s. 95-104)	Neyzi'nin çocukluk anıları ve arkadaşlarının yer aldığı bölümdür.
VIII. BÖLÜM (s.105-114)	Büyük anneannesi Leylâ Hanım'a ayrılmış bölümdür.
IX. BÖLÜM (s.115-126)	Köşkteki müzik ve sanatsal meselelerden söz edilmektedir.
X.BÖLÜM (s.127-138)	Köşkteki kitaplar ve kütüphane hakkında bilgi verilmektedir.

[65] Handan İnci, *Roman ve Mekân Türk Romanında Ev*, Arma Yayınları, İstanbul, 2003, s.21.
[66] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.185.

XI. BÖLÜM(s.139-152)	Karşılıklı köşk ziyaretleri anlatılmaktadır.
XII. BÖLÜM (s.153-166)	Köşkün dış hizmetleri hakkında bilgi verilmektedir.
XIII. BÖLÜM (s.167-176)	Köşkteki çocukların çevresiyle ilişkileri anlatılmaktadır.
XIV. BÖLÜM (s.177-186)	Köşkte yaşayan büyüklerin vefatı ve köşkteki yeni düzen anlatılmaktadır.
XV. BÖLÜM (s.187-192)	Köşkte yaşayan son kişi Nezihe Hanım'ın vefatı ile köşkün boşaltılarak, satılması anlatılmaktadır.

Tablo 1 Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 İsimli Eserin Bölümlerine Göre Konu Dağılımı

2.2.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Bir eserin okuyucuya dönük kısmı anlatıcı ve bakış açısıdır. Köprü vazifesi gören anlatıcı ve bakış açısı eserin dünyası ile okurun dünyası arasında bağlantı kurmaktadır. Her ne kadar anlatıcı ve bakış açısı ayrı kavramlar gibi gözükse de birbirine bağlıdırlar.

Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 isimli eser, Ali Halim Neyzi'nin anılarından oluşmaktadır. Eserdeki bakış açısı ve anlatıcı Neyzi'nin kendisidir. Anlatılan dönem ve olaylara okuyucuya Neyzi'nin varlığı eşlik etmektedir. Anılarını üzerinden zaman geçtikten sonra kaleme alındığından hem çocuk Neyzi hem de yaş almış olan Neyzi'nin duyguları ve olaylara bakışı okuyucuya verilmektedir.

Eserde yazarın anıları kendi tarafından kaleme alınmakta ve otobiyografik yöntem ve birinci tekil şahıs anlatıcı kullanılmıştır.

> *"Otobiyografik yöntemin özelliği, romanın konusunun da anlatıcısının da aynı kişi olmasıdır. Hikâyede onun kişiliği ön plandadır ve çoğu kez bu kişiliğin gelişerek değişmesi söz konusudur. En sık görülen uygulama, ele alınan kişinin çocukluk ve gençlik yıllarını, ya da yaşamın belli bir kesimini geride bıraktıktan sonra, hatırlatma yoluyla eski günlere dönerek olup bitenleri erişmiş bulunduğu yeni ve tecrübeli bakış açısından anlatmasıdır. Aslında bu gibi romanlarda iki ayrı kişilik söz konusudur; bunlardan biri anlatıcının olayları yaşadığı sıradaki kişiliğidir; öteki ise anlatırkenki kişiliği."*[67]

[67] Ünal Aytür, *Henry James ve Roman Sanatı*, DTCF, Ankara, 1997, s.27.

Eserde Neyzi'nin anılarını yazdığı dönemdeki düşünceleri ve varlığıyla okur sık sık karşılaşır. Anımsayan ben olduğu için zaman ile arasında mesafe mevcuttur. Anlatıcı benin tüm özellikleri eserde hissedilir, duygu ve düşüncelerini gizlemez.

> *" Söz konusu anlatıcı acısıyla tatlısıyla olup bitenleri, her şeyi kendisi aslında önceden yaşamıştır veya olay yerinde bulunmuş olmasından dolayı görmüş ve gözlemleme imkanına sahip olmuştur. Anlattıklarının kanıtı kendisidir. Anlatıma kendi duygusallığını, pişmanlığını sevinç ve üzüntüsünü vs. karıştırmaktan çekinmez."*[68]

> *"Anı yazılırken, arada akla gelen olayları ve geçenleri anlatmak kaçınılmaz oluyor. Zaten kuru kuruya duvarları ya da pencereleri anlatmakla bir köşk yaşantısının canlandırılması olanak dışı."*[69]

> *"Sanırım köşkün iç bölümlerini anlatmış oldum."*[70]

> *"Belki okurlarım arasında tef ya da eski deyimiyle "Def" denilen aletin ne olduğunu bilmeyenler vardır. Bu çalgının aslı bir çember üzerine gerilmiş deriden oluşur."* [71]

Otobiyografik yöntemde yazar anlattığı veya anlatacağı her şeyi bilir bu nedenle bakış açısı, tanrısal bakış açısına yakındır. Anlatılanların hepsinin geçmişte olduğu, köşkün kaderinin yıkılmak olduğu eserin başında okuyucuya verilir.

> *"(...)otobiyografik yöntemde anlatıcının durumu, kişileri hakkında her şeyi gören ve bilen tanrısal yazarın kullandığı anlatıcıya benzer. Ne var ki, tanrısal anlatıcı romandaki tüm kişilerin içlerine girerek her türlü duygun ve düşüncelerini açıklayabildiği, herkes hakkında her şeyi bildiği halde, birinci şahıs bakış açısı kullanılan romanlarda anlatıcı yalnızca bir kişi hakkında tam bilgiye sahiptir, o da kendisidir"* [72]

---

[68] Fatih Tepebaşılı, *Roman İncelemesi*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2019, s.215.
[69] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,*Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.45.
[70] A.g.e. s.55.
[71] A.g.e. s.72.
[72] Ünal Aytür, *Henry James ve Roman Sanatı*, DTCF, Ankara, 1997, s.30.

"Çocukluğumun geçtiği "Mehmet Ali Aynî Köşkü"nün bulunduğu bahçede, bugün iki büyük apartman yapıldı. Yanılmıyorsam her biri on iki daireli olan bu apartmanlarda yirmi dört aile yaşamakta."[73]

"Sonunda köşk yıkılacağı zaman bu kapı kanatlarını ağabeyim söküp aldı."[74]

2.2.4.Zaman

Anlatıda var olması gereken özelliklerin başında yer alan kavramlardan biri zamandır. Zaman, Türkçe Sözlük'te dokuz madde de açıklanmıştır genel anlamıyla *"Bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit."*[75] olarak tanımlanmaktadır. Özel anlamıyla zaman dakika, saat, günlerin ötesinde yaşanılan anın duygu ve değeri ile ölçülen zaman birimidir. "*Her insanın yaşamı iki ayrı yaşam türünden oluşur; bunlardan biri insanın her gün zaman içinde geçen, dakika ve saatlerle ölçülen yaşamıdır; öteki ise değerlere göre sürdürdüğü yaşamdır"*[76]

*Hüseyin Paşa Çıkmazı No.*4 isimli eserin zamanı içinde değerlerle ölçülen zaman kullanılmıştır. Anı yazımında değerler ile ölçülen zaman kullanımı olağandır. Ancak tam bir zaman akışı, geçişleri eserde bulunmamaktadır. Eserin zamanı hakkında bilinen şey anlatılanların geçmiş zamana ait olduğu ve yazarın çocukluk yılları olan 1930'lu yılları kapsadığıdır.

"(...)birinci tekil şahıs hikâyecinin kullanıldığı romanlar, okuyucuya nadiren olayların o anda oldukları duygusunu verirler. Okuyucu-kahraman özdeşleşmesini kolaylaştırmak şöyle dursun, olayların uzak bir geçmişte yer aldığını zannederiz. Böyle bir romanda esas teknik, 'geriye dönüş' tür; romanda geçen olayların olduğu zamanla, hikâyeyi anlatan zamanı, yani bu olayların kaydediliş zamanı arasında zaman bakımından uzun bir mesafe vardır. Üçüncü tekil şahıs anlatıcı kullanılan romanlarda olduğu gibi, bir hikâyeyi geçişten alıp bugüne doğru getirmekle, birinci tekil şahıs hikâyeci kullanılan romanlarda olduğu gibi, halden geçmişe dönerek anlatmak

[73] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,*Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.25.
[74] A.g.e. 48.
[75] *Türkçe Sözlük*, TDK, Ankara,2019,s.2641.
[76] E.M. Forster, *Roman Sanatı,* Adam Yayınları, İstanbul, 1985, s.22.

arasında büyük bir fark vardır. Bu romanların ikisi de, geçmişte yazıldıkları halde, öncekinde olaylar sanki şimdi oluyormuş gibi bir izlenim uyandırırlar; sonrakinde ise, olayların geçmişte olup bittiklerini hissederiz." [77]

Anlatı zamanı ile yazma zamanı arasındaki fark yazarın birtakım anı ve olayları atlamasına neden olur. Olaylar anlatılırken zamanda kırılmalar söz konusudur. Anılar, kronolojik olarak değil yazarın istediği doğrultusunda sıralanmıştır.

Denebilir ki *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4* isimli eserde zaman değerlere göre sürülen yaşamın tezahürüdür. Gerçek zamanın ifadesi olan bugün, yarın, hafta vb. ifadeler kullanılmamış olup anlatılanların geçmiş zamanda var olduğunu hissettirecek o zamanlar, o günlerde gibi ifadeler eserde yer almaktadır.

2.2.5 Mekân

Romanda anlatılan her olay belli bir mekânda geçmek zorundadır. Gerek yaşam gerek anlatıda mekânsızlık ve zamansızlık söz konusu değildir. Anlatıda mekân ve zaman ana unsurlardandır. Romanda mekân üzerinde durulmamış, ayrıntı verilmemiş olabilir ancak yaşamın gereği var olan insan/nesne belli bir mekân sahip olmak zorundadır. Zaman akıp gider fakat mekân içinde yaşayan anıyı muhafaza eder. Üzerinden yıllar geçmiş, belki unutulmaya yakın bir anı mekânıyla kavuştuğunda varlığını dün gibi hissettirir. "*Mekân, peteklerinin binlerce gözünde, zamanı sıkıştırılmış olarak tutar."*[78]

Yazar eserinde anılarının ana kaynağı olan Prof. Mehmet Ali Aynî Köşkü'nü mekân olarak hatta başkişi olarak seçer. Anlatılanların ortak noktası bu köşktür. Yazar, köşkü sadece barınma ihtiyacını karşılayan yapı olarak ele almaz. Onun için köşk çocukluğu, bir devrin İstanbul'udur. Neyzi için köşk gerçek bir evdir. *"(...)gerçekten ikamet edilen her mekân, kendinde ev kavramının özünü barındırır."*[79]

[77] Philip Stevick, *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.240-241.
[78] Gaston Bachelard, *Mekânın Poetikası*, Çev. Alp Tümertekin, İthaki Yayınları, İstanbul, 2018, s.30.
[79] A.g.e. s.35.

Yazar, köşkten ayrı kalsa da yıkılsa da ona hissettirdiği duyguları unutamaz. *"Geçmişte oturduğumuz konutlar içimizde yıkılıp gitmediğinden eski evlerin anılarını birer düşleme olarak yaşarız."*[80]

Kızıltoprak'ta altı dönüm arazi üzerinde on yedi odalı ahşap köşk, romandaki ana mekândır. *"Kızıltoptak'ı İstanbul şehrinin, Kadıköy kazasının bir nahiyesi olarak tanımlamak gerekir."* [81] Geleneksel Türk evinin tüm özelliklerini taşıyan köşk, ön ve arka olmak üzere iki bahçeye sahiptir. Zemin kat hizmetlilere ayrılmıştır. Bahçede mutfak ve kiler bulunur, orta ve üst katlarda misafir salonları ve evin fertlerine ait odalar bulunur.

Evin bahçesi, ön ve arka bahçe olmak üzere ikiye ayrılır. Arka bahçe, hizmetlilerin evin ihtiyaçları için kullanılırken ön bahçe evin hanım ve beyleri için ayrılmış bölümdür. *"Ön bahçe özellikle süslemeye ayrılmış, bir çiçek bahçesi olarak düzenlenmişti."*[82] Ön bahçe özellikle evin hanımları için yaz ve bahar aylarında toplanma yeri olarak kullanılır. *"Ilık bir yaz gününde, evde hazırlanmış tartöletler ve pastalar, üzerlerinde tülbentler ile örtülmüş gümüş tepsilerde bahçeye getirilir, tahta masalara yerleştirilir. Şezlong ve koltuklar temizlenir, sırayla dizilir."*[83] Bu nedenle çiçek tarhlarının bakımı, fıstık ve çam ağaçları ile özel ilgilenilir. *"Kısacası bu ön bahçe ile dört mevsim uğraşılırdı. Fiziksel çaba kadar (toprak değiştirilmesi, gübreleme, sulama yöntemleri vb.) planlama ve seçimlemeye de önem verilirdi. Yetiştirilecek çiçeklerin renk uyumları düşünülü, geliştirilirdi."*[84]

Arka bahçe ise köşkün iç hizmetine ve hizmetlilerine ayrılmış olup evin hanım veya beyleri tarafından çok uğranmayan kısmıdır. *"Arka bahçenin ise bir bölümü sebzelere ayrılmış, ahıra doğru olan bölümde ise bir bağ kurulmuştu. Büyük olasılıkla daha eski devirlerde, bu arka bahçeyi genellikle seyisler, bahçıvanlar gibi hizmetliler kullanırmış, ev sakinleri bu tarafa pek geçmezlermiş."*[85]

---

[80] A.g.e. s.36.
[81] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,*Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.25.
[82] A.g.e. s.38.
[83] A.g.e. s. 42.
[84] A.g.e. s.40
[85] A.g.e. s45.

Giriş kat hizmetlilere ayrılmış bölümdür. Bu katta evlatlık kızların odaları, yemek salonu ve selamlık bulunmaktadır. *"Hizmet görevler, yüklenmiştir. Zemin katta çoğu zaman bir iş ocağı, ambarlar, bazen ahır, su kuyusu veya sarnıç, zengin evlerinde arabalık, hizmetliler için kalacak odalar, mutfak yer alır."*[86]

> *"Bu odanın pencereleri de ön bahçeye bakardı. Bu oda evlatlıkların (eskiden bir nevi hizmetçilere verilen isimdi bu) yatak odası olarak kullanılıyordu."* [87]

> *"... iki ayrı kapıdan girilen, ikisi de arka bahçeye bakan iki büyük oda vardı. Bunlardan dış kapıya yakın olanı salondu. Mehmet Ali Aynî Bey'in erkek misafirleri dış kapıdan girince hemen buraya alınırlarmış."*[88]

Köşkün ikinci katında evin hanımları olan Feride Hanım, Nezihe Hanım ve Refika Hanım'ın odaları bulunmakta ve her odada balkon bulunmaktadır. İkinci katı evin ana bölümü olarak nitelendirilmektedir. Ana katta hamam, hanımlar için salon bulunmaktadır. "*Asıl kat budur. Manzarayı iyice görmek için çıkma ve pencerelerle dışa açılmıştır. Tavanlar yüksek ve süslüdür. Evin ana planı bu katta belli olmaktadır."* [89]

> *"Anlayabildiğim kadarı ile, kaç-göç usulünün uygulandığı zamanlarda evin iç bahçesi daha çok evlatlıklara bırakıldığından, bu balkon da evin hanımlarının hava almak üzere çıkmaları için düzenlenmiş."*[90]

Çatı katı, Mehmet Ali Aynî Bey'e ayrılmış bölümdür. Bu katta odası kütüphanesi ve tuvaleti bulunmaktadır. Vaktinin çoğunu burada geçiren Mehmet Ali Aynî Bey'in tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde düzenlenmiştir. "*Zaten, dedem Mehmet Ali Aynî Bey'in ev içindeki ömrü de, yemek için aşağıya çağrılmadığı zamanlar dışında çoğunlukla yatağı ile kitapları arasında, bu çatı katında geçerdi."*[91]

---

[86] Reha Günay, "Türk Evi", *Millî Kültür*, Ankara, S.3, s.30.
[87] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,. s.51-52.
[88] A.g.e. s.52
[89] Reha Günay, "Türk Evi", *Millî Kültür*, Ankara, S.3, s.31.
[90] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.54.
[91] A.g.e. s.55.

Prof. Mehmet Ali Aynî Bey Köşkü içerisinde kalabalık nüfus barındırmasından dolayı her oda Türk aile ve ev geleneği bağlamında[92] içerisinde bir aile barındıracak şekilde ve istekler doğrultusunda değişikliğe uğramıştır. *"Geçirdiği çeşitli tadilatlar yüzünden köşkün mimarisi biraz karışıktı, ama içinde yaşayanların pek çeşitli gereksinimlerine yanıt vermekten de geri kalmıyordu."*[93]

Dört kuşağın hayatlarının tamamını ya da bir bölümü geçirdiği köşk, içinde barındırdığı hayatların dışında bir devrin sosyal tarihini, aile ve ev anlayışını da yansıtmaktadır. Köşk, 1930'lu yılların simgesi durumundadır. *"Ev bir sonuçtur. İçinde yaşayan kişinin kültürel ve bireysel niteliklerini vurgular. Çoğu zaman da bir medeniyetin özünü yansıtan simgedir ev."*[94]

2.2.6. Kişiler

Ali Halim Neyzi'nin özelde çocukluk anıları, genelde bir devrin sosyal hayatının anlatıldığı eserde yazar kişi kadrosunu aile bireylerinden oluşturmaktadır. Yazar kişiler ile ilgili herhangi bir karekterizasyon ya da derinleştirmeye gitmez. Yazar, kişilerin ne düşündüğü ne hissetiği okuyucuya paylaşmamaktadır. Herhangi bir diyolog ile kendilerini ifade etmezler ya da anlatıcı tarafından ne düşündükleri verilmez. Kişiler sadece yazarın doğrudan aktarımı ile üç veya dört cümle olarak Neyzi'nin anılarında yer aldığı kadar konuşur.

Gözleme, geçmişe ve duyduklarının anlatıldığı eserde, kişilerden birkaçının fiziksel özellikleri ya da olaylar karşısında hissetikleri yazar tarafından kısaca verilmektedir. Feride Hanım'ın oğlu Sırrı Bey'in ölümü ile ilgili hisleri "*Onun ölüm haberi anneannemi adeta yıktı."*[95] şeklinde aktarılır.

Uzun bir zaman diliminin ele alınması, anlatılanların anılara dayanmasından dolayı seçme ve belleğin unutma olasılığı göz önüne alındığında yazarın seçici olması olağandır. Bu nedenle kişiler hakkında ayrıntılı bilgi verilemeyeceğinden aile bireyleri soyağacı şeklinde verilmiştir.

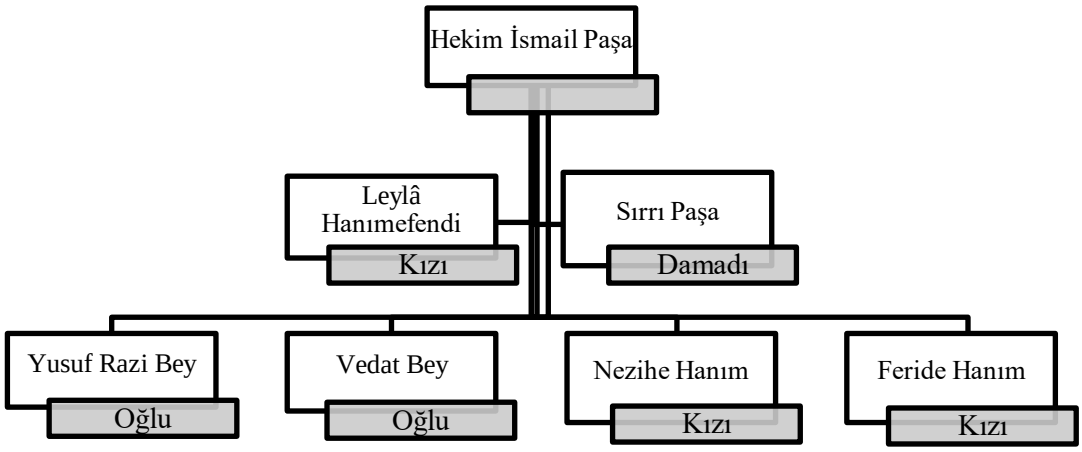
---

[92] "*Evin her odası bir aile birimini barındıracak niteliklere sahiptir. Her odada oturulabilir, yatılabilir, yıkanılabilir, yemek yenilebilir hatta yemek pişirilebilir."* Reha Günay, "Türk Evi", *Millî Kültür*, Ankara, S.3, s.31.

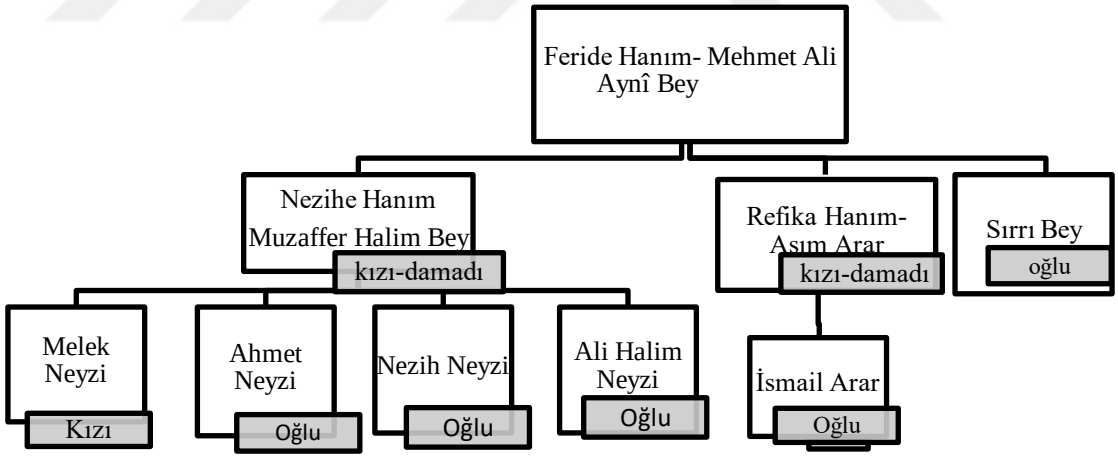
[93] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.54.

[94] Handan İnci, *Roman ve Mekân Türk Romanında Ev,* Arma Yayınları, İstanbul, 2003, s.18.

[95] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.10.

Tablo 2 Ali Halim Neyzi'nin Soyağacı/1

Tablo 3 Ali Halim Neyzi'nin Soyağacı/2

2.2.7. Anlatım Teknikleri

Teknik, yazarın eserinde anlatmak istediklerini etkili biçimde okuyucuya iletmesini sağlar. Tekniksiz yazar düşünülemez, hiçbir tekniği kullanmadığını söyleyen

yazar dahi bir teknik kullanmıştır. Örneğin; eserde ayrıntıları önemli olmayan bir olayı özetleme tekniği ile önemli kısımlarını verebilir ya da önemli bir olayı tüm ayrıntıları ile okuyucuya iletmek istediğinde sahne yöntemini kullanabilir.

> "*Teknik, yazarın konusunu araştırması, keşfetmesi, geliştirmesi, anlamını okuyucuya iletmesi ve nihayet değerlendirmesi için sahip olduğu tek araçtır. Şüphesiz ki, bazı teknikler diğerlerinden daha kesin araçlardır ve yazarın daha çok şey keşfetmesine yardım ederler. Yazar, konusunu ne kadar hassas bir teknikle işlerse, yarattığı eserlerin muhtevası da o ölçüde tatmin edici olur ve anlamca zenginleşir."*[96]

> "*Bir romanda estetik dokuyu meydana getiren, romanı roman yapan yanı, anlatım tekniklerinde aramak gerekir. Romanda kullanılan anlatım tekniklerini çekip çıkarmak mümkün olsaydı, roman, anında bir tarih, bir psikoloji veya sosyoloji kitabına dönüşebilir".*[97]

Otobiyografik yöntemle yazılan eserde, her şey yazarın bellek süzgecinden geçerek okuyucuya ulaşır; esere okuyucunun gözü ve sesi hâkimdir. Bu nedenle eserde, yazar tarafından eserde kullanılan en geniş teknik tasvir tekniğidir.

Uzun bir süreye dayalı anıların anlatıldığı eserde, anıları ile ilgili ayrıntıya yer verilmeksizin anlatılmak istenen anılar için yazar özetleme tekniğini kullanmıştır. Yazıldığı dönem ile ilgili tekerlemelerin kullanılması, büyük anneannesi Leylâ Hanımefendi'nin şiirinin yer alması eserde montaj tekniğininde yer almasını sağlamıştır.

2.2.7.1. Montaj Tekniği

Montaj tekniği, yazarın eserinde anonim veya bir yazar/şaire ait eser/sözü eserine olduğu gibi kullanmasıdır. *"Montaj tekniği, bir romancının, genel kültür bağlamında bir değer ifade eden anonim, bireysel ve hatta ilahî nitelikli bir metni, bir*

[96] Philip Stevick, *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s. 66.
[97] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları-I*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018,s.197.

söz veya yazıyı, kalıp halinde eserinin terkibine belirli bir amaçla katması, kullanması demektir."[98]

Neyzi de eserinde büyük anneannesi Leylâ Hanımefendiye ait bir şiirin Türkiye Türkçesine çevirerek aktarır. Sadece şiir değil, çocukluk anılarından hafızasında kalan tekerleme, mani ve şarkılarda yer almaktadır.

"*Bir Meyusun nidai hazini*

Ah! Ah! Ey dilberi âli cenap

Aksi veçhinden alırken mahitap

Dil hemen bir zerrei mevhum idi

Anda envarı emel mâdûm idi

Lütfuna lâyık gören sensin beni

Neyleyim sonra çevirdin dün yüzünü

Guşu canımdan diriğ ettin sözün

Haylıdır yad etmez oldun namını

Sormadın hali dili nakâmımı

Sem'i rağbet vermedim feryadıma

Gelmedin bir kerecik imdadıma

Destgirim olmadın çekdin elin

Payı busundan cüda ettin beni

Korkarım gayre feda ettin beni

[98]A.g.e s.254.

Ah! Ah! Ey gerdiş-i gerdun, Ah!

Ah! Ah! Ey talii şebgun Ah!

Tabını bu zulmü bidadın bana

Bunda da gr yoksa imdadın bana

İmtihan etme sakın bir can için

Ben onu çoktan fedaya hazırım

Kûyu canandan nidaya hazırım

Ey hayali yar, sensin hemdemim

Kuşeyi gamda enisi mahremin

Aklü sabrımla beni terkmedin

Yar ile ömrüm gibi sen gitmedin

Son nefeste Ah! gel karşımda dur

Terkedince ben bu darı mihneti

Gözlerimde kalsın aksi sureti"[99]

Köşk, çevresindeki diğer evler gibi satılarak yerine apartman yapılır. Yazar eserini, Asaf Halet Çelebi'nin dizeleri ile bitirerek kaçınılmaz sona Prof. Mehmet Ali Aynî Bey Köşkü'nün de uğradığını anlatır.

"(…….)

Sana, bana olan, ona da oldu

Cüppesinin altında Cüneyt kayboldu"[100]

[99]Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,*Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 113.

2.2.7.2. Özet Tekniği

Yazar, çok önemli olamayan ancak eserinde yer vermek istediği olayları özet şeklinde okuyucusu ile paylaşabilir.

> *"Özetleme tekniği, gereksiz ayrıntıyı silen, dolayısıyla esere derli toplu bir görünüm kazandıran bir yoldur. Bu yöntemle olaylar ve kişiler, bariz yön ve çizgileriyle tanıtılır, anlatılır. Sonuçta sayfalar boyu sürecek tanıtma meselesi, birkaç satır veya parağrafla çözümlenmiş olmaktır."*[101] Neyzi'nin uzun bir süreyi ele alması, anı yoğunluğu nedeniyle özetleme tekniğinden yararlanmıştır.

> *"Hekim İsmail Paşa. Bu zat, Sakız Adası'ndan İzmir'e bir doktorun yanına gitmiş. Yetenekli genç, Enderun'da tıp eğitimi görmüş. Yanılmıyorsam, Sultan Abdülmecit'in validesini (annesini) ameliyat etmiş, sarayın Hekimbaşısı olmuş. Onun kızı Leylâ Hanım, eğitimini sarayda görmüş, musiki ve şiir çalışmalarında kısa sürede isim yapmış, zamanın bürokrasisinden iyi namı olan Sırrı Pala ile evlenmiş. Paşa ile Leylâ Hanım'ın ikisi kız, ikisi erkek dört çocukları olmuş."*[102]

2.2.7.3. Tasvir Tekniği

Tasvir tekniği eserde anlatılan olay, mekân gibi unsurların okuyucunun gözünde canlandıracak kadar ayrıntılı biçimde anlatılmasıdır. Anlatılanlar daima öznel bir taraf taşır, nedeni yazarın kendi gözüyle anlatmasıdır.

> *"Tasvir, romanın kurmaca dünyasında yer alan kişi, zaman, olay, mekân gibi unsurları, sanatın sağladığı imkânlardan yararlanarak görünür kılmaktır. Romancı bu işlemi gerçekleştirirken, söz konusu unsurların karakteristik yönlerini görmek, bilmek, seçmek zorundadır. Tasvir etmek, bir şeyi olduğu gibi anlatmak, çizmek değildir. Esasen bir şeyi olduğu gibi anlatmak mümkün olamaz. Romancı, tasviri, tasvir edeceği şeyin*

---

[100] A.g.e. s.192.
[101] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları-I*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018,s.241.
[102] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.13.

karakteristik yönlerini dikkate alarak gerçekleştirir ve çizdiği, anlattığı şeyi gerçekmiş gibi hissettirir."[103]

Yazar eserinde anılarını kurmaca âlem içerisinde okuyucuyla paylaştığından dolayı eserine hâkim teknik tasvir/betimleme tekniğidir. Özellikle köşkün yapısı, bahçe ve odaları anlatılırken bu teknikten yararlanılmıştır.

"Arka kapıdan yani Hüseyin Paşa Çıkmazı'ndan bahçeye girilince, yolun sağ kanadını izleyerek hemen kapı saçağının dibinden başlamak üzere, beşer ya da altışar metre aralıklar ile kestane ağaçları dikilmişti. Bunlar tren yoluna kadar uzanan yolun sağ kanadını belirlemiş oluyorlardı. Bu ağaçların arasında, bir ağaçtan diğerine doğru uzanan, dikdörtgen şeklinde düzenlenmiş, etrafı taflanlar ile çerçevelenmiş çiçek tarlaları vardı. Yolun öbür yanında da, yine kapı saçağının dibinden başlamak üzere kestane ağaçları aynı aralıklarla dikilmişti ama ağaç sırası köşke kadar uzanıp kalıyordu, aralarında çiçek tarhları da yoktu. Demek oluyor ki, arka kapıdan başlayan orta yolun bir yanında on kadar, öbür yanında beş kadar at kestanesi ağacı vardı."[104]

Yazar, romandaki mekân ve kişileri görünür kılmak amacıyla tasvir tekniğini kullanır. Roman kişisinin ya da mekân ile ilgili bilgi vermek istediğinde başvurduğu ilk yöntem tasvir tekniğidir.

2.3. MEYZİ İLE NEYZİ

2.3.1. Romana Dair

Meyzi ile Neyzi isimli eserin ilk basımı 1983 yılında Karacan Yayınları tarafından yapılmıştır. Kullandığımız baskı 2005 yılı, Cem Yayınevine ait olup beş bölüm 217 sayfadan oluşmaktadır. Ali Halim Neyzi'nin, annesi Nefise Nezihe Hanım ve babası Muzaffer Halim Bey ile ilgili anıları üzerine oluşturduğu eser, kişisel aile tarihleriyle birlikte yaşadıkları devre ait bilgiler içerir; dönemine sosyolojik açıdan ayna tutmaktadır.

[103] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları-I*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s. 210
[104] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.34.

Dönem içerisinde kız çocuklarına bakış, evliliğin nasıl gerçekleştiği, memur yaşamı, eğitim anlayışı gibi sosyal tarih ile ilgili birçok konu hakkında bilgi bulunmaktadır. Muzaffer Halim Neyzi'nin Nefise Nezihe Hanım ile evlenebilmesi için ticaret hayatını bırakıp memur görevine geçmek zorunda kalır. Dönemin anlayışına göre esnaf olan ve ticaretle uğraşan Müslüman gençler, Müslüman kızlar ile evlenemez.

> *"Genç Muzaffer için yapılan görücü ziyaretleri fiyasko ile sonuçlanmış. Karşılıklı konuşma ve bilgi alma sürecinde Muzaffer'in Kadıköy'de bir dükkân işlettiği ortaya çıkınca bütün kapılar kapanıveriyormuş. Kazancının yüksek olmasına kimse önem vermiyormuş. Nihayet yaşlı bir teyze, Saime Hanım'ın üzüntüsünü görmüş ve "Bak Saimeciğim," demiş, "aklı başında Osmanlı ailelerinden kız almak için boşuna kapı çalmaktan vazgeç. Bugün kimse esnafa kız vermez. Durumu oğluna anlat. Eğer rabıtalı bir aile kızı ile evlenmek istiyorsa, devlet kapısında kâtiplik bulmaktan başka çıkar yolu yoktur. Eğer oğlun direnirse, bu kez sizlerin, bir Rum ya da Ermeni geline razı olmanız gerekecektir."" [105]*

Eserin isminin hikâyesi, Ali Halim Neyzi tarafından eserde anlatılmaktadır. O dönemde eşlerin, nişanlıların birbirlerini isim ya da sevgi sözcükleri ile seslenmesi uygun bir davranış değildir. Bu nedenle Muzaffer Halim Neyzi ve Nefise Nezihe Hanım'ın bu duruma takma isim kullanmakla çözüm bulurlar.

> *"O dönemde evli insanların bile birbirlerini adları ile çağırmaları ayıp sayılırmış. Kadınlar kocalarına "Bey" ya da "Beyefendi", erkekler de karılarına "Hanım" ya da "Hanımefendi" derlermiş. İngiliz okulunda yabancı eğitim görmüş annem, kocasına bir türlü "Bey" demeyi kendine yakıştıramıyormuş. Ne de olsa evinde Osmanlı terbiyesi almış olduğu için, kocasına doğrudan "Muzaffer" de diyememiş. Sonunda İngiliz okulunda alıştığı üzere bir takma ad kullanmayı yeğlemiş. Muzaffer'i İngiliz ağzı ile kısaltılmış, kocasına "Meyzi" demeye başlamış. Bu tutum babamın da hoşuna gitmiş. Aynı yöntemle, o da anneme "Neyzi" demeye başlamış."[106]*

[105] A.g.e. s.27.
[106] Ali Halim Neyzi, *Meyzi ile Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.50.

2.3.2. Olay Örgüsü

Meyzi ile Neyzi isimli eser, yazarın anılarından beslenen bir anı-romandır. Eserin ilk bölümü *"Muzaffer Halim Bey'in Yaşamı ve Ölümü"* ismi ile Neyzi'nin babası Muzaffer Halim Neyzi'nin yaşamının anlatıldığı bölümdür.

Kızıltoprak'ta dönemine göre küçük sayılabilecek bir evde doğan Muzaffer Halim Bey, okuma yazma bilmeyen bir anne Saime Hanım ile Posta İdadisinde memur olarak görev yapan Çerkez asıllı baba Halim Bey'in tek çocuğudur.

Muzaffer Halim Bey mahalle okulunu başarı ile bitirdikten sonra babası tarafından Alman Lisesine yazdırır. Dönemine göre temiz ve elverişli şartlar altında gördüğü eğitim Muzaffer Halim Bey'in derslerine daha çok sarılmasına ve çalışmasına olanak sağlar.

> *"Gününün okullarına göre, burası Muzaffer'e cennet gibi gelmiş. Öğretmenler derse ceket ve kıravatla geliyormuş. Öğrenciler kendi başlarına, özel sıralarda oturuyormuş. Öğretmenin özel bir masası, arkasındaki duvarda kocaman bir karatahta varmış. Büyük pencereli sınıflar daima aydınlık olur, biraz karanlık basınca hemen lambalar yakılırmış."*[107]

Bir gün uzaktan yaşlı bir akrabasının babası Halim Bey ile konuşmasıyla Muzaffer Halim Bey Alman Lisesinden alınarak Vefa İdadisine yazdırılır. Bu olay Muzaffer Halim Bey'i oldukça etkiler. Vefa İdadisindeki eğitim Alman Lisesinden oldukça farklıdır. *"Vefa İdadisi'ndeki hocalar sarıklı ve cüppeliymişler. Genellikle uzun sakallılarmış ve tükürük saçarak "ders tekrarlatırlarmış". Sınıflarda ne masa ne sıra varmış. Hoca efendi büyükçe bir mindere bağdaş kurarmış. Yanında, duvara asılı uzun sopa olurmuş."*[108]

Muzaffer Bey, Vefa İdadisini bitirdikten sonra günün geleneği olarak memur olmayı reddeder. Osmanlı yönetiminin içinde bulunduğu sıkıntı memur maaşlarında aksamaya neden olmaktadır. Muzaffer Halim Bey de arkadaşı ile Kadıköy çarşısında kumaş ve giyim eşyası satan dükkân açarlar. *"Kısa sürede çok müşteri tutmuşlar. Altı*

[107] A.g.e. s.23.
[108] A.g.e. s.24.

ay sonra, Muzaffer'in dükkândan elde ettiği kazanç payı ayda iki altını aşar olmuş. Bu gelir düzeyi, yirmi beş yıllık memur Halim Bey'in Posta İdadisi'nden aldığı aylığın üç katıymış."[109] Muzaffer Halim Bey her ne kadar çok kazanıyor olsa da dönem anlayışına göre esnafla kızını evlendirecek Müslüman aile yoktur. Annesi Saime Hanım oğlunu evlendirmek niyetiyle gittiği görücü ziyaretleri olumsuz sonuçlanır. Annesinin ısrarına dayanamayan Muzaffer Halim Bey, dükkândaki payından vazgeçerek Düyun-u Umumide memur olarak işe başlar. Nefise Nezihe Hanım ile bu sayede evlenebilir. Bu evlilikten dört çocukları olur. İlk çocukları Melek'i küçük yaşta kaybederler. Batılı anlayışa sahip olan Muzaffer Halin Bey, çocuklarını yabancı okullarda ve yurt dışında eğitim almalarını sağlar.

İçindeki atılım duygusu ile Muzaffer Halim Bey bir süre –yaklaşık on yıl kadar- Ankara'da çalışır. Her hafta sonu Kızıltoprak'taki köşke gelerek karısı ve çocuklarıyla vakit geçirir. Nefise Nezihe Hanım ile Muzaffer Halim Bey, köşkte kimsenin kalmamasından dolayı kışları apartman dairesinde yazları ise Kızıltoprak'taki köşkte kalırlar. Köşke giren hırsızın peşinden koşarken bahçeye yığılan Muzaffer Halim Bey vefat eder. "*Kendi kendime "Hey gidi Muzaffer Halim Bey!" dedim. "Bak sonunda, Azrail çingene kadın-hırsız kılığına girdi ve seni peşinden koşturdu.""*[110]

Nefise Nezihe Hanım'ın Yaşamı ve Ölümü isimli ikinci bölüm, Ali Halim Neyzi'nin annesiyle ilgili anılarını ve annesinin yaşamının anlatıldığı kısımdır. Feride Hanım ile Mehmet Ali Aynî Bey'in iki kızından en büyük olanıdır. Nefise Nezihe Hanım'ın aile geçmişi, Girit'ten devşirme Hekim İsmail Paşa'ya dayanmaktadır. Sarayda hekimlik yapmış sadrazamlık görevinde bulunan İsmail Paşa, Nefise Nezihi'nin bildiği en yaşlı aile büyüğüdür.

Nefise Nezihe British High School for Girls isimli yabancı okulda yatılı olarak liseyi tamamlar. İngiliz Kız Lisesine yazdırılan ilk Türk ve Müslüman kız öğrencidir. Küçük Nefise Nezihe, okuldaki dini ayinlere oyun gözüyle bakıp katılır ancak ailesi tarafından bu durum öğrenilmesiyle okul yönetimi ile iletişime geçilerek durumun engellenmesi istenir.

[109] A.g.e. s.26.
[110] A.g.e. s.54.

Nefise Nezihe Hanım'ın ailesinin okulu ikinci kez uyarması beden derslerinde yapılan yürüyüşler yüzündendir. Okulda beden dersleri kırlık arazide yapılmaktadır. Nefise Nezihe Hanım, beden dersinde Beyoğlu'ndan çıkıp Nişantaşı'na yürürken amcası tarafından görülür. Nefise Nezihe Hanım'ın amcası, ağabeyine durumu bildirip gerekeni yapması konusunda uyarıda bulunur. Bu uyarı ile Mehmet Ali Aynî okula mektup gönderip Nefise Nezihe'nin beden derslerine katılmaması ve çarşafsız dışarı çıkmaması konusunda isteğini bildirir. Okumayı çok seven, çalışkan bir öğrenci olan Nefise Nezihe başarılı şekilde mezun olur. Sınavlarda başarılı olarak İngiliz üniversitelerine kayıt olma hakkı kazanır. Babasının izniyle üniversiteye gitmeye hazırlanan Nefise Nezihe I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla üniversite eğitimi için yurt dışına gönderilmez.

Evdeki günlerini piyano çalarak, kitap okuyarak geçiren hassas ve kırılgan bir yapılı Nefise Nezihe Hanım'ın evde sıkılmaması için Fransızca öğretmeni olarak işe başlar. Babasının refakatinde işe gidip gelen Nefize Nezihe Hanım, Muzaffer Bey ile tanışır. Muzaffer Bey ile görüştükleri anlaşılınca Nefise Nezihe Hanım'ın iş hayatı sonlanır. Muzaffer Bey'in annesi Saime Hanım'ın görücü gitmesiyle bu birliktelik evlilik ile sonuçlanır.

Muzaffer Bey ile Nefise Nezihe Hanım Kızıltoprak'taki köşke yerleşirler. Evliliklerinden dört çocukları olur. Muzaffer Bey'in atılımcı ruhu ile birçok kez kendilerine ayrı ev açarlar. Her seferinde Muzaffer Bey'in işlerinin kötüye gitmesi sonucunda Kızıltoprak'a Mehmet Ali Aynî Bey'in köşküne dönerler.

Zamanla köşkteki kalabalık aile yerini yaşlı çift Muzaffer Bey ve Nefise Nezihe Hanım'a bırakır. Önce Nefise Hanım'ın büyükannesi Leyla Hanım ardından annesi Feride Hanım son olarak da babası Mehmet Ali Aynî Bey'in vefatı ile köşkte yaşayanların sayısı azalır. Köşkteki insan sayısının azalması sadece ölümlerle değil, büyüdükleri için kendi yaşamı kurmak isteyen çocukların evden ayrılmalarıyla gerçekleşir.

Hayatı boyunca bir evin gerçek sorumluluğunu almamış olan Nefise Nezihe Hanım, artık evin tek hanımıdır. *"Bu durumda köşkü yönetmek tümüyle annemin üstüne kalmıştı. Eski "büyük-küçük hanım" artık köşkün hanımı olmak zorundaydı."*

Köşkün büyüklüğü ve ahşap olmasından dolayı bakımının zorluğu, evlatlık kurumunun ortadan kalkmış olması gibi nedenler köşkte yaşamı zor kılıyordu. Yaşlı çift oğullarının ısrarıyla en azından kışları kalmak için Nişantaşı'nda bir apartman dairesine yerleştirlir.

Eşi Muzaffer Halim Bey'in ölümü üzerine kırılgan bir mizaca sahip olan Nefise Nezihe Hanım gençliğinde aradığı yalnızlığa kavuşur. *"Gençliğinde hep aradığı yalnızlığa, annem Nezihe Hanım yaşlılığında artık zorunlu olarak kavuşmuştu. Uzun süreler odasından çıkmıyor, gençliğinde okuduğu İngilizce kitapları tekrar tekrar okuyordu."*[111] Yaşamdan artık zevk almayan Nefise Nezihe Hanım intihar girişiminde bulunur. Çocuklarının ilgisi ve torunlarının sevgisiyle yaşama tutunmuş gibi yapan Nefise Nezihe Hanım, girişimini ikinci kez tekrarlar ve başarılı olur. *"İnsanın kaderi ya da alınyazısı değişmiyor. Hepimizin çabalarına, doktorların verdiği çeşitli ilaçlara karşın, Nezihe Hanım bu dünyadan kendi isteğiyle ayrılmanın yolunu buldu."*[112]

Eserin üçüncü bölümü *Muzaffer Halim Bey'in Yaşantısı ve Çevresi* adı ile Muzaffer Bey'in iş ve evlilik hayatı anlatılmaktadır. Çalışkan ve atılım gücü sonsuz olan Muzaffer Halim Bey yaşamı boyunca birçok işle ilgilenir. Her işi de hüsranla sonuçlanır. *"Çalışkan, çok girişken bir insan olduğu için bozulan durumundan kısa sürede çıkmasını da becerirdi."*[113]

Muzaffer Halim Bey'in ilk iş atılımı işgal yıllarında İstanbul'daki et sıkıntısını gidermek adına yapmıştır. Anadolu'dan canlı hayvanları İstanbul'a getirmek amacıyla yola çıkan Muzaffer Halim canlı hayvanları başarılı bir şekilde İstanbul'a getirir. Aylar süren uğraşın sonunda Rusya'dan gelen kesilmiş etler İstanbul'a ulaşıp, et fiyatları düşünce Muzaffer Halim Bey'in bu atılımı başarısızlıkla sonlanır.

Muzaffer Halim Bey'in ikinci işi yeni kurulmakta olan orduya yardım içindir. Muzaffer Halim Bey yeni kurulmasına uğraşılan ordunun giyimini sağlamak amacıyla iş girişiminde bulunur. İngiliz ve Fransız orduları terhis olmuş, askerler eşyalarını ikinci el dükkânlara satmıştır. Muzaffer Halim Bey yurt dışına giderek ikinci el eşyaları ucuza alıp yurda getirecektir. *"Dönemin ölçülerine göre kısa sayılabilecek bir sürede elli bin*

[111] A.g.e. s.108.
[112] A.g.e. s.111.
[113] A.g.e. s.114.

kaputun uygun bit bedel karşılığında Ankara'ya ulaşması yönetimden sorumlu kumandanları pek sevindirmiş."[114]

Bu başarısıyla maddi durumunu düzelten Muzaffer Halim Bey, Galata'da yazıhane açar. Bir süre işleri iyi giden Muzaffer Halim Bey'in elinde para tutamaması, hesabını bilmemesi gibi karakter özellikleri iş hayatında istikrar sağlamasına engel olur.

Üçüncü işini de ordu için gerçekleştiren Muzaffer Halim Bey, bu işten kazandığı parayla fabrikatör olmaya niyetlenir. Ancak iyi niyeti ve insanlara duyduğu güven nedeniyle bu işi de iflasla sonuçlanır.

Muzaffer Halim Bey'in uzun süreli çalıştığı işi, G.A. Barker Ankara temsilciliği olur. Yaklaşık on yıl kadar bu işte çalışan Muzaffer Halim Bey her hafta sonu Kızıltoprak'ta bıraktığı eşi ve çocuklarını görmeye gelir.

İstanbul'a kesin dönüş yapan Muzaffer Halim Bey, ömrünün sonuna kadar çeşitli iş girişimlerinde bulunur. Mizacı nedeniyle kimseyi kıramayan, para hesabı yapmayan Muzaffer Halim Bey ömrünün sonuna kadar maddi sıkıntı çeker. Ömrünün son günlerini kütüphanede yazma işlerine adayan Muzaffer Halim Bey iki adet ekonomi kitabı yazar: Büyük İstirham ve Ulus Bankası.

Muzaffer Halim Bey ölümünden sonra hesaplarının karışıklığı ailesini içinden çıkılmaz duruma sürükler. Ailesi Muzaffer Halim Bey'in mirasını reddederek borç ve alacaklardan vazgeçerler. *"Babamın biz oğullarına bıraktığı asıl ve önemli miras, iyi okullarda eğitim görmemiz içim gösterdiği çabalar, katlandığı fedakârlıklardı. Ondan ötesi boştu. Sağ olsaydı, çok sevdiği tekerlemeyi tekrarlar, bize "Aldırmayın cambaza bakın," derdi."*[115]

Nefise Nezihe Hanım'ın Yaşantısı ve Çevresi isimli dördüncü ve son bölüm Nefise Nezihe Hanım'ın yaşamını konu edinmektedir. Ali Halim Neyzi bu bölümde annesinin yaşamından çok kendi çocukluk hatıralarını anlatmaktadır. Bölümün çoğunluğunu ailecek çıktıkları deniz gezintilerine ayıran Neyzi, çocukluk kaçamaklarını, gezintiye çıkmadan önceki hazırlıkları, kalabalık aile gezintilerinin zamanla nasıl azaldığını anlatmaktadır.

[114] A.g.e. s.123.
[115] A.g.e.161.

Hassas bir yapıya sahip olan Nefise Nezihe Hanım'ın hayattan kopuşu eserin ikinci bölümünde anlatıldığı üzere kendi isteğiyle gerçekleşir.

2.3.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Meyzi ile Neyzi isimli eserde birinci tekil şahıs anlatıcı kullanılmaktadır. Ali Halim Neyzi anne ve babasıyla ilgili anılarına roman haline getirdiği eserinde bunların birer anı olduğunu okurla paylaşır. Okura Ali Halim Neyzi eşlik eder. Bu durum birinci tekil şahıs anlatıcının az uygulanan tekniğidir.

> *"İki farklı ben anlatıcıdan söz etmek mümkündür. Birincisinde anlatıcı, anlattığı olayda baş kişilerden biridir veya en azından önemli kişilerindendir. Yani anlatıcı kendi hikayesini anlatır. İkincisinde ise, "İster gerçek, isterse kurgusal olsun anlatıcı sadece görgü tanıklığı yaptığı, gözlemlediği bir olayı anlatır bu da sıkça uygulanan bir yöntemdir. Hatıra kitapları genellikle bu türdendir. Çünkü hatıra kitaplarında anlatıcı doğrudan olayların içinde yer almaktan çok, bu olayların gözlemcisi durumundadır"*[116]

Yazarın kullanmış olduğu teknik, eser içerisinde rahat hareket etmesini sağlar. Yazar anne ve babasının yaşamı ve anılarını anlatırken kendi yaşamıyla ilgili bilgiler ve anılara yer verir. *"Görücülük konusunda çeşitli öyküler dinlemişimdir. Bana en ürkütücü geleni, evin güzel kızının görücüye çıkarılması fakat sonra düğün gecesi evde kalmış çirkin kızın gerdeğe sokulması olayıdır."*[117] Bu durum okurun, anlatılar ve anlatılan kişileri benimseyip kahramanların yerine geçmesini engeller.

2.3.4. Zaman

Eserde Muzaffer Halim Neyzi ile Nefise Nezihe Neyzi'nin yaşamları anlatılmaktadır. Zaman, bu çiftin çocukluklarından ölümlerine kadar geçen zamanı ele almaktadır. Okur zamanın geçmişte yaşanıp sona erdiğini, kimi olayların duyulduğu kimi olayların ise görüldüğü üzere yazılmış olduğunu kullanılan fiiller ve yazarın açıklaması ile anlar. *Kıvırırmış, olurmuş, değilmiş…*

---

[116] Hasan Boynukara, *Romanda Bakış Açısı ve Anlatış,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994,s.101-102.
[117] Ali Halim Neyzi, *Meyzi ile Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.27.

Anlatılan zaman, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yılları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında geçmektedir. Eserde anlatılan zaman geçmişten geleceğe doğru akmaktadır ancak anlatılan zamanın uzunluğu, net bir zaman algısının oluşmasını engellemektedir. Zamanın uzunluğu nedeniyle yaşam içerisindeki önemli olaylar seçilerek zamanda atlama ile okura verilmektedir.

2.3.5. Mekân

Olaylar zamansız var olamayacağı gibi mekânsız da var olamaz. Anlatıda mekân, olayların oluşumunda bilinçaltının yüzeye çıkmasında yönlendirici güç rolleri üstlenebileceği gibi olayların gerçekleşmesi için elzem olan fondan ileriye de gitmeyebilir. *Meyzi ile Neyzi* isimli romanda mekân anlatılan olaylara fon olmaktan ileriye gitmez. Romanda önemli olan roman kişilerinin yaşamıdır. Romanda mekânlar fiziksel mekânın ötesine geçmemektedir. Eserde yer alan mekânlar tasvir ile okura verilir.

> *"Evi, arnavutkaldırımından tahta, ayrıklı bir parmaklık ayırırdı. Parmaklığın orta yerinde, yine tahtadan yapılmış ve üzerine ufak çıngırak asılmış bir kapı vardı. Bahçe kapısından girildikten üç metre kadar sonra evin girişine varılırdı. İki basamakla çıkılan balkonumsu bir yerde evin esas kapısı, içerdeyse, ufak bir taşlık ve buraya açılan iki küçük oda bulunurdu. Taşlıktan üst kata bir ahşap merdiven çıkardı. Merdiven altında kalan basık bir kapıdan büyücek bir mutfağa, oradan da arka bahçeye geçilirdi."*[118]

2.3.6. Kişiler

Ali Halim Neyzi, eserinde iki ana kişi bulunmaktadır. Neyzi'nin babası Muzaffer Halim Bey ve annesi Nefise Nezihe Hanım'ın yaşamları anlatılır. Roman kişilerinin özgün sesleri, hisleri, düşünceleri okur tarafından doğrudan öğrenilmez. Okur, roman kişilerine dair bilgileri anlatıcıdan öğrenmektedir. Halim Bey, Saime Hanım, Feride Hanım, Mehmet Ali Ayni Bey, Leyla Saz Hanımefendi… Eserde isimli ya da isimsiz birçok fon karakter bulunmaktadır. Eserde önemli olan Muzaffer Halim Neyzi ile Nefise Nezihe Hanım'dır.

[118] A.g.e. s.17.

Eserde başkişi rolünü paylaşan Muzaffer Halim Neyzi, memur baba ile okuma yazma bilmeyen bir annenin tek çocuğudur. Kızıltoprak'ta geçirdiği çocukluk günlerinin ardından Alman Lisesinde eğitime başlayan Muzaffer Halim, akrabasının söylediği sözler üzerine okuldan alınıp Vefa İdadisine yazdırılır. Bu olay Muzaffer Halim'in kişiliğinin ve dünya görüşünün oluşumunda etkili olur. Muzaffer Halim baba olduktan sonra Batı hayranı olarak çocuklarını yabancı okullarda okuması ve yurt dışına çıkmasını sağlar. *"Çocukluğunda geçirdiği Alman Lisesi deneyi, babamda önüne geçilmez bir Batı hayranlığı yaratmıştı. Bu konu tartışılırken, "Berlin ya da Paris gibi önemli bir kentte, sırf gezmek için bile olsa gidebilmek ve orada bir süre kalmak, bir Osmanlı genci için çok önemli bir eğitim aracıdır," derdi."*[119]

İş hayatı boyunca atılım yapmakta zamanına ve durumuna göre işlere girişim yapan Muzaffer Halim Neyzi'nin istikrarlı bir iş yaşamı olmaz. Uzun süreli tek işi Ankara'daki ofis hayatı olur. Bu atılım ruhu Muzaffer Halim Bey'in ömrünün son zamanlarını maddi sıkıntı içerisinde geçirmesine neden olur. *"Durmadan koşup didinmek, kazandığı parayı da har vurup harman savurmak; Muzaffer Halim'in yaşamı hep böyle geçti."*[120]

Yemek yemeğe özel ilgi duyan Muzaffer Bey, misafir ve dostlarına da ikramda bulunmaktan çekinmemektedir. Muzaffer Halim Bey'in bu iyi niyeti farklı kişiler tarafından kötüye de kullanılır.

> *"Dört dil bilen bu genci babam hemen yazıhanesine sekreter olarak aldı. Bir gün bu arkadaşla birlikte Tokatlı lokantasında yemek yedik. Sonunda gelen faturayı imzaladı, "Halim Bey'in hesabına yazın," dedi. Dayanamadım, kaç kişinin böyle yaptığını sordum. Arkadaşım, "Ah, sorma," dedi, "babana bir türlü anlatamadım. Aslında yazıhanede çalışan üç kişi için lokanta ile bu anlaşma yapıldı. Ancak Muzaffer Halim Bey'in sağı- solu hiç belli olmuyor. Aklına geldikçe, önüne gelene burada kredisi olduğunu söylüyor, ısrarla davet ediyor. Belki de on beş kişi burada yemek yiyip hesabı ona yazdırıyor.""*[121]

[119] A.g.e. s.28.
[120] A.g.e. s.127.
[121] A.g.e. s.153.

Kısaca Muzaffer Halim Neyzi için paradan ziyade dostluk ve arkadaşlık daha önemli yere sahiptir. *"Babam için, para denilen şey elde tutulmamalı, mutlaka harcanmalıydı."*[122]

Eserin diğer başkişisi Nefise Nezihe Hanım yani Ali Halim Neyzi'nin annesidir. Nefise Nezihe Hanım, vali görevinde bulunmuş babası Mehmet Ali Bey ve dönemine göre daha rahat yaşamayı tercih eden annesi Feride Hanım'ın üç çocuğundan ilkidir. Döneminde ilerici bir atılım sayılarak Mehmet Ali Bey kızını İngiliz Lisesine yazdırması Nefise Nezihe Hanım'ın hayatını ve yaşamı algılayış biçiminde oldukça etkili olmuştur. Batılı bir anlayışla yetişen Nefise Nezihe Hanım'ın sinirlerinin zayıf olması yaşamda biraz daha geri planda hareket etmesine neden olur. *"Nefise Nezihe Hanım, tüm yaşamı süresince, Doğu ile Batı kültürlerinin karşıt etkilerinden bir türlü kendini kurtaramamıştı. Aralarında bir seçim yapmaya ne gücü yetmiş, ne de olanak bulabilmişti."*[123]

Kalabalıktan ve kendini rahat hissedemediği ortamlar uzak duran Nefise Nezihe Hanım günlerini kitap okuyarak ve suyun sinirlerine iyi geldiğine inandığı için denizde geçirir. Muzaffer Halim Bey ile evlendikten sonra birkaç kez tek başlarına ev kurma çabasına girerler sonunda köşkte yaşamaya karar verirler.

Nefise Nezihe Hanım'ın çekingen ve sessiz tavrı onun kişisel özelliklerinden en belirgin olanlarındandır. *"Abla ya da ağabeyin, kardeşlerine örnek olması istenir. Doğuştan çekingen, büyüklerinin öğütlerini kabullenmeye alışmış küçük Nezihe'nin örnek çocuk olayım derken büsbütün içine kapanmış olduğuna inanırım."* [124]

Batılı bir kadın olan Nefise Nezihe Hanım ne kadar romantik ve kırılgan ise Doğulu bir adam olan Muzaffer Halim tam tersidir. Bu zıtlığa rağmen aralarındaki sevgiyle evliliklerini ölünceye dek sürdürürler. *"Her ikisinin de çocukken çok aradığı fakat ailelerinde bir türlü bulamadığı sevme sevilme güçleri, bu iki gencin birleşmesinde karşılıklı olarak patlak vermişti. Sevme atılımlarını kayıtsızca salıverirken, birbirlerinde uçsuz bucaksız sevilme kaynakları da bulmuşlardı."*[125]

---

[122] A.g.e. s.151.
[123] A.g.e. s.163.
[124] A.g.e. s.86.
[125] A.g.e. s.91.

Evliliğinde üç erkek çocuk sahibi olan Nefise Nezihe Hanım, annesi Feride Hanım ölene kadar evin sorumluluğunu almaktan kaçınmış; küçük hanım olarak yaşamayı yeğlemiştir. Çocukların büyüyüp köşkten ayrılması, köşkte yaşayanların sayısının azalması ile yaşlı çift apartman dairesine geçerler.

Muzaffer Halim Bey'in ölümü ile zayıf sinirlere sahip olan Nefise Nezihe Hanım kendi isteğiyle yaşamına son verir.

Eser iki başkişisinin yaşamı ve çevresini ele aldığından dolayı birçok fon karakter eserde bulunmaktadır. Amaç başkişilerin yaşamı ve anılarına ele almak olduğundan diğer kişiler fon olmaktan öteye gidememişlerdir. Mehmet Ali Bey, Feride Hanım, Saime Hanım, Halim Bey, Azime Bacı…

2.3.7. Anlatım Teknikleri

2.3.7.1. Montaj Tekniği

Ali Halim Neyzi, *Meyzi ile Neyzi* isimli anı romanında ana olay örgüsünün yanında dönemin sosyal yaşantısı içinde var olan atasözü, tekerleme, batıl inanç, tiyatro metinlerinden, yer yer ise halk anlatılarından kesitleri kurgu içerisinde vermektedir.

"Züppe beyin gözlüğü

Cebinde yoktur yüzlüğü"[126]

"Muzaffer Halim Bey'in çok kullandığı bir deyim de "Aldırma cambaza bak" idi. Bunun öyküsü şöyleydi: Bir adam, arkadaşıyla ip cambazı seyrine gitmiş. Çevre kalabalık, itişen kakışan bir sürü insan. Kalabalık arasında adamdan alacağı olan birisi de varmış. Hemen ardından seslenmeye başlamış. "Borcunu ne zaman ödeyeceksin, günü geçti bile" diye söyleniyormuş. Adam ise hiç istifini bozmadan cambazın hünerlerini seyredermiş. Arkadaşı dayanamamış "Yahu," demiş "arkada birisi var, durmadan sana sesleniyor, farkında değil misin?" adam arkadaşına şöyle bir bakmış, "Kardeşim biz buraya cambaz seyrine geldik. Sen ona aldırma,

[126] A.g.e. s.37.

cambaza bak." Babam da sıkıldığı konularla karşılaşınca, ya lafı değiştirir ya da "Aldırma cambaza bak" derdi."[127]

Montaj tekniğiyle eserde yaşanan olaylar ile alıntılanan metinler arasındaki benzerlik ya da yaşanan durumları özetlemek amacıyla yararlanılmaktadır. Muzaffer Halim Bey'in zamanı yaşaması ve hayata karşı bazen uyguladığı vurdumduymaz tavırları için yukarıda verilen alıntılar ile kişisel özellikleri arasında bağlantı kurularak okur ile paylaşılmaktadır.

2.3.2.Özet Tekniği

Eserde Ali Halim Neyzi'nin anne ve babasının yaşantısı ve anıları konu edindiğinden dolayı uzun bir zaman dilimi ele alınmaktadır. İki başkişinin yaşamları hayatın olağan seyrinde verilemeyeceğinden anılarda ayrım ve özet tekniğine başvurulur. Özet tekniği romanın ana tekniğini oluşturmaktadır. Uzun zaman dilimleri, olaylar arasında geçiş gibi durumlar özet tekniği ile verilmektedir.

"Önce de anlattığım gibi, Neyzi ile Meyzi, üç defa kendi evlerini açıyorlar. Haydarpaşa'da, Sultanahmet'te ve son olarak Taksim'de yaptıkları bu en açma denemeleri, hep Meyzi'nin iflasıyla sona eriyor. Her seferinde, karı-koca haciz konan evlerinden ayrılıp kurtarabildikleri eşyalarla Kızıltoprak'taki köşke sığınıyorlar. Dört çocukları oluyor, birinci doğan kızları ölüyor, üç oğulları sağ salim büyüyor"[128]

Eserde özet tekniği, birçok kez kullanılarak başkişilerin yaşantısı hakkında tamamlayıcı rol alır.

2.3.7.3. Tasvir Tekniği

Romanda anlatıcının hâkim havası, roman kişileri ile okur arasında var olması olay, kişi, yerin anlatılması açısından tasvir tekniğini gerekli kılmaktadır. Eserin birçok bölümünde tasvir tekniği okura bilgi vermek, kurguya hizmet etmek amacıyla kullanılmaktadır.

[127] A.g.e. s.43.
[128] A.g.e. s.166.

"Evi, arnavutkaldırımından tahta, ayrıklı bir parmaklık ayırırdı. Parmaklığın orta yerinde, yine tahtadan yapılmış ve üzerine ufak çıngırak asılmış bir kapı vardı. Bahçe kapısından girildikten üç metre kadar sonra evin girişine varıldı. İki basamakla çıkılan balkonumsu bir yerde evin esas kapısı, içerdeyse, ufak bir taşlık ve buraya açılan iki küçük oda bulunurdu."[129]

"Boyu bir yetmişti. Oldukça şişman ve göbekli, buna karşın, yerinde duramayan bir insandı. Hiçbir işe üşenmez, hemen davranır ve koşardı. Al yanaklı, yuvarlak yüzlü, pembe-beyaz tenliydi. Babası Halim Bey gibi yakışıklı değildi ama çok cana yakın ve sevimliydi."[130]

2.4. ALMA MATER (RUMELİ HİSARI SIRTLARINDA)

2.4.1. Romana Dair

1984 yılında ilk kez Karacan Yayınları tarafından yayımlanan eser, 159 sayfa ve 4 bölümden oluşmaktadır. Ali Halim Neyzi eserinin bir anı-roman olduğunu ön sözde belirtmektedir.

"Bu anı-romanı, çalışmalarımda beni destekleyen ve olumlu eleştirileri ile güçlendirip yönlendiren Sn. H.M.K'ya ve bir türlü üstesinden gelemediğim sekreteryal servislerden beni güleryüzle kurtaran Sn. A.N.R'na tekrar teşekkürlerimle adamaktayım. A.H.N."[131]

Eser, Neyzi'nin Robert Kolejinde geçirdiği 7 yıllık öğrencilik yaşamını, anıları anlatılmaktadır. *"Anı romanıma esas aldığım dönem (kendi öğrencilik yıllarım 1939-1946) ikinci savaş dönemini kapsamaktadır."*[132]

Yazarın amacı, Robert Kolejinin tarihinden ziyade kendi öğrencilik yıllarını, dönemini anlatmak istemektedir. *"Robert Kolejinin geçmişini ya da tarihini yazmak*

[129] A.g.e. s.17.
[130] A.g.e. s.33.
[131] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul, 1984, Ön söz.
[132] A.g.e. s.158.

amacında değilim. Zaten yer ya da bu okuldan çok, gençliği ve delikanlılığı, o günün koşulları altında, dile getirebildimse, ne mutlu." [133]

Eser ismini eserin ana kahramanlarından ve asıl mekânlardan biri olan Robert Koleji için kullanılan başka bir isimden almaktadır. Yabancı eğitim kurumlarında kullanılan Alma Mater deyimi, "besleyen anne" anlamına gelmektedir. Eğitim kurumlarının öğrencilerini bilgi ile beslendiğinden dolayı bu isim verilmektedir.[134]

> *"Bayrak çekilmez ama yanlış hatırlamıyorsam önce İstiklâl Marşı sonra da Robert Koleji marşı okunur. "Alma Mater" deyimini de ilk kez bu marşı ezberlerken öğrendik. Bağlı olduğum ya da öğrencisi olduğum okul anlamına kullanılıyor, İngiliz dilinde. Herhalde Latinceden gelme."*[135]

2.4.2. Olay Örgüsü

Eser 159 sayfa, dört bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm Robert Koleji bünyesinde bulunan öğrencilerin sınıflarına göre kaldıkları binanın ismi ile adlandırılmaktadır.

I.Bölüm Theodorus Hall

II. Bölüm Anderson Hall

III. Bölüm Hamlin Hall

IV. Bölüm Son Söz Yerine

İlk bölüm Theodorus Hall, Neyzi'nin Robert Koleji ile ilk tanışması arkadaş edinmesi anlatılmaktadır. Okulda yüz yirmi altı yatılı öğrenci, yatakhanelerde yaklaşık yirmişer öğrenci bulunmaktadır. Neyzi D yatakhanesinde kolejden ilk arkadaşı Metin ile yan yana yataklarda yatmaktadırlar. Daha hazırlık sınıfından monitör seçilmiştir. Sigara içmenin kolay yolunu da bulan başkişi, geceleri tuvalette "Yaka" sigarasını içer. Yatılı olduğu için sigara alması ve koleje sokması mümkün olmadığından gündüzlü

[133] A.g.e. s.159.
[134] https://tr.wikipedia.org/ E.T.28.03.2021.
[135] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.35-36.

öğrencilerden Ara ile paket başına elli kuruş karşılığında sigara temin etmenin yolunu bulur.

Neyzi, Metin, Melih, Talat ile dostluk kurmuştur. Derslerden kalan zamanlarda birlikte vakit geçirirler. Her sabah 08.45 ile 17.15 arası ders saatleridir. Günlük yedi haftalık otuz sekiz saat ders almaktadırlar. Kolejde akademik derslerin yanında beceri dersleri de mevcuttur. Başkişi, marangozluk dersinden geçmekte oldukça zorlanır.

Theodorus Hall hazırlık sınıfı öğrencilerinin kaldığı ana kampüse uzak ve dışarıya çıkmaları yasaktır. Ancak gençler dışarı çıkmak için adeta yanıp tutuşmaktadırlar. Bunun için her yolu denerler. Okulun gizli bölümünü keşfedip dışarı çıkmak için kullanırlar. *"Gizli çıkış yolunu da Ahmet keşfetti. Bahçe düzeyinde, bahçe ile istinat duvarı arasında bir tahta kapı var. Hep kilitli durur."*[136]

Genç öğrenciler için futbol maçları, enerji atmak ve eğlenmeleri için çok önemlidir. Sosyalleştikleri, arkadaşları ile paylaşım yaptıkları ana aktivitedir. Başkişi, futbol maçlarının ana kahramanıdır. Futbol maçının birinde dizinin sakatlanması ile başkişi, okuma ve yazmaya yönelir. Okul dergisi İzlerimiz için yazdığı yazının yayınlanması ile edebiyata olan ilgisi daha da artar.*"İzlerimiz Dergisine Theodorus Hall'de Yaşantı konulu yazı istiyorlar. Yaz bakalım. İçini dök. Tabii yazarım. Ben yazmayacağım da kim yazacak. Bu koca okulda kitabı basılmış başka çocuk var mı? Hem kitabım basıldı. Hem de sattım kitabımı."*[137]

"Başım göğe erdi. Benim yazı kabul olunmuş. İzlerimiz'de basılacak. Yaşasın. Daha da yazacağım."[138]

Hazırlık ve Orta I artık bitmiştir. Öğrenciler hayalini kurdukları kampüse kavuşacaklardır.*"Kampus artık bizim oluyor. Bu yıl Orta II. Anderson Hall'a taşınacağız. Ne izin kağıdı, ne örümcekli tüneller. Yanıp tutuştuğumuz kampus, bizim. Elveda Theodorus. Bir dergide okudum. "Acele etme, zamanla ölüm ayağına gelir" diyor şair. Ne demek istiyor acaba?"*[139]

---

[136] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.46.
[137] A.g.e. s.61.
[138] A.g.e. s.62.
[139] A.g.e. s.63-64.

Anderson Hall isimli ikinci bölüm, Orta II. sınıftan lise yıllarına kadar olan zamanı kapsamaktadır. Başkişi, monitör olan arkadaşları ile Pardayanlar grubunu kurarlar. Melih, Ara, Hakkı, Cenap ve başkişi Pardayanlar grubunun üyeleridir.

"Melih, Ara, Hakkı, Cenap ve ben. Pardayanlar. O yıl hepimiz, cilt cilt Pardayanlar okurduk. Dük de Giz. Rişelyö. Fransız geçmişinin tarihsel serüven romanları. Sonunda bizim çete Pardayanlar adını benimsedi."[140]

Baba Pardayan: Başkişi,

Oğul Pardayan: Melih

Genç Pardayan: Ara

Şaylok: Hakkı[141]

Kolejdeki üçüncü yılda, başkişi ile Metin'in ilişkileri eskisi kadar iyi değildir. Metin başkişiye göre daha kaba ve kavgacı olduğundan arkadaşlıkları bozulmuştur. *"Metin'in durumu büsbütün bozuldu. Ortadan mezun ettiler ama, Liseye kabul etmediler. Okuldan ayrılmak zorunda kaldı. Kolej iyi bir futbolcu kaybetmişti. Biz ise daha Anderson Hall'e geçtiğimizden beri Metin'i kaybetmiştik."*[142]

"Toz, toprak, tekme, küfür giderek onların yerini kır çiçekleri ve şiirler almaya başladı."[143]

Orta III. sınıfta öğrenciler, kolejin kız öğrencilerin eğitim gördüğü Arnavutköy Kız Koleji ile çay partilerine katılırlar. Kız koleji ile kurdukları iletişim, lise bitene kadar hatta sonrasında da devam edecektir.

> *"Eskiden sınıf tanışmaları Lise I'de olurmuş. Bu yıl idareden özel izin almışlar. Gelecek hafta Çarşamba günü bir çay tertiplemişler. Gelebilir misiniz? Durulur mu! Ama koşullar var. En çok on beş oğlan için izin çıkmış. Sınıf, dört bölümde, yüz kişi. Al başına belâyı. Sınıf danışmanı*

[140] A.g.e. s.69.
[141] A.g.e. s.69-70
[142] A.g.e. s.89.
[143] A.g.e. s.96.

öğretmen beyin de bizimle gelmesi gerekmiş. Başka türlü bizi sokmazlarmış, kapıdan. "Yellow Parlour"da bize çay vereceklermiş."[144]

"Bu partiden sonra başlayan Arnavutköy telefonları dört yıl bitip tükenmedi. Bazen biz edip tanışmaya çalışıyorduk. Bazen onlar bizi arıyordu."[145]

Pardayanlar, birlikte vakit geçirerek okulun tadını çıkarmaktadırlar. Monitör olmaları, okulda bazı ayrıcalıkları da olduğu anlamına gelmektedir. Yaşlarının ilerlemesi nedeniyle öğretmenlerle olan ilişkileri dostane bir tavır içerisindedirler.

"Okul dışında sosyal ilişkiler gelişirken farkına varmadan okul içindeki ilişkilerimiz de kendiliğinden değişiyor. Öğrenci Birlikleri, Dernekler derken danışman öğretmenler ile de ilişki kuruluyor. Yatılı Amerikalı öğretmenler daha candan. Bizi adam yerine kor ve arkadaş gibi konuşurlar."[146]

Yaş aldıkça kişisel ilgi ve eğilimlerine yönelen diğer genç öğrenciler gibi başkişi de edebiyata ve yazıya yönelmiştir. Daha önce bir yazısını yayınlayan okul dergisi İzlerimiz, Orta III. sınıfta şiirini de basacaktır. Başkişinin lisedeki hedeflerinden biri de bu derginin yazı kuruluna girmektir.

Hamlın Hall isimli üçüncü bölüm, başkişinin lise yıllarının konu edindiği bölümdür. Artık öğrenciler kolejde en özgür olduğu binadadırlar. Pardayanlar grubu dağılır, Ara ekonomik sebeplerden dolayı kolejden alınır. Melih ise gönül işlerinden dolayı yatılı olmaktan vazgeçip gündüzlü öğrenci olarak kaydını devam ettirir.

Ağabeyi de kolejde öğrenci olan başkişi, ağabeyinin çevresine katılır. Tiyatro ile ilgilenmeye başlar. Lise hazırlıktan sonra, kolejde bölüm seçimi şarttır. Başkişi meslek seçimini edebiyat bölümünden yana kullanmaktadır.

"Bu yıl meslek seçmek gerek. Lise I'den sonra Kolejde üç yol var. Daha doğrusu sınıf önce ikiye ayrılıyor. Mühendislik bölümüne gidersen dört yıl, kolejde kalırsan üç yıl. Kolejde de üç bölüm var. Ticaret, Fen ya da

[144] A.g.e. s.90.
[145] A.g.e. s.94.
[146] A.g.e. s.95.

Edebiyat. Ya tiyatroda rol aldığım için ya da sanat bölümünü yeğlediğim için tiyatroda rol aldım."[147]

Lise I'de son kez sınıf başkanı seçilen başkişi, Ahmet, Tahsin ve Selim ile arkadaşlık etmektedir. Okul içinde ve dışında eğlenmek amacıyla haylazlık yapmaktadırlar. Bunlardan birisi, II. Dünya Savaşı yıllarında uygulanan karartmadan faydalanarak, dükkânların tabelalarını söküp, okul yatakhanesine getirmektir. Zamanla yatakhaneler arasında yarış haline gelir, en fazla tabela getiren yatakhane üstün olduğu düşüncesine inanırlar.

Başkişi ve arkadaşlarının yaptıkları bir diğer haylazlık ise öğrencilerin disiplin dosyalarından bir bölümünü çalıp denize atmalarıdır. Bu davranışlarından sonra koleje hafiye gelerek dosyaları çalan öğrencileri yakalamak adına gizli bir soruşturma sürdürür. Ancak öğrenciler, hafiyeyi sarhoş edip tüm sırlarını öğrendikten sonra okuldan kaçmasına neden olurlar. Dosya konusu da kapanmış olur.

Kadınlarla ilişkilerini farklı boyuta taşımak isteyen kolejli genç öğrenciler, Abanoz Sokağı'na gideler. Başkişinin ruhu ve midesi, sokağın kokusunu, çamurunu zor sindirmektedir. Arkadaşları seçtikleri kadınlar ile odalarına çekilmiştir. Başkişi, kendisine düşen kadına elini sürmemiştir. Daha sonra arkadaşları ile ikinci toplantılarında başkişi erkek olduğuna ikna olmuştur.

"İdam mahkûmu gibi peşinden sürüklendim, yatak odasına. Kurtuldum. Oldu. Oldu. Erkekmişim. Aslan kadınmış Şaziye. Korktuğumu anladı. Kolum kanadım kırık. Soyunamıyorum bile. Yardım etti. Çok yardım etti. Kulağıma üflüyor. Şöyle yap. Böyle gel. Sarıldı. Çekti. Oldu. İçim geçti. Ölüyorum sandım. Kemiklerimin içi boşaldı. Dipsiz bir kuyuda boğuldum."[148]

Koleje gelen yeni Amerikalı öğretmen ile dostluk kuran başkişi, İstanbul aşığı öğretmeni ile gezer. Şair öğretmen başkişiyle şairlerden, şiirlerden ve İstanbul üzerine sohbet etmektedir. Tiyatro çalışmalarına da devam eden başkişi, Sait Faik ile tanışır.

[147] A.g.e. s.111.
[148] A.g.e. s.141.

"Sait Faik'le el sıkıştık. Hem Tunç'un hem de Vedat'ın arkadaşı olduğumuzu görünce Sait Faik de bir nefes aldı. Rahatlar gibi oldu."[149]

Kolejde mezuniyet gününe 77 gün kala idare bir günlüğüne öğrencilere teslim edilmektedir. Başkişi ve arkadaşları da mezun olacak öğrenciler arasına karışırlar. Öğrenciler tebeşirler ile Beyoğlu'ndaki dükkânların camlarına 77 rakamı yazılır. Bu rakam dönemin sosyal, siyasi gruplarından birinin imzası olarak kabul edilmektedir. Bu tesadüf öğrenciler için sonu karakolda biten bir anı olarak kalacaktır.

> *"Adam bas bas bağırıyor. Viktor'u bir odaya kapamışlar. İstintak. Niye yazdın? Nedir maksadın. Perişanız. Bir komiser halimize acıdı. Anlattı. Her yıl Mayıs ayında ortaya çıkıyor. Her yere İsmet İnönü'nün imzasını atıyor. Dehşet. Milli Şefe hakaret. Amerikalılar yedi rakamını yazarken genellikle ortasına çizgi çekmezler. Yani 7 değil de, çizgisiz 7 yazarlar. Bizim de matematik dersleri İngilizce yürütülür. Son sınıflar yetmiş yediyi anarken oraya buraya 77 yazarlar. Bu işaret İsmet İnönü'nün baş harfleri sanılmış. Paşanın (i) harfini yazış tarzı da böyleymiş."*[150]

Arnavutköy Kız Koleji ile yapılan çay partileri ev partilerine dönüşmüştür. Çay partilerinin birinde Mahmut, Ahmet ve başkişi Arnavutköy'den üç kız öğrenci ile Polonezköy'e gitme planı yapmaktadırlar. Polonezköy'de bir gece geçiren genç öğrenciler ertesi gün kolejlerine dağılırlar. Erkek öğrenciler koleje geldiklerinde gizli seyahatin, kızlardan birinin ailesi tarafından öğrenildiği haberini alırlar. Mahmut, Ahmet ve başkişi okuldan on beş gün uzaklaştırma cezası alırlar. *"Bitirme sınavlarına gireceksiniz. Arada on dört gün var. Yatakhaneye bile gitmeyeceksiniz. Taksi çağırttım. Benim kapımdan doğru evlerinize. Lamı, cimi yok."*[151]

Uzaklaştırma kararından sonra Mahmut, Ahmet ve başkişinin mezuniyet törenine katılmaları da yasaktır. Mezuniyet günü Taksim'de dolaşırlarken, çiçekçinin birinden sepet dolusu karanfilleri satın alıp, kız kolejine yollarlar. *"Bir öğretmen şüphelenmiş durumdan. Nereden çıktı bunca karanfil. Gürültüye getirmişler, sorularını.*

[149] A.g.e. s.146.
[150] A.g.e. s.149-150.
[151] A.g.e. s.154.

Yanıtlamamışlar. Zaten tören var. Hay. Huy. Çiçekler de dağılmış bile. Kızlar da o gün mezun oldu. Diplomalarını aldılar."[152]

Eserin son bölümü, "Sonsöz Yerine İstanbul Amerikan Robert Lisesi İle İlgili Birkaç Not" başlığıyla okura sunulmaktadır. Yazar/anlatıcı, Robert Lisesinin tarihi hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra, eserini yazma amacının kendi öğrencilik yıllarını anlatmak olduğunu dile getirmektedir.

2.4.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Alma Mater isimli eserde, ilk bakışta tanrısal ve kahraman anlatıcı/bakış açısının varlığı hissedilmektedir. Ancak eser otobiyografik yöntem ile kaleme alınmasından dolayı iki farklı anlatıcı söz konusu değildir. Anlatıcı/bakış açısının farklı zaman ve tecrübe ile okurla buluşmuş halidir. Roman 'ben anlatım' romanıdır.

> *"Otobiyografik yöntemin özelliği, romanın konusunun da anlatıcısının da aynı kişi olmasıdır. Hikâyede onun kişiliği ön plandadır ve çoğu kez bu kişiliğin gelişerek değişmesi söz konusudur. En sık görülen uygulama, ele alınan kişinin çocukluk ve gençlik yıllarını, ya da yaşamın belli bir kesimini geride bıraktıktan sonra, hatırlatma yoluyla eski günlere dönerek olup bitenleri erişmiş bulunduğu yeni ve tecrübeli bakış açısından anlatmasıdır. Aslında bu gibi romanlarda iki ayrı kişilik söz konusudur; bunlardan biri anlatıcının olayları yaşadığı sıradaki kişiliğidir; öteki ise anlatırkenki kişiliği."*[153]

Tanrısal bakış açısı/anlatıcı, 'anımsayan ben' le benzerlik gösterse de işlev ve imkânları bir değildir. Anımsayan ben, kahraman anlatıcının bildiğinden fazlasını bilmez. Tanrısal anlatıcı/bakış açısının sonsuz bilgisinden yoksundur.

> *"(...)otobiyografik yöntemde anlatıcının durumu, kişileri hakkında her şeyi gören ve bilen tanrısal yazarın kullandığı anlatıcıya benzer. Ne var ki, tanrısal anlatıcı romandaki tüm kişilerin içlerine girerek her türlü duygun ve düşüncelerini açıklayabildiği, herkes hakkında her şeyi bildiği halde,*

[152] A.g.e. s.155.
[153] Ünal Aytür, *Henry James Ve Roman Sanatı*, DTCF, Ankara, 1977, s.27.

birinci şahıs bakış açısı kullanılan romanlarda anlatıcı yalnızca bir kişi hakkında tam bilgiye sahiptir, o da kendisidir"[154]

Kahraman anlatıcı rolündeki "ben" eserde geçmişe dönmek, anımsamak için kullanılan bir vasıtadır. Anlatıcının "anımsayan ben" olarak gerçekleştirdiği okul ziyareti anılarını hatırlaması için yeterlidir. Anımsayan ben, anlatının çerçevesini oluşturmaktadır. İlk ve son bölümlerde varlığı hissedilen anımsayan ben/tanrısal anlatıcı, anlatılanların geçmişte olduğunu okura bildirmektedir. *"Kapının önündeki adam döndü; gidiyordu. Oyuncular arasından bir kız seyirtti. Kara gözlü, kısa saçlı. Koridora çıktı. Adamın kolunu tuttu. Sıçramaktan nefes nefese. Yine de bıcır, bıcır durmadan hızlı, hızlı konuşuyor."*[155]

Anımsayan ben yerini "anlatıcı ben"e bırakmaktadır. Eserin devamında okurun duyduğu yüksek ses, onun sesidir.

"Rumelihisarı sırtlarına tırmanıp Alma Mater ile karşılaştığım ilk günden bu yana tam kırk altı yıl geçmiş. Hesap doğru on yaşındaydım. Şimdi elli altı. Dile kolay. Çalan ziller boş koridorların ölü sessizliğini yırttı. Elektrikli ziller bir süre vınladı. Önce yırtılan, sonra buruşturulan kâğıt gibi. Bin başlı canavar uyandı."[156]

Alma Mater isimli eser, kahraman anlatıcı ve bakış açısı ile kaleme alınmıştır. Kahraman anlatıcıya bir boyut daha verilerek, gelecek ve geçmiş hakkında bilgi sahibi olması sağlanmıştır.

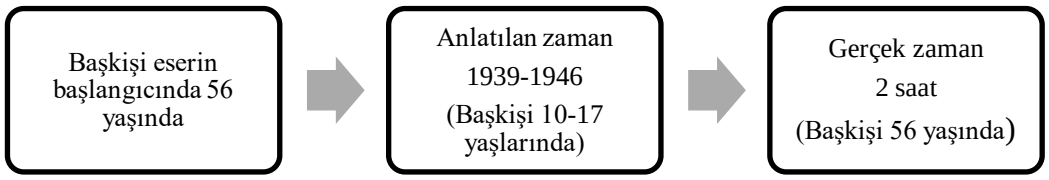
2.4.4. Zaman

Alma Mater, isimli anı-romanda yoğun bir zaman kullanımı mevcuttur. Yazar/anlatıcı Robert Kolejindeki öğrencilik yıllarını üzerinden otuz sekiz yıl geçtikten sonra yazmıştır. Okuma zamanı ile birlikte eser üç boyutlu bir zamana sahiptir.

Eserin başlangıcında başkişi elli altı yaşındadır. Zamanda geriye kırılma ile on yaşına koleje ilk başladığı yıla dönmektedir. Eserin devamında zaman ileri doğru

[154] A.g.e. s.30.
[155] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.8.
[156] A.g.e. s.10.

akmaktadır. Eserin işleyişinde ara ara ileri kırılmalar ve geriye dönüşler mevcuttur. Eserin sonunda ise, başkişinin iki saatlik okul gezisinin sonuçlanması ile sona ermektedir.

Tablo 4 Alma Mater Romanında Zamanın İşleyişi

Eserde anlatılan zaman yedi yıllık bir süre iken gerçek zaman iki saatlik zaman dilimini kapsamaktadır. *"Adam kalktı. Yine ağır ağır yolu tuttu. Önce Hisar Kapısı. Sonra Aşiyan yolu. Deniz kenarına varınca saatine baktı. İki saattir taban tepmişim. Yoruldum. Etrafına bakındı. Fenerin orada bir top ağaç. Altından bir taksi geliyor. Elini salladı. Taksiye atladı gitti."*[157]

Anlatılan zaman, algı düzeyindeki "an"da ve geçmişte yani kişisel bellekte varlığını sürdürmektedir. O halde anlatılan yedi yıllık süre başkişi/yazara özeldir. Onun istediği ve hatırladığı ölçüde okurla buluşmaktadır. *"Subjektif zaman, algılayan insanın fenomenal dünyasını, diğer bir ifadeyle görüngüler dünyasını kapsar. Fenomenal dünya, o insanın beklentileri, hatırlamaları, algıları gibi bilincinin tüm olaylarını içerir."*[158]

İki saatlik gerçek zaman ise algılanan ve anlatılan zamanın aksine herhangi bir kişisellik ya da teklik içermez. Zamanda var olan herkes için aynı, ölçülebilen süre zarfıdır. *"Objektif zaman ise her insana göre değişen algı zamanlarını da kapsayan, varlığı insandan bağımsız, her şeyin içinde olup bittiği, bütün insanlar için ortak bir zamanı ifade eder."*[159]

Eserde uzun bir zaman diliminin konu edinmesi zamanda atlama tekniği yoğun olarak kullanılmaktadır. Özellikle uzun zaman geçişlerinde anlatıcı/yazar bu tekniği

[157] A.g.e. s.156.
[158] Seçil Dumantepe, *Roman Ve Öyküde Zaman*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2018, s.30.
[159] A.g.e. s.30-31.

kullanır. *"Bak hazırlık bitti. Seneye de Orta I bitecek. Anderson Hall'a geçtik mi kampüs açık."*[160]

"1939 yıllığını ancak Orta I için kayıt tazelerken sonbaharda alabildik."[161]

Eserin bir yüzünün anılara dayanmasından dolayı, yazarın seçiciliği kaçınılmazdır. Anlatıcının, yedi yıllık öğrencilik hatıralarını anlatırken seçtiği anılarda zamanda genişletmeye gitmektedir. Böylece anlatılan anının, okura daha ayrıntılı iletilmektedir.

Andan geçmişe doğru bir zaman akışı bulunan eserde, anlatıcı sık sık gelecekten konuşarak zamanda kırılmalar yaratmaktadır. Otobiyografik yöntemin kullanıldığı eserde, iki 'ben'in varlığı bu durumu doğurmaktadır. *"...anlatılan temel öykünün durdurularak gelecekte olacak olayların önceden anlatılmasıdır."*[162]

"Birden güldü. Elini alnına vurdu. Hatırlamıştı. Kolej yüksek okul olunca, o sırtlar baştan başa "imar" edildi. Şimdi taş değirmenin yeller esmiyor da bir sürü yeni yapılmış bina var."[163]

"Bir İngiliz neferi ile evlenip yaşamını sürdürmeği, yeni serüvenlere yeğlemiş. Bu yanlarını bilip, o türlü yaklaşırsan Bella'nın yanına, umulmadık bir hazine bulursun. Bu zevke varmam için daha üç yıl geçmesi gerekmiş."[164]

2.4.5. Mekân

Alma Mater, gerçek mekânların kullanıldığı eserdir. Eserde mekân, yazıldığı/anıların yaşandığı dönemin Robert Kolejidir. Anıların ışığında kolejin belirli yerleri ana mekân olarak seçilmiştir. Eserin bölümleri kolejin binalarından adını almaktadır. Kolejin binaları, sınıfları, bahçesi, kampüsü mekânlardan bazılarını oluşturmaktadır. Bu mekânlar tasvir/betimleme tekniği ile okura verilmekten öteye geçmemektedir. *"Telefon ofisi denilen yer Kütüphane binasında. İç içe, iki büyük oda. Dipteki odada telefon santralı var. Yarım duvarlı. Önceden bekleme yeri ve iki tane*

---

[160] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.45-46.
[161] A.g.e. s.57.
[162] Seçil Dumantepe, *Roman Ve Öyküde Zaman*, Dergah Yayınları, İstanbul,2018, s.267.
[163] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.74.
[164] A.g.e. s.87.

dolap gibi yer. İçlerinde telefonlar durur. Santrale para öder aradığın numarayı yazdırırsın."[165]

"Dıştan iki ayrı kat gibi görünen, içerdeyse tek katlı bir büyük salon var. Kapıdan girince ufak bir avlu. Sağda bir banko ya da barımsı bir yer. Kitaplar oradan alınıp, veriliyor. Solda ise kocaman bir salon. Tavan yüksekliği herhalde on metre var. Salonun derinliği en azından otuz beş, genişliği de yirmi beş metreyi buluyor."[166]

Eserde mekânın kimlik kazandığı ve birey üzerindeki etkisinin ele alındığı tek bir yer vardır: Abanoz Sokağı. "*Mekânın kimliği, o mekânı belirleyen özelliklerin tümüdür. Mekânda bulunan insanlar mekânı etkileyebileceği gibi, mekânlar da orada yaşayan insanların sosyal statüsü ve kişilikleri hakkında bilgi verir."*[167]

Mekânın kimliği kendisi ile bütünleşmiş özellikleridir. Bu genelev sokağının kendisi ile özdeşmiş kokusu, çamuru bulunmaktadır. Abanoz Sokağı, içinde barındırdığı evlerde yaşanan ilişkileri adeta sokağa yansıtmaktadır. *"Sokağı bir daha arşınladık. Daha doğrusu hep itiştik. Ter kokan adamlar. Sarhoşlar. Pardon filan da sökmüyor. Hep itişiyorsun. İster misin sokağın ortasında, kusuvereyim. Zaten köşede biri iki büklüm kusuyor. Ama o sarhoş. Beni ise bu sokak kusturacak galiba."*[168]

> "*Beş arkadaş Abanoz sokağını boyladık. Dar bir sokak. Karşıdan karşıya evlerin arası dört metre, ya var ya yok. Daracık kaldırımlar. Sokak parke ama parke taşları kaybolmuş gibi. Balçık. Yağan yağmur, biriken toz, toprağı iyice sıvamış. Ayağı kayıyor insanın. Vıcık, vıcık. Ne de kalabalık. Bir erkek seli. Hepsi erkek. Yaka bağır açık. Buram buram ter kokuyor tüm sokak."*[169]

Akan zaman ile mekânda değişmiştir. Başkişinin anılarında yer alan kolej, öğrencilik yıllarında olduğu haliyle mevcut değildir. Eserde anılar değiştikçe mekân değişikliği de gerçekleşmektedir. Caddeler, sokaklar, bahçeler… Ancak çoğu mekân fon olmanın ötesine geçmemektedir.

---

[165] A.g.e. s.89-90.
[166] A.g.e. s.78.
[167] Melike Taşçıoğlu, *Bir Görsel İletişim Platformu Olarak Mekân*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2020, s.54.
[168] A.g.e. s.129.
[169] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s. s.128

2.4.6. Kişiler

Eser kişi bakımından kalabalık bir kadroya sahiptir. Seçilen anlatıcı ve bakış açısı, kalabalık kişi kadrosunun derinleştirilmesine izin vermemektedir. Otobiyografik yöntemin getirisi anda ve gelecekte var olan "ben" kişiler hakkında görünenden ötesinin bilinmesini mümkün kılmamaktadır.

Başkişinin adı, eserde zikredilmemektedir. Bu durum, yazarın diğer eserlerinde de uyguladığı tercihidir. Eser başkişinin yedi yıllık öğrencilik anıları ile birlikte büyümesi ve değişimi anlatılmaktadır. Başkişi, mizacı itibarıyla nahif ve olaylardan çabuk etkilenen bir kişiliğe sahiptir. Aynı zamanda istikrar sahibi genç delikanlıdır. Başkişinin hayatı tanıma, keşfetme ve büyüme çağında olması kişilik özelliklerinin nedenini açıklamaktadır.

Eserin başında fiziksel oyunlardan koşmaktan hoşnut olan başkişi, zamanla bu eğlence anlayışından ve futbol oymaktan uzaklaşır. Kendisini okumaya ve yazmaya verir. Okul dergisinde görev alır, yazdıkları dergide yayınlanır. Eser boyunca okur, başkişide gerçekleşen değişim ve gelişimi takip eder. Kolejden mezun olması ile başkişinin macerası da sona ermektedir.

Eserde adı geçen kişiler, hakkında norm, kart karakter olabileceği ile ilgili bilgi bulunmamaktadır. O halde eserde adı geçen kişiler, başkişinin anılarına fon oluşturmaktadır. Melih, Ara, Hakkı, Talat, Metin, Selim, Ahmet …

2.4.7. Anlatım Teknikleri

2.4.7.1. Geriye Dönüş Tekniği

Romanın zaman diliminin geçmiş ana ait olması, başkişinin anılarını ve geçmişe ait olayları hatırlaması yoluyla okura sunulmaktadır. Bu durumda, eserin ana tekniğini geriye dönüş tekniği oluşturmaktadır. *"Öykü anlatıcısı olayı içinde bulunduğu şimdiki zamandan alıp karakterin geçmişine ya da olayın meydana geldiği zamana gider."*[170] Başkişinin gerçekleştirdiği okul gezisi, anıları hatırlamasını sağlayan uyarıcı konumundadır. Başkişi anıları, tüm eskiliği ile bin başlı canavara benzetmektedir. *"On*

[170] Ali İhsan Kolcu, *Öykü Sanatı*, Salkımsöğüt Yayınevi, Rize, 2015, s.44.

yaşındaydım. Şimdi elli altı. Dile kolay. Çalan ziller bir süre vınladı. Önce yırtılan, sonra buruşturulan kâğıt gibi. Bin başlı canavar uyandı. Hey dursana. Koşma. Benim çantamı aldın! Sana gösteririm ben. Ay! Ay! Hasan. Ahmet. Lambo. Hüseyin."[171]

Başkişi, sıklıkla anlatılan zamandan/geçmişten uzaklaşarak, hatırlama zamanına yönelik söylemlerde bulunur. *"Duvarın tepesinden kızları izliyorum, sanacaklar. İhtiyar derler. Ne istiyor bizden. Ne isteyeceğim. Hastanemi ya da gençliğimi verebilir misiniz bana geri?"*[172]

2.4.7.2. İç Diyalog Tekniği

Romanda kullanılan bakış açısı ve anlatıcı, başkişinin kendisine ile sıklıkla konuşma imkânı vermektedir. Başkişi, anılarını anlatırken anımsayan ben ile kahraman ben kendisi ile konuşur.

> *"Âşık mı oluyorum nedir? Ama o bile erkek olmadığımı anladı, galiba. Gördün mü yaptığını? Elini tutarım, kaçırır. Sonra bir vesile bulunur. O benim elimi tutar. Sınıf çayında tekrar beraber olacağız sanıyordum. Başkasından adıma davetiye geldi. Soruşturdum. Bizimki Ahmet'i davet etmiş. Ne oluyor bana yahu? Her şeyim ters gidiyor. Ölsem mi ne? Gitmeyeceğim. Hayır aksine. Çaya gidip hep beni davet edenle meşgul olmam gerekir. Küçük de çatlasın. Ne zor şey. Karar vermek. Gitsem mi, gitmesem mi? Gidersem ne olur? Gitmezsem beni davet eden kız açıkta kalır. Kalsın. Tiyatro çalışmalarım nedeniyle nazik davetinize gelemeyeceğimi bildiririm."*[173]

Eserde iç diyalog halinde olan tek kişi başkişidir. Hoşlandığı kızın kendisine verdiği tepki üzerine iç hesaplaşma ile karara varır.

2.4.7.3. İç Monolog Tekniği

Eserde okurun duyduğu tek bir ses vardır. Bu ses ilk bakışta sesin kaynağı ortak görünmez ancak bu ses "anlatıcı ben" ile "kahraman ben"in sesidir. Ben anlatım romanı

---

[171] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul,1984, s.10.
[172] A.g.e. s.148.
[173] A.g.e. s.133.

olması anlatıcının/başkişinin tek bir roman kişisini tüm özellikleri ile bilme fırsatı sunar: kendisinin. Bu nedenle eserde, kişinin içinden geçenleri bilip okura sunabildiği kişi başkişidir. İç monolog tekniği, roman kişisinin içinden geçenleri, kendi ile konuşmasını ifade etmektedir. İç monolog tekniğinin uygulandığı kişi: başkişidir.

> *"Haline güldü. Adeta korkmuştu. Ya çarpsaydı. Bu hantal vücutla merdivenlere yayılır kalırdım. Gençlik başka şey. Bak, tüy gibi. Geldi, geçti. Oynuyor, koşuyor, zıplıyor. Cahit Sıtkı'nın yaşını da aştık. İşte biz böyleyiz. Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden. Bu dize aslında hayatın akışını mı anlatır, yoksa Haşim de Anderson Hall'ın merdivenlerini tırmanmış mı? Benim gibi. Ellisinden sonra."*[174]

Başkişi, eser boyunca kendi ile iletişimini kesmez. Duyguları, hisleri, iç dünyası bu teknikle okura verilmektedir.

2.4.7.4. Leitmotif Tekniği

Leitmotif, roman kişilerinin tekrarlanan davranış, düşünce veya ifadelerinden oluşmaktadır. Eserde başkişinin ruh durumunu, isteği dışındaki olaylar karşısındaki ifadesi nettir. Özellikle eserin sonuna doğru ifadesini sıklıkla tekrar eder. *"Her şeyim ters gidiyor. Ölsem mi ne?"*[175]

"Her şeyim ters. Her adımım yanlış. Ölsem mi ne?"[176]

Bu ifadenin sık sık tekrar edilmesi başkişinin içinde bulunduğu ruh durumunu okura sunmak için kullanılır.

2.4.7.5. Özet Tekniği

Eserin uzun bir zaman çizelgesini kapsamasından dolayı özet tekniği, sıklıkla kullanılmaktadır. Eserde özet tekniğinin, sağladığı tüm imkânlardan faydalanılmaktadır. *"Kolejin kendine göre özel tatil günleri oluyor. Amerikan tatili. Dedemin bastırttığı*

[174] A.g.e. s.67.
[175] A.g.e. s. 133.
[176] A.g.e. s.137.

kitabımı götürdüm. İlkokul öğretmenime. Kızıltoprak 6. İlkokul. Bir sürü satıldı. Galiba onar kuruştan tam on beş lira toplandı."[177]

"B. Toven ise bambaşka bir numara. Adı Baha. Soyadı kanunu çıkmış Soyadı almak zorunlu olmuş. Baha bey düşünmüş, taşınmış. Soyadını Toven almış. Beethoven en sevdiği kompozitör. Böylece onun adını almış oluyor. B. Toven."[178]

Okuru geriye dönük bilgilendirmede, karakterlerin geçmişleri hakkında bilgi vermek, anlatıcının daha az önemli gördüğü olaylar için sık kullandığı tekniktir.

2.4.7.6. Sahne Tekniği

Sahne tekniği, okur ile anlatılanlar arasındaki tüm engellerin kalktığı roman kişisi ile özdeş olmasını sağlamaktadır. Eserde geçmişe ait yedi yıllık sürenin ele alınması anılarda bir seçime gidilmesini olağan kılmaktadır. Seçilen anılar, akılda kalıcı olan, anılmaya değer ve önemlidir. Bu önemli anılar, sahne tekniği okura verilmektedir.

> *"Kadın uzandı. Çekti. Haydi evlat, nazlanma. Bir hareket yaptı. Sütyeni açıldı. Göğüsleri yüzüme doğru fırladı. Yuvarlak. Şişman. Soyunsana. Aaa! Bak uzun etme. Bir vizite parasına bir de küçük beyi soyacak mıyız yani? Kıravatmı çıkarmıştı bile. Ceketimi masanın yanındaki iskemleye astım. Kadın donunu sıyırdı. Eğildi bana kıçını gösterdi. Salınarak yatağa yürüdü. Kaçamazdım. Dönüp kapıdan fırlasam. Rezalet. (...)*
>
> *Başım göğüslerinin arasında. Sıkışmış gibi. Nefes alamıyorum. Boğulacağım. (...)*
>
> *Giyinmeye çalışıyorum. Her tarafım titriyor. Dokunsalar ağlayacağım. Yapamadım. Yapamadım. Halime acıdı. Sütyenini takmıştı. Açıktan aldığı parayı çorabının koncuna iyice yerleştirdi. Birden güldü. Peki. Peki. Manzarayı bozmam. Haydi sen giyin de gel aşağı. Odadan çıktı. İlk defa derin bir nefes aldım."*[179]

[177] Ali Halim Neyzi, *Alma Mater (Rumeli Hisarı Sırtlarında*), Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.62.
[178] A.g.e. s.76.
[179] A.g.e. s.131-132.

Başkişi için önemli olan olay, ayrıntıları ve duygu durumunu ile okura ile paylaşılarak okurun başkişiyle ilişki kurmasını kolaylaştırmaktadır.

2.5. DADI

2.5.1. Romana Dair

Ali Halim Neyzi'nin *Dadı* isimli eserinin ilk baskısı 1984 yılında Karacan Yayınları tarafından yapılmıştır. Eserin başında "Altı bölümlü anı-roman" ibaresi bulunmaktadır. Bu ibare okuyucuyu ister istemez anlatılanların gerçek olduğu hissine kapılmasına neden olmaktadır. Neyzi eserinin ön sözünde yapmış olduğu açıklama bu hissi yanılgıya düşürecek niteliktedir. Bu açıklama tüm eser boyunca okuyucuda mevcut olacak ikilemin habercisidir.

"Bu anı-romanı çocuklarıma

adamaktayım. Oğlum ve kızım.

Okursanız, yazarlık çabalarımın

beni nerelere sürüklediğini göreceksiniz.

Anı romanların neresi anı, neresi

roman pek belli olmuyor. Kimbilir.

Belki birgün, yaşamınızı etkileyen

dadılarınız konusunda, siz de anılarınızı

yazarsınız. Hep yinelediğim gibi.

Günahı boynuma. Sevgim sizlere.

A.H.N."[180]

Neyzi, eserinin ön sözündeki açıklamasıyla anlatılanların anıya dayandığını, çekirdeğinde bir gerçeğin var olduğunu okuyucusuyla paylaşmaktadır. Bu gerçeğin

[180] Ali Halim Neyzi, *Dadı,* Karacan Yayınları, İstanbul, 1984, ön söz.

yanında kurmacanın da eserde olduğunu "*Anı romanların neresi anı, neresi roman pek belli olmuyor"* ifadesi ile iki âlemin iç içe geçtiğini belirtmektedir.

Eser, 108 sayfa ve altı bölümden oluşmaktadır. Her bir bölüm numaralandırılmanın yanında müstakil isimlere sahiptir. Bu isimler içerik ile bağlantılıdır. Eserin bölümleri:

I. Açılış

II. Akdeniz

III. Marmara

IV. Birinci Son

V. İkinci Son

VI. Sonuncu Son biçimindedir.

Eser ismini, kahramanın çocuklarının Lennie isimli dadıya beslediği duygulardan dolayı almıştır. Başkişinin çocuklarının dadısına beslediği şiddetli duygular, anlatıcı/başkişi ruhsal ve fiziksel tepkiler uyanmasına neden olmuştur. Başkişi olayın geçtiği mekânların yardımıyla yaşadıklarını ve hissettiklerini mitoloji ile bağdaştırır. Başkişi yaşadıklarını düş mü gerçek mi olduğunu ayırt etmekte zorlanır.

> *"Demek düş değilmiş. Göğe çıkmışım. Gökten düşmüşüm. Kırık kemiklerim şimdi yapışıyor. Şamanlık töresi gibi. Şaman, yaşam ağacının dallarına tırmanıp göğre çıkıyor. Ya da yaşam ağacının köklerinden yerin dibine iniyor. Cehenneme. Orada yedi büyücü. Şamanın etlerini kemiklerinden ayırıyor. Kemikler yedi gün yedi kazanda kaynıyor. Sonra tekrar yapıştırıyorlar. Şaman dünyaya dönüyor. Artık ermiş oluyor. Ben de erdim. Galiba."*[181]

"Ne düşüştü o! İkarus'un kanatları ermiş. Toprağa vuran vücudum."[182]

[181] A.g.e. s.45.
[182] A.g.e. s.37.

"Gümüş köpüklerin içinden göğe doğru bir kız vücudu fırladı. Her yanından parıldayan sular aktı. Sular onu sevdi. Okşadı. Venüs de Milo. Böyle çıkmıştı, Akdeniz sahiline. Ya da Ege kıyılarına."[183]

Başkişi yaşadığı duyguları mitolojik olaylar ve inançlar ile bağlantı kurarak anlatır. Bu durum yaşadığı duyguların yüceleğini ve eşsizliğini ifade etmek amacıyla başvurduğu yoldur.

2.5.2. Olay Örgüsü

Dadı, altı bölümden meydana gelmiş bir anı-romandır. Eser, başkişi ve Lennie isimli dadının ilişkisi üzerine kurulmuştur. Ancak bu ilişkinin sesi sadece başkişidir. Onun hissettikleri ve yaşadıkları anlatılır.

Eserin *I. Açılış* isimli bölümünde, Akdeniz'in Antalya ilinde tatil yapmakta olan başkişi yirmi yıl sonra çocuklarının dadısı Lennie'yi görmesi ve onunla yaşadıklarını anımsaması ile başlamaktadır. Bu bölüm eserin 7-9. Sayfalarını kapsayan eserin içeriği ile ilgili kısa bir bilgi veren bölümüdür.

II. Akdeniz isimli bölüm, eserin gelişme bölümünden biri olan Antalya tatilini anlatmaktadır. Başkişi daha önce de tatile geldiği mekâna bu kez *"İki çocuk, karım, ben ve bir de dadı."*[184] ile gelmiştir. Başlangıçta her şey İstanbul'daki yaşamlarında olduğu gibidir. Lennie dadı olarak seçilmesi, Danimarkalı olması, fiziksel görünümü hakkında bilgi verilir. *"Uzun boylu, ya da öyle duruyor. Alışmadığımız bir tip. Bacakları çok uzun. Belinden sonrası o kadar değil, alımlı. Uzunca yüzlü ama çenesi yuvarlak. Gözleri tatarımsı."*[185] Lennie'nin çocuklarla anlaşması ve hayatlarındaki yeri, denizde oynadıkları oyunlar anlatılmaktadır.

Bölümde tatilleri paylaştıkları Şermin ve Tahsin'den söz edilir. Beraber gittikleri Fuat Dayı'nın lokantasında geçirdikleri gece anlatılır. Fuat Dayı ile ilgili bilgilere yer verilir. Mizacı hayatı ve karısı hakkında kahraman bildiklerini anlatmaktadır. Fuat Dayının mekânında geçirilen gece kadar Lennie ve başkişi ilişkilerine veya ilişkileri

[183] A.g.e. s.27.
[184] A.g.e. s.11.
[185] A.g.e. s.13.

olacağına dair herhangi bir bilgi sezdirilmez. Gece alınan alkol ile başkişi ayılmak için giysilerini çıkararak denize girer.

> *"Suda benden başka biri var. Kim bu deli? Bu havada, dememe kalmadı. Karşılaştık. O da korktu. Birden ayaklarını kuma vurdu sıçradı. Gümüş köpüklerin içinden göğe doğru bir kız vücudu fırladı. Her yanından parıldayan sular aktı. Sular onu sevdi. Okşadı. Venüs de Milo. Böyle çıkmıştı, Akdeniz sahiline. Ya da Ege kıyılarına. Ay ışığı altında, Lennie. İliklerime kadar titriyorum. Korku mu bu? Korktum mu? Yoksa seyrine mi doyamadım. Hayal olmasın. Kollarımı uzatmışım. Hayal diye. Köpük olup dağılıverecek diye. Birden doldu kollarım. Genç bir vücut. Bana sarıldı. O da titriyor. Göğüsleri göğsüme saplandı. Sarmaş dolaş oluverdik."*[186]

Yaşananların gerçek mi düş mü olduğuna başkişi karar veremez. *"Düş bu. Düşün sonuna gelmiştim. Uykuda yürür gibi kalktım. Sıcak kumda kaldı. Genç kadın vücudu. Ayın ışıkları okşuyor onu şimdi."*[187]

Başkişi denizde yaşadıklarının sonrası ağır bir ateş ile rahatsızlık geçirir. Ateşin etkisiyle düşünde Lennie ile birlikte olur. Rüya ve ateşin etkisiyle Lennie'yi muz, tavşan ve denizkızına benzetir. Olaylar, bilinçaltının etkisiyle anlatılır.

Bölümün sonuna yaklaşılırken Tahsin, Şermin ve karısının eski tiyatroya yapmış olduğu gezi başkişi tarafından anlatılmaktadır. Antik Roma tiyatrosunu geçmişteki hali ile birlikte hayal ederek anlatılır.

Bölüm sonunda başkişi Lennie ile yaşadıklarının düş olmadığına karar verir. Bu duygu ve yaşanmışlığın kendini başka bir insan haline getirdiğini Şamanlık ritüeli ile bağdaştırarak anlatır. Başkişi Akdeniz'e geldiği gibi değildir. Başka bir adam haline gelmiştir.

"Akdeniz tatilimiz sona erdi. Ailece döndük. Ben öldüm. Sonra dirildim. İstanbul'a vardım. İzne giden bendim. Evli. İki çocuk babası. Dönen kimdi?"[188]

---

[186] A.g.e. s.27.
[187] A.g.e. s.28.
[188] A.g.e. s.47.

III. Marmara isimli bölüm, Akdeniz tatili dönüşü başkişinin eski hayatına adapte olmaya çalışmasını ve Lennie'den uzak durma çabası anlatılmaktadır. *"Kurtulmam gerek bu tutkudan. Kendimi işime kaptırmalıyım. Çalışırken unutuyorum kendimi. Ama arada basıveriyor. Omuzlarım sızlıyor. Kollarım geriliyor. Akdenizi ve sıcak suyunu arzuluyorum. Tuzlu ve ıslak, Lennie'yi."*[189]

Başkişi bu düşüncelerden kurtulmak için işinde uzun zaman geçirip eve de iş taşımaya gayret eder. Lennie ile göz göze gelmek aynı ortam bulunmaktan kaçınır. Bunun için sık sık arkadaşlarını evine davet eder ya da arkadaşları ve eşiyle akşam gezmelerine çıkmaya özen gösterir.

Başkişi, Lennie'den uzak dikkatini dağıtmaya çalışmaya devam eder. Lennie'nin eşyalarının memleketinden gelmesi, başkişinin dadıya yardım etmesi uzak durma çabalarını boşa çıkarır.

> "*Lennie'nin sandığı gelmiş. Kızı uçakla getirdik. Fazla eşyanı sandık yap. Trenle gönder, demiştik. Sandık ulaşmış. Sirkeci'ye. Gümrüğe. Kız kendi başına bu işi beceremez diyor, karım. Dili bile bilmiyor. Destek olmamız gerek. Hay Tanrım! Tam kurtuldum diye seviniyordum. Başıma sarmayın. Özür bulmam olanaksız."*[190]

Başkişi yaşamaktan kaçındığı yakınlaşma, eşyaların kışlık apartman dairesine götürülmesi ile gerçekleşir.

> "*Duş iyi gelir. Kalbimin çarpıntısı diner biraz. Toplanmalı. Aldım bornozu sırtıma. Gidip giyineyim ve atayım kendimi sokağa. O da nesi. Banyodan çıkmışım. Dadının kapısı açık. İçerde Lennie. Ayakta. Çırılçıplak. Soyunmuş. Bekliyor. Beni gördü. Kolları uzandı. Sırtımdan kaydı bornoz. Salkımsaçak. Darmadağın. Ya da sarmaş dolaş. Yataktayız. Dolmuşum Lenni'yle. O da benimle dolu."*[191]

Yaşanılanlardan sonra başkişi evden, Lennie'den kaçmaya devam eder. Aralarında hiçbir diyalog geçmez. Başkişi karısı ile birlikte arkadaş toplantıları devam

[189] A.g.e. s. 51.
[190] A.g.e. s.68.
[191] A.g.e. s.70.

eder. Sabaha karşı Süleymaniye Camii'nin görkemi ve manevi değeri, ruhunda yarattığı akislerden söz edilir. *"Mimar Sinan'ın Tanrı'ya uzanan usta eli, hepimizi ezmişti. Görkemiyle. Dengesiyle. Huzuru ile."*[192]

Bölümün devamında başkişinin karısının Viyana'ya bildiri okumak üzere davet edilmesi üzere seyahate çıkması anlatılır. Başkişi Lennie ile birlikte gece denizden geldikten sonra tekrar birlikte olurlar. *"Olmuştu işte. Evimde. Uyuyan çocuklarımın burnunun dibinde. Günahkâr. Ne de güzeldi. Gül kokulu. O gece. Marmara kıyısında. Akdeniz'de başlayan sevdanın Marmara'da sürüşü."*[193]

Başkişi karısının İstanbul'a dönüşünden kısa bir süre sonra iş gezisi için ülke dışına seyahate çıkar. On günlük seyahatin ardından hava alanında karısı ile buluşur. Karısından Lennie'nin Danimarka'ya döndüğünü öğrenir. *"Lennie Danimarka'ya gitti. O da nesi? Telgraf almış. Babası hastalanmış. Acele çağırmışlar. Uçağa atlayıp gitti."*[194]

Lennie ile yakınlaşmasının ardından ateşli rahatsızlık geçiren başkişi, Lennie'nin hayatından çıkıp gitmesine aynı tepkiyi verir. *"Ertesi sabah ateşli kalktım. Bir hafta yüksek ateşle yattım. Bir hafta yüksek ateşle yattım. Sayıkladım. Karım baş ucumda. Gözlerinde merak. Bu yaz, bu ikinci kez. Deniz çarptı seni, galiba. Önce Akdeniz. Şimdi Marmara."*[195]

Eser, muhtemel üç sonla biter. *IV. Birinci Son, V. İkinci Son, VI. Sonunca Son*. Bu bölümlerin giriş kısmı hep aynı biçimde başlar farklı biçimlerde son bulur.

IV. Birinci Son başlıklı bölümde. Başkişi Lennie ile yirmi yıl sonra karşılaşır. Lennie başkişiden hamile kaldığı için Danimarka'ya gitmiştir. Yirmi yıl sonra aşklarının başladığı Akdeniz'e oğlu Allyson ile gelmiştir. Üstünde geçen uzun yıllara rağmen başkişi ve Lennie el ele tutuşarak yürürler. *"Adamla kadın. El ele. Konuşmadan. Köye doğru yürüdüler. Herhalde Makarios'un pilajına, ya da Kleopatra'nın. Yirmi yıl sonra. Beraber."*[196]

[192] A.g.e. s.82.
[193] A.g.e. s.95.
[194] A.g.e. s.98.
[195] A.g.e. s.98.
[196] A.g.e. s.103.

V. İkinci Son, başkişi Lennie ile birlikteliğini hatırlamakta ancak yirmi yıl sonra Lennie başkişiyi tanımadan yanından geçip gitmektedir. "*Tanımadığım yaşlıca bir adam. Hasta galiba. Dilini de anlamam. Beni ilgilendirmez. Sabah yürüyüşünü bozmamalı. Yolunu hafifçe değiştirdi. Adamın biraz daha uzağından. Rap! Rap! Geçti. Gitti. Turist."*[197]

VI. Sonuncu Son, başkişi Lennie'yi yirmi yıl sonra tekrar görür. Ancak bu sefer tatilde karşılaştıkları doktorun karısıdır Lennie. *"Evet. Tanıdım. Doktorun karısı. Bizim motelde kalıyorlar. Bizden üç oda ötede. Güler yüzlü, terbiyeli insanlar. İsmi neydi acaba? Ya kocasının? Yaşlanmak kötü. Hatırlayamıyorum."*[198]

2.5.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Dadı isimli eserin anı-roman başlığı altında yayımlanması, eserin ön sözünde yazarın kendi hayatının bir bölümünü anlatıldığını okuyucusu ile paylaşması eserde başkişi ve anlatıcının yazar olduğu düşüncesini doğurur. Eser, yazarın öz yaşamını anlatmasıyla otobiyografi, anlattıklarını roman içerisinde kurgulaması eseri fiktif âleme taşır.

Eserde iki bakış açısı kullanılmıştır. Eserde iki bakış açısı ve anlatıcının bulunması otobiyografik yöntemin kullanılmasının sonucudur. Eserin, ilk ve son üç bölümünün tanrısal bakış açısı ve anlatıcı ile anlatılmaktadır. Bu bakış açısı ve anlatıcı yazarın olayların üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra anılarına dışarıdan baktığı ve olayları yazıya geçirirken takındığı bakış açısıdır. Geçmişte yaşandıklarına ve başkişiye(ben) dışarıdan bakmaktadır. Bu durum otobiyografik yöntemin özelliğinden kaynaklanmaktadır.

I.Açılış, IV. Birinci Son, V.İkinci Son, VI. Sonuncu Son eserde çerçeve anlatıyı oluşturan bölümlerdir. Çerçeve anlatı, *"ana hikâye içinde başka hikâyenin ya da hikâyelerin konumlanması şeklinde oluşan anlatım formudur"*[199] şeklindedir. Çerçeve anlatı bölümlerinde olay üçüncü tekil şahıs(o) tarafından anlatılır, tanrısal bakış açısı ve

[197] A.g.e. s.106.
[198] A.g.e. s.108.
[199] Hakan Sazyek, *Roman Terimleri Sözlüğü Roman Sanatında Yüz Terim*, Hece Yayınları, Ankara, 2020, s.93.

anlatıcı[200] ile yazılmıştır. Başkişinin hissettikleri ve düşündükleri anlatıcı tarafından okuyucuya verilmektedir. Çerçeve anlatıda olayların geçmişte yaşandığı anlatıcının anılarını yazıya geçirme zamanında olduğu görülür. *"Sonra köye girdi. Şaşırdı. Yirmi yıl geçmiş. Tanıyamadı. Çok değişmiş. Yüzlerce dükkân. Çoğu turistik. Ya da lokanta. Gazete aldı. Aynı günün gazetesi. Hayret eskiden. En az iki gün geç gelirdi."*[201]

Eserde asıl olayın anlatıldığı bölüm *II. Akdeniz ve III. Marmara* isimli bölümlerdir. Bu bölümler çerçeve anlatıda yazma zamanının değil olayların yaşanma zamanı konu edinilir. Bölümlerde sadece başkişinin sesi duyulur, başkişinin gözü ile okuyucu görür. *"Anlatı sistemini oluşturan her şey, merkezi karakter konumunda bulunan söz konusu kişinin bakış açısından okuyucuya yansır."*[202]

Birinci tekil şahıs (ben anlatıcı), ile anlatılan bölümler de başkişi ön plandadır. Onun istedikleri, düşündükleri uygun gördükleri okuyucuya aktarılır. Başkişi ne kadarını isterse okuyucu o kadarını bilir. *"Kahraman bakış açısına dayalı aktarımlarda 'iç odak' konumunda olan ben anlatıcı, entrik kurguyu kendi görüş, bilgi ve aktarım becerisine göre şekillendirir."*[203]

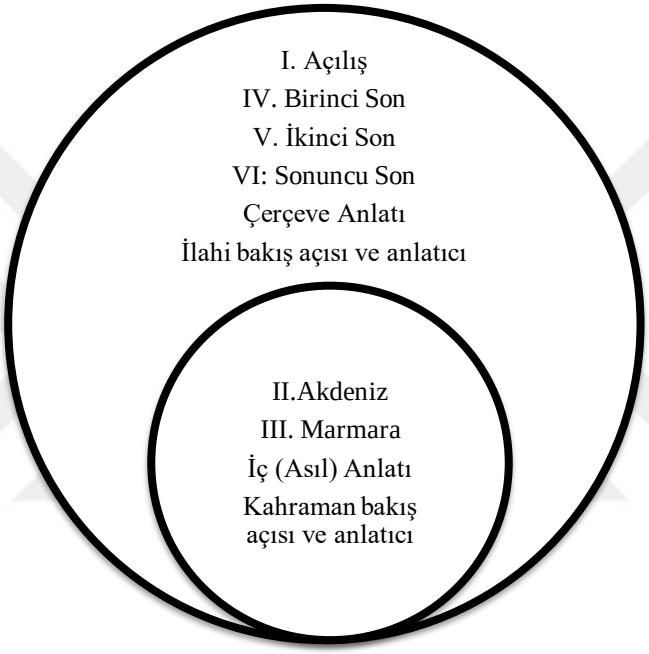
> *"Otobiyografik karakterli bu bakış açısından yazılmış metinlerde kahraman-anlatıcı hem vakanın hem vakanın yaşandığı devirdeki halini, hem ferdî geçmişini, hem de anlatma zamanına ait dikkatlerini nakledebilir. Böylece üç ayrı zaman dilimine ait husûsîlikler sosyal şartları ile birlikte, bir vaka çevresinde ifâde edilebilir. "kahraman-anlatıcı", çocukluk ve gençlik yıllarındaki hâlini ayrı bir insana aitmişçesine ele alabilir. Zira eserin vücut bulduğu anda, hayat tecrübesinin kendisini zenginleştirdiğini bilmektedir. Kahraman-anlatıcı, yerine göre, sevgi ve istihzâ ile kendi çocukluk, gençlik dünyalarını nakleder, hatalarını, saflıklarını anlatır, pişmanlıklarını gözler önüne serer. Böylece hem kendi mizacına ait*

[200] *"(...)metnin iç dünyasındaki her şeye hâkim; bilen, duyan, gören, ve hisseden varlık ve ses olarak konumlanır. Metinde varlık bulan her olay, durum, kişi ve şeyleri bütün boyutlarıyla önceki, şimdiki ve sonrasındaki durumunu sınırsız bir biçimde görüp aktarır."* Veysel Şahin, *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi,* Editör Veysel Şahin, Akçağ Yayınları,Ankara, 2020, s,22.
[201] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, Karacan Yayınları, Ankara, 1984,s.7.
[202] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Roman Unsurları I,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018,s.57.
[203] Veysel Şahin, *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi,* Editör Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2020, s,18.

hususilikleri sezdirir, hem de îtibarî âlemi çeşitli devirlere has görünüşleriyle dikkatlere sunar."[204]

Eserde sadece olay zamanı değil geçmiş ve geleceğe ait hatıralara da yer verir. *"Bugün komik geliyor ama o dönemde babamdan aldığım harçlık on lira."*[205]

"Meğer o sergi, geleceğin otuz iki galerisinin müjdesiymiş. Biz farkına varmamışız."[206]

Tablo 5 Dadı Romanında Kullanılan Bakış Açıları ve Anlatıcılar

2.5.4. Zaman

Altı bölümden oluşan *Dadı* romanının ilk bölümünde olaylar 'şimdi'ye aittir. Tanrısal bakış açısı ve anlatıcı, başkişinin yirmi yıl önce ilişki yaşadığı çocuklarının dadısı Lennie'yi görmesi ile başlar. Bu karşılamadan sonra geri dönüş tekniği ile yirmi yıl öncesine dair hatıralar anlatılır.

Eserin başında başkişi elli yaşını aşmış, anlatılacak olaylar geçmişte yaşanmış ve bitmiştir. Başkişinin yaşadıklarını anımsaması, yıllar sonra Lennie'yi görmesi ile

[204] Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s,94-95.
[205] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.56.
[206] A.g.e. s. 59.

başlamaktadır. *"Olamaz. Düş bu gördüğüm. Mutlaka. Lennie! Danimarka neresi. Akdeniz neresi. Yirmi yıl sonra."*[207]

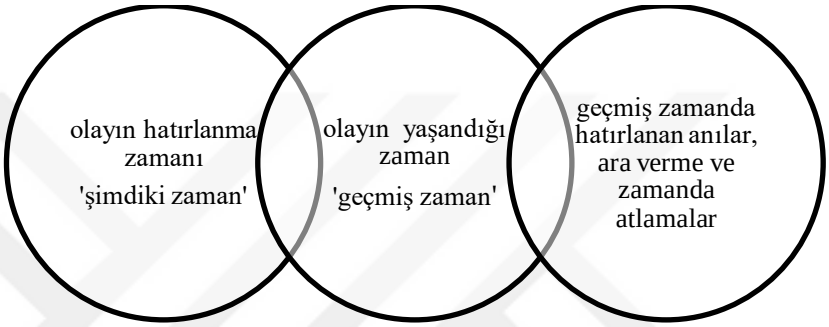
Eser zaman bakımından üç boyutludur. Olayın başlama zamanı 'şimdi', anlatılan anının yaşanma zamanı 'geçmiş', geçmişi anlatırken geri dönüşler ve atlamalar. Eserin özel zamanı yaz mevsimi ile sonbahara geçiş aylarına kadar süren 4-5 aylık bir süreyi kapsamaktadır. Lennie'nin İstanbul'a gelmesi, yaz tatili için aile ile Antalya'ya gitmesi ve tatil dönüşünden kısa bir süre sonra Danimarka'ya dönmesini kapsar. Genel zaman ise daha uzundur. Tüm yaşananlardan sonra yirmi yıl geçmiştir.

Eserde, zaman olarak *ara vermeye* yöntemine sık sık başvurulmaktadır. Anlatıya ara verme, anlatılmakta olan olaya ara verilerek zamanın akışını ortadan kaldırmaktır. Durum üzerinde durulur.[208] Başkişinin arkadaşları ile yapmış olduğu geziler ve tarihi kimliği bulunan mekânlarda geçirilen zamanlarda ara verme mevcuttur. Burada zamanın akışı yavaşlar ve içinde bulunan atmosferin yarattığı duygu ya da anlatılan olayla ilgisi bulunan kişilerle ilgili bilgi verilir. Başkişinin karısı ve arkadaşları ile gece buluşmasının ardından sabaha karşı Süleymaniye Camii ile karşılaşmalarıyla anlatıya ara verilir. Ve mabedin atmosferi kahramanın gözünden okuyucuya verilir.

> *"Süleymaniye camiinde bulundunuz mu hiç? Havada yüzer gibidir. Koca kubbe. Kocaman kalın sütunlar. Sanki kubbeyi taşımaz o taş sütunlar. Uçup gitmesin diye. Kubbeyi toprağa bağlamak için yapılmışlar. Temelden yükselmiyor da, yukarıdan aşağı uzanıyor, o koca taşlar. Sinan'ın büyülü mimarlığı. Ağır kayaları pamuk yığını yapmış. Koca cami. Hafif. Tüy gibi. Doğaya açık pencerelerde gün ışığı. Camlarda kırılıyor. Yer yer parlak bir ışık çizgisi. Up uzun. Sonra tatlı bir aydınlık. Islak. Nemli gibi. Bulut. Sanki gökten inmiyor. Güneş caminin içine doğmuş. Göğe doğru. Işıklarını saçıyor. Yerde kat kat halı. Yumuşak. Çoraplı ayağın içine gömülür. Gün ışıkları içinde yürünmez. Yüzülür. Görkemli kubbenin altında melekler. Uçar gibi. Ayağın yerden kesilir. Hayal. Gölge."*[209]

[207] A.g.e. s.9.
[208] Fatih Tepebaşılı, *Roman İncelemesi*, Çizgi Kitapevi, Konya, 2019,s.165.
[209] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, Karacan Yayınları, Ankara, 1984,s.81.

Dadı isimli eserde kullanılan zaman yöntemlerinden bir diğeri de zamanda sıçramadır. Zamanda sıçrama, anlatıcının ileri doğru giderek gereksiz gördüğü yerleri atlamasıdır.[210] Başkişinin karısının iş seyahatini, kendi iş seyahatini zamanda sıçrama ile vermektedir. *"Birkaç gün derken seyahat on günü aştı. Birkaç kez yitirdim umudumu. Sonra yine sarıldım işe. En nihayet. Londra'dan uçağa bindiğimde imzalı anlaşma çantamdaydı. Aylardır hazırlandığım konu. Eninde sonunda istediğim sonuca bağlandı."*[211]

Tablo 6 Dadı Romanında Zamanın Kullanımı

Eserde, geçmişte yaşandığı bilinen *II. Akdeniz ve III. Marmara* isimli bölümlerde başkişinin anlattığı olay zamanında geçmişe ve geleceğe ait hatıralar da yer almaktadır.

> *"Geçmiş günlere dalıverdim. Son sınıftayım. O yıllarda İstanbul'da resim galerisi kalmamıştı. Maya'da bir yıl önce kapanmış. Reisin aklına esmiş. Ya da birileri salık vermiş. Asmalımescit'teki galerisini halka açmış. İsteyen gidebiliyor. Hem galeri hem atölye. Asmalımescit. Bir semte verilmiş en güzel ad. Tepebaşı ile Beyoğlu'nu birbirine bağlayan semt. Daracık sokakları. Balyoz sokağı. Karşıda Dram ve Komedi Tiyatroları. Kentin kültür merkezi. Şimdi hepsi rahmetlik oldu. Muhsin Ertuğrul. Her yıl Dram*

[210] Fatih Tepebaşılı, *Roman İncelemesi*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2019,s.165.
[211] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.97.

Bölümünü Shakespeare'in başka bir oyunu ile açtırır. Bizler sürekli seyirci."[212]

"Çocuk sayılacak yaştaydım. Belki yedi. Ya da daha küçük. Baban hasta demişlerdi. Evde herkes dalgındı. Odasına daldım, bir gün. İzinsiz. Babamın kolu yorganın üstünde. Halsiz. Yüzünü görmeye boyum yetmiyor. Bileğinin üstünde. Damar. Kalın ve siyah. Canlı. Kan basınca kabarıyor. Çekilince. Kayboluyor. Yaşlı derinin altında. Hemen odadan çıkarıldım. O kara damarı hiç unutmadım."[213]

2.5.5. Mekân

Eserin ana bölümleri ben anlatıcı tarafından anlatıldığı için eserde her şey gibi mekânda başkişinin hissettiği ve gördüğü gibi okuyucuya iletilmektedir. Mekân anlatıcının ya da başkişinin içinde bulunduğu durumu yansıtması için önemli araçlardandır.

Eserde en sık geçen mekân 'deniz'dir. İki bölümde denizden ismini alır Akdeniz ve Marmara. Deniz, başkişide ruhî atmosferi yansıtan mekândır. Deniz, uçsuz bucaksızlığı ile başkişinin hislerinin ve Lennie ile yaşamış olduğu birlikteliğin tezahürüdür. Başkişi sonsuz, bucaksız, doyumsuz ve denizin insana verdiği rahatlık hissiyle özdeştirilir. Başkişinin denize girmesi iki kere anlatılır. Her iki olaydan önce başkişi alkollüdür, kendine gelmek için denize girmektedir. *"Hele bir ıslanayım. Aklımı başıma toplayayım."*[214] Denizde kendine gelmek yerine Lennie ile buluşur. Su ve alkolün sarhoşluğunu bir arada yaşar. Yaşadığı durumun düş mü gerçek mi olduğunu anlayamamasının, yaşadıklarını bilinç düzeyinde ifade edemeyip mitolojik ve doğaüstü olaylarmış gibi anlatmasının nedeni yaşadığı duyguların oluşturduğu his ve özelliği olarak gösterilebilir.

"Ellerim sırtında, suları okşuyor. Ağzı ağzımı aradı. Buldu. Konuşuyor. Deniz dili. Balıkça. Bir dalga geldi. Lennie. Tekrar sıçrar gibi oldu. Ben de arkaya doğru bükülmüşüm. Dalga aldı onu kucağıma oturttu. Uzun

[212] A.g.e. s.53.
[213] A.g.e. s.94.
[214] A.g.e. s.93.

bacakları kalçalarıma sarıldı. Deniz miydi sevişen. Bir erkek. Bir kadın. Rüzgâr uğulduyor. Elleri saçlarımı okşuyor. Dudaklarımız tuzlu. Vücutlarımız tuzlu. Dalga atlas yorgan. Bir sarıyor. Bir bırakıyor. Dalganın parçası olmuşuz. Kenetlenmişiz."[215]

"Su olmuşuz. Bir pınar. Akıp gidecek. Önlenemez. Taşmışız. Bir çağlayan. Birlikte atlayacağız kayaların üzerinden. Çağlayarak denize. Buzullardan kopmuş. Dağları yarmış. Akıyoruz. Sel. Geçmişiz kendimizden. Köpüren sular. Koşan sular. Bizi kimse durduramaz. Yıldızlar tanık. Karanlık gecede, bir onlar seyrediyor bizi. Sevişiğimizi. Memnun. Yunan Tanrıçaları da böyle sevişmiş. Boğa olmuş Tanrı. Marmara kıyılarında. Daha insanoğlu varmadan yeryüzüne."[216]

Eser, dönemin kültürel mekânlarına yer verilmektedir. Reis Bey'in galerisi dönemin sanat ve sosyal hayat anlayışını, Fuad, M. Jorj ve Agop'un lokantaları ise gezi adabını, müşteri ilişkilerini anlatmaktadır.

"Her gece, hangi iskemlede kimin demlenmekte olduğu bilinir. Gelmezse merak edilir. Yine de M. Jorj adamını seçer. Akşamcıları bile seçmecedir. Küfelik olabilirsiniz. Gürültü-patırtı asla. Hele başkalarını rahatsız edemezsiniz. Pek ender olay çıkar. Sonra da hep anlatır. Yine de dostlar arasındadır. Dışarı sızmaz. Yenin içinde saklanır. Reklâm olmaz belki ama unutulmaz da."[217]

Başkişinin içinde bulunduğu mekânı okuyucuya daha iyi yansıtabilmek için fiziksel olarak mekân tasvirine başvurulmaktadır. Okuyucunun gözünde anlatılan mekânın canlandırılması amaçlanmaktadır. *"Üstü başı da evi gibi tertemiz. Gıcır, gıcır. Yerler tahta, duvarlar kireç badana. Eşyalar basit. Yataklar sedirden bozma. Hiçbir tarafta en ufak bir toz bile yok. Üst katta üç oda var. Hepsi bizim."*[218]

[215] A.g.e. s.27.
[216] A.g.e. s.94.
[217] A.g.e. s.63.
[218] A.g.e. s.18.

"Yıkık ama tiyatro gene ayakta. Orası, burası göçmüş. Sırt sırta binmiş belki yetmiş basamak. Kocaman bir yarım çember. Giriş yerleri de yarı yıkık ama belirgin. Etrafı bitkiler kaplamış."[219]

Dadı isimli eserde dinî mekân olarak Süleymaniye Camii'ne yer verilir. Bu mekân, "*Bizim kuşağın dinsel eğitimi yok gibi bir şey"*[220] dönemin eğitimli yetişkinlerinin Mimar Sinan'ın eseri karşısında maddi ve manevi hisleri anlatılmaktadır.

"Bana bir şeyler oluyor. O da etkilenmiş. Büyülü güzelin karşısında. İçinde. İnsan elinden çıkmış. Doğanın taşı. Ustanın harcı. İncilmiş. Süzülmüş. Tanrısallaşmış. Cami olmuş. Mimar Sinan'ın Süleymaniye'si. Biz birer nokta. İçinde kaybolmuşuz."[221]

2.5.6. Kişiler

Romandaki kişiler, yazarın yaratığı kurmaca âlemin sözcüleridirler. Onlar, olayın akması, okura ulaşması için en önemli yollardandır. Kişi yaratımı, yazarın kullandığı tekniklere göre şekil almaktadır.

Dadı isimli eserde kullanılan anlatıcı ve bakış açısı kişilerin okura sunumu, okuyucu-kişi arasındaki ilişkiyi doğrudan etkilemektedir. Eserin çerçeve anlatısını oluşturan bölümler ilahi bakış açısı ve anlatıcı ile okura sunulur. Bu bakış açısının getirisi olarak anlatıcı her şeyi bilir ve görür. Ancak eserde bu bölümde sadece eserin gelişme bölümünde anlatıcılığı yüklenecek olan başkişiden söz edilmektedir. Bu bölümlerde başkişiden başka bir karakterin özelliğinden söz edilmemektedir.

Eserde asıl olayın anlatıldığı kısım olan Akdeniz ve Marmara isimli bölümlerde kahraman anlatıcı ve bakış açısı kullanılmaktadır. Bu yöntem ile roman dünyasından okurun dünyasına açılan kapı başkişinin gözünden aktarılmaktadır. Okur; başkişinin gördüğünü, duyduğunu, bildiği kadarını bilmektedir. Kişiler de doğal olarak başkişinin gözünden eserde var olmaktadır.

[219] A.g.e. s.39.
[220] A.g.e. s.80.
[221] A.g.e. s.82.

Eserin *başkişinin* adı eserde hiç geçmemektedir. Bu durumun eserin anı-roman niteliğini taşıması, başkişinin yazar olduğunu olayların kendi yaşamından bir kesit olduğunu ön sözde açıklanmasından kaynaklanmaktadır. Eserde başkişinin ismi ile ilgili verdiği tek bilgi *"Olamaz. Allyson. Adıma benzetmiş."*[222] şeklindedir. Yazarın ismi Ali Halim Neyzi ile örtüşmektedir. Başkişinin sadece adı değil, kişisel ve karakteristik özellikleri de eserde söz konusu edilmemektedir. Eserde başkişi, yaşadıklarını ve olaylar hakkındaki yorum ve bilgilerini okura sunar.

Esere ismini veren Dadı Lennie eserdeki *norm karakter*dir. Başkişinin yaşamını değiştirme fonksiyonu bulunmasına rağmen hakkında herhangi ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Lennie'nin sesi okura hiç ulaşmaz, ne düşündüğü ne hissettiği bilinmez durumdadır. Lennie ile ilgili bilgiler kökeni, işi ve fiziksel görüntüsünden ibarettir. Bu bilgiler, Lennie'yi dışarıdan tanıtmak, adı geçen kişinin kim olduğu okur tarafından bilinmesini sağlamaktadır. *"Uzun boylu, ya da öyle duruyor. Alışmadığımız bir tip. Bacakları çok uzun. Belinden sonrası o kadar değil, alımlı. Uzunca yüzlü ama çenesi yuvarlak. Gözleri tatarımsı."*[223] Lennie eserde bir gölgedir. Varlığı başkişinin ruhunda, gerçeğinde mevcuttur ancak karakter özelliği olarak yoktur. O, başkişinin istediği ve hissettiği kadar eserde yer almaktadır.

Eserde kahraman bakış açısı ve anlatıcısının kullanılması, anlatıyı başkişinin emrine vermektedir. Bu bakış açısı ve anlatıcı seçildiği andan itibaren başkişinin gözü okurun gözü olur. Başkişi, roman kişileri ile bilgi verme konusunda olay örgüsünde yapmış olduğu uygulamayı devam ettirmektedir. Esere ismini veren kişi ve başkişiden daha çok başkişinin çevresindeki kişiler, onların yaşantıları daha ön plana çıkmaktadır.

Başkişinin arkadaşı Şermin'in Antalya'da lokanta işleten dayısı *Fuat Bey* ile ilgili bilgiler oldukça geniş tutulmuştur. Geçmiş yaşamı, yaptığı işi ve karakter özellikleri başkişinin ağızından anlatılmaktadır.

> *"Tam bir paşazade. Çocukluğunda kuş sütüyle beslenmiş. Ömründe çalışmış olduğunu sanmam. Bir ara Amerika'da zengin de olmuş deniyor. Borsanın çöküşünde batmış. Genel krizde. Ömrünce hazırdan satıp yemiş olsa gerek. Gezmediği yer, görmediği diyar kalmamış. Afrika, Avrupa,*

[222] A.g.e. s.103.
[223] A.g.e. s.13.

Amerika. Her ülkede tanıdıklar. Hep tanınmış kişiler. Şimdi fakir. Yine de hem gururlu, hem alımlı. Giysilerine önem verir. Boynundan fular eksik olmaz. Kıravatı kalmamış olabilir ama bu köyde kıravata ne gerek var. Dört beş dil bilir. Canı çekerse bilmediği dili bile konuşuverir."[224]

Başkişi, çevresindeki dostları ve muhiti ile ilgili bilgilere sıkça yer vermiştir. Bunlardan biri de *Reis'*tir. Döneminin entelektüellerinden olan Reis'in atölyesi de dönem gençlerinin buluştuğu sanatsal mekânlardandır. *"Ne iyi olmuş. Renk ve resim zevkini orada edindim. Duvarlarda hep resimler asılır. Büyük odanın köşesinde bir gramofon. İsteyen plağını getirir, çalar. Petrushka'yı orada dinlemiştim."* [225]

"Çok boyutludur, Reis. Yaşama rahat bakar. Yapısı da buna uygun. Geniş omuzlu, kalın kollu. Saçı kıvrımlı. Köşeli ve kemikli çenesini Tanrı çizmiş. Güçlüce yapıştırmış omuzlarına. Boylu sayılmaz. Geniş göğüslü, nefeslidir. Hele gözleri. Reis bakmaz. Hep görür. Dünyayı, çevresini sürekli içine sindirmeye çalıştığı nefes alışından bellidir."[226]

Eserde, başkişinin yer verdiği sıkça yer verdiği işletme sahiplerinden biri de *Agop'*tur. Başkişinin sık sık gittiği ve zamanla dostluk kurduğu meyhane sahibidir. Agop'un kişiliği, karısı, meyhanesi ile ilgili bilgiler eserde yer almaktadır.

"Agop tanınmış meyhaneci. Kendi de içer. Bağırır çağırır. Kaçın kurası. Yatmış. Çıkmış. Gözünü de kavgada yitirdi sanmıştım. Kazaymış. Bir de eşi var. Marta yenge. Onun da bir gözü eksik. Birinin sol, öbürünün sağ. (...) Sevişmişler. Evlenmişler. Agop gösterişçi. Kabadayılığa toz kondurmaz. Eksik etek. Karı kısmı ne olsa der. Ama çok sever yengeyi sayar da. Söylenir, terslenir ama hep dikkatlidir. Kırmaz. Yenge dükkânın hesabını tutar. Ya da tutmağa çalışır. Hep gelir lokantaya. Agop bu. Hesaptan, kitaptan sıkılır. Kumar oynar derler. Esrara düşkündür, derler. Aklına geleni yapar, Agop. Yenge hesap tutarsa Agop'u frenlerim sanır."[227]

[224] A.g.e. s.22.
[225] A.g.e. s.54.
[226] A.g.e. s.55.
[227] A.g.e. s.85.

Tahsin ve Şermin başkişinin karısı ile birlikte görüştükleri arkadaşlarıdır. Bu kişiler hakkında da verilen bilgi oldukça sınırlıdır. Bu kişiler hakkında çıktıkları gezintiler dâhilinde söz edilir. Tahsin'in dış görüntüsü " *Kahverengi bir Akdenizli. Kalın kaşları, dalgalı saçları. Esmer."* [228]şeklinde anlatılmaktadır. Kişilik özelliği ise *"Hep kararsızdır, Tahsin*[229] ifade edilir. Bu ifadeler eserde oldukça az yer almaktadır.

Eserde, birinci derecedeki karakterler/kişiler hakkında oldukça az bilgi verilmektedir. Karısının adı, Lennie ile ilgili açıklamaların azlığı, başkişinin hakkında bilgi olmaması anlattıklarının gerçek hayattaki kişilere dayanmasından ya da yazarın eserinde sadece hissettikleri ve anlattığı olaylara dikkat çekmek istemesinden kaynaklanabilir.

2.5.7. Anlatım Teknikleri

2.5.7.1. Bilinç Akışı Tekniği

Bilinç akışı eserde, kişinin yaşadığı olaylar karşısında hissettiklerini olayın heyecanı ile ruhunda, zihninde yarattığı hissi olağan şekilde okura aktarmaktır. Bu yönü ile iç monolog ve iç diyalogdan farklıdır. *"Romanda figürlerin iç dünyalarını aracısız ve bütün karmaşasıyla aktarmak amacıyla, çağrışıma dayalı olarak birbirini izleyen ilintisiz cümleler şeklinde uygulanan tekniktir."*[230]

> *"Lennie'nin göğüsleri. Gözlerim kamaşıyor. Ayın yüzeyinde dolaşıyorum. Yer çekimi kaybolmuş. Boşluktayım. Hafif. Lennie beni çekiyor. İçine. Derine. Daha derine. Bakamıyorum. Yum gözünü. Büyüyorum. İçinde büyüyorum. Lennie'nin vücudu. Gergin. Sarıyor beni. Sıkıyor. Sarılmış. Çekiyor. Aydan düştük. Yer yüzü. Bir düzlüğe inmişiz. Taze otlar. Yemyeşil. Yumuşak. Teker teker parlıyor. Her otun üzerinde bir çığ tanesi. Uçsuz bucaksız bir çayır. Bir bitki büyüdü. Topraktan. Lennie'yi deldi, geçti. Beni de deldi. Göğe doğru yükseldi. İri yapraklar. Olmadık renkte çiçekler açıyor. Üstümüzde ağaç oldu. Dallandı. Gölgesinde uyuyoruz. Doğanın*

[228] A.g.e. s.40
[229] A.g.e. s.41.
[230] Hakan Sazyek, *Roman Terimleri Sözlüğü Roman Sanatında Yüz Terim*, Hece Yayınları, Ankara, 2020, s.76.

içinde. Uçan at oldu Lennie. Başı boynuzlu. Gümüş kanatlı. Bindim. Aldı beni götürdü. Uçan at. Bir bulutun üstüne. Her yanda bulutlar. Bulutlar mavi, bulutlar bakır. Tül sarmış her yanımızı. Ağzımda, saçımda. Lennie'nin uzun parmakları. Okşuyor. Arıyor. Buluyor. Gökte sevişiyoruz." [231]

Eserde, başkişi yaşadıkları karşısında olay anında hissettiklerin sık sık okurla paylaşır. Bu paylaşımlarda başkişi, kısa cümleler ve hayali ögelerden yararlanmaktadır. Bu durum başkişinin heyecanı ve hissettikleri, ruhundaki akisleri okura daha iyi yansıtma isteği ve bilinç akışı tekniğinin getirisidir.

2.5.7.2. İç Monolog Tekniği

İç monolog, anlatıdaki kişinin kendisiyle konuşmasıdır. *"İç diyalogu şekillendiren cümleler, gramer kurallarına uygun olarak vücut bulur. Cümlelere, genellikle konuşma havası hâkimdir. Cümleler, kişinin o ânki psikolojisine göre, telâş ve heyecanına, sevinç ve kederine göre şekillenir ve öylece okuyucuya yansır."*[232]

"Başparmağım. "Ufff"! Amma acıdı. Yoksa? Kanadı mı? Felâket. Bu taşlık yerde. Bodrum sandaleti ile yürümek. Baş belâsı. Neyse kanamamış. Kızarmış ama kan çıkmamış. Dikkat etmeli. Yol değil. Taş tarlası. Sahile az kaldı. Deniz. Kumsalda çıkartırım. Akdenizin kumunda rahat yürünür. Çıplak ayak."[233]

Tanrısal bakış açısı ve anlatıcının hâkim olduğu eserlerde başkişinin zihninin okuyucuya açılması için kullanılan yöntemlerden biri de iç monologdur. Eserde, tanrısal bakış açısı ile anlatılan bölümlerde bu tekniğe başvurulmuştur. Böylece okur, roman kişisinin iç dünyasına ulaşır.

2.5.7.3. Leitmotif Tekniği

Eserde belli sıklıklarla tekrar edilen davranış, söz, konu, jest ve mimikler leitmotif başlığı altında değerlendirilmelidir. Leitmotif herhangi bir şeyin belli aralıklarla tekrarlanarak eserde, müzik sanatında olduğu gibi ritim oluşturmak

---

[231] A.g.e. s.70-71.
[232] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Roman Unsurları I*, Ötüken Neşriyat, İstanbul,2018, s.271.
[233] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, Karacan Yayınları, İstanbul,1984,s.7.

istenmesiyle oluşturulur. *"Bir alıntının ya da belli bir davranış biçiminin, belli bir özelliğin roman boyunca birçok kereler tekrarlanarak kullanılması."*[234]

Eserde bir başlangıç ve alışılmışın dışında üç ihtimalli son isimli bölüm bulunmaktadır. Açılış, Birinci Son, İkinci Son ve Sonuncu Son isimli bölümlerde aynı metnin tekrarı söz konusudur.

> *"Bir şimşek çaktı. Gök yarıldı. Mavi gökte. Beyaz bulutlar. İki yana katlandı. Ayrıldı. Ak saçlı, ak sakallı. Bir havari çıktı. Kocaman. Hristiyan Azizi. Ya da bir Yunan Tanrısıydı. Mermer saçlı. Mermer sakallı. Bembeyaz. Tüm mermerden yontulmuş. Göğü dolduruyor. Yalın bir kılıç. İki yanı keskin. Up uzun. Güneşle parlıyor. Keskin. Taşlar arasında. İki büklüm bekleyen adamın kafasını yardı. Tam ortadan. Sendeledi. Düşecek gibi oldu. Elini uzattı. Yanındaki kayaya dayandı. Ama kalkamadı. Dengesi bozulmuş. Titriyor. Taşa dayalı eli bile titriyor. Olamaz. Bu gelen! Nasıl olur? En az yirmi yıl geçti. Neden olmasın? Avrupalı. Turist olarak gelmiş olamaz mı? Akdenize. Yirmi yıl sonra. Marlowe değil midir? "Thou hast committed fornication. But that was in another land and besides the wench is dead." Bu dizeleri. T.S. Elliot bir kitabına ön söz yapmıştır. "Günaha girmişsin. Ancak başka bir ülkede. Üstelik kadıncağız çoktan ölmüş." Olamaz. Düş bu gördüğüm. Mutlaka Lennie! Olamaz! Danimarka neresi. Akdeniz neresi. Yirmi yıl sonra. "*[235]

Aynı metnin tekrarı başkişinin yaşadıklarının gerçek olup olmadığını sorgulamasının bir sonucudur. Lennie isimli dadı ile ilişkisini mitolojik ve doğaüstü olaylar ile bağdaştıran başkişi yaşadıklarının gerçekliğini sorgular. Yaşadığı olayla ilgili üç farklı son düşünmesinin nedeni bu durumdur. Başkişi ve Lennie eserde gerçek kişilerdir ancak ilişkileri hakkında varlıkları kadar net bilgi bulunmamaktadır.

2.5.7.4.Otobiyografik Yöntem

Otobiyografik yöntem, yazarın kendi yaşamını ya da yaşamından bir kesiti anlatmak istemesi üzerine kullanabileceği yöntemdir. Bu yöntem yukarıda da

[234] Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*, DoğuBatı Yayınları, Ankara, 2012, s.56.
[235] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, Karacan Yayınları, İstanbul, 1984, s. 9-101-105-107.

belirttiğimiz gibi yazarın/başkişinin iki yüzünü okura göstermektedir. Bunlardan birincisi olayın yaşandığı anda bulunan başkişi, bir diğeri ise olayın üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra bunları kaleme alan başkişidir.

Dadı isimli eserde yazar bu ikiliği kullandığı bakış açısı ve anlatıcı ile yumuşatmaya çalışmıştır. Eserin başlangıç ve son kısımları tanrısal bakış açısı ve anlatıcı seçilerek okura sunulmuştur. Böylece tecrübeli başkişinin geçmişte/anda bulunan başkişi ile arasına sınır koyarak şahıslandırılmış yazar anlayışını kırmak istemiştir. Aynı zamanda otobiyografik yöntemin getirdiği sınırlı bakış açısı yani kahraman anlatıcı ve bakış açısının darlığı, yazarın bu seçimi yapmasına neden olabilmektedir. *"Otobiyografik anlatım yönteminde romanın konusu da anlatıcısı da aynı kişi olduğundan, bakış açısı çok dardır. Yazarın elinde kullanabileceği bilgi kaynağı olarak yalnızca bir kişi vardır; onun görüş ve bilinç alanı dışına çıkamaz."*[236]

2.5.7.5. Özet Tekniği

Yazarın eserinde ayrıntılı olarak yer vermek istemediği ancak olayın akışı içerisinde yer alması gereken şeyleri özet tekniği ile okura vermektedir. "*romancı, hikâye için gerekli, fakat üzerinde durmaya değmeyen roman unsurlarını sahne tekniğiyle ayrıntılı bir şekilde vermez. Bu durumda kullanılan teknik özettir."* [237]

> *"İşim uzadı. Frankfurt. Sonra Londra. Orada bitmedi. İngiliz'i de sürükledim. Tekrar Almanya'ya gittik. Orada bir sürü terslik. Düsseldorf, Köln. Almanların peşinde koştuk. Buluşmalar. Toplantılar. Sonra Londra'ya döndük. Birkaç gün derken seyahat on günü aştı."*[238]

Eserde Lennie dışındaki olaylar çoğunlukla özetleme tekniğiyle anlatılmaktadır. Bunun nedeni eserdeki asıl konunun başkişinin Lennie ile arasındaki ilişkiyi anlatmasıdır.

---

[236] Ünal Aytür, *Henry James ve Roman Sanatı*, DTCF, Ankara,1977,s.31
[237] Philip Stevick, *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.49.
[238] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s.97.

2.5.7.6.Sahne Tekniği

Sahne tekniği, anlatılan herhangi bir olaya okurun da dâhil olduğu yöntemdir. Sahne yönteminde okur, anlatıdaki kişilerin söylediklerini duyar; hissettiklerini hisseder. "*Sahne, okuyucuya sözü edilen etkinliğe katılıyormuş duygusunu verir, çünkü okuyucu etkinliğin hem oluşunu hem de olduğu anı aynı anda yaşamaktadır."*[239]

> *"Ha, şöyle, dedi karım. İyiye alâmet. Karnın acıkmış. Çorba rahatlatır. Kapıdan bi baş. Geçmiş olsun. Doktora gerek kalmadı, galiba. Sağ ol. Öyle dedi karım. Bak çorba bile içiyor. Tahsin yatağın yanına geldi. Hepimizi korkuttun. Seni yalnız bırakmağa gelmiyor. Bir akşam motele, yemeğe gittim. Hemen hastalanıverdin. Elini omuzuma koydu. Buz. Ya da ben çok sıcağım. Tahsin şaşırdı. Yahu bunun ateşi düşmemiş. Neredeyse elim yanacaktı. Sen ateşe aldırma. Karnı acıktı, çorba içiyor ya. Artık normale dönüyor demektir.*[240]

Eserde anıların anlatılıyor olması, kahraman anlatıcı ve bakış açısının kullanılıyor olması ve diyalog azlığı sahne tekniğini kısıtlar niteliktedir. Ancak tamamen ortadan kaldırmış değildir. Başkişinin belleğinin ön planda tutulması ve okura başkişinin gözünden kurmaca âlemin yansıtılması sahneleri gölgeler durumdadır. Dikkatle incelendiğinde sahnelerfarkedilmektedir.

2.6. EVLATIK BİR KIZIN GİZLİ GÜNCESİ " PAFE"

2.6.1. Romana Dair

Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe" ilk olarak 1985 yılında yayımlanmıştır. 5 bölüm, 151 sayfadan oluşan eseri Ali Halim Neyzi yakıştırma günce olarak nitelendirir ve eserini *"...kendi yetişmemde de ölçülmez katkıları olan tüm isimsiz evlatlıklara adamaktayım."* evlatlıklara ithaf eder.

Romana adını veren Pafe, başkişi evlatlık Emine'ye takılmış bir addır. Pafe kelimesinin anlamını ve hangi amaçla evlatlık Emine'ye verildiğini *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe* ve *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4* isimli eserlerinde

[239] Philip Stevick, *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.54.
[240] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, Karacan Yayınları, İstanbul, 1984,s31.

değinmektedir.*"Daha iyi hatırladığım, sanırım yaşdaş olduğum diğer bir kız da "Pafe" idi. Nedendir bilinmez, asıl adı Emine olan bu kızcağıza biz çocuklar "Pafe" adını takmıştık."*[241]

> *"Kitabıma başlık yaptığım "Pafe" deyimi de, bu küçük beylerin bana yakıştırmış oldukları addır zaten. Köşkte yaşayan herkese bir ad takmışlardı. Bana da (nedenini hiç bilemedim) "Pafe" adı takılmıştı. (...) Pafe de teyzemle birlikte Ankara'ya yerleşti. Teyzem zaten sadece yaz aylarında Kızıltoprak'a geliyordu. Ankara'ya gitmek Pafe için olumlu sonuç verdi. Bakanlıkta çalışan bir şoförle evlendi. Ankara'ya yerleşti. Birkaç çocuğu oldu. Son gördüğümde eşi emekli olmuş, iki çocuğu üniversiteyi bitirip devlet hizmetlerine girmişlerdi. Pafe yaşlılığında da iri dudaklı, iri gözlü, tatlı dilli bir hanım olmuştu."*[242]

Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe"* isimli eseri hem başlığında hem de ön sözünde *günce roman* olarak nitelendirir. Günlük, günü gününe tarih atılarak yazılan kişisel özelliği olan bir türdür. *"Günü gününe tutulan hatıra, günce, muhtıra."*[243] Eser, okura başkişinin kaleminden olayların üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra aktarılır. Bu yönüyle günceden ziyade anı türündendir. "*Günlük, ileriye doğru gider, hâtıra geriye doğru iner. Biri yaşarken, öbürü yaşadıktan sonra yazılır."*[244] Yazarın eseri günce olarak değerlendirmesi başkişinin defterinden yola çıkılarak basıldığı düşüncesinden kaynaklanabilir.

Eser, Neyzi'nin kaleme aldığı diğer anı-romanı *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4* ile benzerlikler göstermektedir. Yazarın anılarına dayanan eser kinaye mesafesini en aza indirerek yazarın ağızından aile geçmişi ve çocukluk anılarını anlatmaktadır. *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe"* de yazarın çocukluk anılarında yer verdiği Mehmet Ali Aynî Bey Köşkünde ki evlatlık Emine'nin öyküsü anlatılmaktadır. O halde denebilir ki *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe"* anıya dayanmaktadır. *Evlatlık Bir Kızın Gizli*

---

[241] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.66.
[242] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.28.
[243] *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara, 2019, s.1008.
[244] Suut Kemal Yetkin, "Günlük Üzerine", *Türk Dili Günlük Özel Sayısı*, Ankara, 1962, S.127, s.433.

Güncesi "Pafe" isimli eserde okuyucu ile yazar arasındaki kinaye mesafesi[245] yazarı romandan siler. Eserin yazarı, başkişi Emine olduğu hissini okura vererek okur ve başkişiyi birleştirir.

> *"Bu kızcağız daha altı-yedi yaşlarında köşke gelmiş, orada bizlerle beraber büyümüştü. İri gözlü, yuvarlak çıkıkça yanaklı, oldukça kalın dudakları olan bir kızdı. Belki de çenesinin yapısı nedeni ile alt dudağı daha öne doğru çıkmış olduğundan dudakları kalın görünürdü. Bütün yaşamı ve eğitimi köşkte geçtiğinden aşırı terbiyeli, çekingendi. Yaşı yaşıma yakın olduğu için onunla dalaşmak bana düşmüştü. Fazla yaşlı olmamasına karşın oldukça güçlü idi, ileri gitmeme bütün gücü ile uğraşarak kolayca engel olurdu."*[246].

İki eser arasındaki benzer durum sadece evlatlık Emine değildir. Emine Kızıltoprak'taki köşke evlatlık verilir, köşkün hanımının iki kızı vardır. Bu hanımlara büyük-küçük ve küçük-küçük hanım olarak hitap edilir. Her iki eserde de köşk geçen zamana ve değişen aile algısına karşı koyamayıp satılır ve yerine apartman yapılır. Yazar bu benzerlikleri daha ileriye götürerek Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 isimli eserde anlattığı aynı olayı ve montajı kullanır.

> *"Bir gün, hanım sokağa çıkarken, "Akşama makarna haşla," dedi. Ben ne bilirim makarna pişirmesini. Tencereye biraz su koydum. Havagazını yaktım. Makarnalar uzun. Tencereye sığmadı. Baktım, başka çare yok. Kırdım, boylarını kısalttım. Tıka basa doldu tencere. Kapağını zor kapattım. Biraz sonra ne göreyim! Makarnalar sıcak suda şişmiş. Hemen boş bir tencere daha alıp taşanı aktardım. Az sonra kapak yine havalandı. Haydi bir tencere daha derken, sonunda tam altı tencere makarna haşlamış* oldum. *(...) Yine de utancımdan üç gün makarna yedim, bahçıvana da hep o makarnaları yedirdim"*[247]

[245] "*Hikâyeciler, romanda karakterlerden birisi, hikâyeci ve üçüncü tekil şahıs reflektör olarak olaylar dizisi içinde yer alsınlar veya almasınlar, yazarın, okuyucunun ve öteki karakterlerin bakış açılarıyla kendi bakış açıları arasındaki derece farkına ve uzaklığa göre birbirlerinden ayrılırlar. Bakış açıları arasındaki bu derece farkına ekseriya kinaye ve ton denir."* Philips Stevick, *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara,2017, s.93.
[246] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.66.
[247] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.81.

İki eserde de Asaf Halet Çelebi'nin dizelerine yer verilmektedir. *"Bizim Cebeci'ye olan, Etlik'e de oldu. Hani ne demiş şair? "Cübesinin altında Cüneyt kayboldu!"*[248]

"(……..)

Sana bana olan ona da oldu

Cübbesinin altında Cüneyt kayboldu"[249]

Buraya kadar verilen bilgiler anı türü çerçevesinde gerçek sayılabilir. Bu bilgiler ile okur, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe"* isimli eserde anlatılan olayları gerçek olarak değerlendirebilir. Eserde ele alınan başkişinin her ne kadar gerçekte var olduğunu kabul etsek de olaylar tamamen kurmacadır. Eserin çekirdeğinde bir gerçek vardır ancak çekirdeğin çevresindeki olaylar kurmaca âleme aittir. İsimler, kişiler eksiktir veya değiştirilmiştir. Tüm bunlar göz ardı edilse bile başkişinin düşünceleri, bilinçaltı, hisleri asla yazar tarafından bilinemez, bilinse dahi başkişinin hissettiği ölçüde yansıtamaz.

Eser, Osmanlı İmparatorluğu döneminde çok yaygın olan evlatlık müessesi ve bu müessesinin yetiştirdiği genç bir kız üzerine kurulmuştur. Evlatlık müessesinin son yetiştirdiği kişilerden olan Emine, eserin başkişisidir. Cumhuriyetin ilanı ile bu müessese ortadan kalkmıştır. Emine bir devrin son temsilcisidir. Sadece bir müessesinin değil, bir dönemin hayat algılayışı ve yaşayış biçiminin de son temsilcisidir.

Emine'nin hayatında geçirdiği evreler eserde anlatılmaktadır. Emine hayatına Anadolu'nun bir köyünde başlamış. Açlık ve sefaletten kurtularak Kızıltoprak'taki köşke evlatlık verilir. Bu köşk, Emine'nin hayatındaki büyük değişimdir. Bu değişim genç bir kız olup hanımı ile Ankara'ya yerleşmesi ile katlanarak devam eder.

Emine'nin hayatındaki bu değişikler onu sürekli olarak geçmiş yaşantısı ile "anın" karşılaştırmasına götürür. Eserde Emine köy-köşk, köşk-Ankara'daki apartman dairesi arasında mukayese yapmaktadır. *"Evlatlığa verildiğim bu köşkte, sanırım bizim köyün nüfusundan fazla insan yaşıyordu."*[250]

[248] A.g.e. s.144.
[249] [249] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.192.
[250] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.28.

"Biz köyde, pek özel günlerde terlik giyerdik. Köşkte ise yataktan kalkar kalkmaz ayakkabını giyeceksin, akşam yatana kadar ayağından çıkarmayacaksın."[251]

"Ankara'nın "apartman yaşamı" bir şamar gibi indi. Tüm ölçülerim altüst olmuştu. Biz hizmetkârlar ya da evlatlıklar alt katta yatardık. Hanımlar ile beyler ise üst katta. Oysa on bir katlı bir apartmanın dördüncü katında oturuyorduk şimdi. Hanım, beyefendi, ben, hepimiz aynı kattaydık. Dördüncü kat!"[252]

"Kendi kendine ortalığı süpüren elektrikli süpürge bile vardı. Dedim ya, bu apartman yaşamı tüm sosyal düzenimi altüst etmişti. Hanımınla aynı katta yatıyordum. Başka dairelerin de hizmetçileri ya da evlatlıkları vardı. Onlar da kendi hanımları ile aynı dairede yatıyorlardı. Nedense, bizler için binanın bodrumunda yatakhaneler yaptırmayı akıl etmemişlerdi"[253]

2.6.2. Olay Örgüsü

Evlatlık Bir Genç Kızın Gizli Güncesi "Pafe" isimli roman beş bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde romanın başkişisi Emine'nin hayatının bir bölümünü konu edinmektedir.

I.Giriş bölümü Emine'nin konsolos kızı Lamia'nın ağabeyi Adil'e yazmış olduğu mektuptan oluşmaktadır. Mektubu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Lamia'nın annesi Emine'nin ölüm haberini nasıl öğrendiğini anlatmaktadır. İkinci bölüm ise annesinin kendisine emanet ettiği gizli güncesini okuması ve ağabeyi ile bu güncenin basılmasını fikrini paylaşır.

"Yüz yıl daha okula gitseydim evlatlık Emine'nin gözlemlerinin onda birini yapamazdım. Kendini, çevresini, şaşmaz içgüdüsüyle nasıl da incelemiş. Bana sorarsanız bu "Gizli Günce" basılsın derim. Böyle bir evlatlığın kızı olmaktan sadece gurur duyduğumu bağıra bağıra söylerim. Onun bu anılarının basılması, beni küçültmez, yüceltir. Öte yandan, bu anılar

[251] A.g.e. s.27.
[252] A.g.e. s.95.
[253] A.g.e. s.96.

toplumumuzun ne mene değiştiğinin de kanıtı. Benim gözümde, evlatlık Emine'nin gizli güncesi Kurtuluş Savaşı'nın Türk gençliğine neyi emanet ettiğini de belirtiyor."[254]

Eser giriş bölümünden sonra Emine'nin güncesi okura sunulmaktadır. *Çocukluğum* isimli bölümde Emine'nin köşke evlatlık verilmeden önceki yaşamı ve köşke getirilmesini anlatmaktadır.

Anadolu'nun bir köyünde fakir bir ailenin altıncı çocuğu olarak dünyaya gelir. Annesini dokuzuncu çocuğunu doğururken kaybeder. "*Anam, birbiri ardına dokuz yılda dokuz çocuk doğurmuş. Ben altıncı imişim. Dokuzuncu çocuğuna da bir yıl süt verdikten sonra, anacığım, "Yeter. Boşaldım artık!" demiş ve ruhunu teslim etmiş."*[255]

Emine'nin annesinden başka köyüne dair anımsadığı şeyler pislik, yoksulluk ve açlıktır. Emine bu anıları unutmayı, anımsamamayı tercih eder.

"Çocukluğumu unutma çabalarımın diğer bir nedeni, pislikti. Pislik, bilinçsizce, evimize kendiliğinden yerleşmiş bir şeydi. Su, altı yüz metre ilerdeki çeşmeden kovayla taşınırdı. Tuvalet için bahçeye çıkılırdı. Karda, ayazda insanın çişi eteğinde donar. Çocuklar belki de farkına varmadan pisliği bir yaşam koşulu sayar. Yine de, koku, insan teri, pisliği, çamur, saman ve tezek!"[256]

Emine'nin yedi yaşında köşke getirilir ve evlatlık olarak kabul edilir. Köşk Emine'nin hayatının dönüm noktalarındandır. Bu bölümün büyük bir kısmı köşkteki diğer çalışanlara, evin hanımlarını ve beylerini tanıtmak, köşkün işlerinin ilerleyişi hakkında okura bilgiler sunulmaya ayrılmıştır. Emine köşke alınan son evlatlıktır, kendisinden büyük evin diğer iki çalışanının da tıpkı evin hanımı ve beyi gibi yardımcısıdır. Emine köşke alışmakta ve öğrenmekte yaşadığı zorlukları anlatmaktadır. Bu bölümde Emine'nin evlatlık verilmesi, köşke alışması, köşkü tanıması, köşk içindeki yönetim ve bireylere alışması okura verilmektedir.

[254] A.g.e. s.11.
[255] A.g.e. s.14.
[256] A.g.e. s.14.

"İki tane hamam, beş tane hela- etti yedi. Biz kızların yattığı odayı da sayarsam, tamam, yedi tane yatak odası, etti on dört. Dört tane salon ya da yazı odası, etti on sekiz. Bir sandık odası ve iki kiler daha, tam yirmi bir oda. Bu odaları birbirine bağlayan merdivenler ile bir de çatıya çıkan uzun merdiveni de göz önüne getirirseniz, sekiz yaşındaki köylü kızının pusulayı şaşırması doğal değil mi?"[257]

Gençliğim isimli bölümde Emine köşkteki herkesi tanımış, görevlerinin ne olduğunu idrak etmiş durumdadır. Bu bölümde köşkte yaşayan kişiler ile ilişkileri anlatılmaktadır. Zehra Kalfa, Şükriye ile ilişkileri en küçük evlatlık olması nedeniyle Emine'nin hayatı onların yönlendirmesindedir. Emine kadın olmanın özellikle evlatlık kadın olmanın zorluklarını ve kendini korumayı öğrenmiştir. Evdeki küçük beyler Emine için cinsel bir tehdittir. Kendini savunması gerektiği ile ilgili Şükriye Abla ve Fahriye Kalfa'dan öğüt dinlemektedir.

"Bunun başıma geleceğini bal gibi biliyormuş. Eninde sonunda "küçük beyler"in bana da el atmaları beklenen bir şeymiş. Çok, çok dikkatli olmalıymışım. Kendimi kollamalıymışım. Beyler insanı kandırmış. Üstelik insanın canı da çekiverirmiş. Tanrı korusun. Sonra, alimallah, kızlığımı kaybedersem, hemen çırak çıkarılırmışım. Tutmazlarmış köşkte. Evin "küçük bey"ini baştan çıkaran evlatlığın başına gelmeyen kalmazmış. Everilmek başka, çırak çıkarılmak başka şeymiş. Çırak demek, kullanılmış demek. Bunu bilerek alan adam, ölünceye kadar bunu kafana kakarmış."[258]

Emine köşkte sadece küçük beylerden değil Zehra Kalfa'dan da kendini korumak zorunda olduğunu çok geçmeden anlar. *"Sonra Şükriye Abla acıyarak bakmıştı bana, "Kız Emine, 'küçük bey'lere karşı nasıl korunacağını öğrettim sana ama ben evlenir gidersem, kalfaya karşı ne yapabilirsin bilemem. Tanrı seni korusun," demiş, yaşlı gözlerle boynuma sarılmıştı."*[259]

Gençliğim bölümünde anlatılan başka bir konu Şükriye Abla'nın evlilik hayalleridir. Zehra Kalfa ile aralarındaki münasebet, Zehra Kalfa'nın erkek düşmanlığı

[257] A.g.e. s.32.
[258] A.g.e. s.58.
[259] A.g.e. s.60.

gibi nedenlerle gelen kısmetlerini istememiştir. Artık evlenmek, kendi yuvasını kurmak istemektedir. *"Kalfa benim de aklımı çeldi. Geçen yıl, köşke mektup getiren postacı beni istetmişti. Ah, şu akılsız kafam! Kalfaya kandım. 'Yaşlı adamı ne yapayım, genç isterim' diye tutturdum. Ama artık aklım başıma geldi. Bir daha kanmam kalfanın sözüne. Kör de olsa, şaşı da olsa, ilk isteyene varacağım."*[260]

Beyefendi'nin ölümünden kısa süre sonra Hanımefendi'nin vefatı ile köşkten ayrılmalar başlar. Küçük-küçük hanım Lamia ve eşi Ankara'ya taşınmaları oğulları İlter ve Adil'in de köşkten uzaklaşmasına neden olur. Bu durum, Emine'yi hem Adil'in tacizlerinden kurtaracağı için sevindirir hem de Adil Bey'i göremeyeceği için üzer. Lamia Hanım, Ankara'ya Şükriye'yi de götürür. Köşkten ayrılacak olan sadece Şükriye değildir, Zehra Kalfa da Beyefendi'nin vasiyeti ile kendine ait evine yerleşir. Evlatlık Emine köşkte azalan nüfus ile tek başına kalmıştır.

Bir süre sonra Şükriye'nin Ankara'da evleneceği haberi gelir. Küçük- küçük hanım Lamia Şükriye'nin yerine Emine'yi yanında götür.

Ankara isimli dördüncü bölüm, Emine'nin Ankara'ya gidişi ve oradaki yeni hayatı anlatılmaktadır. Emine Kızıltoprak'taki köşk yaşamından apartman dairesinde zihninde köşk-daire karşılaştırması ile yeni yaşamına alışmaya çalışması anlatılır.

Emine Ankara'da Halk Evleri aracılığıyla okuma-yazma öğrenir. Evin küçük beyi Adil ile komşu kızı Mualla Hanım arasındaki aşk mektuplarını taşır. Adil Bey'e olan aşkı bu vazifeyi yapmasını zorlaştırmaktadır. Öte yandan Adil Bey ile hiçbir şansının olmadığını da çok iyi bilmektedir. *""Oh olsun!" diyordum. Evin küçük beyine göz diken evlatlığın kaderi böyledir."*[261]

Adil Bey ile Mualla Hanım nişanlanır. Emine Şükriye Abla'nın isteği ve planı ile "görücüye" çıkarılır. Emine, yaşadığı kalp kırıklıkları ve görücü macerasından sonra Memduh Efendi'nin evlenme teklifini kabul eder. Memduh Bey'in evlilik isteği evin beyi ve hanımı aracılığıyla Emine'ye iletilir, o da mantığının sesi ile Memduh Efendi ile evlenmeyi kabul eder. *"Hanımım beni yerden kaldırdı. Sonra odasındaki uzun sarı*

[260] A.g.e. s.60.
[261] A.g.e. s.103.

kanepeye, yanına oturttu beni. Uzun uzun dertleştik. Sonunda Memduh Efendi ile evlenmemin en doğru şey olacağı kanısına vardık."[262]

Eserin *Evlilik Hayatım* isimli son bölüm, Emine'nin bakan şoförü Memduh Efendi ile otuz yılı aşkın evliliği anlatılmaktadır. Dört evlat doğurmuş, Emine ilk erkek çocuğuna Adil ismini, büyük kızına Ayşe, küçük kızına da hanımının ismi olan Lamia adını vermiştir. Evlendikten sonra kocasının mizacı ile inançlı ve sakin bir yaşam sürmüş, Hacı Emine Hanım olmuştur. Kızıltoprak'taki köşk gibi Hacı Emine'nin de gecekondusu yıkılıp yerine apartman yapılmıştır. Evlatlık Emine, gelin ve torun sahibi olmuş, evlatlarını okutup bir beyefendi/hanımefendi olmalarına şahit olmuştur.

Eserin son bölümü ile giriş kısmındaki mektup sahibi küçük kızı Lamia ile ilgili düşüncelerini bildirerek, evlatlık Emine sözde güncesini sonlandırır.

2.6.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe, kahraman anlatıcı ve bakış açısı ile yazılmıştır. Anlatılanlar eserin başkişisi Emine'nin gözünden okurla buluşmaktadır. Bu bakış açısının getirisi olarak okurun duyduğu ses, gördüğü göz, hissettiği duygu Emine'nindir. Eserde, kahraman anlatıcı aynı zamanda tanrısal anlatıcı ve bakış açısına benzer bir yönü de bulunmaktadır. Başkişi geçmişin tanrısı konumundadır, anlattıklarının nedenlerini ve sonunu bilir.

> *"Anlatma esasına bağlı îtibari metinlerde vaka, şahıs kadrosu ve mekâna ait hususiyetler kahramanlardan biri tarafından nakledilir. Bu durumda anlatıcı, söz konusu kahramanın müşahâde kâbiliyeti, tecrübesi ve bilgi seviyesi ile sınırlıdır. Kısacası anlatıcı kahramanlardan birisiyle aynîleşir. Böylece metnin yapısı ve üslûbu üzerinde "kahraman-anlatıcı"nın kültür seviyesi, mizacı, dikkati ve içinde bulunduğu sosyolojik ve psikolojik şartlar etkili olur. Zira metinde nakledilen her şeyi onun duyu organları ile idrâk ettiği ve değerlendirdiği tarzda karşımıza çıkar. Yani "kahraman-anlatıcı"*

[262] A.g.e.129.

îtibarî âleme ait her türlü görünüşü dışa aksettirmede aracı durumundadır."[263]

Eser, başkişisinin geçmişe dönük anılarını içermektedir. Bu durum kişiler ve olaylar hakkında tek yönlülüğe neden olmaktadır. Evlatlık Emine'nin sözde güncesinin yegâne sözcüsü kendisidir. *"İlkbaharın son aylarında, köşkün tüm iç hizmetlerini tek başıma ben üstlenmiştim. Dile kolay. Yirmi odalı konak. Allahtan havalar fazla soğuk yapmadı."*[264]

2.6.4. Zaman

Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe, romanın olay zamanı ile anlatım zamanı birbirinden farklıdır. Eserde anlatılan olaylar başkişisi Emine, tuttuğu sözde gizli güncesinde günü gününe değil, anı niteliğinde kaleme almıştır. Bu durumda seçilen anı ve zaman okura verilmektedir. Evlatlık Emine'nin 55-60 yıllık yaşantısı bölümler halinde anlatılır.

Eserin Çocukluğum isimli bölümü, Emine'nin yedi yaşına kadar köyündeki yaşamı ve köşke evlatlık verilmesi sürecini anlatır. Gençliğim isimli bölümde Emine on yedi yaşındadır ve genç kızlık dönemi okura verilmektedir. Evlilik Hayatım isimli bölümde ise Emine dört çocuk sahibi, anneanne/babaanne olmuştur.

Eserde olayların üzerinden uzun bir zaman geçtikten sonra anlatılması zamanda kırılmaları kaçınılmaz kılmaktadır. Geriye dönüş tekniği eserin ana tekniğidir. Eserin başkişisi Emine, yaşadıklarını hayatının belli bir döneminden sonra kaleme almasından kaynaklanmaktadır.

"Çocukluğum, ömrümün en çok unutmak istediğim dönemidir. Çoğumuz çocukluğunu önemser. Şairler çocuğu, çocukluğu mutluluk kaynağı sayar. Bense, çocukluğumu özenle unutmaya savaşmışımdır."[265]

Başkişi eseri, andan geçmişe doğru anlatırken sık sık gelecekten okura seslenmektedir.

---

[263] Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2000, s.93.
[264] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.79.
[265] A.g.e. s.13.

"Ankara yazın çok sıcak oluyormuş. Ankara'daki apartmana yeni takımlar alınıyormuş. Kahve sunar ya da toz alırken yarım yamalak kulak misafiri olduğum bu Ankara göçünün yaşamımı ne denli değiştireceğini, o günlerde aklımdan bile geçirmemiştim."[266]

"Kaç yıldır, ne zaman namaza dursam, onların adını da anmadan yapamam. Artık hepsi cennetlik oldu ya! Dur, sanırım onlar da beni andı. Üzerinize afiyet. Bugünden tezi yok, niyetleneyim de ruhlarına bir hatim indireyim."[267]

2.6.5. Mekân

Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe, romanında mekân tasvir- betimlemenin ötesine geçmez. Başkişi fiziksel atmosferi okura mekânı etrafını tanıtmak, içinde bulunduğu durumu anlatmak amacıyla kullanılır.

"Yemek odasının yanından üst kata çıkan merdivenin alt kısmına bir bölme, bir de kapı yapılarak, bir tür dolap ya da yüklük oluşturulmuştu. Buraya "merdivenaltı" deniliyordu. Merdivenaltının kapısı, köşkten iç avluya çıkan tahta kapı ile bir köşe yapıyor, koridor burada sona eriyordu. Bu kapıdan avlu-bahçeye çıkıp kömür dökmem gerekirdi."[268]

Eserde mekân çoğunlukla kapalıdır. Bunun nedeni evlatlık Emine'nin yaşamının kapalı mekânlar köşk ve apartman dairesinde geçmesinden kaynaklanmaktadır. Ev, bireyin sığınma ve rahatlama mekânıdır. Ancak Emine için köşk, yoğunluk karmaşadır. Her köşesinde insanlar vardır, Emine yalnız kalarak evi ile bütünleşemez. Köşk onun için hem ev hem de çalışma mekânıdır.

Emine Ankara'daki apartman dairesine Lamia Hanım'ın yanına taşınması ile bireysel alana kavuşmuştur. Mahremiyet alanını odasının kapısında bulunan anahtar ile ilişkilendirmektedir.

[266] A.g.e. s.35.
[267] A.g.e. s.79.
[268] A.g.e. s.23.

"Hanımımla sadece aynı katta yatmıyorum. Aynı katta bana ayrılmış özel bir odam da var. Penceresi asansör bakıyor ama benim odam ya. (...) Özel odan olunca, gel keyfim gel. Vallahi. İstersem içerden kapıyı kilitler, kimseleri sokmam içeri."[269]

Sonuç olarak eserde mekânın birey üzerindeki etkisi ile ya da Emine'nin yaşamını tanıtmak amacıyla betimleme yoluyla okura verilmektedir.

2.6.6. Kişiler

Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe romanında başkişisi Emine'dir. Kahraman anlatıcı ve bakış açısı kullanılması eserdeki kişileri Emine'nin bilgi ve gözüyle okura sunulmasını sağlamaktadır. Eserde, okurun duyduğu ses Emine'nin sesidir; kişiler hakkında onun bilgisinden fazlasını da okur bilmez. Emine'nin de bildikleri dışarıdan gözlemlerine dayanmaktadır. Bu nedenle kişilerin davranışları ve fiziksel özellikleri bilinmektedir.

Başkişi Emine Anadolu'nun bir köyünde annesinin ölümünden sonra babasının ilgisizliği, pislik ve sefaletten kurtulması için Kızıtoprak'taki köşke evlatlık verilir. Yeni yaşamı, köydeki yaşamına hiç benzemeyen Emine'nin köşke alışması kuralları öğrenmesi uzun sürmez.

Emine'nin duyguları yaşadıkları karşısında korku, şaşkınlık, üzüntü yer yer ise sevinç yer almaktadır. Her fırsatta kendine evlatlık olduğunu hatırlatan Emine, evin küçük beyine hissettiği duygulardan dolayı kendini suçlar. ""*Oh olsun!" diyordum. "Evin küçük beyine göz diken evlatlığın kaderi böyledir.""*[270]

Evliliği ile ilgili kararı hanımı ile birlikte duygudan ziyade mantığı ile kabul eder. Evlilik hayatında ise Memduh Efendi'ye ve çocuklarına bağlı, çocuklarının okuması eğitimli birer genç olması için çabalayan maneviyata yönelmiş Hacı Emine Hanım'dır.

[269] A.g.e. s.96.
[270] A.g.e. s.103.

Hacı Emine Hanım'ın öldüğü bilgisi, eserin Emine'nin tuttuğu güncesinin evlatları tarafından yayımladığı romanın başında kızı Lamia'nın ağabeyi Adil Bey'e yazdığı mektupta okura verilmektedir.

Eserde yer alan karakter tiplerinden bir diğeri *norm karakterdir*. Norm karakter, ne kart karakter kadar tek yönlü ne de fon karakter kadar siliktir. Norm karakterin bir işlevi mevcuttur. Bu işlev başkişi ya da olay örgüsüne dair olabilir. Kart karakter, derinlik kazanmaya başladığı anda norm karaktere dönüşmektedir. Romanın ilk bölümlerinde fon ile kart karakter arasında bir çizgide olan Lamia Hanım ikinci bölümden sonra romanın başkişinin hayatını değiştirecek işlevleri yüklenir.

Lamia Hanım, Emine'nin evlatlık verildiği Kızıltoprak'taki köşkün küçük-küçük hanımıdır. Yani büyük hanımın küçük kızıdır. Yapısı itibarıyla zarif ve merhametli olan küçük-küçük hanımın eşi ile Ankara'ya taşınırken Emine'yi yanlarında götürmek ister. Emine böylece Kızıltoprak'a evlatlık verilmesinin ardından hayatının ikinci kırılma noktasını yaşamaktadır. Hayatı değişen Emine, hanımının yanında okuma-yazma öğrenir. Emine'nin hayatının üçüncü kırılma noktası olan evliliği de yine hanımının yardımı ile gerçekleşir. Bu nedenle Lamia Hanım eserde başkişiye yardım ve destek rolü ile norm karakter olarak değerlendirilmektedir.

> *"Ne tatlı insandı şu benim hanımım. İncecik. Rüzgâr esse uçacak sanırsın. Hep son derece şık ve süslüdür. Kahvaltı sofrasında, daha giyinmemişken bile öylesine zariftir. Ya saçının bir ucunu bükmüştür, ya sabahlığının göğüs cebine renkli bir mendil oturtmuştur. Hiçbiri yoksa, boynuna ipekli bir atkı sarmış, bir ucunu da yandan sarkıtmıştır."*[271]

Kart karakterler, eserin başından sonuna kadar tek bir duygunun veya hareketin temsilcisidirler. Verilen duygunun ya da hareketin ötesine geçmez, yazar tarafından verilen görevi yerine getirmekle mesuldürler. *"Kart-karakter de, her zaman kendisidir; dibinde kurşun olan bir oyuncak gibi, nereye fırlatırsanız fırlatınız, hep ayağının üstüne düşer."*[272]

[271] A.g.e. s.114.
[272] Philip Stevick, *Roman Teorisi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, S.184.

Eserde *kart karakterler*den biri Emine'nin kocası Memduh Efendi'dir. Memduh Efendi orta yaşlı, inanç sahibi ve terbiyeli bir adamdır. Eserde bu özelliğinden dışında başka bir özelliğinden bahsedilmemektedir. *"Şoför Memduh Efendi. Ciddi, efendi bir adamdı. Fazla yaşlı değil ama bizlerle pek konuşmazdı."*[273]

"Memduh Efendi ciddi ve saygın bir kişidir."[274]

Eserde, tek bir yönü ile ortaya çıkan karakterlerden biri de Şükriye Abla'dır. Şükriye Abla evlenmek isteyen ve bu düşüncesini defalarca dile getiren karakter olarak okura sunulmaktadır. *"Dervişin fikri neyse zikri de odur, derler. Köşkte de yemez içmez, "Ben Ankara'ya gideceğim, orada evleneceğim derdi."*[275] Şükriye Abla, Emine gibi köşkteki diğer evlatlıktır. Zehra Kalfa ile cinsel münasebetlerinden dolayı kısmetlerini geri çevirmiştir. Artık kendisini isteyen ilk kişi ile evlenme kararı almıştır. Köşkün küçük-küçük hanımı Lamia Hanım'ın Ankara'ya götürür, orada bu emeline ulaşır.

> *"Şükriye Abla, Ankara'da kendisini nikâhla alacak ilk memura kaçmayı aklına koymuştu. Nereden duyduysa, Ankara'da bekâr memurların çoğunlukta olduğunu duymuş. Bazen de, "Ama çok yaşlı olmamalı. Boyu boyuna denk olmalı. Mutlaka devlet kapısında memur olmalı. Evine her ay belirli bir parayı getirmeli," diye düşündüklerini anlatır, anlattıklarını düşlerdi."*[276]

Zehra Kalfa, romanda sertliği, otoritesi ve evliliğe karşıtlığı ile yer almaktadır. Köşkteki en kıdemli yardımcıdır. Emine ve Şükriye'nin ustası durumundadır. Emine'nin köşkün işleyişi hakkında eğitmiştir ve ondan sorumlu kişidir. *"Zehra Kalfa ya ana ya baba tarafından büyük olasılık Arap ırkındandı."* [277]

"Kalfa o! Her şeyi görür ve anlar. Anlayınca da kulağın uzayıverir." [278]

> *"Zehra Kalfa burnundan soludu. "Salak Şükriye. Elin herifine kul köle olacak. Koca diye ağızının kokusunu çekecek," diye söylendi durdu. Oysa*

[273] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.100.
[274] A.g.e. s.129.
[275] A.g.e. s.105.
[276] A.g.e. s.62.
[277] A.g.e. s.30.
[278] A.g.e. s.59.

Zehra Kalfa başka planlar yapmıştı. Ev açacaktı, kendi başına. (...) Evini açıp başına buyruk yaşayabilecekti. Bir ara, "Şu akılsız Şükriye'ye haber salsam, tanımadığı bir adama teslim olacağına, gelsin benim evimi paylaşsın," dedi."[279]

Emine'nin Ankara'da tanıştığı apartmanın bahçıvanı Ahmet ve Ayşe kart karakterlerdendir. Ahmet, Emine'ye olan ilgisi ve davranışları ile anlatıcı tarafından okura tanıtılır. Ayşe ise Mualla Hanım ile Adil Bey arasında mektup taşıma görevini üstlenmiş açıkgöz bir hizmetlidir.

Romanda yer alan birçok kişi *fon karakter*tir. Fon karakterler, romanda olayların, yaşamın okura aktarılmasında vasıta görevi görmektedir. Köşkün beyi, hanımı, büyük- küçük hanım, küçük beylerden Adem, Niyazi, İlter ve Adil Beyler, aşçı fon karakterlerdir. Sosyal ortamı, hayatın akışı içindeki karakterlerdir. Bu karakterler hakkında derin bir bilgi ve duygu okura verilmemektedir.

2.6.7. Anlatım Teknikleri

2.6.7.1. Bilinç Akışı Tekniği

Eserin anlatıcı ve başkişi kimliğine sahip olan Emine'nin anılarının anlatılması okura sık sık bilinçaltı ile ilgili bilgi sunulmasını sağlamaktadır. *"Bilin akışı tekniği bir edebî metinde kahramanın kafasının içini okuyucuya doğrudan doğruya seyrettiren bir tekniktir."*[280]

"Mutfaktan çıkarken omuzuyla dokundu. Elektriği söndürdü. Çaydanlıkta su kaynıyordu. Varsın yansın. Artık gelin oluyorum. Koridorda baktım beni odama taşıyor. Ne iyi çocuk. Ne nazik. Yatağımı isteyeceğimi düşündü. Hem o gidecek bu evden ama ben kendi yatağımda yıllarca onun düşü ile yaşayacağım. Tanrı günahlarımı bağışlasın. Ne yapayım! Nasıl dayanabilirdim ki! Bunca yıldır çekmedim mi bu kara sevdayı? Yarın, hayır, bugün, başkasının olacak ama şimdi benim ya.

[279] A.g.e. s.67.
[280] Ali İhsan Kolcu, *Öykü Sanatı*, Salkımsöğüt Yayınevi, Rize, 2015, s.36.

Ne oldu, ne oluyor dememe kalmadı. "Küttt" diye vurmuşum başımı. Oturduğum koltuktan kaymışım. Zaten eskiydi koltuk. Bir ayağı hep sallanır. Acıyla uyanınca aptala dönmüştüm. Kara pabuçlarıma varıncaya kadar tümüyle giyiniktim. Yatmaktan korkanken anlaşılan oturduğum yerde sızmışım."[281]

İnsan bilincinin dolaysız ve en net hâlinin ortaya çıktığı alanlardan biri rüyalardır. Eserde Emine'nin evin küçük beyi Adil Bey'e duyduğu aşk ve arzunun açığa çıktığı rüyası okura aktarılmaktadır.

2.6.7.2. Geriye Dönüş Tekniği

Olaylar yaşandıktan sonra geçmişe dönük anılarını anlatması eserin tümünde geriye dönüş tekniğinin kullanılmasını gerekli kılmıştır.

"Ankara'nın eski Cebeci bağlarında, gecekondudan büyütülmüş apartmanımın zemin katındaki odamda bir yandan sokaktan gelen geçeni seyrediyor, bir yandan da bu satırları yazıyorum."[282]

"Neyse, bu bölüme çocukluğumun anılarını toplamak istiyorum. Köşkün ve beni oraya evlatlık alan ailenin sorunlarına şimdiden anlatmam doğru olmaz."[283]

"O günlerde biri çıkıp, kısa sürede Kalamış Koyu'nun çepeçevre apartmanlar ile dolacağını söyleseydi, herhalde Mazhar Osman'ın Bakırköy'deki akıl hastalıkları kliniği (eski deyimi ile Tımarhane) boylardı."[284]

Eserde sık sık anıların kaleme alınma anından/gelecekten anlatıldığı birçok kez okura sezdirilir.

[281] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.118-119.
[282] A.g.e. s.35.
[283] A.g.e. s.48.
[284] A.g.e. s.87.

2.6.7.3. İç Monolog Tekniği

İç monolog tekniği eserde kişinin kendi zihni ve sesiyle baş başa kaldığı, anlatının görünürde tek kişi etrafında döndüğü ancak kişinin içinde barındırdığı iç sesi ve kişiliği ile hesaplaştığı tekniktir. *"İç konuşma yöntemi, kişilerin ruhsal durumlarını, suç, yanlışlık ve günahlarını itiraflarını, beklentilerini, hayal kırıklıklarını, özlemlerini, tasavvur ve tahayyüllerini sergilemede oldukça yararlı bir yöntemdir."*[285]

> *"Yoksa Zehra Kalfa haklı mıydı? Çaresiz kalıp ona sığınmak zorunda mı kalacaktım? Tanrım! Yazdınsa boz, ne olur? Kendimi Zehra Kalfa'nın kapısında gördükçe sırtımdan soğuk terler iniyordu. On dokuz yaşıma gelmiştim. Ev işlerinden başka bir şey bilmiyordum. Okuma-yazmam da yoktu. Yemek pişirmesini bile öğrenememiştim. Öyle olsaydı, yarından tezi yok, hanımın karşısına çıkar, "Ahçı tutmana gerek yok, yemeği de ben yaparım," diyebilirdim. Ama bilmiyordum ki. Nato kafa, taş kafa. Bunca yıl köşkteydin, öğrenseydin ya. Zor mu sanki yemek pişirmek! Hoş, zaman mı vardı! Günde on sekiz saat! Sil, süpür, odun taşı, kül boşalt, çamaşır yıka, çamaşır as, topla! Bu arada sana kim öğretecek yemek pişirmesini, sen nasıl öğreneceksin?"*[286]

Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe'nin başkişisi Emine, Ankara'ya dönecek olan küçük hanımı Lamia ile gitme isteğini açıklamadan önce kendi benliği ile hesaplaşmaya girer. Bu hesaplaşmada Emine neden ev işinden başka bir şey öğrenmediğini sorgular.

2.6.7.4. Özet Tekniği

Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe, başkişisi Emine'nin hayatını konu edinmesinden dolayı uzun bir zaman çizgisine sahiptir. Anlatılanların sözde günce olması nedeniyle her olay ve anının ayrıntılı bir biçimde okura sunulması beklenemez. Bu nedenle eserde sık sık kullanılan yöntem özetleme tekniğidir.

> "*O yaz köşkte, hep beklenmedik olaylar yer aldı. Büyük-küçük hanımın iki oğlu birden yatılı okula yazdırıldı. Okullar açılınca. Adem ve Niyazi*

[285] Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.179-180.
[286] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.76.

"Bey"ler her Pazar akşamı okullarına gidecekler, ancak ertesi cuma akşamı köşke döneceklermiş. Böylece küçük beylerin dertlerinden hafta içinde tümüyle kurtulmuş olduk."[287]

"Günler ayları, aylar yılları kovalıyor. Yaz gelince Kalamış. Denize kavuşuyorum. Yaz başında ve sonunda daima iki ya da üçer gece Kızıltoprak'ta kalıyoruz. Çocukluğumu geçirdiğim köşke. Hanımımın ablası hâlâ orada oturuyor. Her gidişte biraz daha harap buluyoruz köşkü."[288]

"Bizim gecekondu yıkıldı. Ufarak ama sekiz katlı bir apartman oluverdi. Yapışık nizam ve imar izin verildiğinden binanın sadece ön ve arkasında dar birer bahçe kaldı. Sekiz katın dördü müteahhidin, öbür dördü bizim oldu. Birine yerleştik. Üçünü kiraya verdik. Geçen yıl Memduh Efendi bir kiracıyı çıkardı, üst katı büyük oğlana ayırdı. Böylece nikâh dairesinden çıkan gelin, kendi dairesine geldi."[289]

Özet tekniği ile eserde, uzun sürede cereyan etmiş olaylar ya da olay örgüsü içinde okur tarafından bilinmesi gereken bazı motifler bu teknik anlatılmıştır.

2.6.7.5. Sahne Tekniği

Tiyatrodan ödünç alınan gösterme yöntemiyle, romandaki anlatıcının rolü hafifler. Okuyucu olayla baş başa bırakılarak olayın olduğu anda orada olduğu hissi verir. Olayı, ikinci bir bilinç süzgecinden geçmeden ilk elden tanık olması, okuyucunun roman dünyasına daha kolay adapte olmasını da sağlar. Sahneleme tekniği, okur ile roman kişisi arasında bütünleşmeyi sağlayan tekniktir. Sahneleme tekniği ile okurun dikkati anlatıcıdan ziyade olay üzerine odaklamaktadır. *"Anlatma ağırlıklı metinlerde, anlatılanlar geçmiş içinde biçimlenirken, gösterme yönteminin uygulandığı bölümlerde anlatılanlar şimdi hal içinde idrak edilir."*[290]

"Ama öyleyse bodruma benden başka biri mi girmişti? Kim? Nerede? Korkudan kısılmış bir sesle, "Siz misiniz, Memduh Efendi?" diye seslendim.

---

[287] A.g.e s.62.
[288] A.g.e. s.105.
[289] A.g.e. s.138.
[290] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Roman Unsurları I*, Ötüken Neştiyat, İstanbul, 2018, s.208.

Sesim yankılandı. Sonra tam bir sessizlik.(...) Cesaretimi topladım, bu kez, "Kim var orada?" diye bağırdım. Sonunda ayak sesleri duyuldu ve bir yanıt geldi. "Ne yapıyorsunuz bu karanlıkta? Arkamdan kapı kapanınca yolumu şaşırdım. Siz dördüncü katın Emine'si değil misiniz? Tanıdınız mı sesimi?" Eyvah. Tanımaz olur muyum. Hem tanıdım, hem yüreğimin yağı eridi birden. Bahçıvan Ahmet. Bu adamla karanlık bodrumda kalmaktansa, kör kuyuya düşmeyi yeğlerim. (...) Yaklaşıyor. Gelmeden fırlayıp otomatiğe basmalıyım. hiç olmazsa aydılıkta karşılaşalım. Anlaşılan heyecanlanmışım. Telaşla sapına takıldım süpürgenin. Paldır küldür yuvarlandım. Canım fena yandı. Korkmuştum da. Ahmet'in koşmaya başladığını duydum. Bir yandan da, "Ne oldunuz? Düştünüz mü? Korkmayın. Geliyorum," (...) " Ahmet Bey rica ederim. Bir şeyim yok. Ben buraya Memduh Efendi'yi aramaya gelmiştim. Sizin ne işiniz var locmanın bodrumunda?" Sinirlendiğimi anlamamazlıktan geliyor. Dirseğim bırakmıyor. (...) Sert bir hareketle döndüm. Yana doğru bir adım attım. Dirsek temasımızı kopardım. Birden yükseldi süpürgenin sapı karanlığın içinde. Duraladı. Acımasız, kafasını yarabileceğimi sezinledi sanırım."[291]

Eserde, çoğunlukla geriye dönüşler ile anlatma esasına dayanmaktadır. Ancak başkişinin anılarında yer etmiş önemli anılar ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı için sahneleme tekniği içinde değerlendirilebilir. Emine'nin Bahçıvan Ahmet tarafından uğradığı saldırı ayrıntılı biçimde anlatılmaktadır.

2.6.7.6. Tasvir Tekniği

Tasvir tekniği, yazarın kurmaca âleme ait unsurları somutlaştırarak okura sunmasına hizmet etmektedir.

"Koridor ya da kiler kapısından (yani her ikisinden de) çıkılan avlunun köşke birleşik bir bölümü yüksek tutularak çimento döşenmişti. Oradan toprağa basamakla iniliyordu. Avluya çıkan hemen yağmur altında kalmasın diye, bu köşeye ahşap bir çatı yerleştirilmiş, üzeri kiremitle

[291] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi Pafe*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.122-123.

örtülmüştü. Böylece hava yağmurlu olsa, bu üstü kapalı bölümde ateş yakmak mümkün oluyordu." [292]

"El yıkanan bölümde mermer bir yalak, üstünde duvardan çıkmış boruya takılı bir musluk vardı. Musluğun az üstünde, bir çiviye yuvarlak bir ayna asılmıştı. Sırrı dökülmüş bu aynada kendini seçmek zordu. Eğilip parlak yerini bulmak gerekirdi."[293]

Eserde belirli yaşam alanlarına sahip olan Emine tasvir tekniğine sıklıkla başvurur, özellikle mekân tanıtımında kullanmaktadır. Teknik yapısı gereği özneldir. Yazarın/anlatıcının/başkişinin perspektifinden okura sunulmaktadır.

2.7. IŞIK

2.7.1. Romana Dair

Ali Halim Neyzi'nin *Işık* isimli romanının ilk baskısı 1986 yılında Anadolu Yayıncılık tarafından yapılmıştır. Eser, 7 bölüm 153 sayfadan oluşmaktadır. Yazar ön sözünde "anı-roman" olarak okura sunduğu eserini kadın tiyatro ve sinema oyuncularına ithaf etmektedir. *"Bu anı-romanı Cahide Sonku, Nevin Seval ve Nur Sabuncu gibi İstanbul'u ve sahnelerini renklendiren hanımefendilerin anısına adıyorum."*[294]

Eser ismini başkişisinden almaktadır. Eserde başkişi Işık'ın doğum gecesinden ölüm gününe kadar olan yaşamı anlatılmaktadır.

"Kalfa yatağa yanaştı. Kundağı hastaya uzattı. "Beyefendi müjdemi isterim. Bir kızınız oldu." Kundağın içinden incecik bir ağlama duyuldu. Küçük ağzı yeni açılmış. Var gücü ile ağlıyor bebek. Salih Cankurtaran çocuğun yakından gelen sesiyle irkildi. Kendini zorladı. Öbür gözünü açamadı. Yatakta dikilir gibi. Başı yastıktan kalktı. Sağ kolu uzandı. Boğuluyor. Açık gözü de görmez olmuş. Karanlık. Sesler geliyor ama göremiyor. Bağırdı. "Işık, Işık!" kalfa korktu. Kundağıyla çocuğu geri çekti. Sadullah kalfayı yana itti. Eliyle babasının başını tutmak istedi. Uzandı. Halsiz baş eline

[292] A.g.e. s.23.
[293] A.g.e. s.22.
[294] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, Ön söz.

düştü. Boşlukta gibi. Tek gözü açık duruyor. Donuk. Hareketsiz. Bir hırıltı. Ürktü Sadullah. Babasının başını yatağa bıraktı."[295]

Hasta yatağında yaşlı bir babanın üçüncü evliliğinden olan kız çocuğuna, ölüm döşeğindeki babasının son sözleri üzerine Işık adı verilir.

2.7.2. Olay Örgüsü

Işık isimli eser, bir irtihal[296] ile başlamaktadır. Bir ölüm ilanı olan bu belge Dr. Salih Cankurtaran adına çocukları tarafından hazırlanmıştır. Belgede Salih Cankurtaran'ın eşi, çocukları, damatları, gelin ve torunları adına düzenlenmiştir; cenazenin günü, yeri hakkında bilgi vermektedir. *"Merhumun cenaze namazı mübarek cuma günü ikindi vakti Üsküdar Yeni Camii'nde kılınacak ve Karacaahmet'teki aile kabristanına defnolunacaktır. Dost ve ahvadına duyurulur."*[297]

Çamlıca isimli birinci bölüm 9-37. sayfalarını kapsamaktadır. Bu bölüm adını Salih Cankurtaran köşkünün bulunduğu Çamlıca'dan almaktadır. Bu bölüm, romanın başkişi Işık'ın doğduğu geceyi anlatmaktadır. Yazar bu bölümde Cankurtaran ailesinin kimliğini okura sunmaktadır. Eski bir doktor olan Salih Cankurtaran kurduğu ilaç fabrikası ile zenginleşmiş, sert ve aksi bir adamdır.

"Soyadı kanunu çıktığında, artık doktorluk yapmıyordu. Yine de soyadını Cankurtaran almış. Birinci Dünya Savaşı'nda kurtardığı canlar anısına olsa gerek. Ne de olsa eski doktor. Barut gibi. Sert. Aksi. Dediği dedik. İttihatçılara ters düşmüş. Osmanlı ordusundan ayrılmış. Hürriyetçilere de katılmamış. Politikaya bulaşmak istememiş. Uluborlu eşrafından der ama fakir aile çocuğu atılgan. Girişken. İmalat işine heves etmiş. Önce bir bıyık boyası. Sonra bir saç pomadı. Sirkeci'de. Bir hanın bodrumunda. Üç kazan. Biri büyük. Duman ve buğu. Pis de bir koku. Sonra Şişli sırtlarında bir çiftlik. İlk kurulan fabrika. Diş macunu ve kolonya. İşler ilerlemiş. Yurtdışında anlaşmalar. Patent ve "know-how" sözleşmeleri. İlk ilaç

[295] A.g.e. s.29.
[296] İrtihal: ölüm. İrtihal etmek: ölmek, *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara, 2019, s.1205.
[297] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005. s.7.

fabrikası. Sanayi. Eczanelere dağıtım. Ecza depoları. Yeni pazarlama yöntemleri. On işçiden bin işçiye."[298]

Salih Cankurtaran üç evlilik yapmış, ilk iki evliliğinden iki kız iki oğlu vardır. Üçüncü evliliği ise kendinden yaşça küçük olan Meliha ile yapmıştır. Meliha ile evliliğinden üç oğlu ve öldüğü gece doğan bir kızı vardır.

Bölüm ailenin tanıtımı ile romanın alt bölümünü oluşturduğundan geriye dönüşlerle okura sunulmaktadır. Çamlıca isimli bölüm, evin en büyük erkek çocuğu Sadullah'ın ön planda olduğu babasının ölümü ile mal varlığı konusundaki istekleri bilinçaltıyla okura verilmektedir. Sadullah mirasın ve fabrikaların tek yöneticisi, asıl söz sahibi olmak istemektedir. Kardeşleri ve ablasına söz geçireceğine emindir ancak Meliha ve dört çocuğu hakkında işlerine engel olacağına dair inancı bulunmaktadır. Hasta babasının başında zihni, miras ve üzümlü pilavdadır.

Üst katta ise Meliha dördüncü çocuğu olan Işık'a doğum yapmaktadır. Doğduktan sonra hasta yatağında babasına gösterilmek için getirilen Işık babası ile ilk ve son kez karşılaşır. Işık'ı gördükten sonra Salih Cankurtaran hayatını kaybeder.

Çamlıca'daki köşkte küçük bir devrim yaşanmaktadır. Sadullah Cankurtaran, mirasın ve ailenin yöneticisi olarak kendini görmektedir. Gençliğinde Meliha duyduğu ilgi, Salih Cankurtaran'ın Meliha'ya özel davranması ve dört çocuk sahibi Meliha'dan kurtulmanın yolunu düşünmeye başlamıştır bile.

Çamlıca bölümü, Sadullah'ın önderliğinde çocukları tarafından Salih Cankurtaran için irtihal yazılması ile son bulur.

Suadiye isimli ikinci bölüm 39-60. sayfaları kapsamaktadır. Bölüm yedi yıl sonrasında, Işık yedi yaşındayken başlamaktadır. Salih Cankurtaran'ın ölümünden iki ay sonra Meliha çocuklarını da alarak Suadiye'deki köşke taşınmıştır. Sadullah, Işık'ın babasından olmadığını iddia ederek mirastan men edilmesi için dava açmıştır. Üç yıl süren davayı Meliha kazanmıştır. Tüm bu olaylar özet tekniği ile Meliha'nın ağızından okura sunulmaktadır. Işık yedi yaşlarında hareketli bir kız çocuğudur. Üç ağabey ile

[298] A.g.e. s.13.

büyümesi çevresindekilerin genç oğlanlar bulunması annesi Meliha'yı endişelendirmektedir.

Suadiye isimli bölüm bir öğlen vaktini kapsamaktadır. Sadullah Cankurtaran şirketleri anonimleştirmek ya da Meliha ve çocuklarının payını vererek işleri istediği gibi büyütme düşüncesi ile görüşme teklif eder. Meliha kendisiyle Cankurtaranların görüşme talebi üzerine avukatı Tahsin'i toplantıya katılması ve yanında bulunması için çağırır. Cankurtaranların damadı Şadi bu görüşmeyi Sadullah adına üstlenir.

Toplantı bölümün ana olayı gibi gözükse de Meliha'nın Tahsin'e olan ilgi, duyguları ve Işık'ın geleceğine dair endişeleri okura verilmek istenen ana unsuru oluşturmaktadır. İlk bölümün aksine bu bölümde Meliha'nın duygu ve düşünceleri ağır basmaktadır. Bölüm Meliha'nın Işık'ın geleceği, iyi bir eğitim alması ve erkekler arasında büyümesi engellemek için yatılı okula verme kararı ile sonlanmaktadır.

Arnavutköy isimli üçüncü bölüm 61-92. sayfaları kapsamaktadır. Okur bu bölümde romanın başkişisi Işık ile tam anlamıyla buluştur. Işık'ın yatılı okul yıllarından itibaren başlayan bu bölümde, okur Işık'ın iç dünyası ve duyguları ile yakından tanışmaktadır. Işık, Meliha'nın isteği üzerine Amerikan Kız Kolejinde eğitim almaktadır. Kolejde hem okul hem de yatakhane arkadaşı Kadriye ile yakın dostluk kurmuştur. Kadriye'yi sık sık Suadiye'de köşklerine misafir etmektedir. Genç kızlar köşke arkadaşları ile parti verirler. Partiye Salih Cankurtaran'ın kızı Saniye'nin oğlu Sadullah da partiye katılır. Partinin ilerleyen zamanlarında Sami, Kadriye, Sadullah ve Işık bahçeye alkol almaya inerler. Kadriye, Sami bahçenin derinliklerine ilerlerken Işık ve Sadullah baş başa kalır, aralarında yakınlaşma yaşanır. *"Öpüyor beni. Dudak dudağa. Dili değdi dişlerime. İlk defa. Ağız ağıza. Bir erkek. Üstelik ağabeyim. Ya da kardeşim. Yok. Ben onun teyzesiyim."* [299]

Işık artık liselidir. Sami, Işık, Kadriye ve ağabeyi Talat ile hep birliktedirler. Her hafta sonu buluşup sinemaya giderler. Sami ile Kadriye arasında Talat ile Işık arasında yakınlaşma yaşanır. Kadriye, Işık ile Sadullah arasında yaşananları bildiğinden bu ilişkiye onay vermez.

[299] A.g.e. s.75.

Kadriye ile tartıştıktan bir hafta sonra her zaman buluştukları yere gider ama kimseyi göremez. Büyük bir hayal kırıklığı yaşayan Işık, Sadullah ile karşılaşır. Birlikte Sadullah'ın dairesine konuşmaya giderler. *"Nefesi okşuyor beni. Sıcak sarıyor her yanımı. Bir votka daha. Gömleğimi çıkardı. Etekliğimi de. Soyuyor beni."*[300] Işık, Sadullah'ın dairesinden çıkar çıkmaz pişmanlık ve ölüm düşüncesi ile sahile kadar yürür. Sahilde Faik isimli Güzel Sanatlar Akademisi öğrencisi ile karşılaşır. Faik, Işık'ı ölüm fikrinden uzaklaştırarak Suadiye bulunan evine bırakır. Faik, Işık'ın ağabeyi Sadun'un tepkisi ile karşılaşır.

Yaşanan olaylardan sonra Işık günlerce hasta yatağından kalkamaz. Kadriye ile Sami'nin evlenip Amerika'ya yerleştiğini duyunca ilaç içerek intihar eder. Faik'in ziyaretleri Işık'a iyi gelir. Annesi Meliha, Işık'ın iyileşebilmesi için Faik ile birlikte olmasına yardım eder. Faik ile Işık evlenir.*"Kimseyle konuşmuyor Işık. Odasından çıkmıyor. Yalnız gizlice Faik'le buluşuyor. Meliha Hanım, baktı başka çare yok. Doktorlardan da bir fayda gelmiyor. Anlaştı. Sonbahara doğru. Kızını evden kaçırdı. Faik ile nikahladı. Ve Işık, Üsküdar'daki ahşap eve gelin gitti."*[301]

Üsküdar isimli dördüncü bölüm 93-119. sayfaları kapsamaktadır. Işık ile Faik'in evliliğinin üzerinden on ay geçmiştir. Işık bankada işe başlamış, Faik ise resim sanatıyla ilgilenmektedir. Işık hamiledir. Arnavutköy'de Faik ve annesi Meliha Hanım ile mütevazı, ahşap iki katlı evde yaşamlarını sürdürmektedirler. Işık'ın yaptığı evlilikten dolayı ailesiyle ilişkisi kötü durumdadır. Işık'ın hamile olduğu haberi ile ailesi Işık ile tekrar görüşmeye başlar. Işık ve çocuğunun daha rahat edebilmesi için Işık'ın ablası Sabriye Hanım ve Şadi Bey Nişantaşı'ndaki daireye yerleşmelerini teklif eder. *"Doğum hediyesi yapacak Sabriye Hanım. "Kirayı gelecek yıl görüşürüz," demiş. Faik önce direnmek istemiş. Ama Halime Hanım pek sevinmiş. Oğlunu da razı etmiş. Ahşap, eski evde çocuk büyütmek kolay değil."*[302]

Işık kolejden arkadaşı Adile ve eşi Hasan ile ailece arkadaşlık kurarlar. Işık ve Faik'in kızları dünyaya gelir. Işık kızının adını Sabriye koyar. Nişantaşı'ndaki daireye taşınmışlardır. Işık'ın tüm dünyası kızı Sabriye'dir. Eşi Faik'i görmek, dokunmak

[300] A.g.e. s.84.
[301] A.g.e. s.92.
[302] A.g.e. s.102.

istemez. "*Kızım o benim. Kokusunu duymak istiyorum, uyurken bile. Faik taşındı. Kızımın olacak odaya. Ne garip. Kızımdan başkasını istemez oldum.*" [303]

"Faik'le kavga ettik. Kızımı havaya atıp tutmaya kalktı. Düşürecek. Bıyıklarını sürüyor kızımın çıplak karnına. Derisini çizecek. "Bırak kızımı," diye bağırdım. Gözleri kısıldı. Cam gibi baktı."[304]

Doğum sonrası Işık'taki değişim eşi Faik ve arkadaşları Adile ve Hasan'ında dikkatini çekmektedir. Arkadaşı Doktor Adile'nin yardımı ile Doktor Hadi Bey Işık'ın tedavi olması için yardımcı olur. Doğum sonrası Işık'ta geçmişte yaşadığı alkol sorunu ortaya tekrar çıkar. Işık tifo hastalığına yakalanır, hastalık sütünden Sabriye'ye de geçmiştir. Işık'a evinde doktor gözetimi altında yoğun bir tedaviye başlanır. Yedi haftanın sonunda Işık iyileşmeye başlar. Işık tifoyu yenmiştir ancak psikolojisi için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. *"Dr. Hadi, bir gün Faik'le buluştu. "Karınızın durumu iyi değil. Uzun süren tifo geçecek ama psikolojik durumunu düzeltmek kolay olamayacak," dedi."*[305]

Işık, Dr. Hadi'nin tedavisini ondan hoşlandığı kendisine ilgi duyduğunu düşünerek kabul eder. *" "Sana bir şey itiraf edeyim mi? İki yıldır erkeklerden nefret ediyorum ama Hadi başka. Sanırım hemen teslim olurdum ona. Eğer isteseydi." Kızdı Adile. Söylendi. "Yahu sana tedavi ol dedik. Adama âşık olmaya kalkma. Hem senin gül gibi kocan var.""*[306] Tedaviye rağmen Işık'ta hiçbir düzelme gözükmez. Faik ile aralarındaki uçurum gittikçe açılır. Işık'ın, Hasan ile Adile'nin evine kaçması ile uçurum giderek derinleşir. Kaçma olayından bir hafta sonra Işık gaz ile intihar etmeye kalkışır, Hasan ile Adile Işık ve Sabriye'yi son anda kurtarır. Olay basına yansımadan örtbas edilir. *"Faik geldiğinde hastanede buldu karısını. Yorgun ve bitkin. Aynı zamanda suçlu bir çocuk gibi. Doktor Hadi de gelmişti. "Eve gidelim artık" denildi. Işık önce yürüyemedi. Faik kucakladı karısını. İtiraz etmedi Işık. Uslanmış bir çocuk. Eve dönüldü."*[307]

[303] A.g.e. s.104.
[304] A.g.e. s.105.
[305] A.g.e. s.112-113.
[306] A.g.e. s.114.
[307] A.g.e. s.119.

Nişantaşı isimli beşinci bölüm 121-136. sayfalarını kapsamaktadır. Bu bölüm Işık'ın farklı bir hayat kurması okura aktarılmaktadır. Işık evliliğini ve kızı Sabriye'yi hayatından çıkarmış bir film artisti olmuştur. *" "Türk sinemasının yeni yıldızı: Işık Cankurtaran", "Cankurtaran Yeşilçam'da!" "Yeşilçam en genç Cankurtaran'a sahip çıktı."*"[308]

Işık intihar girişiminden sonra Dr. Hadi'ye tedavi için giderken ünlü bir yönetmen ile tanışır. Film çevirme teklifinin cazibesine kapılıp Yeşilçam'da oyuncu olur. "*Anlattı. Dr. Hadi'nin Beyoğlu'ndaki muayenehanesine haftada iki gün gitmeye başlamış. Anlaşılan yollarda ya da başka bir şekilde ünlü yönetmen ile tanışmış. Film çevirme teklifi hoşuna gitmiş. Faik diretmek isteyenince kavga çıkarıp evden kaçmış. Nişantaşı'nda, o yönetmenin kiraladığı bir apartman dairesine yerleşmiş."*[309]

Bir kez daha intihar girişiminde bulunan Işık'ın vaziyeti Dr. Hadi Bey tarafından sağlıklı bulunmayıp Bakırköy'e kaldırılmıştır. Bir müddet sonra düzelir gibi olan Işık hızla eski haline döner. Yeşilçam'a katılmasından dolayı da ailesi tamamen sırt çevirir. Işık eski arkadaşları Hasan ve Adile ile görüşmeye devam eder. Onları yeni filminin galasına davet eder. Bu davet sırasında Adanalı, mutaassıp, varlıklı bir ailenin oğlu olan Şükrü ile tanışır. Nişantaşı isimli bölüm Işık ile Şükrü'nün ilişkilerine ve bu dört arkadaşın toplantılarına ayrılmıştır. Dört arkadaş sürekli buluşup İstanbul'u tekrar tekrar gezerler. Bölümün sonu aylar sonra Şükrü'nün ailesinin baskısı yüzünden Işık'tan ayrılıp Adana'ya dönmesi ile son bulur. Işık bu ayrılıktan sonra psikolojik durumu kötüye gider. Parasızlığın da getirdiği bakımsızlıkla beraber dengesiz tavırlar sergiler.

Bakırköy isimli altıncı bölüm 137- 148. sayfaları kapsamaktadır. Romanın başkişisi Işık'ın psikolojik rahatsızlıklarının tedavi edilmesi için son çare olarak hastaneye yatırıldığı bölümdür. Bakırköy isimli bölüm tamamen Işık'ın bilinçaltından ve yaşamından beslenmektedir. Işık'ın bilinçaltında yaşadıklarının nedenleri, erkeklere bakış açısı gibi durumlar okura verilmektedir. *"Nasıl tırmalayacağım odama girecek erkeği? Oldu mu bu? Kim kesti benim upuzun tırnaklarımı?"*[310]

[308] A.g.e. s.121.
[309] A.g.e s.121.
[310] A.g.e. s.139.

"Ben de sevilmek istiyorum. Neredesiniz? Sadullah. Faik. Şükrü. Yeşilçam'ın çapkın jönleri. Nişantaşı'nın toy gençleri. Hiçbiriniz sevemediniz beni istediğim gibi. Doyuramadınız. Sevilmek istiyorum. Yalnız başıma. Kendi kendime. Doyasıya."[311]

Öykü Bitti isimli yedinci bölüm 149- 153. sayfa aralıklarını kapsamaktadır. Bölüm, Işık'ın arkadaşları Hasan ve Adile ön plandadır. Işık hastaneden çıkmıştır. Şiir kitabı basmak niyetindedir. Bir editör bulmuştur. Gazetede Işık'ın editör ile evlendiği haberini, iki ay sonrada boşandıkları haberini okudular.

Hasan ve Adile'nin Mualla isimli bir kızları oluşmuştur. Bir gece Hasan iş dönüşü gazetede Işık'ın ölüm ilanını okur.

"Türk sinemasının parlak yıldızı

IŞIK CANKURTARAN' ı

feci bir kaza sonucu yitirdik.

Cenazesi(bugün) salı günü öğle namazını takiben Karacaahmet Camii'nden kaldırılacaktır. Hayranlarına duyurulur."[312]

2.7.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Ali Halim Neyzi'nin *Işık* isimli romanı, uzun bir zaman dilimini ele alınmaktadır ve olaylar başkişinin doğumundan önce başlatılmaktadır. Bu duruma oldukça uygun olan tanrısal/ilahi/hâkim bakış açısı ve anlatıcı yazar tarafından seçilmiştir.

Tanrısal bakış açısı ve anlatıcı ile roman dünyasındaki kişilerin iç dünyaları, olayların arkasındaki gerçekler okura kolayca ulaştırabilen yapıya sahiptir.

"Kelimenin tam anlamıyla o, her şeyin üstünde ve her şeye hakimdir. Böyle bir güç ve yetenekle donatılmış anlatıcı, aslında gerçek dünyaya ait olan yazara, yarattığı kurmaca dünyada yer alan kahramanlarının duygu ve düşüncelerini sunma/anlatma yönünde geniş imkânlar sağlar. O, tanrısal konumu itibariyle hem anlatı dünyasındaki karakterleri hem de anlatının dışında kalan okuyucuyu yönlendirebilir. İsterse kahramanların zihinlerine,

[311] A.g.e. s.143.
[312] A.g.e. s.153.

iç dünyalarına girer, gizli kalmış duygu ve düşünceleri dışa vurabilir. Hatta olayları hızlandırıp yavaşlatabilir." [313]

Işık romanı kronolojik bir eserdir. Tanrısal bakış açısı ve anlatıcı ile yazar roman dünyasındaki kişilerin geçmişleri ve gelecekleri hakkında bilgiye sahiptir.

"Sadullah dalgın. Patlak gözlerini dikmiş. Babasını seyrediyor. Nasıl da çökmüşç gözleri kaybolmuş. Avurtları pörsümüş. Ne dayak atardı. Yüzbaşılığından kalma eski palaska. Enli. Deri. Vınlayarak havalanır. Sırtında bir ürperti. Eski dayakların acısı omuzlarında dolaştı. Sert çizme sesleri. Koridorda duyulunca. Elbise dolabına saklanırdım. Korkudan. Ayak sesleri kaybolana dek karanlık dolapta çömerdim. Paltoların arkasına. Dolabın en dibine. Titreyerek. Asılı kalın paltonun altında."[314]

Anlatıcı, roman kişilerinin iç dünyaları, duygu ve düşünceleri hakkında sonsuz bilgiye sahiptir. Anlatıcı sık sık iç çözümleme yoluna giderek roman kişileri hakkında okuru bilgilendirmektedir.

"*Ne yapalım? Babam daha sağ. Meliha'nın her kaprisine boyun eğmek gerek. Üst üste. Üç oğlan doğurdu. Babamı kıskıvrak avucunun içine aldı. Herkese barut gibi olan Dr. Salih, genç karısının bir dediğini iki ettirmez oldu. Son dakikaya kadar. Ferhunde ile evlenmeme izin vermemişti. Kendisine tutkun olduğumu bal gibi anlamıştı."*[315]

2.7.4. Zaman

Işık romanı genç bir kadının yaşamını konu edinmektedir. Romanın yedi bölümü de başkişi Işık'ın yaşamının bir bölümü ele almaktadır. Romanın uzun bir zaman dilimini ele alınmasından dolayı zaman konusunda farklı yöntemlerin kullanılmasını olağan kılmaktadır.

[313] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Romanın Unsurları I*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s.54-55.
[314] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.12.
[315] A.g.e. s.16.

1.Bölüm Çamlıca	Başkişi Işık'ın doğumundan önceki gece zaman olarak seçilmiş, geriye dönüş tekniği kullanılmıştır.
2.Bölüm Suadiye	Bölüm başkişinin doğumundan yedi yıl sonra başlatılmaktadır. Bir öğlen vakti bölümün zaman algısını oluşturmaktadır.
3.Bölüm Arnavutköy	Işık'ın Amerikan Kız Koleji ilkokul ve lise yıllarını anlatılmaktadır.
4.Bölüm Üsküdar	Işık'ın evlilik yaşamı ve evlat sahibi olduğu yaklaşık 2 yıllık bir süreç anlatılmaktadır.
5.Bölüm Nişantaşı	Işık'ın Yeşilçam artisti oluşu ve Şükrü ile ilişkisi zamanda hızlandırma tekniği ile anlatılmaktadır.
6.Bölüm Bakırköy	Işık'ın ruh ve sinir hastalıkları hastanesine yatırılması, geriye dönüş tekniği ile yaşamını sorgulaması anlatılmaktadır.
7.Bölüm Öykü Bitti	Romanın son bölümü zamanda hızlandırma ile Adile ve Hasan'ın yaşamı, Işık'ın hastaneden çıktıktan sonra dengesi davranışları ve ölümü anlatılmaktadır.

Tablo 7 Işık Romanında Zamanın Bölümlere Göre Kullanımı

Işık romanında zaman kronolojik olarak, olaylar zamanın getirisi olarak art arda okura sunulur. "*Olayların doğal oluş sırası gözetilerek diğer bir ifadeyle zamanın akışına bağlı kalarak ard arda anlatım demektir."*[316] Eserde kronolojik sıralama başkişi Işık'ın yaşamı, doğumundan ölümüne kadar olan olaylar dizisi için söylenebilir.

Romanın uzun bir süreyi ele alması, zamanın farklı kullanım tekniklerini beraberinde getirmiştir. Çamlıca isimli ilk bölümde zamanda yavaşlamaya gidilerek, bir gecelik zaman dilimi anlatılmaktadır. Buna zamanda genişletme de denmektedir. *"Anlatım zamanı, anlatılan zamandan daha fazladır."*[317]Bölümde roman kişilerinin iç çözümlemelerine, davranışlarına, hareketlerine yer verilerek okurun roman dünyasına alışması ve tanıması sağlanmaktadır. Bölümde özellikle Sadullah'ın hareketleri ve düşünceleri ağırlık kazanarak olayların gidişatının yönünün değişeceği okura sunulmaktadır. *"Ufak bir devrim yaşanıyor köşkte."*[318]

[316] Fatih Tepebaşılı, *Roman İncelemesi*, Çizgi Kitabevi, 2019, s.156
[317] A.g.e. s.167.
[318] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yeyınevi, İstanbul, 2005, s.18.

"Aklı karmakarışık. Ah! Babam, ah! Şu şirketleri anonime çevirelim dedim. Lafımı dinlemedi. Şimdi. Bir sürü kardeş. Yedi idik. Az önce sekiz olduk. Miras sekize bölünecek."[319]

""Doktor bey. Çocuğun ölümden sonra ya da önce doğmuş olması acaba bir fark yapar mı?""[320]

Romanda başkişinin yaşam çizgisi konu edindiğinden, zamanda kırılmalar mevcuttur. Başkişinin her anı değil olay içerisinde yazar/anlatıcı tarafından uygun görülen olaylar okur ile paylaşılmaktadır. Bu nedenle zamanda kırılmalar- atlamalar mevcuttur. Özellikle bölüm geçişlerinde zamanda atlamalar gerçekleşmektedir. Çamlıca ile Suadiye bölümü arasında yedi yıl, Arnavutköy bölümü ile Üsküdar bölümü arasında on ay gibi bir süreden sonra hikâye devam etmektedir.*"Veraset konuları halledilinceye kadar da hiçbir şey yapılamazdı. Bu işler de uzun sürüyor. Bakın yedinci yıla ulaştık. Hamdolsun. Fabrikalar çalışıyor. Kâr da dağıtılıyor. Her ortak payına düşen kârı alıyor."*[321]

Eserde zamanda esnetmeye ve hızlanmanın bir arada kullanıldığı bölüm Bakırköy isimli altıncı bölümdür. Bu bölüm, romanın başkişisi Işık'ın akıl hastanesine yatırıldığı ve tüm hayatını korkularını, bilinçaltı süzgecinden geçirerek okura sunulmaktadır. Bölümde zamanda esnetmeye/yavaşlamaya gidilen kısımlar Işık'ın odasının manzarasını zihninde yorumladığı kısımlardır. Bölümün zamanında hızlandırılan bölümler ise Işık'ın tüm yaşamını düşünmesi ve gözlerinin önünde canlandırılmasıdır.

Işık romanının son bölümü zamanda atlamalar ve hızlandırmalar ile son bulmaktadır. Hasan ve Adile çiftinin bebeklerinin olması zamanda atlama ile okura verilmektedir. *"Adile doğum yaptı. Bir kızları oldu. Hasan kızına bakıyor.(...) Adile'nin de sütü bol geldi."*[322] Işık'ın hastaneden çıktıktan sonraki yaşamı da zamanda hızlandırma ile anlatılmaktadır.

[319] A.g.e. s.31.
[320] A.g.e. s.32.
[321] A.g.e s.48.
[322] A.g.e. 152.

" "Galiba bir şiir kitabı basılacakmış 'Mükemmel bir editör buldum' dedi. Sonra açıldı. Adam Işık'a evlenme teklif etmiş. 'Bilmem evliliği götürebilir miyim?' dedi. Ben de teşvik ettim. Yalnızlıktan bıkmadın mı dedim." Işık Cankurtaran'ın evlendiğini gazetelerde okudular. İki ay sonra da ayrıldığını."[323]

2.7.5. Mekân

Işık romanında mekân derinleştirilmeden okura sunulmaktadır. Birey-mekân ilişkisi fiziksel mekân anlayışını geçmez. Ancak romanın her bir bölümü mekân adından oluşmaktadır. Romandaki fiziksel mekânlar; Işık'ın dünyaya geldiği Çamlıca'daki köşk, Suadiye'de bulunan köşk, Üsküdar'da eşi Faik ve kayınvalidesi ile yaşamını sürdüğü iki katlı ahşap ev, Sabriye'nin doğumundan sonra taşındıkları Nişantaşı'ndaki apartman dairesi yer almaktadır.

Fiziksel mekânlar, romanda anlatılan olaylara fon oluşturma göreviyle okurun gözünde olayların canlandırılmasına yardım etmesi amacıyla kullanılmaktadır. Roman, Çamlıca'daki köşkte Işık'ın babası Salih Cankurtaran'ın hasta odasının tasviri ile başlar. Hastalık ve ölüm ağırlığı bu odaya sinmiştir. Salih Cankurtaran'ın bedeni bu odaya fırlatılmış gibidir, tüm gösterişin içinde artık o odaya ait olmayan bir beden bulunmaktadır.

"Damarlı. Kahverengi. Bir el aynası. Gümüş. Bir kristal bardak. Altında kristal tabağı. Üstünde işlemeli, ortası pompon bardak kapağı. Suya toz düşmesin. Bardak kapalı tutulmalı. Bir saç fırçası. Sapı gümüş. Eski. Ortasında seyrelmiş bir tarak. Terk edilmiş. Sahibi onu unutmuş. Baş tarafı yüksek. Ayak tarafı alçak. Konsolun süslemesini andıran yaldızlı çıtalar. Arada. Tahta, boyalı güller. Koca yatağın içinde. Hasta adam. Kırık bir dal. Bükük, kesik. Yatmıyor da oraya atılmış. Ya da düşmüş."[324]

Işık, babası Salih Cankurtaran'ın ölümünden sonra annesi Meliha Hanım ve ağabeyleri ile yaşamını sürdürdüğü Suadiye'de bulunan köşkün sahili ve ön bahçesi

[323] A.g.e. s.153.
[324] A.g.e. s.10-11.

fiziksel mekânlardandır. Suadiye'deki köşkün bahçesi, romanda sayılı olarak gerçekleşen mekânın birey üzerindeki etkisine değinilmektedir.

Işık genç bir kız olarak ilk partisini köşkte vermektedir. Kolejden arkadaşları ve Saniye ablasının oğlu Sadullah davetlidir. Partinin ilerleye saatlerinde Sadullah ve Işık köşkün bahçesinde baş başa kalırlar. Alkol ve açık mekânın başkişi Işık'ın ruhunda hissettirdikleri okura verilmektedir. *"Açık ve geniş mekânlar, içtenlik mekânlarıdır. İçtenlik mekânı içten dışa doğru çeviren ve açan bir niteliktir. Bu mekânlarda karakter, kendisiyle, çevresi ve bütün evrenle uyuşum içindedir."*[325]

> *"Çamlığa taşındık. Portatif radyoda teyp. Dans müziği. Ne garip. Sadullah'ın nefesi kulaklarımı gıdıklıyor. Anason kokusu bir erkeğin ağzından gelince o kadar fena olmuyor. İçim yanmaya başladı. Votka. Her yanım büyümeye başladı yine. Nasıl sığıyorum Sadullah'ın koluna? Belimde. Çelik gibi. Sert. Parmaklarımı hissediyorum arkamda. Büyüdüğümü anlıyor galiba. (...) Sadullah'ı da birlikte uçurayım mı acaba? Uçar mı o? Sarılmış, sıkı sıkı. Anlatıp duruyor. Bir şeyler. Kim dinler. Uçacağım ben."*[326]

Eserde birey ve mekânın bütünleştiği altıncı bölüm Bakırköy isimli bölümdür. Romanın başkişisi Işık'ın bilinçaltının yansıması olan bu bölüm, mekânın içselleştirilerek birey üzerindeki etkisi okura yansıtılır. Akıl hastanesinin bir odasında elleri ve kolları bağlı olarak bulunan Işık, kapalı mekânın kişi üzerinde bıraktığı tüm duyguları hisseder.

> *"...yalıtık ve tek boyutludur; karakter, zaman, mekân ve onu çevreleyen bütün elemanlarla hatta kendisiyle bile kavgalıdır. Böyle durumlarda mekân, insanı ezmek için üzerine yürüyen karşı güçlerin simgesel bir göstergesidir. Mekânın darlığı, fiziksel anlamda küçüklüğünden değil,*

[325] Ramazan Korkmaz, "Romanda Mekânın Poetiği", *Romanda Mekân Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.21.
[326] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.75.

karakterin imkânsızlığından ve kendini arada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır."[327]

Kapalı mekânın insan ruhunu kaplayan karamsarlık, sıkışmışlığını Işık tüm varlığı ile hisseder. Geçmişini ve hayatını sorgular, düşünmediği ve hissetmediği kadar sevilme ihtiyacı ile karşılaşır.

"Nasıl girdim? O yumuşak havludan bu sert giysinin içine? Pislik içindeyim. Saçımda kurtlar kaynaşıyor. Her yanım pis. Batağa batmışım. Bataklık olmuşum. Yeşil sular kaynaşıyor. Ağır su. Altı çamur. Basan içine gömülür. Çekmeliyim yanıma. Beni seven batağıma batmalı."[328]

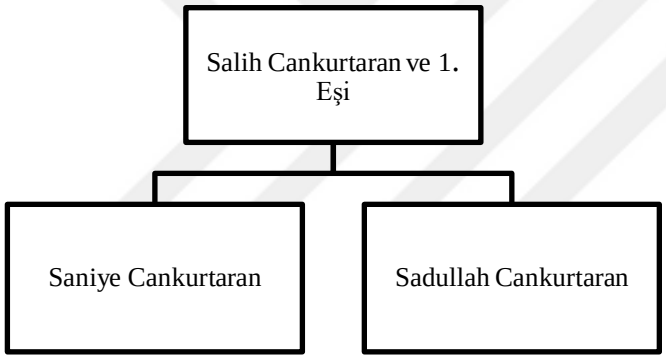
Kapalı mekânın başka bir getirisi olan kaçma, uzaklaşma durumunu Işık bilinçaltında gerçekmiş gibi yaşamaktadır.

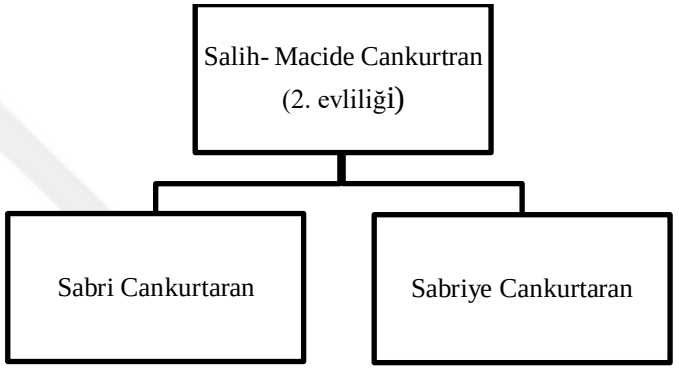
"Her yanım kan. Bu garip giysimin, kan dolduruyor içini. Şişiyorum. Üstümde bir tulum. Kan dolu. Yükseliyorum. Yataktan, ağır ağır. Kırmızı balon. Beni sevecek çocuğu bulmalıyım. Çocuğa âşık balon. Aman! Esintilere dikkat. İşte havalandım. Yükseliyorum. Tepedeki pencereye. Sonra göğe. Mavi göğe. Mavi gökte, kırmızı balon. Dikkat, karyolaya takılma. Üflesem mi acaba? Yoksa, çok mu şişti balon? Odama giren gardiyan. Asık suratlı. Kara bıyıklı. Ağzı açık. Şaşkın. Kalakaldı. Havadayım işte. Oh olsun! Beni tutamazsın. Dövemezsin. Hayvan herif. Kal sen yerde."[329]

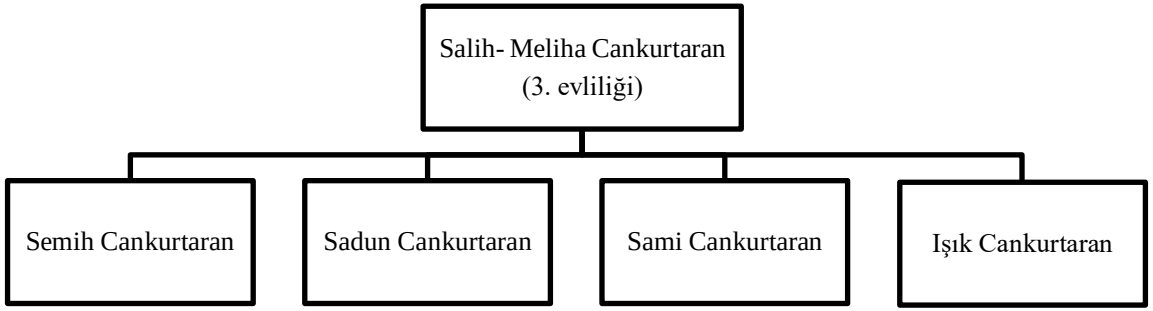
[327] Ramazan Korkmaz, "Romanda Mekânın Poetiği*", Romanda Mekân Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.14.
[328] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.144.
[329] A.g.e. s.140.

2.7.6. Kişiler

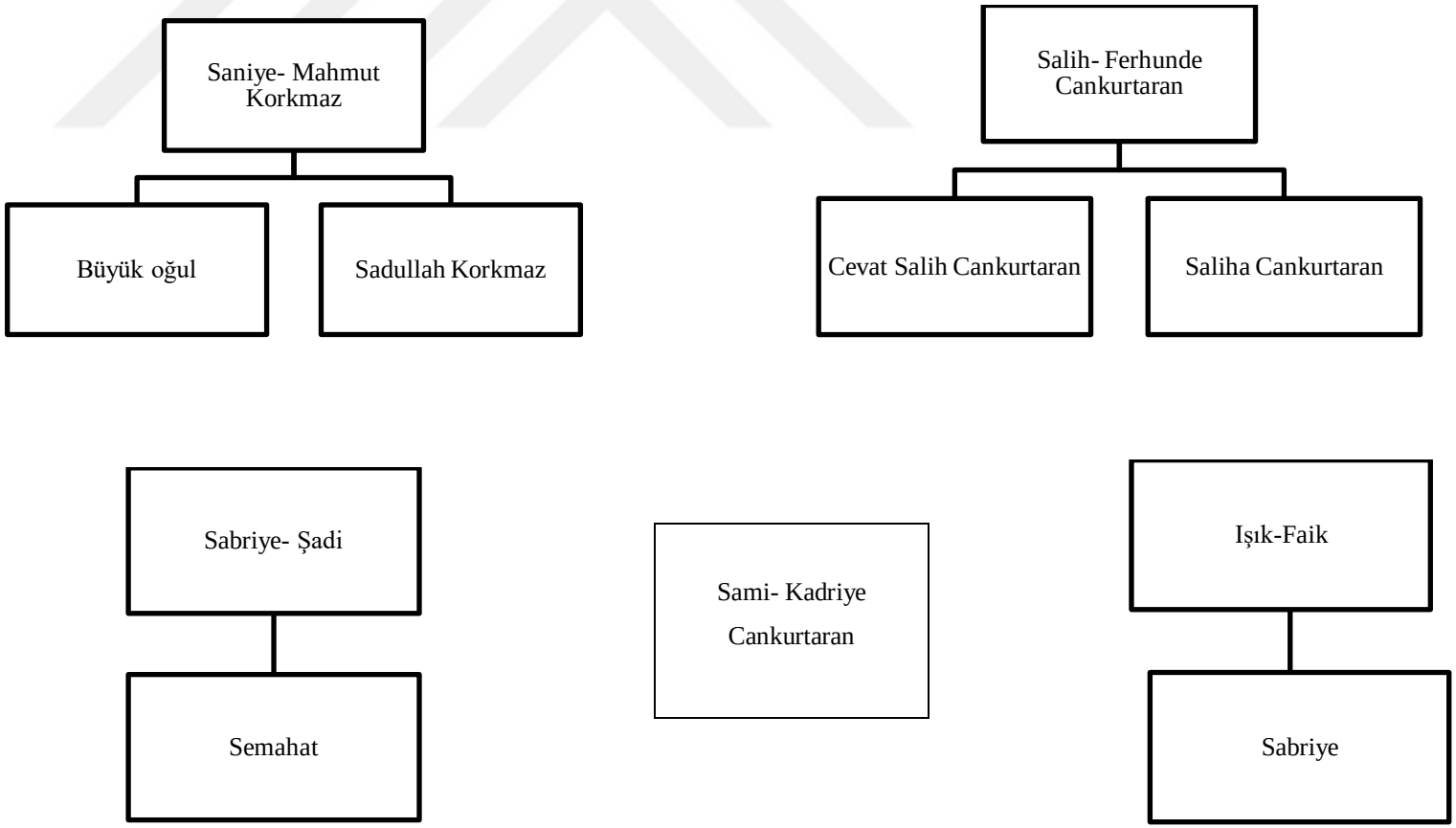
Ali Halim Neyzi'nin Işık adlı romanında kişiler dünyasının büyük bir kısmını Cankurtaran ailesi oluşturmaktadır. Başkişi de Cankurtaran ailesinin en son üyesi Işık'tır.

Tablo 8 Cankurtaran Aile Ağacı/1

Tablo 9 Cankurtaran Aile Ağacı/2

Romanın *başkişisi* Işık, doğumundan ölümüne kadar yaşantısı eserin ana konusunu oluşturmaktadır. Doğduğu gün babasını kaybetmiş olan Işık, hayatı boyunca duygu ve hisleri ile hareket etmektedir. Zayıf bir sinir sistemine ve saplantılı ölüm düşüncesine sahiptir. Onu üzen her olay karşısında ölüme sığınmayı yeğler. Bu düşünce onu eser boyunca hasta olmasına da neden olmaktadır. *"Karşıda deniz. Marmara. Büyük camlı kapılar. Akademi'nin yüksek tavanlı avlusu. Işık, denize ulaşma çabasında. Uyurgezer. Marmara'ya varırsam sular beni saklar. Suların içinde kaybolurum. Deniz beni sever. Okşar. Denize varmalıyım."*[330]

"Sami Kadriye ile evlendi. Davet filan yapılmadı. Nikahtan çıkıp Türkiye'den ayrıldılar. Olayı üç hafta sonra duydu Işık. Yirmi tane birden aspirin hapı yutmuş. Allahtan kalfa kadın vaktinde farkında vardı."[331]

"Bitmeyen basamaklar. Yüzükoyun yuvarlanırsa. Çarpa çarpa basamaklara. Ne bel ağrısı, ne baş dönmesi. Hepsi biter. Tüm kemiklerin kırılır. Bir yığın et. Merdivenlerin dibinde. Ağrısız Sızısız. Ölmüş."[332]

Işık daima sevme ve sevilme ihtiyacı hissetmektedir. Sevme ihtiyacı onda saplantı haline dönüşmüştür. Sadece ikili ilişkilerde değil kardeş ilişkilerinde de paylaşma ve kaybetme korkusunu yaşamaktadır. Sami ile Kadriye'nin evliliğini, ağabeyini bir kaybediş olarak görür; buna neden olan da Kadriye'dir. Genç kızlık döneminde yaşadığı bu duygular, anne olduktan sonra şiddetlenerek devam eder.

> *"İnsanın düşmanı da insan. Benim düşmanım kim? Kim kapattı beni tepe pencereli odaya? Sadullah, Faik, Şükrü. Hani beni seviyordunuz? Ben sevmedim mi sizi? İstemedim mi, ayrı ayrı? Hayır, hayır. İstemiyorum. Hain Kadi. Kadriye. Çekip aldın tüm sevdiklerimi. Ne bakıyorsun. Hain gözlerinle. Beğendin mi yaptığını?"*[333]

Işık, hayatında yer alan her erkek ile yollarını ayırdıktan sonra bir travma yaşar. İlk aşkı olan Tahsin ile bir daha görüşmeyeceği fikri onu Sadullah'a yakınlaştırır. Faik ile evliliğin sonlanması, Şükrü ile ilişkisinin bitmesi Işık'ın ruhunda bir yara bırakır. Bir

[330] A.g.e. s.86
[331] A.g.e. s.91.
[332] A.g.e. s.93.
[333] A.g.e. s.147.

yere ait olma, sevme ve paylaşamama Işık'ın ruhunun anahtar kelimeleridir. *"Sevilmek istiyorum. Ben de sevilmek istiyorum. Neredesiniz? Sadullah. Faik. Şükrü. Yeşilçam'ın çapkın jönleri. Nişantaşı'nın toy gençleri. Hiçbiriniz sevemediniz beni istediğim gibi. Doyuramadınız. Sevilmek istiyorum. Yalnız başıma. Kendi kendime. Doyasıya."*[334]

Eserde bulunan *norm karakterler* Kadriye, Sadullah, Faik, Adile ve Hasan'dır. Norm karakterin başlıca görevlerinden biri olan, başkişinin kendisini gerçekleştirme eylemlerine yardımcı fonksiyonu yerine getirmektedirler. Norm karakterlerin her biri başkişi Işık'ın yaşamının dönüm noktalarında yer almaktadır. *"Bir norm karakter, herhangi bir fon karakterden daha boyutlu ve kimlik kazanmış bir karakterdir, romanda belli bir fonksiyonu icra eder. Roman başkişinin aksine, norm karakter, romanda amaç olmaktan çok bir amacı gerçekleştirmek için kullanılan bir araçtır."*[335]

Hayatının ilk dönüm noktası, Kadriye ile kavga etmesi ve Kadriye'nin Işık'ın hayatından ağabeyi Sami ve sevdiği Talat'ı ondan uzaklaştırmış,"*çalmış"*tır. Talat ile bir daha hiç görüşemeyen Işık, ağabeyini de Kadriye ile evlendikten Işık'ın ağabeyi ile bağları kopmuştur. Kadriye norm karakter işlevini bu yolla gerçekleştirmiştir.

Işık genç bir kadın olduğunu Sadullah ile olan ilişkisinden sonra idrak eder, hayatındaki psikolojik bir yıkımın parçası durumundadır. *"Sadullah! Ağabey. Ya da kardeş. Sendin değil mi? Nasıl yanmıştı canım. Akmıştı kanım ölçüsüz."*[336]

Işık'ın, Kadriye, Sami ve Talat'ın hayatından çıkmasından sonra ölüm düşüncesini Faik ile yener. Faik ile evliliğinden Sabriye isimli bir kız çocuğu dünyaya gelir. Işık'ın doğum şokunu yaşaması, kızına olan hastalık derecesindeki saplantısı ve yavaş yavaş kendini kaybedişi Faik'in yaşadıkları üzerinden okura verilmektedir. Evliliği boyunca birçok kez intihara teşebbüs eden Işık, Faik ile olan evliliğini bitirir. Kızı Sabriye ve Faik hayatından çıkar.

[334] A.g.e. s.143.
[335] Philip Stevick, *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.181.
[336] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.140.

"Anlaşılan yollarda ya da başka şekilde ünlü bir yönetmen ile tanışmış. Film çevirme teklifi hoşuna gitmiş. Faik diretmek isteyince kavga çıkarıp evden kaçmış. Nişantaşı'nda, o yönetmenin kiraladığı bir apartman dairesine yerleşmiş. Her gidişinde Faik'i kovmuş. (...)

Faik kararını açıkladı. Tanıdığı bir avukat ile görüşmüş. Eve gelmediğini tespit ettirecek. Sonra dava açacak. Hastaneye kaldırıldığı kayıtlı zaten. Boşanacak, kızının velayetini de üzerine alacak."[337]

Hasan ve Adile, Işık'ın evlilik hayatından ölümüne kadar yanındadır. Işık'ın yaşadıklarına şahitlik edip yardımcı olurlar. Işık'ın kolejden arkadaşı olan Adile ve onun eşi Hasan, Işık'ın Faik ile evliliğinden itibaren yardımcı rollerini icra ederler. Işık'ı ölümden ve hastalığından kurtarmak için birçok kez girişimde bulunurlar. Eserin "Öykü Bitti" isimli son bölümünde Hasan ve Adile'nin hayatlarından söz edilir. Işık'ın ölümü ise bir paragraf uzunluğunda ölüm ilanı ile birlikte okura verilir.

Yazar, Adile ve Hasan'ı daima elinin altında bulundurur. Işık'ın yardıma ve arkadaşa ihtiyacı olduğu her an Adile ve Hasan, onun yanında mevcuttur. Söz gelimi Işık doğum şokunu atlatamamıştır, Adile'nin vasıtası ile Doktor Hadi ile tanıştırılır. İntihar girişiminden Hasan ve Adile yardımı ile kurtulur. Şükrü ile Işık'ın ilişkisinde, Adile ve Hasan arkadaşları olarak yanlarındadır.

Eserde tek bir özelliği ile vücut bulmuş *kart karakterler*: Sadullah Bey, Meliha Hanım, Halime Hanım, Avukat Tahsin Bey'dir. *"(...) tek bir duygunun, içgüdünün, refleksin, kişileşmiş biçimidir(...)"*[338]

Eserde okurun karşısına çıkan ilk kart karakter Sadullah Cankurtaran'dır. Salih Cankurtaran'ın en büyük oğlu olan Sadullah, kendi çıkar ve zevklerinden başka bir şey düşünmeyen bir karakterdir. Babası Salih Cankurtaran, ölüm yatağında iken düşündüğü tek şey üzümlü pilav ve bölünecek mirastır. Eserin ilk bölümünde Sadullah'ın bu düşüncelerine ağırlık verilmiştir. Böylece eserin devamında olacaklar okura hissettirilmektedir.

---

[337] A.g.e. s.121-122.
[338] Ramazan Korkmaz, "Sabahattin Ali'nin Romanlarında Karakterler/ Kişiler Dünyası", *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2020, s.20.

"*En sonunda üzümlü pilava sıra geldi. Pek iyi pişmişe benziyor. Sadullah kaşığına sarıldı. Kapıda yaşlı uşak. Şaban. "Beyefendi. Araba bahçeye girdi. Herhalde Sadık Ağa doktor beyi getirmiştir". Hay Allah! Daha iki kaşık atmadım ağzıma. Sırası mıydı? Doktoru karşılamak gerekir. İstemeye istemeye, kaşığını bıraktı tabağına."*[339]

"Beş dakika sonra gelseydi olmaz mıydı? Kaldırıldığı için kendini doymamış hissediyor. Üzümlü pilavı kaşıkladı. Oh! Sıcak kalmış. İyi de pişmiş."[340]

"Aklı karmakarışık. Ah! Babam, ah! Şu şirketleri anonime çevirelim dedim. Lafımı dinlemedi. Şimdi. Bir sürü kardeş. Yedi idik. Az önce sekiz olduk. Miras sekize bölünecek."[341]

Salih Cankurtaran'ın üçüncü eşi ve Işık'ın annesi Meliha Hanım'ın düşünceleri Suadiye isimli ikinci bölümde yer almaktadır. Avukatı Tahsin'e duyduğu ilgi ve Işık'ın geleceği için duyduğu endişe ile okura sunulur. Işık'ın üç erkek çocuğun içerisinde büyümesini doğru bulmayan Meliha Hanım düşünceleri bundan ibarettir. *"Şu Işık için bir şeyler yapmam gerek. Bu kızın hep oğlanlar arasında büyümesi doğru değil. Altı yaşını aştı. Bacakları uzun. Böyle deniz kıyısında büyürse, vücudu da gelişecektir. Güzel kız olur inşallah. Ancak korumalıyım onu. En iyisi yatılı kız okulu."*[342]

Faik'in annesi Halime Hanım, oğlu ve gelini Işık için daima iyiliklerini düşünen sakin kişiliği ile okura tanıtılır.

Eserdeki kart karakterler, karşıt değeleri –Sadullah- temsil ettiği gibi ülkü değerleri-Tahsin Bey, Halime Hanım- de temsil etmektedirler. Karakterler kart karakter tanımında olduğu gibi sadece bir özelliğin temsilcisi durumundadırlar ve okur tarafından sadece bu özellikleri ile tanınmaktadırlar.

Eserde *fon karakterler* kalfa kadın, Işık'ın ağabeyleri Sadun, Sami, Selim, Sabri; ablaları Sabriye, Saniye'dir. *"Anlatıya dayalı bir metinde dekoru oluşturan, figüran*

[339] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.22.
[340] A.g.e. s.27.
[341] A.g.e. s.31.
[342] A.g.e. s.60.

konumundaki kahramanlar fon karakterlerdir."[343] Eserde yer alan fon karakterler dekor olmanın ötesine geçmezler, düşünceleri ve sesleri yoktur. Onlar sadece anlatıda yer alan birer heykeldirler, okur onların sesleri duymaz, iç dünyalarını öğrenemez.

2.7.7. Anlatım Teknikleri

2.7.7.1. Bilinç Akışı Tekniği

Bilinç akışı bireyin zihninden geçenleri, kahraman ya da anlatıcı gibi herhangi bir müdahale olmadan olayın yaşanış anındaki tüm doğallığı ile okura verilmektedir. Böylece kahramanın zihni, olaylar karşısındaki hisleri en doğal hali ile yansıtılır.

> *"Bilinç akışında gaye, kahramanın zihninden geçenleri olduğu gibi seyrettirmekten ibarettir. Öyle ise bir insanın herhangi bir anda bilincinden geçebilecek düşünceler, hiç şüphesiz sırasız, kuralsız, gramer yönünden düzgün olamayan, çok defa aralarında mantıklı bir bağ bulunmayan, birtakım çağrışımlarla genişleyen, daralan, cümleler halindedir."*[344]

Eserde bilinç akışı yönteminin sık kullanıldığı kişi, romanın başkişisi Işık'tır. Işık'ın ruhundaki değişimler, yaşadıklarının akisleri bu yöntem ile anlatılmaktadır. Işık'ın bilinç akışını müstakil bir bölüm halinde eserde yer almaktadır.

> *"Oldu işte. Çamur renkli. Kara-kuru. Hint fakiri. Kalın ip. Dimdik havada duruyor. Dayanmadan hiçbir yere. Yerçekiminden kurtulmuşum. Tırmanıyorum. Tavana doğru. Havalanıyorum. Yerde. Hasır sepet. Sarı. Kocaman. Kapağı açılıyor. Kobra. Çıkıyor sepetinden, yavaş yavaş. Sallıyor başını. Bir ileri, bir geri. Parlak. Renkli. Zehirli. Islık çalıyor. Çatal dili uzamış. Şimdi ısıracak. Yoksa? Demin penceremden sallanan o muydu? Yok yok. Olamaz. Sallanan başın gözü, burnu vardı. Saçları dağınıktı. Ama kobranın da gözleri. Güzel. Çekici. Büyüleyici. Bakma, bakma. Kişi şeytanını kendi yaratır. Benim şeytanım da bu kobra mı? Zehirli yılan. Ne*

[343] Alev Sınar Uğurlu, "Ateşten Gömlek Romanında Kişiler Dünyası", *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2020, s.108.
[344] Mustafa Ayyıldız, *Roman Tanım-Tarihçe-Teknik*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011, s.186.

soğuk. Ürperdi her yanım. Şimdi anlıyorum. Neden donar kalır küçük tavşan. Büyük yılanın önünde. Yem olacağını bile bile."[345]

Bakırköy isimli bölüm, Işık'ın bilincinin okura araçsız bir şekilde yansıtıldığı bölümdür. Bu bölümde cümleler kısa, hissedilenler dolaysız ve tüm doğallığa yer almaktadır.

2.7.7.2. Geriye Dönüş Tekniği

Geriye dönüş tekniği, okuru geçmişe yönelik bilgilendirme amacıyla kullanılan tekniktir. Eser, Çamlıca isimli birinci bölümün özeti niteliğinde olan İrtihal başlıklı ilan ile başlamaktadır.

"İRTİHAL

Uluborlu eşrafından merhum Hacı Ahmet Efendi ile merhume Mediha Hanım'ın oğulları, şehrimizin tanınmış işadamlarından, mütekait tabib kolağası, fabrikatör, iyi insan, muhterem

Dr. Salih CANKURTARAN'ın

yakalanmış bulunduğu amansız hastalıktan kurtulamayıp evvelsi gece Çamlıca'daki köşkünde hakkın rahmetine kavuşmuş bulunduğu öğrenilmiştir. Efradı ailesine, ezcümle haremi Meliha Hanımefendi'ye, oğulları Sadullah, Sabri, Sadun ve Sami Beyefendilere, kızları Saniye ve Sabriye Hanımefendiler ile damat ve gelinleri Doktor Mahmut ve Şadi Beyler ile Ferhunde Hanımefendi'ye ve meyanda torunları Saffet, Sadullah, Cevat Salih Beyler ile Semahat Hanım'a başsağlığı dileriz.

Merhumun cenaze namazı mübarek Cuma günü ikindi vakti

[345] Ali Halim Neyzi, Işık, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.139.

Üsküdar Yeni Camii'nde kılınacak ve Karacaahmet'teki aile

kabristanına defnolunacaktır. Dost ve ahvadına duyurulur."[346]

İrtihalin devamında ise geri dönüş tekniği ile irtihalin yazılış nedeni ve hikâyesi okura verilmektedir. Cankurtaranların aile reisi Salih Cankurtaran'ın ölümü ve kızı Işık'ın doğum gecesi ele alınır, ailenin geçmişinden söz edilerek okur esere hazırlanmaktadır.

2.7.7.3. İç Çözümleme Tekniği

Anlatıda hâkim/tanrısal bakış açısının tercih edilmesi, anlatıcıya sonsuz bir güç vermektedir. Bu güç ile anlatıcı kahramanların tüm sırlarına vakıf durumdadır. Akıllarından geçen her şey, hissettikleri anlatıcının avucunun içindedir. Anlatıcı, kahramanların iç dünyalarını okurla istediği düzeyde paylaşma gücünü eserinde sık sık kullanmaktadır. *"Şadi kararsız. İçinden kıvranıyor. Sadullah'a böylesine yaklaşmak. Hatta onun tabağından bir dilim alıp, yemek. Fabrikada herkese anlatır. Kendini önemsetir. Kendini zorla tuttu. Şimdi bir yersem. Sabaha kadar kıvranırım yatakta diye düşündü."*[347]

"*Macit durumu değerlendirdi. Biz gidince Tahsin'le baş başa kalacaklar. Çocuklar da ortalarda yok. Oh, ne âlâ. Sadullah'a anlatırım. Yok. Yok. Meliha konusunda sinirlidir. Terslenebilir. Baroda dedikodusunu yapmak daha iyi. Şu Tahsin'i biraz sıkıştırmalı. Az uğraştırmadı beni şu Cankurtaran davalarında."*[348]

Teknik, daha çok kahramanların anlık durumlara ya da olaylara yönelik zihinsel etkinliklerine yönelik kullanılmaktadır. Okur kahramanın içsel durumunu tanrısal/hâkim anlatıcının aktarması ile öğrenebilmektedir.[349]

---

[346] A.g.e. s.7.
[347] A.g.e. s.28.
[348] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.56.
[349] Hakan Sazyek, *Roman Terimleri Sözlüğü Roman Sanatından Yüz Terim,* Hece Yayınları, Ankara, 2020, s.116

2.6.7.4. İç Monolog Tekniği

Hâkim/tanrısal anlatıcının iç çözümleme yönteminin bir tezahürü olan iç monolog tekniği kahramanın kendi kendine konuşması, aklından geçenleri okura sunmasıdır. *"...yazarın roman figürlerinin akıllarından geçeni, içlerinden geçirdiklerini, onların kendi kendileriyle konuşmaları tarzında yansıtma tekniğine verilen addır."*[350]

> *"Sekreterine haber bırakmam doğru olmaz. Nedir bu acele? Daha sonra ederim. Gidip Işık'ı alayım. İçeri getireyim. O da olmaz. Denize gitmesine izin vermiştim. Oğlanlarla oyuyor. Benimle balkonda niye otursun? Diretirsem ağlar. Ağlatmak da yersiz."*[351]

> *"Niye evime dolmuş bu kadar insan? Annem. Halime Hanım, kalfa. Adile de hep geliyor. Doktor oldu bile. Yoksa Faik onunla mı anlaştı? Akşamları başıma dikilen o beyazlara bürünmüş kadın da ne oluyor? Canımı yakıyor hep. Olamaz Adile beni zehirleyemez. Çocukluk arkadaşım. Kadi de öyle değil miydi? Ne yaptı bana! Yapayalnız bıraktı. Beni. En sevdiklerimi başka diyarlara götürdü. Hele bir güçleneyim. Hepsine gösteririm."*[352]

Eserde kahramanların düşünce dünyalarını yansıtmak için iç çözümleme yöntemi ile birlikte iç monolog tekniği kullanılmaktadır.

2.7.7.5.Montaj Tekniği

Yazarın anlatıda başka bir yazara/şaire ait ya da anonim bir metni eserinde kullanmasına montaj tekniği denmektedir. Romanının başkişisi Işık içinde bulunduğu durumu, acılarını, hislerini ve terk edilmişliğini anlatmak için Orhan Veli'nin şiirini kullanmaktadır.

"Bilmem ki nasıl anlatsam

Nasıl, nasıl size derdimi?

Bir dert ki yürekler acısı,

---

[350] Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler,* Doğu-Batı Yayınları, Ankara, 2012, s.43.
[351] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.58.
[352] A.g.e. s.112.

Bir dert ki düşman başına

Gönül yarası desem

Değil!

Ekmek parası desem…

Değil!

Bir dert ki…

Anlatılır gibi değil." [353]

Bu şiir ile başkişi Işık, yaşadıklarının izlerini ruhunda daima taşıdığını ve her bir olayın birer iz bırakarak akıl hastanesine giden yolda kendisine refakat ettiğini okura hissettirmektedir.

2.7.7.6. Özet Tekniği

Eser, başkişi Işık Cankurtaran'ın doğumundan ölümüne kadar uzun bir zaman dilimini konu edinmesi özet tekniğinin sık sık kullanılmasına neden olmaktadır. *"Gereksiz ayrıntıyı silen, dolayısıyla esere derli toplu bir görünüm kazandıran bir yol olan "özetleme tekniği", romancının sık sık başvurduğu yöntemlerden biridir."*[354]

"Hain Sadullah. Nasıl da süründürdü beni. Mahkemesi üç yıl sürdü. Babası yaşlıymış. Bu kız onun olamazmış. Utanmaz. Evlendiğimde çevremde nasıl dönendiydi. Belime bile sarıldıydı bir kez. Kendimi tutmasam muhakkak aşkını ilan edecekti. Alçak. Babasının karısına göz dikti. Anlamaz göründüm. Kendimi korudum. Salih ölünce de bana yapmadığını koymadı. Ah Salih Beyciğim. Rahmet olsun."[355]

"Ağabeyi Sami gelmiş. Cankurtaran Holding'de kavga çıkarmış. Galiba kendi adına olan hisselerin bir bölümünü Işık'ın adına kaydettirmiş."[356]

---

[353] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.148.
[354] Nesrin Karaca, "Emir Bey'in Kızları Romanında Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi", *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2020, s.521.
[355] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.42.
[356] A.g.e. s.151.

"İntihar olayından bir ay sonraydı. Işık evde kavga çıkardı. Tüm tabakları kırdı. Eli şakağına gitti. Hafif bir çizik. Beyaz. "Üç ayda kaybolur dediler. Diktiler. Olaydan sonra, Dr. Hadi, çocuk için de tehlikeli olabilir dedi. Daha kuvvetli tedavi gerekir dedi. Onun görüşüne uyduk. Bakırköy'e kaldırdık.""[357]

Eserde zamanda atlamalarından ardından özet tekniği ile okura geçmişe dönük bilgi verilerek anlatıda eksik parça kalmaması amaçlanmaktadır. Özet tekniği ile verilen bilgiler başkişi Işık'ın hayatına etki eden olaylarla ilgilidir.

2.7.7.7. Sahne Tekniği

Anlatının heyecanının en yüksek olduğu anlar, sahneleme/gösterme yöntemi ile okurun anlatıya dâhil edildiği anlardır. Okur kahramanla bütünleşir, olayların kendi evreninde yaşandığını hisseder. *"Olay ayrıntılarıyla sanki gözümüzün önünde imiş gibi aktarılır, bu sayede okuyucu adeta olup bitenleri bir defa daha yaşamaya mecbur kalır."*[358]

"Eşikte şaşkın dururlarken içerden bir vazo uçtu. Salondaki duvara çarpıp parçalandı. Işık'ın sesi. Avaz avaz. "İstemiyorum. Defol gözüm görmesin." Apartman ufak zaten. Salondan bir koridor. Koridora açılan bir mutfak ve banyo. Dipte bir yatak odası. Hasan Adile'nin elini tuttu. Kapıyı çekip kaçmak niyetinde. Birden koridorda Şükrü belirdi. Elini yüzüne doğru kaldırmış. "Yapma Işık. Sonra üzüleceksin. Yapma." Birden eğildi. Başının üstünden bir tabak geçti. Yerde parçalandı. Şükrü odanın ortasına gelmişti. Açık kapıdan Hasan ile Adile'yi gördü. Eliyle durun, gelmeyin gibi bir işaret yaptı. Birden koridorda Işık belirdi. Saçı başı darmadağın. Gözleri yerinden uğramış. Elinde iki tabak daha. Fırlattı fırlatacak. Şükrü'nün şaşkınlığından başkalarının olduğunu fark etti. Kapıda Hasan ile Adile'yi gördü. "İstemiyorum. Sizi de istemiyorum. Hepiniz bir oldunuz," diye bağırdı. Öfkeyle elindeki tabakları yere çaldı."[359]

---

[357] A.g.e. s.122.
[358] Franz K. Stanzel, *Roman Biçimleri,* Çev. Fatih Tepebaşılı, Çizgi Kitabevi, Konya, 1997,s.17.
[359] Ali Halim Neyzi, *Işık*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.133-134.

Eserde sahneleme tekniği gerilimin en üst seviyeye ulaştığı anlarda kullanılmaktadır. Gerilimin zirveye çıktığını anlar sahne yöntemi ile okura verilmektedir. Işık'ın intihar ettiği "kurtulabilecek mi?" sorusunun cevabı ve gerginliği, Faik ve Şükrü ile olan kavgaları, eser içerisinde önemli sayılabilecek olaylar bu yöntem ile okura verilmektedir.

2.8. DOST MEKTUPLARI

2.8.1. Romana Dair

İlk kez Yanar Yayınları tarafından 1986 yılında yayımlanan eser, 190 sayfa, giriş ve son söz başlıkları dışında dört bölümden oluşmaktadır. *Alma Mater* (Rumeli Hisarı Sırtlarında) isimli eserin devamı niteliğinde olan eser, kolej yıllarından sonra gençlerin yaşama tutunma çabalarını konu edinmektedir. Ali Halim Neyzi, eserinin ön sözünde Can Yücel'e adamaktadır. Bu bölümlerin dışında eserin başında Can Yücel'in Kehanet isimli şiiri yer almaktadır.

> *"Bu "Dost Mektupları"nı Can Yücel'e adıyorum. Adıma şiir düzmüş de bi haber vermemiş. Başkası olsa adamın gözüne sokar. Böyledir bizimki. Sessiz ve derinden. Sadece şiir düzdü diye değil elbette. Mektuplarda onun da tuzu var. Belki biraz da Georg Orwell. "Down and out in Paris and London" anı-roman dilimize çevrildi mi, bilemiyorum. İşte hepimiz oralarda "sürünürken" az mı "sürtüştük" ! Haydi. Anılar ki mavidir. Madem aldım bir kere kalemi ele, umarım düzgün dedirtir Tanrılar diyeceklerimi. Sağlıcakla."*[360]

Eser, mektup-roman tekniği ile kaleme alınmıştır. Giriş bölümü, eserin çerçeve anlatısını oluşturmaktadır. Diğer bölümler ise gelişme kısmı içinde değerlendirilmektedir.

Çok sesli mektuplardan[361] oluşan eser, okura birden fazla kişinin gözünden olaylara bakma imkânı sunmaktadır. Kişilerin iç dünyalarını, duygu ve düşüncelerini direkt olarak kişinin kendi ağzından öğrenilmesini, bunun yanında üsluplarını da okura

[360] Ali Halim Neyzi, *Dost Mektupları*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, Ön Söz.
[361] Bknz. Emel Kefeli "Anlatım Tekniği Olarak Mektup"

iletmektedir. Roman kişilerinin anıları, dünya görüşleri bu mektuplardan kolaylıkla öğrenilmektedir.

> "*Tamamı mektuplardan oluşan bir hikâye veya romanda yazar, kendini okura hiç göstermeden kahramanın iç dünyasında özgürce dolaşır. Onun ruhunu istediği gibi teşrih ve tasvir eder.*"[362]

> "*Bu mektupların arkasında değişik insanlar vardır. Bunların karakterleri, üslupları birbirinden farklı olduğu kadar hayata bakışları da farklılık gösterir. Kişilerin romanda fazlalaşması bakış açılarının da çeşitlenmesine yol açar. Bu insanlar hayata farklı merceklerden bakmaktadırlar. Okuyucuya da farklı merceklerden hayatı algılama ve kendi kendilerini eleştirme imkânını verir.*"[363]

Neyzi eserin sonunda mektuplarda farklı isimlerle anılan kişilerin gerçekte kim olduklarını okurları ile paylaşmaktadır. Ancak Neyzi, eserin bir roman olduğu hatırlatmasını yaparak mektuplardaki gerçek kişilerin kim olduğunu bulma durumundan okuru uzak tutmaktadır.

> *"Bu kitap yayınlandıktan bir ay kadar sonra rahmetli ağabeyim telefon etti ve şöyle bir sıkıntısını dile getirdi: "Yahu, isimleri değiştirdiğini anlamıştım ama tam 'Tahsin' adını verdiğin kişi Tunç Yalman olduğuna inandığım sırada adamı California'ya gönderiyorsun, oysa oraya giden Üstün idi. Neden bu kadar karıştırdın her şeyi?" Yanıtım şöyle olmuştu: "Sevgili ağabeyim, unutmamalısın ki 'dost' diye bildiğim bu kişiler arasında başbakan olmuşlar bile var. Kitabımı pazarlamak için onların ününden yararlanmayı kendime yakıştıramadığım ve ne olsa ilişkilerim bilinir diye çekindiğim için, romanımdaki karakterleri (yazılan ve söylenenler yazılı mektuplara yani asıllarına uygun olmakla birlikte) gizlemek için elimden geleni yaptım.""*[364]

---

[362] Ömer Çakır, *Türk Edebiyatında Mektup,* (Yayımlanmış Doktora Tezi)Gazi Üniversitesi, Ankara, 2005, s.342.
[363] Emel Kefeli, *Anlatım Tekniği Olarak Mektup*, Kitabevi, İstanbul, 2002, s.37.
[364] Ali Halim Neyzi, *Dost Mektupları*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005s.189.

Eserde adını Neyzi'nin, yurt dışındaki bulunduğu sürece dostları ile arasında geçen mektuplardan adını almaktadır. Eserde mektupları bulunan kişilerin gerçek adları şu şekildedir:

"1- ARAL, Rahşan (Ecevit)

2- ATAMAN, Olcay (Neyzi) Prof. Dr.

3- BASMAN, Gülgün (Üstündağ)

4- BAYRAK, Tosun

5- CANSEVER, Gökçe (PhD)

6- ECEVİT, Bülent

7- NEYZİ, Ali H.

8- NEYZİ, Nezih H.

9-ÜSTÜNDAĞ, Üstün

10- YALMAN, Tunç

11- YÜCEL, Can"[365]

2.8.2. Olay Örgüsü

Eserin temelini Robert Kolejinden arkadaş bir grup gencin yurt dışında yaşama çabaları ve birbirlerine yazdıkları mektuplar oluşturmaktadır. Yazar bu mektuplarla ilgili çerçeve olacak bilgiyi eserin başında okur ile paylaşmaktadır.

Eserin *Giriş* isimli bölümü 9-16 sayfaları kapsamaktadır. Yaşlı bir çift kırk yıl önce yaşadıkları Lingfield isimli kasabayı ziyaret etmek üzere yola çıkmışlardır. Trenle yapılan bu seyahatte inecekleri istasyonu kaçırırlar. Gecikmeli de olsa ihtiyar adamın kırk yıl önce kaldığı eve ve kasabaya ziyaretlerini gerçekleştirirler. Yaşlı çiftin kişisel özelliklerinden, isimlerinden vb. söz edilmemektedir. Okur ile paylaşılan tek şey kırk yıl önce ihtiyar adamın Lingfield isimli kasabada yaşadığı ve kadının burayı hiç

[365] A.g.e. s.190.

görmediğidir. Verilen bu bilgi, eserin sonunda yaşlı çiftin kim olduğu ile ilgili bir ipucudur. *"Karşılıklı dostça gülüştüler. Kırk yıl önce çağrıldığı, fakat gelmediği eve bir kez daha hayretle baktı kadın. Uzun yılların verdiği bir dostluk vardı hallerinde, şakalarında. "İşte," dedi adam, "kırk yıl önce lafımı dinleyip İngiltere'ye gelseydin, ilk kalacağın ev, bu Jhansi House olacaktı."*[366]

İstanbul'dan Ayrılış isimli birinci bölüm, 17-65. sayfaları kapsamaktadır. Kızıltoprak'taki köşkte iki kardeş, Besim ile Tahsin'in sohbet etmesi ile başlamaktadır. İki kardeş, bir kış gecesi sobanın başında geçmişi anımsamaktadırlar. Kolejden arkadaşları sırasıyla yurt dışına çeşitli sebepler ile çıkmaktadırlar. Delikanlı arkadaş grubu, içlerinden herhangi biri yurt dışına çıkmadan İstanbul'u 24 saat aralıksız, kendilerince önemli, anısı olan yerleri birlikte gezmektedirler. Bu ilk geziyi Salim için düzenlerler. California'ya gidecek olan Salim için, Saray Sineması, Beyoğlu, Tepebaşı, Şişli, Süleymaniye Camii, Cağaloğlu Hamamı, Çamlıca gibi mekânlar gezilerek Salim yolcu edilir.

Salim'in gidişinden kısa bir süre sonra Zeki'nin Amerika'ya gideceği haberi gelir. Salim için yapılan İstanbul gezisi, Zeki için de yapılır. Abanoz Sokağı'ndan Raziye kadını da alıp, Hasan'ın amcasının evine giderler. Zeki ile İstanbul'u tavaf ederler. Üsküdar, Beyoğlu, Haydarpaşa, Kadıköy, Karacaahmet, Sultan Ahmet Camii…*"İstanbul'u kesintisiz, yirmi dört saat "tavaf" etmek düşüncesi de, kanı deli gençlerden başka kime nasip olur zaten."*[367]

İlk bölümde yaşlı çiftin ziyareti ile başlayan geri dönüş, İstanbul'dan Ayrılış isimli bölümde Tahsin ve Besim'in sohbetini ile bir kademe daha ileri götürülmektedir. Böylece eserin asıl bölümüne geçiş yapılmaktadır.

Mektuplar isimli bölüm, 67- 137. sayfaları kapsamaktadır. Bu bölümde mektuplarda yer alacak gençlerin ortak özellikleri ve yaşadıkları zaman hakkında bilgi verilir ardından mektuplar yer alır.

> *"Birinci bölümde İstanbul'u nasıl İstanbulladıkları anlatılan gençlerin ortak yanları, hepsinin 1940'lı yıllarda, Amerikan Koleji'nden mezun*

[366] A.g.e. s.14.
[367] A.g.e. s.55.

olmalarıydı. On sekiz-yirmi yaşları arasındaydılar. Doğal olarak kız arkadaşları da olmuştu, bunlar yine doğal olarak Amerikan Kız Lisesi'nden yetişmiş kızlardı."[368]

"İşte bu ikinci bölümde, bu gençlerin, 1950'li yıllara varmadan (yani gençlikleri orta yaşlılığa dönüşmeden) birbirlerine, sevgililerine ya da ailelerine yazdıkları mektupları okurlarımıza sunmaktayız.

Aldı sazı o dönemin "gençleri", bakalım neler dediler:"[369]

Eserin devamında sözü edilen gençlerin mektupları yer almaktadır. Mektuplar isimli bölümde 18 adet mektup bulunmaktadır. Mektup ağı, Tahsin, Hasan, Cemile, Reşat, Besin, Nesrin, Salim, Zeki isimli 8 genç arasındadır. Her mektubun başında "İşbu" ifadesi mektup numarası ile birlikte gönderildiği yer bilgisi bulunmaktadır.

Eser çok sesli mektup yapısına sahip olmasından dolayı bu kısımdan sonra mektuplaşma ağı tablo olarak verilecektir.

Mektubu Gönderen Kişi	Tahsin	Nesrin	Hasan	Salim	Salim	Cemile	Reşat	Nesrin	Tahsin
Mektup Numarası	1. Mektup	2. Mektup	3. Mektup	4. Mektup (postakartı)	5. Mektup	6. Mektup	7. Mektup	8. Mektup	9. Mektup
Mektubun Gönderildiği Kişi	Hasan	Cemile	Tahsin	Diğerlerine	Tahsin	Tahsin	Tahsin	Salim	Reşat

Tablo 10 Dost Mektupları Romanında Mektuplaşma Ağı/1

[368] A.g.e. s.67.
[369] A.g.e. s.67.

Mektubu Gönderen Kişi	Tahsin	Besim	Zeki	Hasan	Tahsin	Reşat	Tahsin	Cemile	Tahsin
Mektup Numarası	10. Mektup	11. Mektup	12. Mektup	13. Mektup	14. Mektup	15. Mektup	16. Mektup	17. Mektup	18. Mektup
Mektubun Gönderildiği Kişi	Cemile	Tahsin	Hasan Salim Tahsin	Tahsin	Besim	Tahsin	Reşat	Tahsin	Cemile

Tablo 11 Dost Mektupları Romanında Mektuplaşma Ağı/2

Eserde yer alan 18 mektubun ana kişisi Tahsin'dir. Her bölümde Tahsin'e ait en az bir mektup bulunmaktadır. Mektuplar isimli bölümdeki mektuplar ve cevapları yedi bölümde şu başlıklar altında toplanabilir:

1.Bölüm Tahsin ve Hasan arasındaki mektuplar(1-3-13. mektuplar),

2.Bölüm Cemile ve Tahsin arasındaki mektuplar(6-10-17-18. mektuplar),

3.Bölüm Reşat ve Tahsin arasındaki mektuplar(7-9-15-16. mektuplar),

4.Bölüm Besim ve Tahsin arasındaki mektuplar(11-14. mektuplar),

5.Bölüm Nesrin'in Cemile ve Salime yazdığı mektuplar(2-8. mektuplar),

6.Bölüm ortak gönderilen mektuplar (4-12. Mektup),

7.Bölüm Salim ve Tahsin arasındaki mektup (5. Mektup) .

1-3-13. numaralı mektuplar Hasan ile Tahsin arasında, İstanbul'dan Edinburg'a karşılıklı olarak postalanmıştır. İlk mektubu Tahsin Edinburg'a Hasan'a postalamıştır. İstanbul'da bir akşam arkadaş toplantısından uydurmaca bulmaca[370] ile birlikte gönderilmiştir. Hasan, geride bıraktığı durumunu merak ederek yaşadığı şehir ile ilgili bilgi vermektedir. Hasan Paris'e davet alır, otel ve uçak bileti ücretsizdir. Zeki ve Tahsin ile burada buluşup Hasan'ın imkânlarından yararlanırlar.

[370] "Özel not: Bu laf ebeliğinde, rakı masasının çevresinde oturan her gencin tek bir deyim söylemek hakkı vardır ve amaç cümleye nokta konulmamasında idi. Sonraki yıllar gençler arasında revaç bulan "laf-laf-çe"nin bu uydurmaca izlerinin bulmak olasıdır." A.g.e. s.69.

Cemile ile Tahsin arasındaki 6-10-17-18. numaralı mektuplar, genç çiftin birbirlerine yazdıkları mektuplardır. İstanbul'da olan Cemile, Amsterdam'da olan sevgilisi Tahsin'e yazmaktadır. Tahsin Cemile'ye olan duygularından, başka bir iş bulup Londra'ya yerleşmek istediğinden söz eder. Cemile fizik eğitimi için Amerika'ya gider. Tahsin Cemile'nin yurt dışına çıkacağını öğrenince yanına gelmesini, yeni bir hayat kurmayı teklif eder. Londra'ya geçen Tahsin, Hasan, Ahmet, Reşat ve Nimet ile ev tuttuklarını ve buradaki yaşamlarından söz eder. Cemile'nin de yanına gelip Reşat ve Nimet gibi evlenmelerinin hayalini kurduğunu anlatır.

Tahsin ile Reşat arasında 7-9-15-16. numaralı mektuplardır. Reşat Tahsin'e yazmak istemiş ancak temiz kâğıt bulamadığı için 1937 yılında Ziya Tandoğan'ın yazmış olduğu "name"nin arka tarafına yazar. Aralarında namenin dili, kullanılan kelime ve ifadeler eleştirilir.

"Hele 1937'nin sayın belediye başkanının dili. Acıklıdan da öte konuları canlandırılırken nasıl da ağdalı ve uydurma Osmanlıcasına sıkı sıkı yapışıyor. Ve eski deyimi ile "tabasbus"tan ayrılmama çabası! Ne korkunç deel mi?"[371]

Tahsin Amsterdam'da II. Dünya Savaşı'nın izlerini, halka verdiği zararları, Almanların yaptığı zorbalıklardan söz etmektedir. Türkiye ile Almanya'nın karşılaştırmasını yapar. O yıllarda Türkiye'deki kısıtlama ve uygulamaların Amsterdam'da yaşananların yanındaki hafifliğinden Reşat'a bahsetmektedir. "*Biz de söylenirdik. İstanbul'da karartmaya ne gerek var, niye ekmek karnesi koydular diye. Burada görüp dinlediklerimin yanında ekmek karnesi zemzem suyu!"*[372]

Tahsin'in ağabeyi Besim ile olan yazışmaları 11-14. Numaralı mektuplardır. Besim Washington'dan Amsterdam'a tren garında Cemile'yi gördüğünden Tahsin'e söz eder. Eğitiminin istediği yönde ilerlediği, Londra'ya yerleşmek için ailesinin onayını alması konusunda Tahsin'i uyarmaktadır. Tahsin, Hasan ve Zeki ile Paris macerasını, özel harcamaların misafirlerin kendi cebinden ödediklerini öğrendiklerin de çok geç olduğu ve bilet parasını zor bularak evlerine döndüklerini anlatır.

[371] A.g.e. s.82.
[372] A.g.e. s.94.

Nesrin'in Cemile ve Salim'e yazmış olduğu mektuplar 2-8. numaraları mektuplardır. Nesrin, kolej eğitiminden sonra memleketi Adana'ya dönmüştür. Adana'da ağanın kızı olan Nesrin, var olma ve yaşama sancılarını arkadaşı Cemile ile paylaşmaktadır. Ailesini zorla da olsa ikna edip İstanbul'a geleceğinden söz etmektedir. Salim'e yazmış olduğu mektupta ise İstanbul'a gelmeyi başarmış, doktorluk mesleği için eğitim almaya başlamıştır. Salim'e kadın ve erkek olmanın farklılığından, kadın olarak sosyal hayatta var olmanın zorluğundan söz etmektedir."*Eminim ne sen California'ya ne de Tahsin Amsterdam'a gitmek için, benim sadece Adana'dan İstanbul'a gelmek için çektiğimin binde birini bile çekmediniz. Nelere katlanmadım ki!"*[373]

Eserin *Jhansi House, Lingfield* isimli üçüncü bölümü, mektuplardan sonra Londra'da toplanan gençlerin hayatına dair bilgilerin bulunduğu bölümdür. Londra'da bulunan bir grup Türk genci maddi nedenlerden dolayı birlikte yaşamaya başlarlar. Lingfield köyünde, Reşat ile Nimet; Ahmet, Hasan, Tahsin birlikte köşk kiralarlar. Nimet, Reşat ile evlidir, evdekilerin yemek ve bakımını üstlenmiştir.

> *"Jhansi House'da oda bol. Alt katta, salonda ötede, iç içe, iki odalı ve özel banyolu (ebeveyn) bölümüne Reşat ile Nimet yerleşmiş. Ne olsa onlar karı koca. Tahsin ile Ahmet'e ayrılan yatak odaları da alt katta. Üst kat, yani çatı arasında da tam dört oda var. Birinde (yattığı zamanlar) Hasan yatıyor. Öbür üç oda ise, üç bekâra çalışma odası olarak ayrılmış."*[374]

Londra'ya kırk beş dakikalık uzaklıkta olan köyde, Jhansi House köylüler tarafından perili bir köşk olduğuna ve bu evi köşkü tutan gençlerin ise şeytana taptıklarına inanmaktadırlar. *"O evi Şeytana Tapanlar kiralamış bu yaz. O nedenle gün doğana kadar ışıklarını söndürmüyorlar."*[375]

Köşkte kendi imkânlarıyla yaşayan gençler, kolejden tanıdıkları Civciv takma isimli öğretmenlerini köşkte ağırlarlar. *"İşte böyle geçip gidiyordu yaz dönemi. Gülüyor, söylüyorlardı. Çevreleri ya da kendileri ile eğleniyorlardı. Hiç paraları yoktu.*

[373] A.g.e. s.87.
[374] A.g.e. s.136.
[375] A.g.e. s.135.

Ay başlarında Reşat'ın maaşı, hafta sonlarında Tahsin'n yevmiyeleri, Hasan ile Ahmet'e rastgele geliveren öğrenci dövizleri. Geçiniyorlardı işte."[376]

Hayata tutunmaya çalışan gençlerin zamanla yolları ayrılır. Evden ilk ayrılan Hasan'dır. Yazdığı oyun beğenilince Amerika'da bir üniversiteye kabul edilir. Ardından Ahmet, Paris'te eğitim görme fırsatı yakalar. Bir sene kadar yaşanan köşkte, Hasan ve Ahmet'in gitmesiyle kira payının artması ve evin gereğinden büyük olması gibi sebeplerle Jhansi House'dan ayrılırlar. *"İşte bu beş gencin "Jhansi House"da geçen bir mevsimlik "serencam"ı böylece sona erdi."*[377]

Yine Dost Mektupları isimli dördüncü bölümde 12 mektup bulunmaktadır. Bu mektuplar gençlerin anne, baba ve dostları ile olan mektupları yer almaktadır. Yine Dost Mektupları isimli bölümde, Dost Mektupları bölümüne göre konu yoğunluğu daha azdır. Bu bölüm, eseri sona bağlamak görevindedir. Zeki ile Nesrin evlenmeye karar vermiştir. Tahsin yurda dönüp askerliğini tamamladıktan sonra Cemile ile evlenme isteğini ailesi ile paylaşır.

Giriş isimli bölümde Lingfiel'i ziyaret eden yaşlı çiftin kim olduğu eserin sonunda okur tarafından anlaşılmaktadır. Yaşlı çift Tahsin ve Cemile'dir.

Mektubu Gönderen Kişi	Zeki'nin Ailesi	Cemile'nin Annesi	Besim	Tahsin	Salim	Nesrin
Mektup Numarası	1. Telgraf	2. Mektup	3. Mektup	4. Mektup	5. Mektup	6. Mektup
Mektubun Gönderildiği Kişi	Zeki	Cemile	Tahsin	Cemile	Besim	Zeki

Tablo 12 Dost Mektupları Romanında Mektuplaşma Ağı/3

[376] A.g.e. s.144.
[377] A.g.e. s.148.

Mektubu Gönderen Kişi	Zeki	Zeki -Nesrin Besim Salim Cemile	Tahsin'in Anne ve Babası	Nimet	Hasan	Tahsin
Mektup Numarası	7. Mektup	8. Mektup	9. Mektup	10. Mektup	11. Mektup	12. Mektup
Mektubun Gönderildiği Kişi	Cemile	Diğerlerine	Tahsin	Nesrin	Nimet ve Reşat	Nimet ve Reşat

Tablo 13 Dost Mektupları Romanında Mektuplaşma Ağı/4

2.8.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Dost Mektupları isimli eserde, iki bakış açısı ve anlatıcı mevcuttur. Eser sadece mektuplardan oluşan bir olay örgüsünden oluşmamaktadır. Eserin roman görünümünü belirginleştiren çerçeve anlatı niteliğinde bölümler de bulunmaktadır.

Eserin Giriş, *İstanbul'dan Ayrılış, Jhansi House Lingfield* isimli üç bölümü tanrısal/hâkim anlatıcı ve bakış açısıyla okura sunulmaktadır.*"Bu yöntemde anlatıcı, doğal olarak, kahramanlarından daha iyi bilgilidir. Onlar hakkında kendilerinin verebileceklerinden daha fazla bilgiye ve bilgi edinme imkanına sahiptir. Anlatıcı her zaman ön plandadır, okuyucuyla yüz yüze ve göz gözedir."*[378]

Anlatıcı roman kişilerinin geçmişini ve hallerini bilir. Okurla bunları istediği ölçüde paylaşır. Eserin giriş bölümünde roman kişileri ile ilgili paylaştığı bilgiler oldukça sınırlıdır. Verdiği bilgiler merak unsurunu besleyecek niteliktedir. Eserin başındaki belirsizlik, eser ilerledikçe yerini bilgiye bırakmaktadır. *"İngilizler ile geçirdikleri bu unutulmaz hafta sonunun, gençlerimizi çok etkileyen başka bir olayı da şöyle gelişmişti:"*[379]

"Olay şöyle başlamıştı. Sabah kalktıklarında adam yordun bir sesle, "Bugün hava açık. Gençliğimi aramaya gitsem nasıl olur acaba? Sen de gelmek ister misin?" demişti.

[378] Hasan Boynukara, *Romanda Bakış Açısı ve Anlatış*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul,1997,s.116-117
[379] Ali Halim Neyzi, *Dost Mektupları*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.142.

Kadın da, "Bu gezide hep seni izler oldum. Gelirim," deyince birlikte yola düzüldüler."[380]

"Patırtıyı biraz daha uzatsalar ya da öykü anlatıp gülüşmeye başlamasalar, bir temiz dayak yiyip sokağa atılacaklardı. Kendilerinden emin, çevrelerine dikkat bile etmeyen gençler, atlattıkları tehlikeden habersiz, yavaş yavaş kurulanıp giyindiler."[381]

Eserin çerçeve anlatısının sonunda mektuplar bölümü kahraman anlatıcı ile okura verilmektedir. Mektup özel bir tür olmasından dolayı, kendisini yazan kişinin dünya görüşünü, duygularını, düşüncelerini ve dil özelliklerini birinci ağızdan okura yansıtmaktadır.

> *"İşte böyle candaşlar! Duyduk duymadık demeyin. Önce Paris'teyim. –İpini koparan gelsin! Kurtaramayan oturduğu yerde miskin miskin oturmaya devam etsin. Ulan. Tek başıma UYDURMACA yazdırmayın bana, gavurun ilinde. İz bilmem yol bilmem. Haydi silkinin biraz. Kış uykusundan çıkın artık."*[382]

> *"Hayır. Bu konuyu tartışmak istemiyorum. Ne yapmak istediğini, ne okuyacağını seçmekte özgür olmalı, insan! Amma önce, sen beni seç- sen beni! Ötesi elbette kolay olur. Ben çalışır sana bakarım. Sen de allame-i cihan ol istersen fizikte."*[383]

2.8.4. Zaman

Dost Mektupları romanında, eserin genel görünümde geniş bir zaman dilimi ele alınmaktadır. Ancak bölümlerde ele alınan zaman, daha kısa olma özelliğini taşımaktadır.

Giriş isimli bölüm, yaşlı bir çiftin Londra'ya kırk beş dakika uzaklıktaki Lingfield kasabasına yapmış oldukları tren yolculuğu ve bir zamanlar yaşadıkları ev ziyareti anlatmaktadır. Bu yolculuk tasvirler, iç çözümlemeler ve kişilerin geçmişlerine ait bilgiler ile okura anlatılan zaman diliminin daha geniş olduğu hissi verilmektedir.

---

[380] A.g.e. s.9.
[381] A.g.e. s.49.
[382] A.g.e. s. 102.
[383] A.g.e. s.97.

"Sigarayı bırakmıştı. Karısı ise sigara içmeyi hâlâ sürdürüyordu. "Bırakmamın zamanı geldi galiba," dedi kadın. Sonra trende yer bulup oturunca "Şimdi yolculukta bırakamam. Aklım büsbütün karışır. Hele İstanbul'a varalım. Orada bir karar almam gerekecek." Kocası güldü. "Ayol, bu pek kolay şey. Bak ben bırakalı on sekiz ay yirmi gün üç saat oldu," dedi. Gülüştüler. "Ne belaymış. Hâlâ canım çekiyor şu mereti," dedi adam. "Aman dayan," dedi karısı. "Bak bu yılbaşında iki yılını doldurmuş olacaksın.""[384]

İstanbul'dan Ayrılış bölümünde üçer hafta arayla yurt dışına çıkan gençlerin birbirlerini uğurlamak için yaptıkları yirmi dört saatlik İstanbul gezileri anlatılmaktadır. Yirmi dört saatte gezdikleri yerlerin bilgileri okura verilmektedir. Anlatıcı tarafından özet geçilen zamanlar hızlıca geçilen sokak ve semtlerdir. *"Beyoğlu'ndan önce Saray Sineması'nın holüne girdik."*[385]

" 'Hiçbir yere girmeden, önce Tünel'e kadar, tüm bir Beyoğlu turu atalım."[386]

Sahneleme ile okura verilen zamanlar da mevcuttur. Abanoz Sokağı'nda geçirdikleri zaman ayrıntılar ve diyaloglar ile genişletilerek sayfalarca anlatılmaktadır.

Mektupların yer aldığı bölümlerde zamanın geçmiş olduğu okur tarafından hissedilmektedir. Mektuplara tarih atılmaması kesin bir zaman dilimi bilgisinden yoksun olmasına neden olmaktadır. Zaman anlayışı mevsimler, aylar ile genel olarak belirtilmektedir. *"Siz Londra'nın soğuk olduğunu sanırdınız değil mi? Hele gelin. Güzelim eylül ayının son günlerinde sizi bir çıkarayım Gelibolu Yarımadası'nın "hattı bâlâ"sına."*[387]

"Bu yaz İstanbul'da hep rüzgarlar esti. Havalar bir türlü tam ısınamadı."[388]

Eserin ana zamanı geçmiştir. Anlatılanların geçmişte var olduğu eserin başında okura verilmektedir. II. Dünya Savaşı sonrası, gençlerin yurt dışı maceraları, anlatıcının isteği ve eserin seyri boyunca olaylar ile birlikte zamanda da değişme meydana

[384] A.g.e. s.10.
[385] A.g.e. s.23
[386] A.g.e. s. 23.
[387] A.g.e. s.186.
[388] A.g.e. s.176.

getirmiştir. Uzun bir zaman dilimini konu edinmesi, zaman kullanımında özet, genişletme ve atlama gibi zaman kullanımları eserde mevcuttur. *"Bütün bu olanlar iki gün içinde gerçekleşmedi elbette."*[389]

2.8.5. Mekân

Dost Mektupları, mekân kullanımının oldukça çeşitli olduğu bir romandır. Eserde gezilen mekânlar, yapılan seyahatler eserin önemli bir kısmını oluşturmasından dolayı birçok fiziksel mekân adı geçmektedir. Bu mekânlar olayın geçtiği yerler olup, işlevsel olarak bir özelliği bulunmayan mekânlardır. Beyoğlu, Saray Sineması, Abanoz Sokağı, Kızıltoprak, Tepebaşı, Haliç, Şişli, Üsküdar, Kadıköy, Galata Köprüsü, Londra, Paris, Edingburg…

Genç arkadaşlar, İstanbul'u "tavaf" etme isteği ile gerçekleştirmiş oldukları gezide dini mekânlar da yer almaktadır. Bu mekânlar, İstanbul'un simgesi haline gelmiş, mimari ve manevi açıdan oldukça kıymetli Süleymaniye Camii ve Sultan Ahmet Camii, Boğaz'da yer alan camilerdir. Bu dini mekânları izlemek gençlere tarihî bilinç ve mimari zevk vermektedir. *"Aslında namaz kıldıkları yoktu. Ancak bu anıt-binaları gezmekle hem köklerinin buralarda olduğunu kendilerine bir kez daha kanıtlanmış oluyorlar, hem de bu görkemli yapıları seyretmekten kıvanç duyuyorlar."*[390]

Eserde, mekân hakkında detaylı bilgiler betimleme/tasvir yöntemi ile okura verilmektedir. Gençlerin birlikte yaşadıkları Jhansı House isimli ev, Zeki'nin kaldığı otel odası tasvir yöntemi ile tanıtılır.

> *"Londra'dan, trenle 45 dakika uzakta bir köşk bulunmuştu. Hem dayalı hem de döşeli imiş. Hem de iki kat üzerinde tam sekiz tane yatak (ya da yatılabilecek gibi) odası varmış. Kirası da haftada 12 Sterling(!).*
>
> *İnanılır şey değil. Nimet anlata anlata bitiremiyor. Bahçe. Yeşillik. İçinde kırmızı balıklar yüzen bir havuz. Kocaman, evin çatısına uzanan ağaçlar. Hemen de istasyonun yanı başındaymış."*[391]

[389] A.g.e. s.147.
[390] A.g.e. s.54.
[391] A.g.e. s.131-132.

"Jhansi House'da oda bol. Alt katta, salonda ötede, iç içe, iki odalı ve özel banyolu (ebeveyn) bölümüne Reşat ile Nimet yerleşmiş. Ne olsa onlar karı koca. Tahsin ile Ahmet'e ayrılan yatak odaları da alt katta. Üst kat, yani çatı arasında da tam dört oda var. Birinde (yattığı zamanlar) Hasan yatıyor. Öbür üç oda ise, üç bekâra çalışma odası olarak ayrılmış."[392]

2.8.6. Kişiler

Eserin mektup-roman hüviyetinde olması, çok sesli mektuplardan oluşması kalabalık kişi kadrosu bulunmasına neden olmaktadır. Kişiler arasındaki mektuplardan tek bir olay örgüsü altında farklı olaylarında var olmasının nedenidir. Her mektup sahibinin sesi ile kahraman anlatıcıya sahiptir. Bu nedenle romanın başkişisi, alışagelmişin dışında diğer roman kişileri ile aynı önem ve role sahiptir.

Romanın *başkişisi* Tahsin'dir. Başkişinin Tahsin olduğunu eserin başında kolaylıkla okura verilmez. Okur hatırlama ve çaba yoluyla bu sonuca varmaktadır. Giriş kısmında tren seyahati yapan çiftin Cemile ve Tahsin'in olduğunu anlamak için eserin sonuna kadar okunması gerekir.

Tahsin, Lingfield kasabasından ayrılmasının üzerinden kırk yıl geçtikten sonra kasabayı eşi ile birlikte ziyarete gelir. Hatırlama vasıtası ile geçmişe döner. Kendisini ağabeyi Besim ile Kızıltoprak'taki evlerinde soba başında bulur. Burada bir kez daha geriye dönüş yaşanır. Kolejden mezun olmuş gençlerin yaşama tutunma çabaları ile yurt dışı maceraları anlatılır.

Tahsin bu maceranın başkişi olması nedeniyle, diğer roman kişileri en az bir kere Tahsin'e mektup yazmıştır. Tahsin mektuplarında Amsterdam'da yaşamaktan, işinden memnun olmadığını arkadaşlarına anlatır. İlk fırsatta Londra'ya geçer. Gençliğin ve arkadaşlıklarının varlığı ile günübirlik bir hayat yaşar. Zamanın ilerlemesi ve ailesinin istediği düzenli bir iş bulamaması ülkesine dönmesine neden olur. Ülkesine dönmesinin bir başka nedeni Cemile'ye duyduğu aşk ve evlenme isteğidir. Gelibolu'da askerlik vazifesinin ardından Cemile ile evlenmeyi planlar ve planını gerçekleştirir.

[392] A.g.e. s.136.

Eserde kişileri birbirlerinden ayıran net özellikleri bulunmaması nedeniyle kişiler norm, kart ya da fon karakter olarak gruplandırılmamaktadır.

Tahsin'in kız arkadaşı Cemile, İstanbul'da iyi bir ailenin eğitimli kızıdır. Fizik eğitimi almak için yurt dışına gönderilir. Mektuplarının çoğu Tahsin'e yazılmıştır. Mektuplar, gençlerin birbirlerine olan duygu ve hislerini barındırmaktadır.

Reşat, Ankara'da Tercüme kaleminde görev yapmaktadır. Nimet ile evlenip Londra'da görevlendirilir. Besim, Washington'da yüksek eğitimini, Salim de California'da yaşamını sürdürür.

Nesrin, Adanalı bir ailenin kızıdır. Okumak için ailesi ile mücadele etmek zorunda kalır. Doktorluk mesleği için California'ya gider. Zeki, yurt dışına çıkma isteği ile yanıp tutuşan, davetlerle gününü geçiren, günü birlik yaşayan gençtir. Nesrin ile evlenirler.

Hasan, ilk olarak Edinburg'a daha sonra arkadaşları ile Lingfield kasabasına yerleşir. Edebiyat ve oyun yazarlığı ile ilgilenen Hasan, yazdığı oyunla burs kazanarak, Amerika'ya eğitime gider.

2.8.7. Anlatım Teknikleri

2.8.7.1. Geriye Dönüş Tekniği

Eserde iki katmanlı bir geriye dönüş tekniği uygulanmaktadır. Yaşlı çiftin kırk yıl öncesine ait anılarını hatırlaması ile ilk geriye dönüş gerçekleşir. Başkişi, kendini ağabeyi ile Kızıltoprak'taki evlerinde soba başında bulur. İkinci geriye dönüş ise, soba başında geçmiş anılarını hatırlamaları ile gerçekleşir.

"Ağabeyi Besim. Oturduğu eski koltuktan kalktı. Kırmızı boyalı saç odunluktan aldığı kütüğü mavi çini sobaya attı. Çıtırdayarak yanıyordu odunlar. Uzanıp kısalan, durmadan oynayan alevlerle, iki kardeşi yakın geçmişlerine dalmışlardı. Başbaşa. Hem yalnız, hem ikisi birlikte."[393]

[393] A.g.e. s.17.

Bu geriye dönüşler ile yurt dışına çıkan geçmişleri ve nasıl yurt dışına çıktıkları hakkında bilgi verilir.

2.8.7.2. . Montaj Tekniği

Ali Halim Neyzi, Can Yücel'in Kehanet isimli şiirinde adının geçmesi üzerine, *Dost Mektupları* isimli romanını Can Yücel'e armağan etmektedir. Romanda ön sözden hemen sonra Kehanet isimli şiiri, kaynakçası ile birlikte okurlarıyla paylaşmaktadır.

Eserde montaj tekniği başlığı altında verilebilecek bir diğer örnekler, tekerleme ve marş bölümleridir.

" 'Çilenkçi, Çilenkçi, Çilenk kaç kuruş?'

'On kuruş, madama.'

'Kuuzum, uç kurus olmaz?'

'Dut ye! Hayvanoğlu!'"[394]

Montaj tekniği ile verilen bu alıntılar roman kişilerinin yaşamı ve hayatı algılayış biçimlerini yansıtmak amacıyla kullanılır. Aynı zamanda yaşadıkları dönemin eğlence, sosyal, kültürel yaşamını yansıtmaktadır.

2.8.7.3.Özet Tekniği

Eser, roman kişilerinin birbirlerine yazdıkları mektuplar eserin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Mektup türünün özelliği itibarıyla anlatılanların ya da yaşananların tüm ayrıntıları ile verilmesini mümkün kılmamaktadır. Bu nedenle mektup sahibi kendince ya da olay içinde önemli yerleri anlatmaktadır. Bu nedenle eserde sık kullanılan yöntem, özet tekniğidir.

> *"Ah, geçen gün başıma neler geldi bilemezsin. Nereden bileceksin. İçine doğacak değil ya. Öyleyse anlatayım da dinle. Nesrin kıza, Adanalı ve büyük ağa babası araba alacağımış. "Sana ne?" demesene ulan. Elbet benimle bir ilgisi var ki anlatıyoruz. Neyse efendim. Kızcağız daha*

[394] A.g.e. s.25.

gelmeden, İstanbul'dan yazıp sormuştu. Ben de kıza kolaylık olsun diye buradaki bankamın adresini ve hesap numaramı vermiştim. Sonra unuttum gitti. Geçen gün bankadan bir telefon. "Efendim, hesabınızda dört bin Dolar geldi," demezler mi? "Ne efendisi ulan?" demeye kalmadı, kendimi bankada bulmuşum. Hep yedi Dolar otuz yedi Sent görmeye alışkın bankacım da şaşırmış da ondan telefon etmiş. Ne demezsin aylar ve yıllardır meteliğe kurşun atarken dört bin Dolar. Doğrusu ya, bir aralık, hani şöyle aklımın ucundan, paranın Nesrin'e ait olabileceği de geçmedi değil."[395]

Salim'in Besim'e yazdığı mektupta, banka hesabına gelen paranın kaynağını özet tekniğini kullanarak anlatmaktadır. Özet tekniği, birçok gencin yaşamlarının bir bölümünün anlatıldığı eserde hayatları hakkında birbirlerine yazdıkları mektuplarda ya da anlatının farklı bölümlerinde kullanılarak bu gençlerin yaşamına dair bilgileri aktarma görevindedir.

2.9. MAHİR BİR TERÖRİSTİN YAŞAM ÖYKÜSÜ

2.9.1. Romana Dair

Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü isimli eser, 1988 yılında Yanar Yayınları tarafından yayımlanır. 5 bölüm, 121 sayfadan oluşan eserde anı gibi roman ibâresi yer almaktadır. Yazar, eserin ön sözünde Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yer almış olan sağ-sol çatışmasında sol görüşü benimsemiş bir gencin önderliğinde, bu düşünceye sahip gençlerin sonlarına duyduğu üzüntüden dolayı bu eserini kaleme aldığından söz eder. *"Doğru yola sapsalardı, adım adım ülkenin Cumhurbaşkanlığına yükselecek yetenekleri olan gençlerimizin, sakıncalı yola nasıl geliştiklerini izlemek ama ile bu anı gibi romanı kaleme aldım."*[396]

Ön sözün devamında yazılanların herhangi bir gerçeklik taşımadığı, kurmaca olduğunu ifade etmektedir. Eserini kimseye adayamayan Neyzi, Tunç Yalman'a evini verdiği için teşekkür etmektedir.

[395] A.g.e s.159.
[396] Ali Halim Neyzi, *Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü*, Yanar Yayınları, İstanbul,1988,Ön Söz.

"Böyle parlak gençlerin acılı sonlarına yanmamakta olağan dışı. Anlattıklarım tümüyle uydurma. Yine de, ağzımda acı bir tat var. Buruk. Bu anı gibi romanı kimselere adıyamıyorum. Sadece bana evini veren Tunç Yalman'a teşekkür etmek istiyorum."[397]

Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü isimli eser Prof. Aydın Yalçın tarafından *"Bir Teröristin Potresi"* başlıklı yazısıyla değerlendirmektedir.

> *"Ali Halim Neyzi'nin bu son kitabı, kanımca son yıllarda terörizm konusunda yayınlanan, en anlayışlı, en gerçekçi kitaplardan biri. Olayları yakından izleyrek, gördüğü, duyduğu somut olaylar üzerinde derinliğine düşünerek, en can alıcı bir dille anlatıyor. Kitabın önsözünde anlattığı şeylerin "tümüyle uydurma" olduğunu söylemekle birlikte kitabına "anı gibi" alt başlığını verdiğine göre, romandaki öykü aynen yaşanamış olmasa bile, birçok sahneleriyle, her bakımdan gerçeklerin ta kendisi izlenimini veriyor. 1960-80 yıllarının sancılı kuşağını, ilk, orta ve yüksek eğitimden geçen gençliğin sorunlarını, yaşamını bizler gibi bizzat yaşayarak (eğitimci olduğumuz için) ya da çok yakından izleyerek, edebi ve estetik bir terkip içinde komuoyuna sunuyor."*[398]

Romanın başkişisi, esere adını vermektedir. Okur, romanın adı ile karşılaştığında içerik ile olan bağlantısını kavrayabilmektedir. Başkişi Mahir'in yaşamının anlatıldığı eser, muhteviyatını başlığına yansıtmaktadır.

2.9.2. Olay Örgüsü

Atatürk Lisesi- Adana isimli birinci bölümde ilk olarak Ahmet Öğretmen uzunca okura anlatılmaktadır. Ahmet Öğretmenin hayatı, başından geçenler okurla paylaşılmaktadır. Ahmet Tekvatan, yirmi beş yıllık öğretmendir. Eşinin kendisini aldatmasından sonra boşanarak Sivas'tan Adana'ya sürülmüştür. Sessiz, sakin bir yapıya sahip olan Ahmet Öğretmen, öğrencilerin dengeli bir dünya görüşünü

[397] A.g.e. Ön Söz.
[398] Aydın Yalçın, "Bir Teröristin Potersi", Editör Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.70.

benimsemeleri, hayvanları ve insanları sevmelerini öğretmeye çabalar. *"(...)ne gerici, ne de faşist. Sosyalist ama nasyonal sosyalist."*[399]

Ahmet Öğretmen, öğrencileri üç grupta toplar: Yöneticiler, yönetilenler ve uyumsuzlar. Romanın başkişisi Mahir üçüncü gruptadır yani uyumsuzdur. Ahmet Öğretmen, romanın başkişisi Mahir ile lise ikinci sınıfta tanışır. Sessiz ve içe dönük bir genç olan Mahir, Ahmet Öğretmene hayatını ve geçmişini anlatır.

Mahir, rençper babaya ve fakir bir aileye sahiptir. Mağarada yaşamlarını sürdürürler. Mahir'in babası, para kazanmak uğruna köyün ağası için kaçakçılık yaparken mayına basıp hayatını kaybetmiştir. Babasını aramaya gelen jandarmanın dipçiği ile gözüne darbe alan Mahir'in göz bebeği ikiye ayrılır. Çok geçmeden annesini de kaybeder. Kimsesiz kalan Mahir tek akrabası olan amcasının yanına Adana'ya gelir. Mahir amcasına yardımcı olmak için okuldan kalan zamanlarda çalışır.

Mahir'in yaşamını öğrenen Ahmet Öğretmen, onunla sıkı dostluk kurar. Amcasından izin alıp, Mahiri üniversite sınavlarına hazırlar. Mahir hem bursluluk sınavını hem de Orta Doğu Teknik Üniversitesini kazanır.

O.D.T.Ü- Ankara isimli ikinci bölüm Doçent Doktor Ahmet Algüzel'in merkezde olduğu dünya görüşü, okuduğu okullar ile birlikte verilerek iki göz Mahir ile karşılaştığı bölümdür. Solun en solu olarak adlandırılan öğrenci topluluğunun başı olan Mahir, arkadaşları ile birlikte forum düzenlerler. Foruma katılma konusunda tereddüt yaşayan Doç. Dr. Ahmet Algüzel, öğrencilerin sağ- sol kavgasını anlamlandıramaz. Ahmet Algüzel, doğduğu Serikli kasabasının hayat görüşü ile eğitim aldığı Amerika ve modern Türkiye'yi karşılaştırır.

Kararsızlıklarına rağmen Doç. Dr. Ahmet Algüzel, foruma arkadaşı ile birlikte gider. Kalabalık gençlerin içinde bulundukları durum ile Hasan Sabbah'ın fedaileri ile bağlantı kurar. Kalabalığın sesi, Ahmet Algüzel'i farklı kalabalık yerlerdeki anılarını hatırlatır. Kalabalığın sesinin kesilmesi ile Ahmet Algüzel, içinde bulunduğu zamana geri döner.

[399] Ali Halim Neyzi, *Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü*, Yanar Yayınları, İstanbul,1988, s.7.

Hisarüstü- Boğaziçi- İstanbul başlıklı üçüncü bölüm Mahir'i tıpkı önceki bölümlerde olduğu gibi başka bir kişinin gözünden ve belleğinden anlatıldığı bölümdür. Hisarüstü'nde bakkal sahibi olan Fahriye on beş yaşında görücü usulü Ahmet adında genç bir adamla evlenir. Köyden İstanbul'a akrabalarının yanında yaşayan genç çift, Hisarüstü'ne gecekondu inşa ederler. Nazife adında kızları olur.*"Ahmet. Doluyu boşalttı. Boşu doldurdu. Ona yalvardı. Buna yakardı. Marangozla kavga etti. Az daha başı yarılıyordu. Yaptı ama. Bitirdi. Hisarüstündeki kondumuza yerleştirdi beni. Burada doğurdum Nazife'yi."*[400]

Trafik kazasında Ahmet ölünce, Fahriye bakkal dükkânını tek başına idare eder. Mahir ve arkadaşlarının yoksul mahallelerdeki bakkalları Halk Kooperatifleri haline getirme amacıyla tanışırlar. Dünya görüşlerini birbirinden çok farklı olan Fahriye ve Mahir birliktelik yaşarlar. Mahir'in ve adamları mahallede laf çıkmasını engelleyerek kooperatifin işleyişini sürdürülmesini sağlarlar. On günde bir Mahir, Hisarüstü'ndeki gecekonduyu ziyaret eder. Bakkal dükkânında geceleri gençler ile toplantı düzenlerler. Düşüncelerinden, amaçlarından geç kadına bahseder ancak Fahriye Mahir'in söylediklerinden bir anlam çıkaramaz.

> "*Neredeyse her gece toplanıyorlar. Konduculardan gelen gençler, çoğunluğu. Bilemiyorum ama galiba aşağıdaki Üniversiteden de gençler geliyorlarmış. Anlat. Anlat. Tanrım. Ne çok konuşuyorlar. Nereden buluyorlar bu kadar lafı. Uyduruyorlar mı yoksa? Her lâfları da ağız dolusu, maşallah. Çoğu da gâvurca. Proleterya! Kapital!"*[401]

Mahir arkadaşlarıyla konsolosluğu basıp Konsolosu kaçırmalarının ardından banka soyarlar. Mahir polisten saklanmak için Hisarüstü'ndeki gecekonduya gelir.

> *"Gazetenin yazdıkları yarım yamalak. Bankayı da soyduk. Konsolosu da kaçırdık. Ünlendik. Paranın yüzü sıcak. Alıp kaçmak istedi. Sağ kalanlar karar verdi. Devrim mahkemesi. İdam edildi. Güçtü bu kararı almak. Anlamış işi. Son anda. Emniyete haber vermiş. Ele vermiş bizi."*[402]

[400] A.g.e. s.52.
[401] A.g.e. s.59.
[402] A.g.e. s.65.

Emniyet güçlerinden saklanmak içi kılık değiştiren Mahir, bir akşamüzeri geldiği bakkal dükkânına ve Hisarüstü'ne yine bir akşam vakti veda eder.

Askerî Hapishane- Çatalca, başlıklı dördüncü bölüm Ahmet Çavuş'un Mahir ile olan ilişkisi ve arkadaşlarına yani Maoculara yardım etmesi anlatılır. Bu bölüm Ahmet Çavuş'un ifadesinden oluşmaktadır. Sık sık "komutanım", "Yüzbaşım" ifadelerini kullanması Mahir ve Maocular ile ilgili bildiklerini anlattığının göstergesidir.

Ahmet Çavuş, Mahir ile aynı köyden olup babalarının kaderi birbiriyle aynıdır. Mardinli yoksul bir ailenin çocuğu olan Ahmet, askerlik görevini yerine getirdikten sonra meslek olarak askerliği benimser, Çavuş rütbesine kadar yükselir. Kimsesizliği onu kışlada bir hayat sürmesine neden olur. Ayda bir Ziba'ya (genelev) ziyaret gerçekleştiren Ahmet Çavuş, terhis olduğunu söyleyen asker ile Ziba'da karşılaşır. Onun tavsiyesi ile Ahmet Çavuş'un Ziba'daki yeni adresi, Mardinli Melahat olur. *"O gittiğin evin karşısındaki evde, Mardinli Melahat çalışır. Ona gider Mardinli olduğunu söylersen sana iyi davranır. Benden söylemesi. Haydi eyvallah!"*[403]

Ahmet Çavuş, asker olduğunu söyleyen genç ile karşılaşmasından yaklaşık iki ay sonra, Mardinli Melahat'e gider. Melahat ile tanıştıktan sonra ayda bir geldiği Ziba'yı haftada bir ziyaret eder. "*Bizim viziteler haftada bire gelince, akşam yemeklerinde de köpüklü şaraplar açılmağa başladı. Yakındaki bir meyhaneden tepsilerle meze ve yemek geliyordu."*[404]

Melahat'e âşık olan Ahmet Çavuş, duygularını dizginleyemez evlenme teklifi eder. "*Benimde, hepten körelmiş gözlerim. Karının elinde olmuşum hamur. İster börek açar. İster başka şeye sarar."*[405]

Aralarında ilişki ilerledikten sonra Melahat, Ahmet Çavuş'a Mahirden söz eder. Ahmet Çavuş'un o zamana kadar Mahir'in yakalandığından ve görev yaptığı hapishanede olduğundan haberi yoktur. Melahat, Mahir ile teyze çocukları olduğunu, Mahir'in haline çok üzüldüğünü Ahmet Çavuş'tan nasıl olduğuna dair bilgi toplamasını ister.*"Meğer bizim ikigöz yakalanmış. Çatalca'da Askeri hapishanedeymiş. Yani bizde. Herhalde höcrede. Herkesten saklı tutuldu yakalandığı. Bankadan çalınan altı milyon*

[403] A.g.e. s.81.
[404] A.g.e. s.85.
[405] A.g.e. s.85.

ortada yokmuş. Ona bağlı kişileri, etrafını da yakalamak istiyorlarmış. Onun için kimseye duyurulmamış yakalandığı."[406]

Ahmet Çavuş'un, Melahat'in isteği ile başlayan Mahir ziyaretleri her akşam gerçekleşir. Ahmet Çavuş, Melahat'in yemeklerini Mahire taşır. Ahmet Çavuş, Mahir'e götürülen yemeklerin içinde kaçmasına yardım edecek aletlerin var olduğunu öğrendiğinde itiraz edemeyecek durumdadır. *"Çoktan hazırlanmış kaçış planı. Bir uyuyan benmişim. Bunca zaman. Her şeyi de ben idare ediyorum. Neredeyse."*[407]

Kışlada yalandan yangın çıkarılır. Mahir, karışıklıktan yararlanarak, Ahmet Çavuş'un odasında gizlenir. Ertesi gün yangın soruşturması devam eder. Mahir kılık değiştirerek, kışladan ayrılır. Askeri görevliler, yangın sırasında Mahir'in odasının duvarını kırarak kaçırıldığını düşünürler. Mahir'in yokluğu fark edildiğinde, basına duyurulmak istenmez. *"Yangın sırasında. Dışarıdan gelmişler. Duvarı delmişler. Yaktırma bizi Yüzbaşım. Kükredi emir subayı. Çok gizli tutulacak herşey. Albay da geldi. Gezdi."*[408]

Mahir kışladan kaçtıktan sonra gazetecileri arayarak, tünel kazıp, kaçtığını haber verir. Bunun üzerine Albay'ın emriyle birkaç asker ile Ahmet Çavuş'a tünel kazdırılarak nasıl kaçtığı gazetecilerden saklanır.

Ahmet Çavuş tüm bu olanlardan sonra Ziba'ya gidip Melahat'i görmek ister. Teyzesinin oğlunun kurtulmasına yardım ettiği için ilgi ve teşekkür bekler. Ancak Ziba'da Melahat'i bulamaz. Tüm başına gelenlerin Mahir'i kurtarma planı olduğunu anlar. Eserin son bölümünde okur, Mardinli Melahat'in Hisarüstünde Mahir'in metresi olan bakkal sahibi Fahriye olduğunu öğrenir. *"Melahat onun malı değilmiş. Mahir'in adamları getirip yerleştirmişler. Mamaya para da vermişler. Mesele bana yemlikmiş. Mahir'in kaçtığı gün. Melahat da pılısını pırtısını toplayıp çekmiş, gitmiş."*[409]

Su Şehri- Sivas isimli son bölüm romanın başkişisi Mahir'in sesi ve iç dünyasının okur ile tanıştırıldığı bölümdür. Mahir, hapishaneden kaçtıktan sonra bankadan çaldıkları paraları gömdükleri Sivas'ın Su Şehri'ne gider. Kurduğu tüm hayal

[406] A.g.e. s.86.
[407] A.g.e. s.93.
[408] A.g.e s.95.
[409] A.g.e. s.96.

ve planlar bozulmuştur. *"Mağarada sakladıklarımız da gömülü. Silah Sahte belgeler ve Para. Bankanın parasının iki milyon lirası. Hâlâ gömülü. Naylonlara sarılı. Bir buçuk metre derinde."*[410]

Mahir, kaçmaktan başka çaresi kalmadığını anlamıştır, kendini yorgun hissetmektedir. Tüm inandıklarından, vazgeçmenin eşiğindedir. *"Her seferinde karnım guruldamıyor mu? Saklama kendinden Mahir. Bıktın değil mi? Yatsam sırt üstü. Sıcak toprağa."*[411]Mahir, mağarasına ulaşır. Mağaranın ilerisinde bulunan kulübeyi askerleri yanıltmak üzere hazırlar. Kendisinin bulunacağından emindir, planlarını ona göre yapar.

Bölümün devamı Mahir'i aramaya gelen taburdaki askerin sesi ile anlatılmaktadır. Çoban Ahmet'in köylülerin önünde harcamış olduğu yeni paralar Mahir'in yeri ile ilgili bilgiyi jandarmaya verir. Mağaranın yakınındaki kulübeyi çevreleyen on kişilik tabur iki köpeği iz sürmesi için dağlara bırakır. Asker yaşananları, iki tarafın birbirine duyduğu kin ve düşmanlığı düşünür. Kulübe askerler tarafından taranır. Diğer taraftan Mahir, Ahmet Onbaşı ve köpeği vurduğunda bunun bir tuzak olduğu anlaşılır. Hedef mağaraya yönelir. Yaşama gözlerini mağarada açan Mahir, yaşama gözlerini mağarada kapar.

2.9.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü, romanında kullanılan bakış açısı ve anlatıcı çoğul bakış açısıdır. Birden fazla anlatıcının bulunduğu çoğul anlatıcı ve bakış açısı, iki şekilde uygulanabilmektedir. Kullanılan yöntemlerden biri her bir bölümün farklı bakış açısı ve anlatıcı tarafından anlatılması, diğeri ise eserdeki kahramanların bakış açısı kullanılarak anlatılmasıdır.[412] *Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü* romanında çoğul bakış açısının iki tür uygulaması yer almaktadır. Hem Tanrısal hem de kahraman bakış açısı bir arada kullanılır. İki farklı bakış açsının yanında farklı roman kahramanları anlatıcı rolünü üstlenmektedir.

Eserde *Atatürk Lisesi- Adana* ve *O.D.T.Ü.- Ankara* isimli ilk iki bölüm hâkim/tanrısal anlatıcı tarafından anlatılmaktadır. Bu bölümler romanın başkişisi

[410] A.g.e. s.108.
[411] A.g.e. s.107.
[412] Mustafa Ayyıldız, *Roman Tanım-Tarihçe-Teknik*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011, s.178.

Mahir'in çocukluk ve gençlik yıllarına ait bilgileri içermesi, önce ve sonrasına ait her şeyi bilen anlatıcının kullanılması eserin akışına olumlu olarak hizmet sağlamaktadır. *"Lise iki öğrencidiydi Mahir. Ahmet öğretmen onu ilk tanıdığında. Kısa sürede oğlanı üçüncü grubuna katmıştı, aklınca. Yine de gözünün garipliği ilgisini çekmişti."*[413]

Eserin geriye kalan üç bölümü kahraman anlatıcı tarafından anlatılmaktadır. Böylece okur, dört karakterin sesini, duygularını birinci ağızdan öğrenmektedir. Bu bölümlerin ve kişilerin ortak özellikleri, başkişi Mahir ile olan ilişkilerini, düşünceleri anlatıyor olmalarıdır.

Hisarüstü- Boğaziçi- İstanbul isimli üçüncü bölüm, dul bir kadın olan Cideli Fahriye tarafından anlatılmaktadır. *"Onca yıldan sonra, metres hayatı yaşıyorum, bal gibi."*[414] Mahir'in ilişki yaşadığı kadının adını öğrenmek için okur son bölüme kadar beklemek zorundadır. Mahir'in metresi olan Fahriye, Hisarüstü'nde bakkal sahibidir. Mahir ile ilişkileri, düşünceleri, Maocuların kurmaya çalıştıkları düzeni anlatır.

> *"Bir gün karanlık basıyordu. Yavaş, yavaş. Ben de dükkânı kapatıyordum. İçeri giriverdi. Kaçak gibiydi. Sanki birden bire girmişti, dükkâna. Up uzun. Tepemden bakıyor. "Hisarüstünün ünlü kadın bakkalı sen misin?" aklıma gelir mi? Başıma, neler varmış gelecek! Yıllanmış bakkalım ya. Dikildim. "Benim ne olacak?" "Çok şeyler olacak kadınım. Çok şeyler. Bu sırtlardan doğacak güneş. Yeni yaşam. Senin başlatacağın Halk Kooperatifi tüm bu tepeleri tutacak. Kapitalisti kendi oyunu ile yeneceğiz. Haklarla elele vereceğiz." Doğrusu ya. Ne istediğini pek-hatta açıkçası hiç anlayamamıştım."*[415]

Askerî Hapishane-Çatalca, bölümü Çavuş Ahmet Elbahar tarafından anlatılmaktadır. Bu bölümde Çavuş Ahmet'in anlattıkları yer almaktadır. Başkişi Mahir ve kaçması ile ilgili bilgilerini aktarmaktadır. *"Bir ay daha geçti. Biliyor musun Yüzbaşım. Gardiyanın yaşamı da çekilir iş değil."*[416]

---

[413] Ali Halim Neyzi, *Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü*, Yanar Yayınları, İstanbul, 1988, s.19.
[414] A.g.e. s.50.
[415] A.g.e. s.60.
[416] A.g.e. s.82

"Gördün mü sen, Mardinli'nin aklını. Vallahi. Saat gibi tıkır tıkır işledi. O gittikten sonra. yarım saat bekledim. Sonra doğru koğuşların teftişine. Öyle talimat vermişti. Benim bulmam, şüpheyi azaltırmış." [417]

Su Şehri- Sivas isimli son bölümde iki kahraman anlatıcı tarafından anlatılmaktadır. Bölümün ilk kısmını başkişi Mahir anlatmaktadır. Okur, başkişinin iç dünyasını ayrıntılı biçimde bu bölümde öğrenmektedir.*"Yanıyorum için, için. Buhar olup savrulsam. Ve bilsem ki, girecek dumanım şu bacadan içeri. Ve orada dolacak uyuyan çocuğun göğsüne. Bilem ki bu ateş, bir meş'ale. Elden ele geçecek. Yarıştan yarışa koşacak! Aydınlatacak gençleri. Gençler aydınlanacak."*[418]

Bölümün diğer anlatıcısı, başkişi Mahir'in çatışmaya girdiği askerlerden biridir. Asker bu çatışmanın başarılı şekilde nasıl sonlanacağı, tanımadığı Mahir ve düşüncesine duyduğu nefreti anlatmaktadır. *"Garip değil mi? Bunca kan döktük. Bunca yol teptik. Ve tanımadığım bu adamlara nasıl bir nefret oluştu içimde. Kan kusturdukları için mi bizlere? Yoksa temsil ettikleri şeylere karşı bu nefret?"*[419]

"İşte! Ahmet Onbaşı Ayağa kalkmış. Tam boy hedefi veriyor. Delirdi mi bu adam? Yıldırımlanmış ağaç. Yığıldı işte. Boylu boyunca. Alacağın olsun Mahir. Bu dağdasın ve vurdun benim onbaşımı. Salın ulan, dobbermanları."[420]

2.9.4. Zaman

Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü romanında zaman algısı genel ve özel zaman olarak iki başlık halindedir. Genel zaman, eserin isminden de anlaşılacağı üzere başkişinin yaşamını konu alan zamandır. Özel zaman ise, eserin bölümlerinde anlatılan zamandır.

Atatürk Lisesi-Adana isimli bölümde, Mahir'in lise ikinci sınıftan üniversite sınavını kazanmasına kadar geçen süre anlatılmaktadır. Bölüm içerisinde zamanda geriye dönülerek Ahmet Öğretmen ve Mahir'in geçmiş yaşamları hakkında bilgi verilir.

[417] A.g.e. s.94
[418] A.g.e. s.103.
[419] A.g.e. s.119.
[420] A.g.e. s.120.

O.D.T.Ü-Ankara isimli ikinci bölüm Doç. Dr. Ahmet Algüzel'in öğrencilerin (Maocuların) hazırladığı foruma gitmeden önce odasında geçirmiş olduğu yarım saatlik süre zarfını konu edinmektedir. Zamanda genişletme/yavaşlatmaya gidilerek, Ahmet Algüzel'in ailesi, eğitimi, iş yaşamı ve forum hakkındaki düşünceleri okura verilerek derin bir zaman algısı yaratılmaktadır. Gerçek zaman yarım saat iken okuyucunun hissettiği zaman daha uzundur. Bu bölümde olaylar oluş anında anlatılmaktadır.

Hisarüstü-Boğaziçi- İstanbul isimli üçüncü bölüm, geçmişe ait anı ve olayların anlatıldığı bölümdür. Bakkal Fahriye, Mahir ile olan ilişkilerini anlatmaktadır. İlişki süreleri ile ilgili net bir zaman ifadesi bulunmamaktadır. Ancak bazı ifadeler uzun bir birliktelik yaşadıkları anlaşılmaktadır. Fahriye, bir akşamüzeri bilinmezlikten gelerek tanıdığı Mahire yine bir akşamüstü bilmediği yerlere yolcu eder.*"Doğrusu eli açıktı. Kooperatif falan ama kızıma da, bana da iyi bakıyor. Konduya bir oda daha ekletti. Nazife yalnız yatıyor. "Büyüdü kız, belli olmaz, bakarsın uyanıverir. Bizimle yatması doğru değil." Hiç beklemiyordum, böyle düşüneceğini."*[421]

Su Şehri-Sivas isimli son bölüm, başkişi Mahir'in kolluk kuvvetlerinden kaçıp Sivas'a yolcuğu ve mağarasına saklanması, askerler ile çatışmasında geçen süredir.

Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü romanında zaman kullanımı genel ve özel zaman olarak incelenmiş olup eserin bölümleri içerisinde zaman kullanımı özel zaman olarak nitelendirilmiştir. Eserde bölüm sonları ve başlangıçlarında "zamanda atlama" yöntemi kullanılarak başkişinin hayatının farklı dönemlerine ışık tutulur. Olayların anlatım zamanında "zamanda yavaşlama/genişletme" yöntemi ile olay okura verilmektedir.

2.9.5. Mekân

Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü romanında her bir bölüm için farklı mekân kullanılmıştır. Bölüm adları, yer isimlerinden oluşmaktadır. Adana, Ankara, İstanbul ve Sivas başlıklarda göze çarpan mekânlardır. Yazar olaylar ile birlikte olay mekânın da okur tarafından bilinmesini istemektedir.

[421] A.g.e. s.59.

Romanda yer alan birçok mekân, çevresel mekândır. Bu mekânlar roman kişileri ile bağlantı kurmaz, fon olarak kullanılmanın ötesine geçmemektedir. *"Olay merkezli anlatılarda kullanılan ve üzerinden geçilen bir yerdir. Kişi-yer özdeşikliği henüz tam olarak sağlanamamıştır."*[422] Romandan yer alan çevresel mekânlar, okul, hapishane, forum düzenlenecek salon, Doç. Dr. Ahmet Algüzel'in fakültede bulunan odası fon olarak kullanılan mekânlardır. Yine roman kişilerinin geçmişleri hakkında bilgi verilirken kullanılan mekânlar da fon olarak kullanılan mekânlardır. Bu mekânlar, olayların yaşandığı anda varlığı hissedilmeyen, tiyatro sahnesinde olduğu gibi dekordan öteye geçmeyen mekânlardır.

Eserde çevresel/fiziksel/fon mekânların yanında roman kişileri ile bağ kurmuş, içselleştirilmiş, algısal mekânlar da mevcuttur. Bu mekânlar, somut mekân olma ötesinde kişiler için farklı anlam ve duygular ifade eden mekânlardır. *"Algısal mekânlar, kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anılaştırılmış yerlerdir; yalnızca topografik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir."*[423]

Askeri Hapishane- Çatalca isimli dördüncü bölümde Çavuş Ahmet Elbahar'ın geneleve gittiği sokak algısal mekândır. Ziba'nın kokusu, çamuru, pisliği, kalabalığı Ahmet Elbahar'ın ruhundaki etkisi okura aktarılmaktadır. Okur bu sokağın çamuru, balçığı, sokaktaki kişilerin gerginliği ve mutsuzluğu sokakta yapılan işlerin birer yansıması şeklindedir. Evlerin içindeki yaşam eve sığmamış adeta sokağa taşmıştır.

> *"Arnavut kaldırımının taşları kaybolmuştur, sokağın çamurundan. Ne hikmetse, yaz-kış fark etmez. Hep çamurdur. Belki yazın sokağın balçığı öylesine yapışkan olmaz. O kadar. Ama her zaman çamurludur. Ziba'nın sokağı. Hepte kalabalıktır. Omuz omuza. Herkes iter, birbirini. Sade erkek. Herkes niye orada olduğunu bilir. Kimsenin yüzü gülmez. Rahatlamak, boşalmak için gidilir ama, yine de. Girenin de çıkanın da asıktır yüzü."* [424]

[422] Ramazan Korkmaz, "Romanda Mekânın Poetiği", *Romanda Mekân Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler,* Akçağ Yayınları, İstanbul, 2017, s.13.
[423] A.g.e. s.13.
[424] Ali Halim Neyzi, *Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü*, Yanar Yayınları, İstanbul, 1988, s.84.

Hisarüstü anlam üreten algısal mekândır. Ekonomik açıdan zayıf olan, yoksul halkın barındığı bu yer kapitalizmin sonlanacağı, Mahir'in düşlediği ülkenin temellerinin atılacağı yerdir. Devrim ile birlikte yeni güneş bu tepelerden doğacak, halkların birlikteliğinin temelleri burada atılacaktır. *"Bu sırtlardan doğacak güneş. Yeni yaşam. Senin başlatacağın Halk Kooperatifi tüm bu tepeleri tutacak. Kapitalisti kendi oyunu ile yeneceğiz. Halklarla elele vereceğiz."*[425]

Romanda, mekânın fiziksel boyutundan sıyrılıp, roman kişisi ile ruhsal bağlantı kurduğu labirentleşen/kapalı algısal mekân olarak mağara bulunmaktadır. Romanın başkişi Mahir için mağara hayatını başlangıç ve sonunu temsil eden mekândır. Yoksul ailenin çocuğu olarak mağarada dünyaya gelen Mahir için mağara ailesi özellikle annesini temsil etmektedir. İnandığı düşüncelerinin gerçekleşmeyeceğini anladığında kolluk kuvvetleri tarafından yakalanmamak için sığındığı yer mağaradır. Mağara onun için sığınacağı, kendinden dahi saklanacağı anne kucağıdır. Burada tekrardan dünyaya geleceğine inanmaktadır. *"Ana demek, kucak demek. Isı demek. Sığınmak demek. Benim anam bu mağaranın taş oyukları. Nereye sığındıysam orası anamdır. Fetüs olacağım, yeni baştan. Ana rahmi de bu mağara."*[426]

Mahir mağarada geçirdiği zaman boyunca dar mekânın ve yakalanma ihtimalinin verdiği duygu ile hem kendi hem de jandarma ile çatışmaya hazır vaziyettedir. *"Bu mekânlarda kişi; zaman, mekân ve onun tüm elemanları ile çatışma durumundadır."*[427] Yakalanmama arzusu, Mahir'i her davranışında planlı olmaya iter. *"Uzak yoldan geldin ama uyku her zaman düzenden sonra gelir. Dürbünler tamam. Sağlam ve işler durumda. Mavzerler çıktı gömüldüğü yerden. Otomatik tabanca yerine asıldı. Yatak yapıldı. Peksimet çiğnendi. Para sayıldı."*[428]

2.9.6. Kişiler

Eserin *başkişisi* Mahir, yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Mahir, amcasının yanına taşınır. Hem çalışır hem de eğitimine devam eder. Lise de tanıştığı Ahmet Öğretmen'in yardımıyla üniversiteyi

[425] A.g.e. s.60.
[426] A.g.e. s.111.
[427] Ramazan Korkmaz, "Romanda Mekânın Poetiği", *Romanda Mekân Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler,* Editör Ramazan Korkmaz, Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.21.
[428] Ali Halim Neyzi, *Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü*, Yanar Yayınları, İstanbul, 1988, s.110.

kazanır. Hırçın, borçlu kalmaktan hoşlanmayan Mahir, üniversite yıllarında Maocuların görüşünü benimser. Kapitalizme karşı, herkesin eşit haklara sahip olduğu bir ülke hayal eder. Zamanla bu düşüncenin başkanlığını yapacak konuma ulaşır. Mahir, idealleri için bu düşünceye sahip arkadaşları ile çeşitli etkinlikler toplantılar düzenler. Halk Kooperatifleri adıyla, yoksul halkın kolay alışveriş yapmalarını sağlarlar.

Halk Kooperatifleri kurulurken Kastamonulu dul bir kadın olan Fahriye ile tanışır. İlişkileri süresince Hisarüstü'ndeki gecekondu hem ilişkilerinin yaşandığı yer hem de Mahir'in saklandığı yer olma özelliğini taşır. Mahir arkadaşları ile banka soyarlar. Daha fazla saklanamayan Mahir yakalanır ve hapishaneye girer.

Mahir, dışarıdaki Maocuların ve sevgilisi Fahriye/Melahat'in yardımı ile hapisten kaçar. İstanbul'da saklanamayacağını anlayan Mahir, bankadan çaldıkları parayı gömdükleri Sivas Su Şehri'ne kaçar. Sivas'a giderken devrim umutlarını da yitiren Mahir, yenilgiyi kabul etmiş durumdadır. *"Vazgeçmeliyim tüm inandıklarımdan. Ülkeyi kurtarmaktan. Doğru yolu bulmaktan."*[429]

Mahir, saklandığı mağarada jandarmalar ile girdiği çatışma neticesinde ölür. Bir mağarada doğan Mahir, anne sıcaklığını, anne karnının huzurunu aradığı mağarada hayata veda eder.

Romandaki her bir bölümde hemen hemen bir norm karakter bulunmaktadır. Bölümlerde yer alan *norm karakterler* başkişinin hayatının bir evresini yansıtmaktadır.*"Başkişinin değerler dünyasını kurmasına ve kendini gerçekleştirmesine yardımcı"*[430] norm karakterler: Ahmet Öğretmen, Fahriye/Melahat, Çavuş Ahmet Elbahar'dır.

Ahmet Öğretmen, eşinden ayrılmış sade bir yaşantı ile ömrünü öğrencilere adamıştır. Öğrencilerle vakit geçirmeyi, sohbet etmeyi, yardımcı olmayı sever. Mahir'in imkânsızlıklar içinde imkân yaratarak okumasını, üniversiteyi kazanıp Ankara'ya gitmesine yardımcı olur.

---

[429] A.g.e. s.105.
[430] Abide Doğan "Selanik'te Sonbahar Romanında Kişiler Dünyası" *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi*, Editör Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2020, s.528.

Fahriye, başkişi Mahir'in ilişki yaşadığı kadındır. Kastamonu'dan İstanbul'a gelin gelen Fahriye, kızı henüz çok küçükken eşini kaybeder. Hisarüstü'nde eşinden kalan ev ve bakkal ile geçimini sağlar. Mahir'e fiziksel anlamda çok yakın olan Fahriye, fikrî anlamda da bir o kadar uzaktır. Mahir'in fikirlerini, konuştuklarını anlamaz ancak her isteğini sorgulamadan yerine getirir. Mahir'i yakalanmaması için evinde saklar, hapishaneden kurtulması için Maocuların planıyla hayat kadınlığı yapar.

Çavuş Ahmet Elbahar, Mardin'de yoksul bir ailenin çocuğudur. Yoksulluktan kurtulmak ve düzenli bir hayata sahip olmak için askerde kalarak çavuş olmuştur. Askeri hapishanedeki odasında yaşamını sürdürür. Ayda bir geneleve giden Ahmet Çavuş, yolda karşılaştığı sözde terhis olmuş askerinin tavsiyesi ile Mardinli Melahat isimli hayat kadını ile ilişki kurar. Melahat'in anlattıklarına inanır, isteklerine karşı koyamaz. Mahir'in hapishaneden kaçmasına yardımcı olur.

Eserdeki norm karakterler, başkişi Mahir'in hayatında önemli yere, fonksiyona sahiptir. Norm karakterler, başkişi ile ilişki halindedir, başkişinin hayatında yönlendirici ve yardımcı rolleriyle eser içinde önemli kişilerdir.

Eserde kişilerin adlandırılmasında ortak bir isim dikkati çekmektedir. Erkek roman kişileri için Ahmet ismi seçilmiştir. Ahmet Tekvatan (Öğretmen), Ahmet Algüzel (Akademisyen), Ahmet Elbahar (Çavuş), Bekçi Ahmet, Ahmet (Fahriye/Melahat'in kocası). Yazarın bilinçli şekilde yapmış olduğu isim seçimi, karakterlerin isimlerinden çok başkişiyle olan ilişkileri ve rollerinin öne çıkma çabası olarak değerlendirilebilir. Eserin sonunda okurun zihninde, Ahmet isimli roman kişilerinin meslekleri ve başkişi Mahir ile olan ilişkileri yer edinir.

Romanda *fon karakterler*, başkişi ya da norm karakterlerin geçmiş yaşamında ve kalabalık yerlerdeki kişiler olmadan öteye geçmemektedir. Fahriye/Melahat'in kızı Nazife, Hisarüstü'ndeki Bekçi Ahmet, Ziba Sokağındaki erkeklerin kalabalığı, Sivas Su Şehri'ndeki köylüler, askerler fon kişilerdir. Olayların arkasındaki manzaradan farksızdırlar.

2.9.7. Anlatım Teknikleri

2.9.7.1.Bilinç Akışı Tekniği

Eserde, kişilerin hissettikleri ve aklından geçenleri olay anında, tüm heyecan ve doğallığı ile okura verilmesidir. Bu teknik, iç çözümleme tekniği ile benzerlik gösterse de dil bilgisel ve cümle yapısı, aktarılma biçimi ile ayrılmaktadır. *"Bilinç akımı, kısa bir tanımla, bireyin duygu ve düşüncelerinin, seri fakat düzensiz olarak şekillenen bir iç konuşma halinde verilmesi anlamına gelmektedir."*[431]

> "*Niye kullanayım kendime, Tanrının bana verdiği zehiri. Zehirim. Yaşamalıyım ki öldüreyim. Zehirleyeceğim ki güçleneceğim. Güçlendikçe zehirleyeceğim. Korkmalı herkes benden. Benim zehrimden. El pençe divan durmalı, herkes, karşımda. Korkmalı herkes benden. Bak, bak! Yine kaldırdım kuyruğumu. Ucu sivri. Ucu yeşil. Kancalı. Zehirli."*[432]

Romanda, bilinç akışı tekniği iç monolog ve iç diyalog tekniği ile birlikte kişilerin iç dünyalarını okura vermek için kullanılmaktadır. Romanın başkişisi Mahir'in yaşadığı yenilgiden sonra hissettikleri akrep ve zehrine benzeterek bilinç akışı tekniği ile okura verilmektedir.

2.9.7.2. İç Çözümleme Tekniği

Tanrısal bakış açısının kullanıldığı bölümlerde, roman kişilerinin düşündükleri ve hissettiklerini okur ile bu teknikle aktarmaktadır. Romanın özellikle ilk iki bölümünde hâkim bakış açısının kullanılması, bu bölümlerde tekniğin daha sık kullanılmasına yol açmaktadır.

> *"Anlaşılan dolabından çıkarıp giydiği pantolon da ütülü oluyor, çıkarıp dolabına geri astığı da. Deli eder insanı. Ben daha giymeğe niyetlenirken elbiselerim köpek ağzından alınmışa döner. Onunkiler ise ne lekelenir, ne buruşur. Olur şey değil. Ya da olur şey. İşte oluyor da. Gözümün önünde doğma büyüme İstanbul'lu da ondan. Sonra kendi kendine kızıyordu, Ahmet*

[431] Nesrin Karaca, "Emir Bey'in Kızları Romanında Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi", *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi,* Editör Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2020, s.524.
[432] Ali Halim Neyzi, *Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü,* Yanar Yayınları, İstanbul, 1988, s.103.

Algüzel, Doçent Doktor. Ulan, aşağılık hissi senin içine işlemiş. Serik'liysen Seriklisin. Doktoranı Stanfort'dan almadın mı? Senden iki yaş küçük ve İstanbul'lu diye oğlanı kıskanmak mı, o da pek belli değil ya! İnsan, insandır, oğlum. Karslı olsaydı da yine pantolonlarını buruşturmasaydı, sen yine kıskancından ölmeyecek miydin?"[433]

O.D.T.Ü.-ANKARA isimli ikinci bölümde, Doç.Dr. Ahmet Algüzel'in odasında düşündükleri ve hissettikleri iç çözümleme tekniği kullanılarak eserde yer almaktadır.

2.9.7.3.İç Diyalog Tekniği

Ahmet Agüzel'in kırsal kesimden gelerek yurt dışında eğitim görmüş Türkiye'nin önemli üniversitelerinden birinde öğretim görevlisidir. Yaşamını, hayat şartlarını, ağabeyi ile arasındaki farkı düşünür. Ağabeyinin daha mutlu olduğu fikrine iç diyolog tekniğini sonucunda ulaşır.

"Güldü Ahmet Algüzel. Boş odada yüksek sesle konuştu. "Boşversene yahu!" Enayilik değil mi benim bu yaptığım? Yirmi iki yıl, dile kolay. Baksana İbrahim Ağabeyime. Okuyacağına babamızdan kalan çiftliğin başına geçti. Traktördü. Aşıydı. Özel tohum'du. Derken bal gibi Serikli Ağa oldu. Altında arabası, kızlar, kısraklar. Daha şimdiden iki tane torunu var. Ankara'nın bu kirli havasını koklamak zorunda değil."[434]

Eserde iç diyolog tekniği roman kişilerinin hayatı, düzeni ve yaşamlarını sorgulaması için bir araç olarak kullanılır.

2.9.7.4.İç Monolog Tekniği

İç monolog tekniği roman kişilerinin iç dünyalarında kendisi ile konuşmasıdır. Bu konuşma ile roman kişisi kendisiyle başbaşadır, kendisi ile diyolog halindedir. Kendi sorularına yine kendisi cevap verir.

"Açtı para, tüm kapıları. Söyletti söylenmezi. Konuşturdu konuşmazı. Faş oldu. Esrarım. Bilmeyen kalmadı. Kalan da bildi. Kalmayan da bildi. Öyle

[433] A.g.e. s.39.
[434] A.g.e. s.30

mi sanırsın? Var mı, kaldı mı, benden de gizli? Kendimden de içeri. Nerede, nasıl saklayacağım sırrımı? Bu göğsümde yanan ateşi, nasıl, nereye aktaracağım? Kime, kime? Önemi yok aslında. Kimin kim olduğu. Mahir, Ahmet, Hasan, Hüseyin. Önemli olan ateş. Yakan. Kavuran. İçimde, gönlümde, her dem, alev, alev. Mağara adamının tanrısı. Alev. Büyüleri bozan. İnsanı tanrılaştıran. Ya da Tanrı'ları insanlaştıran. İçimizin ateşi. İçimin ateşi."[435]

Banka soygunundan sonra para örgüt içindeki ilişkileri etkiler. Başkişi Mahir yakalanmamak için Sivas'a giderken yaşamını, savunduğu düşünceyi iç monolog tekniğiyle düşünür. Düşüncesinin bedenlerden, makamlardan öte fikrin/ateşin önemli olduğu sonucuna ulaşır.

2.9.7.5. Leitmotif Tekniği

Başkişi Mahir'in gözüne aldığı darbeyle göz bebeği ikiye ayrılır. Bu olaydan sonra iki göz Mahir takma adına sahip olur. "*Ahmet Öğretmenin, ilk kez dikkatini, oğlanın gözündeki gariplik çekmişti. Sank*i *gözlerinin bir tanesinde, bir yerin, iki göz bebeği vardı."*[436]

"Bilmiyor musun? İki göz Mahir'i tanımadın mı sen?"[437]

"*Bir gözünün iki bebeği vardı. Kendi söylediydi. Okulda ona "ikigöz" derlermiş."*[438]

Eserde Mahir'in gözü leitmotif olarak kullanılmaktadır. Bu özelliği ile Mahir, düşüncelerini hayata geçirmede ve bilgi sahibi olmadaki yeteneği ile özdeştirilmiştir.

2.9.7.6.Montaj Tekniği

Romanda Doç. Dr. Ahmet Algüzel'in Maocuların formunda fikre ve Mahir'e duyulan saygı ile Hasan Sabbah ve fedaileri arasında benzerlik kurar. Montaj tekniğiyle Haşşaşiler ve Hasan Sabbah hakkında bilgi verilir.

---

[435] A.g.e. s.102.
[436] A.g.e. s.18.
[437] A.g.e. s.44.
[438] A.g.e. s.57.

"Fransızca "Assasin" deyiminin kökü de "Haşhaşiyun" değilmi? Şeyhülcebel. Dağ başındaki kalesinde yakaladığı gençlere haşhaş verir, bir geceliğine cennete sokarmış. Ondan sonra adam kul köle. "Git, Bağdat'a Halifeyi, hançerle" deyince, adam doğru yola çıkarmış. Öyküye göre. Cengiz Han kızmış. Elçi göndermiş. Hasan Sabbah elçiyi bir kulede kabul etmiş. Moğal elçisine gücünü göstermek için kapıda duran muhafızı çağırmış. Kulenin penceresini açtırmış. "Şimdi at kendini aşağı" demiş. Adam gözünü kırpmadan atmış kendini. "İşte demiş" Şeyh "Benim böyle on bin adamım var. Cengiz Hana selâm söyle, beni rahat bıraksın." [439]

Mahir'in yanındaki fikir arkadaşları da Hasan Sabbah'ın fedaileri kadar öncülerine bağlıdır. Bu aşırı bağlılık Doç. Dr. Ahmet Algüzel anlamlandıramaz. Gençleri bu düşünceye bağlayan nedenleri düşünürken tarihi olay ile arasındaki benzerliği düşünür.

"*Mal sahibi, mülk sahibi*

Hani bunun ilk sahibi?"[440]

Mahir'in öğretmeni Ahmet Tekvatan'ın Yunus Emre sevgisi ve dünya görüşü anlatılırken ağzında daima yinelediği alıntı ile kişilik özellikleri hakkında bilgi verilmektedir.

2.9.7.7.Özet Tekniği

Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü, başkişi Mahir'in yaşamı ve etrafındaki kişilerin bu yaşamdaki yerlerini üzerinden okura sunulmaktadır. Anlatı yoğunluğu ve uzunluğu özet tekniğinin kullanımına neden olur.

"Antalya Lisesinden Robert Koleji Yüksek Okuluna. Sonra O.D.T.Ü. de Masters Programı. Burs bulunca Doktora Kaliforniyada. Stanford Üniversitesi. Sonra yine kürkçü dükkânı. Yani O.D.T.Ü. Öğretim görevlisi. Ekonomi uzmanı. Bir ara T.U.B.I.T.A.K.'a kayar gibi oldum ama Akademi daha çekici geldi. İşte. Nihayet doçentliğim de onandı. Kapımda yazıyor,

[439] A.g.e. s.47.
[440] A.g.e. s.18.

onandığı. Bebek sırtlarına beş, Ankara'da bir yıl. Ardından üç yılAmerika. Yine Ankara'da iki yıl. Tam onbir yıldır, okuyup yazmışım. Ya da yazıp, okumuşum. Sonunda olduk işte. Doçent. Doktor."[441]

Eserde özet tekniği uzun ve anlatı içinde önemli olmayan olayların kısaltılmasında, roman kişilerinin geçmişleri hakında tamamlayıcı bilgi vermek amacıyla kullanılır. Doç. Dr. Ahmet Algüzel'in eğitim hayatına dair bilgi verilirken özet tekniğinden yararlanılmıştır.

2.10. BEYZADE-PAŞAZADE

2.10.1. Romana Dair

Beyzade-Paşazade isimli eser iki ciltten oluşmaktadır. Eserin ilk baskısı Yanar Yayınları tarafından 1991 yılında yayımlanmıştır. Eser 1890-1990 yılları arasını kapsamaktadır. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde paşa çocukları ya da paşa soyundan gelen kişilerin yaşamı etrafında Anadolu'nun geçirdiği değişim anlatıldığı için eserin ismi *Beyzade-Paşazade* olarak seçilmiştir. Beyzade *"1. Bey oğlu, 2. Soylu kimse"*[442], Paşazade *"1. Paşanın çocuğu"*[443] Eserde paşazade olarak tanıtılan aile Koca Ragıp Paşazade ailesidir. Osmanlı döneminde paşalık, sadrazamlık görevinde bulunan aile Cumhuriyet'in ilan edilip unvanların kaldırılmasıyla aile servetlerinin kişisel nedenler kaybedilmesinden dolayı özelde ailenin değişimi genel de ise Türk insanının değişimi anlatılmaktadır.

İlk cilt 1890-1930 yıllarını kapsayan beş bölüm 496 sayfadan, eserin ikinci cildi ise 1931-1990 yıllarını beş bölüm halinde 352 sayfadan oluşmaktadır. Eser, beyzade ve paşazadelerin hayatı etrafında Türkiye Cumhuriyeti'nin ve sosyal yaşamda gerçekleşen değişiklikler okura aktarılmaktadır. Bireysel hikâyelerin yanında bir toplumun değişim sancıları, yoktan var edilmesi, değişen dünya düzenine ayak uyduramayanların hayatlarındaki değişiklikler gibi sosyal tarih hakkında birçok bilginin verildiği eserdir. *"O yıllarda ne radyo, ne de televizyon vardı. Ana merkezlerde çekilmiş telgraf hatları da sık sık kopardı. İletişim araçları kısıtlı, ulaşım koşulları çok zordu. Sonraları Kızıl*

[441] A.g.e. s.29.
[442] *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara,2019,s.324.
[443] A.g.e. s.1897

Sultan diye anılan Sultan İkinci Abdülhamid'in ağır baskısı, her tür iletişim aracına uyguladığı güçlü sansür, haberleşme koşullarını neredeyse olanak dışına itmişti."[444]

"Savaşın etkisi, giderek ve özellikle gıda eksikliği şeklinde kendini göstermişti. Beyaz buğday ortadan kaybolmuş, ne idüğü belirsiz unlardan kapkara ekmekler çıkarılır olmuştu."[445]

> *"İlk uygulanan şey "karartma" olmuştu. Elektrik yaygınlaşmıştı ama öyle Avrupa benzeri başkentlerinde olduğu gibi her tarafın şıkır şıkır aydınlanması söz konusu olmamıştı. Şimdi karartma uygulanınca, kente bir hüzün çökmüştü. Uzun menzilli ve güdümlü füzeler daha gelişmemişti. Bombardıman denilince düşman uçaklarının bir kentin üzerine gelmeleri ve hedeflerini görerek nişan almaları gerekiyordu. Bu durumda, eğer kentin ışıkları karatılmış olursa, düşman uçakları hedeflerini bulmakta güçlük çekerdi. Zaten seyrek ve genelde etkisiz olan sokak lambaları, bir de karartma yapılınca, büsbütün felce uğramıştı. Geceleri her taraf mavi bir gölge ile kaplanıyordu sanki. Fenerler, camlar hep böyle karartılıyordu."*[446]

2.10.2. Olay Örgüsü

Beyzade-Paşazade I.Cilt (1890-1930)	**Beyzade-Paşazade II.Cilt (1931-1990)**
I.Cavide (On dört yaşında genç kızın Viyana'da yerleşik Hırvat soylusuna gelin yollandığının öyküsüdür.)	I. "Ankara"dan Gelen Damat (Cumhuriyet'in ilanından ve başkentin Ankara'ya taşınmasından, Atatürk'ün ölümüne kadar geçen olayların öyküsüdür.)
II. Koca Ragıp Paşazade Sait Bey (Paşa babası ile ağabeyi arasında çıkan çatışma sonunda paşa babasının ölümüne tanık olan genç paşazadenin öyküsüdür.)	II. St. Joseph mi- Yurtdışına mı? (Genç Cumhuriyet kuşağının eğitim sorunları ve İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiklerinin öyküsüdür.)
III. Enver ile Niyazi (Birinci Dünya Savaşı'nın çıkışı ve Cavide Hanım'ın İstanbul'a kaçışının öyküsüdür.)	III. Filarmoni Derneği (Paşazade kızlarının Batı Müziğini Sevenler Derneği'ni kurmalarının öyküsüdür.)
IV. İşbirlikçiler (Paşa kızının gelin edilmesi ve işgal İstanbul'undaki yaşantısının öyküsüdür.)	IV. Marmara Yat Kulübü'nde Düğün (Paşazade Zeyyat Bey'in, Beyzade Gül Hanım ile evlenmesinin öyküsüdür.)
V. "Çankaya" Denilen Tepe (Mustafa Kemal Paşa'nın izinden gidenlerin ve Cavide Hanım'ın ikinci evliliğinin öyküsüdür.)	V. Koca Ragıp Paşa İşhanı (Beyzade ve paşazade neslinin tükenmesi ve İstanbul kentinin betonlaşmasının öyküsüdür.)

Tablo 14 Beyzade-Paşazade Romanının Bölümleri

[444] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005,s.197.
[445] A.g.e. s.248.
[446] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.99

Birinci kitabın *Cavide "On dört yaşında genç kızın Viyana'da yerleşik Hırvat soylusuna gelin yollandığının öyküsüdür."* isimli ilk bölümü Osmanlı İmparatorluğu'nun son kuşaklarından biri olan Cavide Hanım'ın ailesi ve ilk evliliğinin hikâyesini anlatmaktadır. Cavide Hanım, Hırvat soylusu Miralay Ahmet Begoviç ile Lütfiye Tangoviç'in ikinci çocukları olarak dünyaya gelir. Lütfiye Hanım doğumda belinden sakatlanır, yürüyemez hale gelir. Lütfiye Hanım, Miralay Ahmet Begoviç'in başka bir kadınla beraber olduğunu öğrenmesi kocasının ve kendisinin ölümüne neden olur. *"Miralay Ahmet Bengoviç. Kalın bıyıklı. Geniş omuzlu. Avlu bahçede. O sabah gelen samanların üstünde, genç bir cariye ile sevişiyormuş. Öğle sıcağında."*[447]

> *"Babam, Miralay Ahmet Begoviç, ya utancından, ya da kızgınlığından, sağına soluna bakmadan, üzerine eyer bile koydurmadan, en sevdiği safkan arap atına atlamış. (...) Öylesine, delicesine, sürmüş ki atını, merhum Miralay Ahmet Begoviç, çatlatmış hayvanı, sarı sıccak, her yeri ve her şeyi kavuran güneşin altında. Ve kendisi de, çatlayan atın üzerinden devrilip, boynunu kırmış. Adeta ikili intihar.(...) Bu olayların peşinden sevgili annem fazla yaşamamış.* [448]

Anne ve babasını çok küçük yaşta kaybeden Cavide ve ablası Fazıla ile dedesi Hamit Paşa'nın yanına yerleşirler. Üvey nineleri Feride Hanım ve Hamit Paşa ile yarı evlatlık olarak yaşamlarını sürdürürler. Fazıla Hanım, Remzi Paşa ile evlenir. Kısa bir süre sonra Remzi Paşa, Sultan Abdülhamit tarafından sadrazam görevine getirilir. Ablasının ardından Cavide de İmparatorun Hassa Alayında görevli olan Hırvat soylusu Kasım Tangoviç ile evlenerek Viyana'ya gelin gider.

Evliliklerini dördüncü yıl dönümünden itibaren başlayan bölümde Cavide evliliğindeki sorunlardan, çocuğunun olmamasından, Viyana'daki dejenere yaşamdan duyduğu üzüntüyü dile getirir. Odasında geceyi yalnız geçiren Cavide, şatosunun balkonundan kocası Kasım Tangoviç ile Viyana sosyetesinin önde gelen isimlerinden Prenses Esterhazi'nin birlikte olduğunu görür. Daha önce kendisiyle birlikte olmaya çalışan Prenses Esterhazi başarılı olamayınca Kasım Tangoviç ile birlikte olur.

---

[447] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s. 25.
[448] A.g.e. s.25.

"Birden sarılmaz mı belime. Göğsü batar gibi göğüslerime. Hayranmış, benim dişiliğime. Cenneti getirebilirmiş bana. Koşan attan inip, uçan ata binecekmişiz. Düşlenmeyen zevklere ulaşacakmışız. kadınlığımızı bulacakmışız, birleşmemizde.(...) Kız, kadın kılığına girmiş, kandırmış herkesi. Dağların korkunç canavarı, ne kız, ne prenses, alev üflüyor."[449]

O gece Viyana'nın sosyete yaşamından kurtulma kararı alan Cavide, ablasından gelen mektuba dedesinin hasta olduğuna dair birkaç satır ekler. Bu vesile ile İstanbul'a gitmeyi ve geri dönmemeyi planlar. Akşam yemeğinde mektubu kocası Kasım Tangoviç'e göstererek dedesi Hamit Paşa'nın hasta olduğuna inandırıp İstanbul'a gitmek için izin ister. Planı başarılı olan Cavide Viyana'daki lüks yaşamını terk ederek dedesinin Kurbağalıdere'deki köşküne döner.

Koca Ragıp Paşazade Sait Bey "Paşa babası ile ağabeyi arasında çıkan çatışma sonunda paşa babasının ölümüne tanık olan genç paşazadenin öyküsüdür." İlk bölümde Cavide'nin ablası Fazıla Hanım'ın eşi Sadrazam Koca Ragıp Paşazade Remzi'nin kardeşi Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın küçük oğlu Sait'in hastalığı, tanık olduğu facianın kendisi ve ailesi üzerindeki etkisinin anlatıldığı bölümdür.

Sultan Abdülhamit'in sadrazamı olan Koca Ragıp Paşazade Remzi kardeşi Koca Ragıp Paşazade Ragıp'ı mektupçusu tayin eder. Ragıp Paşa'nın Saliha Hanım ile evliliğinden Hamdiye, Suat; Remzi, Sait isimli çocukları olur. İlk erkek çocuğuna ağabeyi Sadrazam Remzi Paşa'nın adını verir. Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey yurt dışında eğitim görmüş, İsveç asıllı Alma ile evlenerek İstanbul'daki konağa dönüş yapar. Ağabey Remzi, Koca Ragıp Paşazade Sait Bey'in hastalıklı bedeni ve içe kapanık yaşamının tam tersi hayat sürmektedir. Sait Bey küçük yaştan itibaren hasta ve zayıf vücudu nedeniyle evin hanımlarının yanında korumacı yaşam sürer. Babası Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın sert tavırları, sevgisizliğinden dolayı ağabeyi Remzi Bey'e hayrandır. *"Aslında çok severdi Sait Bey. Saygıdeğer ağabeyi Paşazade Remzi Bey'i. Hatta hayrandı denilebilir. Düşlerinde hep kendini ağabeyine benzetir. O ağabey*

[449] A.g.e. s.57.

ki gür sesi ile bağırınca, kaçırtır cadı kazanı ablalarını. Onun gibi afralı tafralı olmak özlemi! Kuzgunun karga, kurbağanın prens olmayı beklemesi!"[450]

Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa oğulları Remzi ve Sait'i yanına alarak Bolu'daki çiftliğini ziyarete gider. Bölüm Koca Ragıp Paşazade Sait Bey geriye dönüş tekniği ile Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın öldürüldüğü geceyi anlatır. Ağabeyi Remzi Bey ile babası Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın tartışması üzerine Remzi Bey babasını vurur. Babasının vurulduğu tartışmaya şahit olan Koca Ragıp Paşazade Sait Bey tartışmanın nedenini hatırlamaz. Yaşamı boyunca görünmez olarak kendini unutturmayı tercih eden Koca Ragıp Paşazade Sait Bey silah sesi ile kendine gelir. Bölümde Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey'in babasını neden öldürdüğü açıklanmaz. Konu ile ilgili iki dedikodudan söz edilir: Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın kızı Suat'ın düğününü yapabilmek için çiftliğin gelirini toplamaya gitmiştir ancak Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey geliri babasından önce toplayıp babasına vermediği için çıkan tartışmada babasını vurmuştur. Diğer dedikodu ise Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey'in İsveç asıllı karısı Alma ile babası Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın ilişkisi olduğunu öğrenmesi üzerine babasını vurur.

Cinayet gecesinin uzun tasvirinin ardından Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın ölümünden sonra ailesinin yaşantısı Koca Ragıp Paşazade Sait Bey tarafından anlatılmaktadır. Koca Ragıp Paşazade Sait Bey'in ablası Hamdiye Hanım'ın Şair Saffet Nezihi ile evliliğinin maddi durumlarının kötüleşmesi nedeniyle bitmiştir ve ikinci evliliğini yapmıştır. *"Nitekim Hamdiye Ablam, daha evliliğinin onucu yılı dolmadan ve bir de nur topu gibi oğlu olmasına karşın, Şair Saffet Nezihi Bey'in işleri bozulunca, yani yöneticisi olduğu yabancı tekel işleticisi şirket devleştirilip adamın altındaki otomobil de alınınca, hemen kendisine zengin bir Mısırlı prens buluverdi."*[451]

Hamdiye Hanım roman yazmaya başlar kısa sürede tanınan bir yazar olur. *"Dönem, hanımların yeni ve alışılmadık alanlarda atılım yapmasına olanak veriyordu. Kısa sürede Hamdiye Ablam adı bilinir bir roman yazarı oluverdi. Yazdığı romanlar*

[450] A.g.e. s. 112.
[451] A.g.e. s.172.

gazetelerde, o zamanların deyimi ile "tefrika" ediliyor, ardından kitap halinde basılıp satılıyordu." [452]

Koca Ragıp Paşazade Sait Bey'in küçük ablası Suat Hanım babasının ölümünden sonra cepheye giden Binbaşı Faik Bey ile evlenemez. Faik Bey cepheden döndükten sonra Suat Hanım ile evlenir. Evliliğinden Jülide isimli kızı dünyaya gelir. Ablası Hamdiye Hanım'ın modern ve bolluk içinde yaşamının tam tersi bir yaşam geçirir. Annesi Saliha Hanım'ın yanında Teşvikiye'deki köşkün bir katında yaşamını devam ettirir.

Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey hapse girmesinin ardından Alma Hanım kocasına terk ederek yurt dışına gider. Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey ağır hapse mahkûm edilir. Cumhuriyet'in ilanıyla verilen genel aftan yararlanarak hapisten çıkar.

> *"Remzi Ağabeyim ağır hapse mahkûm olmuş, idam edilmemişti. Cumhuriyet'in ilanında ise genel aftan yararlanarak hapisten çıkmıştı. Ablalarım kendisini kabul etmediklerini biliyor, o yüzden yaz aylarında Kanlıca'nın yanından bile geçmiyordu. Kış aylarında geliyor, Annem, Safinaz ve benimle uzun uzun konuşuyordu. Geçmişi anmamakla beraber, en azından birbirimize sevgimizi canlı tutuyorduk."*[453]

Enver ile Niyazi "Birinci Dünya Savaşı'nın çıkışı ve Cavide Hanım'ın İstanbul'a kaçışının öyküsüdür." Üçüncü bölüm dedesi Hamit Paşa'nın hasta olduğu yalanı ile Viyana'dan kaçan Cavide Hanım'ın İstanbul'daki yaşamı anlatılmaktadır. Viyana'nın şaşalı yaşamından yıkılmakta olan imparatorluğun başkentine gelen Cavide iki şehrin karşılaştırmasını yapar. *"Pırıl pırıl ışıklar ülkesi Viyana'da katıldığım zengin ve soylu yaşam koşulları içinde, ayrılmış olduğum sönük ve köhne İstanbul'u pek kısa sürede unutuvermiştim."*[454] Viyana'daki refah içindeki yaşamını İstanbul'daki eski Osmanlı paşası olan dedesinin eskimiş konağını tercih eder.

Cavide Hanım ablası Fazıla Hanım ile rahmetli Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın eşi Saliha Hanım'ı ziyarete giderken Viyana'da katılmış olduğu hasta bakıcı kursunu vatana hizmet için kullanmak istediğini Fazıla Hanım ile paylaşır. Ablası Fazıla

[452] A.g.e. s.188
[453] A.g.e. s.189.
[454] A.g.e. s.200.

Hanım'ın desteği ile Kızılay Bakımevinde gönüllü hasta bakıcı vazifesini üstlenir. *"Cavide Hanım, evliliğinden çocuk edinemeyeceği kanısına varınca önce bir sinir krizi geçirir gibi olmuş, ardından eşi Kasım Bey Tangoviç'in izni ve desteklemesi ile Viyana'da, saygınlığı olan bir hastabakıcılık okuluna gönüllü olarak yazılmış ve tüm kursu dikkat ve özenle tamamlamış ancak, özel hastabakıcı diploması almamıştı."*[455]

Hasta bakıcı olarak vazifesini başarı ile yerine getiren Cavide Hanım, Melek Hemşire olarak adlandırılır.

> *"Bir süre sonra, bakımevinde adı "Melek Hemşire"ye çıkmıştı. İyi kalpliliğinden. Genç yaralılara karşı duyduğu sevgi ve acı, hep gözlerinden okunduğundan. Onlara karşı duyduğu sonsuz ve tükenmez şefkat duygusu, her hal ve hareketinden belli olduğundan! Kendi yemez, yedirir! Kendi içmez, içirir! Tanrının özenerek Sultanahmet'teki Kızılay Bakımevi'ne gönüllü atadığı, Melek Hemşire!"*[456]

Cavide'nin azimli çalışması Mahir isimli gazetecinin dikkatini çeker. Cavide "Melek Hemşire" ile röportaj yapmak için bakımevine gelir. Mahir ile Cavide ilk görüşte yıllardır tanışıyormuş gibi sohbet ederler ve birbirlerine âşık olurlar. Gazetecilik yaparken diğer yandan askerî görev üstlenen Mahir, Cemal Paşa'nın karargâhı ile Anadolu'ya gidecektir. Cavide, Mahiri bekleyeceğine dair söz verir.

Kasım Bey Tangoviç'in mektuplarına cevap vermeyen Cavide, dedesine gelen mektupla Viyana'ya dönmek zorunda kalır.

> *"Sonunda olay belli oldu, tabii son altı aydır, bana Viyana'dan mektuplar yazıp "Evinize Dönünüz!" diye başvurular yapan Kasım Bey Tangoviç benden hiçbir şekilde yanıt alamayınca, sonunda yaşlı amcasına yazmış ve eşinin kendi rızası dışında İstanbul'da bulunduğunu açıklamış. Durumun ayrıntılarını anlatan bir mektup yazmış."*[457]

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun dağılması ile Kasım Bey Tangoviç'in soyluluğundan başka elinde bir şey kalmaz. Prenses Esterhazi de yabancı bir dost

[455] A.g.e. s.233.
[456] A.g.e. s.252.
[457] A.g.e. s.283.

edinerek İsviçre'ye gider. *"Göçmek üzere çatırdayarak çalkalanan, yönetimi kaybolmuş toplumun içinde, Müslüman asıllı olmakla birlikte Katolik İmparatorun Hassa Alayı'nda görev almış bulunan, Hırvat Soylusu, Kasım Bey Tangoviç, kendisi için kalan tek yolu seçmiş ve kalın bir alkol perdesinin arkasına çekilmişti"*[458]

Yoksulluğun içinde alkol bulamayacak hale gelen Kasım Tangoviç, kurtuluşu intihar etmekte bulur.

> *"Her zaman dolu tuttuğu, bir zamanlar ünlü olan şarap mahzeninde de hiçbir şey kalmayınca, bir sabah çaresizlik içinde ayılan ve tüm konağı gezip bir kadeh içki bulamayan Kasım Bey, durumlara dayanamayıp kavasın sakladığı kurşun kutusunu bulmuş, serinkanlılıkla tabancasını doldurmuş ve kendi kurtuluşunu bu dünyadan ayrılmakta bulmuştu."*[459]

Kasım Bey'in ölümü ile İstanbul'a dönen Cavide, dedesi Hamit Paşa'nın maddi ve sağlık durumu iyice kötüleştiğini görür. Ablası Fazıla Hanım'ın yanına yerleşir. Fazıla Hanım'a yük olmamak için daha önce görev yaptığı bakım evinde çalışmak ister. Ancak bakımevi işgal güçleri tarafından kapatılmıştır.

> *"Ablasına sığınan Cavide, önce eski çalıştığı bakımevini aradı. Müdire hanımla görüşmek, bu kez ücretle çalışır olmak istiyordu. Binanın önünde kala kaldı. Koca konağın kapısına kilit vurulmuştu. Sordu, soruşturdu. İşgal güçleri Çanakkale'de kendilerini yenen yaralıların tımar edildiği bu yuvaya iyi gözle bakmamışlar, Hilal-i Ahmer'in yerini artık Kızılhaç alacak demişler ve kuruluşu dağıtmışlardır."*[460]

Eserin dördüncü bölümü *İşbirlikçiler "Paşa kızının gelin edilmesi ve işgal İstanbul'undaki yaşantısının öyküsüdür."* ismiyle kitapta yer almaktadır. Bölüm Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın Hamdiye isimli kızının yaşamı ve İstanbul'un işgal altındaki günleri anlatılmaktadır.

Hamdiye Hanım, Monopole D'Ottoman de Constantinople isimli şirkette müdür olan Saffet Nezihi Bey ile evlidir. Belçikalı firma tarafından işletilen şirkete Saffet

[458] A.g.e. s.286.
[459] A.g.e. s.286-287.
[460] A.g.e. s.288.

Nezihi Bey'in görevi yerel yönetimle şirket arasındaki ilişkiyi sağlamaktır. *"Türk müdürün asıl görevi, adı Osmanlı olmakla beraber sermayesi yabancı olan bu kuruluşun, yerel yönetim ile olan ilişkilerinde bir paravan görevini yerine getirmekti."*[461] Saffet Nezihi Bey, Galatasaray Lisesi mezunu devlet desteği ile yurt dışında eğitim görmüş zamanına göre dolgun maaş ve imkânlara sahiptir. Lisede öğrenimi sırasında yazmış olduğu birkaç şiiri dergide yayımlanınca "şair" unvanını kullanır.

Hamdiye Hanım ve Saffet Nezihi Bey, Taksim'deki apartman dairelerinde her zaman yabancı konukları olan Fransız, İngiliz general ve askerleri ile iletişim halinde olan çifttir. *"Tanrıya şükür, o günlerde hiçbir şeyimiz eksik değildi. Soframız herkese açık, daima zengindi. İngiliz, Fransız, Belçikalı, hep önemli yabancılar ile tanışır, görüşürdük. İstanbul'da yer alan her olaya mutlaka biz de katılırdık ya da en azından davet olunmuş da katılmamış olurduk."*[462] İstanbul hükümeti yanlısı olan çift, işgal güçlerinin daimi olarak İstanbul'da kalması olasılığına karşı ilişkilerini canlı tutarlar. *"Osmanlı yönetimi için en iyi kurtuluş yolunun, Sultana bağlı bir meclis ve Amerikalıların zengin desteği ile yönetilecek bir mandeterlik olduğuna inanıyordu."*[463] Hamdiye Hanım, kardeşi Suat Hanım'ın eşi Binbaşı Faik'in Anadolu'ya geçerek Mustafa Kemal'in ordusuna katılmasını doğru bulmaz, Sultan olmadan bir ülke düşünemez.

İstanbul'da işgali askerler Tük Müslüman hanımları taciz etmekten, istedikleri konaklara ve yerlere el koymaktan çekinmemektedirler. Tacizlerden biri Cavide Hanım'ın başına gelir. Fransız bir deniz askeri Cavide Hanım'ı taciz eder. Korkuyla ablası Fazıla Hanım'ın evine sığınır, burada Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey ile karşılaşır. Remzi Bey karşılaşmadan sonra Cavide Hanım'a âşık olur. Cavide Hanım da kendisinden hoşlanır ancak Mahir'e verdiği söz nedeniyle Remzi Bey'in ilgisine cevap vermez.

Mustafa Kemal'in ordusunun işgal kuvvetlerine karşı zafer kazanmasıyla Hamdiye Hanım bir Türk bayrağı edinir, ordu İstanbul'a geldiğinde bayrağı asmayı planlar.

[461] A.g.e. s.317.
[462] A.g.e. s.351.
[463] A.g.e. s.374.

"Ben ekmeğimi Padişah'ın elinden buldum, onun sözünden ve yolundan çıkamam, diyen Saffet Nezihi Beyefendi'nin eşi Koca Ragıp Paşazadelerin büyük kızı Hamdiye Hanımefendi, Ankara'dan gelecek kumandanların İstanbul'u teslim alacağını öğrenince, eşinin bir ara anlattığı, bir han boyunda bayrak ısmarlayan genç adamı anımsamış ve hemen çarşıya çıkıp bir bayrak satın almıştı."[464]

Birinci cildin beşinci ve son bölümü "*Çankaya" Denilen Tepe "Mustafa Kemal Paşa'nın izinden gidenlerin ve Cavide Hanım'ın ikinci evliliğinin öyküsüdür."* İsmiyle okura sunulmaktadır. Cavide Hanım'ın Mahir Bey ile evlenerek Ankara'ya taşınırlar. Cavide Hanım Ankara'da merkezdeki ordugâhta yaşamak yerine Çankaya'da köy evinde yaşamayı tercih eder. Çankaya'daki yaşamı ne paşa dedesinin konağına ne de Viyana'daki Hırvat soylusu Tangoviç'in şatosuna benzemez. Cavide evinin işlerini, atının bakımını tek başına üstlenir. Mahir Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın daveti ile akşam yemeğine katılır. Alkole alışık olmayan Mahir Bey, sabaha doğru bir askerin refakatinde evine getirilir. Mahir Bey'i evine bırakan iri kıyım adam Cavide'nin kocasını hazırlıklı karşılamasından etkilenir. Bu etkilenmenin sonucunda Mustafa Kemal Paşa, Mahir ve Cavide'nin köy evine konuk olur. *"Hep adını duyduğum, eşimin hayranlıkla anmadan bir gün geçirmediği, bu ünlü Osmanlı paşası ve şimdi Büyük Millet Meclisi Başkanı gerçekten evime gelecek, misafirim olacak mıydı? Ne yapmalıydım, nasıl davranmalıydım?"*[465]Mustafa Kemal Paşa, Cavide gibi manastır okulunda okumuş yabancı dil bilen bir hanımla tanışmaktan oldukça memnundur.

Faik Bey'in ardından Ankara'ya geçen Suat Hanım, Cavide ile yakın dost olurlar. Eşlerinin Mustafa Kemal Paşa'ya yakınlığı nedeniyle Ankara'da kurulan sosyetenin içerisine yer alırlar. Cavide Hanım Çocukları Koruma Derneği Gösteri Dalı Başkanı seçilir. Bu görev ile Cavide Hanım öğrencilerle beraber bir tiyatro oyunu hazırlar. Yeni gelişmekte olan bir şehir için önemli bir atılım olan bu tiyatro gösterisine Mutafa Kemal Paşa da katılır. Sanata ve sanatçıya duyduğu ilgiyi o gece tiyatroyu izlemeye gelen herkes anlar.

[464] A.g.e. s.414.
[465] A.g.e. s.461.

Viyana'daki ilk evliliğinde bir dizi doktora gitmesine rağmen çocuk sahibi olamayan Cavide Hanım, hamiledir. İlk çocuğunun ismi Mustafa Kemal Paşa tarafından verilir.

> *"Paşa, Cavide'nin sağlık durumunu yakından izliyor ve sık sık Mahir Bey'den bilgi istiyordu. Bir gün, beklenmedik bir şekilde Mahir Bey Paşa'nın yakın ilgisinin nedenini öğrenmişti. Paşa, Cavide gibi İstanbullu bir hanımefendinin, Çankaya'nın kel tepesinde çocuk yapmasını, kendi kurmaya çalıştığı yeni Ankara'nın uğuru sayıyor ve "Bu, Ankara'da doğacak ilk İstanbullu çocuğu olacak," diyordu. Nitekim, Cavide'nin doğurduğu erkek çocuğa, Paşa, hiç bekletmeden ya da duraksamadan, "Zafer" adını koydu. Mahir Bey ile Cavide Hanım'ın oğulları Zafer'in gelmesi ile mutlulukları büsbütün sonsuzlaşmıştı."*

Beyzade-Paşazade isimli eserin ikinci cildin ilk bölümünü *Ankara'dan Gelen Damat "Cumhuriyet'in ilanından ve başkentin Ankara'ya taşınmasından, Atatürk'ün ölümüne kadar geçen olayların öyküsüdür."* adıyla oluşturmaktadır. Cumhuriyet'in ilanı ve Ankara'nın başkent olmasından sonra tüm İstanbul hükümeti yanlılarını gibi Saffet Nezihi Bey de olaylardan etkilenir. İşini ve işinin sağladığı lüks yaşamı, yeni yönetimin aldığı kararlar ile kaybeder. Taksimdeki dairenin ve rahat yaşamanı karşılayamayacak durumda olan Hamdiye Hanım ve Saffet Nezihi Bey evlerini boşaltmak zorunda kalırlar. Hamdiye Hanım'ın annesi Saliha Hanım'ın dairelere bölünmüş konağına taşınırlar. *"Kocasının işine son verilince Taksim'deki görkemli apartmanın kirasını ödemeyecek hale geleceklerini anlayan Hamdiye'nin imdadına yine yaşlı annesi Saliha Hanımefendi yetişmişti."*[466]

Eşinin işten çıkarılmasıyla maddi sıkıntıya düşen Hamdiye Hanım çeviri yoluyla para kazanmayı dener. Çevirileri beğenilip yayımlanan Hamdiye Hanım roman yazar. *"Yaptığı çeviri hoşa gidince, ardından oturup bir de roman yazıverdi Hamdiye. Aşk-İhtiras- İhanet."*[467]

Saliha Hanım'ın oğlu Hamdiye Hanım'ın ağabeyi Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey, tutuklandığı ve İstiklal Mahkemesinde yargılanacağı haberi duyulmuştur. Saliha

[466] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.14-15.
[467] A.g.e. s.18.

Hanım oğlunun kurtarmaya yardımcı olacağını düşündüğü kızı Suat ve damadı Faik Bey'den yardım istemek, Hamdiye Hanım'ı Ankara'ya ağabeyinin ceza almasını engellemek için yollar. Ankara hükümeti ile yakın ilişkileri olan Faik Paşa, Milli Savunma Teşkilatının ulaştırma sorunları ile ilgilenmektedir. Vazifesi nedeniyle Mustafa Kemal Paşa ile sık sık görüşür vaziyette olan Faik Paşa'dan istenen yardım yerine getirilir.

Ankara yaşayan Mahir Bey ile Cavide Hanım, Faik Paşa ve Suat Hanım'la sık sık görüşür. Bu görüşmelerden birinde Hamdiye Hanım ve Mısırlı Paşa/Yahya Paşa ile tanışır. Bu görüşmeler aynı kişiler arasında Hamdiye Hanım Ankara'da kaldığı sürece devam eder. Hamdiye Hanım İstanbul'a döndüğünde eşi Saffet Nezihi Bey ile bitmek olan evliliğini sonlandırır. Saffet Nezihi Bey, genç iken kendisini seven zengin paşazade hanımla ilişki yaşamaya başlar.

> *"Bir zamanlar uğruna intiharı göze aldığı eski göz ağrısının son zamanlarda kötü durumlara düştüğünü, kendisini yalnız bırakan eşinin, annesinin Kanlıca'daki yalısına yerleştiğini duyan bu şen dul hanımefendi, artık nasıl yaptı ise yapmış, hemen Saffet Nezihi ile temasa geçmiş, yıllar önce başlayıp da bir türlü kıvamına erememiş birleşmelerini yenilemenin yollarını aramış ve işte sonunda buluvermişti."*[468]

Hamdiye Hanım'ın Ankara ziyareti sırasında kardeşi Suat Hanım, eşi Faik Paşa; Mahir Bey, Cavide Hanım ve Yahya Paşa ile Viyana'ya gönderilecek lokomotif heyetinde yer alır.

> *"Olaylar hızlı gelişiyordu. Davetler, ziyaretler, gelmeler, gitmeler. Buluşmalar, geziler. Derken vakti zamanı geldi. Bir ay çabucak geçivermişti. Giderek Ankara'nın da oluru alınmış ve o günlerin deyimi ile "Avrupa'ya sevk olunacak Lokomotif Heyeti" resmen kurulmuştu. Gidecek heyete Faik Paşa başkanlık edecek Mahir Bey ile Yahya Paşa da katılmış olacaklardı. Bu heyete, Faik Paşa'nın eşi Suat Hanım ile Suat Hanım'ın kız*

[468] A.g.e. s.52.

kardeşi Hamdiye Hanım ve bir de Mahir Bey'in eşi Cavide Hanım katılmakta idiler."[469]

Viyana heyeti, yurda Yahya Paşa ve Hamdiye Hanım olmadan dönerler. Hamdiye Hanım ve Yahya Paşa gezilerini uzattıklarını Paris'e gideceklerini bildirirler. Bu durumun dedikodusu Ankara'da yayılması ile olayların karışacağını anlayan Mahir Bey hava değişimi raporu ile eşini alarak yurt dışına çıkar. Faik Paşa lokomotiflerin ülkeye gelmesi için gerekli anlaşmanın sağlamasın rağmen mahkeme tarafından yargılanır.

"(...)bu lokomotif sipariş olayı kısa sürede alevlenmiş, görevli milletvekilleri dosyaları okumaktan çok, her yerde dillenmiş dedikoduları dinlemişler ve Viyana'ya giden (ki gideceklerin seçim yolu da uzun uzun tartışılmıştı) heyetin, kendi yetkisi sınırlarını aştığına, başka yapımcılardan fiyat almadan sipariş verilmek sureti ile ülke menfaatlerinin yeterince korunmadığına karar vermiş ve hem bu siparişin derhal iptalini, hem de baş delege Faik Paşa'nın suçlandırılmasını ve gerekli görülürse mahkemeye sevk edilerek cezalandırılmasını istemişti."[470]

Faik Paşa yaşadıklarına dayanamaz ve felç geçirir. Faik Bey'in hastalığından dolayı Suat Hanım eşiyle annesi Saliha Hanım'ın yanına taşınır. Bir yanda eşinin bakımını üstlenen Suat Hanım diğer yandan hukuk fakültesini tamamlayarak avukat olur. Eşinin emekli maaşı ve kendi maaşı ile annesine destek olan Suat Hanım, Kanlıca'daki yalıda Saliha Hanım, Sait Bey ve Hamdiye Hanım'ın oğlu Zeyyat ile yaşar.

Lokomotif heyeti olayından sonra Mahir Bey ve Cavide Hanım Moda semtine çocuklarının eğitimi bahanesiyle yerleşirler. Mustafa Kemal Paşa'nın ölümünden sonra İsmet Paşa yönetimiyle anlaşan Mahir Bey, Doğu'da uzak bir ilden mebus seçilir. Mahir ve Cavide Hanım'ın ilk çocukları Zafer'den sonra Şanlı, Gül, Serap isimli üç kızları daha olur.

[469] A.g.e. s.60.
[470] A.g.e. s.71-72.

St. Joseph Yeterli Mi- Yurtdışına Gitmeli Mi? "Genç Cumhuriyet kuşağının eğitim sorunları ve İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiklerinin öyküsüdür" isimli ikinci bölümde İstanbul'a yerleşmiş olan Mahir Bey ve Cavide Hanım ile Yahya Paşa ve Hamdiye Hanım'ın çocuklarının arkadaşlıklarının anlatılmaktadır.

Hamdiye Hanım'ın Saffet Nezihi Bey ile olan evliliğinden dünyaya gelen Zeyyat Bey St. Joseph isimli Fransız lisesinde öğrenim görmektedir. Hamdiye Hanım ile Yahya Bey İstanbul'a döndükten sonra oğulları Sırrı Bey'i de ağabeyinin okuluna yazdırırlar. Aynı okulda Mahir ve Cavide Hanım'ın oğlu Zafer Bey de gitmektedir. Yatılı olarak eğitim gören üç genç zamanla yakın dostluklar kurar. Ailelerin tanışıyor olması birbirlerinin evlerine gidip gelmelerini, gezintiye çıkmalarını kolaylaştırır.

Zeyyat Bey ve Sırrı Bey sık sık Cavide Hanım'ın Moda'daki evine ziyarete gider. Bu ziyaretler sırasında Zafer Bey'in kardeşi Gül Hanım ile Zeyyat Bey yakınlaşır, aralarında bir ilişki başlar. Cavide Hanım'ın koruyucu tavrı ve çocukları üzerindeki baskı nedeniyle Gül Hanım'ın en büyük destekçisi kardeşleri Şanlı ile Serap olur.

Zafer Bey, Şanlı Hanım, Gül Hanım, Serap Hanım; Zeyyat Bey, Sırrı Bey yakın arkadaş grubu olarak beraber gezintilere çıkar, birbirlerinin evinde yemek yiyip sohbet ederler. Bu arkadaş grubu içerinde Gül Hanım ve Zeyyat Bey sık sık görüşme şansı yakalar. Bu görüşmeler gençlerin ailelerinin sosyal konumlarına göre gerçekleşir. Özensiz bir yerde görüşmek, denize girmek gençlerin yapamayacağı şeylerdir. *"Zeyyat Bey gibi paşazade çocukları için öyle vapur iskelesinden denize girmek neredeyse aşağılayıcı bir olaydı."*[471]

II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle sosyal hayatta uygulanan karartma, ekmek karnesi gibi uygulamalar Mahir Bey ve Yahya Paşa'yı etkilememektedir. Ailece akşam yemeklerine, sinemaya, adalara gezmeye ve dans etmek gibi etkinlikler için sık sık bir araya gelirler. Bu görüşmelerden biri Park Otelde yapılacak olan yılbaşı balosunda gerçekleşir. Zeyyat Bey o sene St. Joseph isimli Fransız okulundan mezun olmuş, askerliğini ertelemek amacıyla hukuk fakültesine kaydını yaptırmıştır ancak okula uğramamaktadır. Üvey babası Yahya Paşa Zeyyat Bey'i daha iyi bir eğitim görmesi için Amerika'ya Harvard Üniversitesine yollama kararını yemekte açıklar. Bu durumdan

[471] A.g.e. s.107.

haberi olmayan Gül Hanım masada ne yapacağını şaşırır, ağlamamak için kendini zor tutar.

Zeyyat Bey ile Gül Hanım arasındaki ilişkiyi anlayan Hamdiye Hanım, Zeyyat'ın Amerika'ya gitmeden evvel Gül Hanım ile evlenmesi gerektiğini düşünür. Hamdiye Hanım oğlu Zeyyat Bey'in Amerika'ya tek gitmesi halinde bir daha dönmemesinden korkar ancak Gül Hanım ile giderse dönmek zorunda olduğunu düşünür. *"Zeyyat yalnı giderse, işler karışabilirdi. Amerika'daki eğitim en az üç ya da dört yıl sürecekti. O yaşlarda ne Zeyyat'a ne de Gül'e bu kadar uzun süre beklemeleri söylenemezdi. Söylense bile ya biri ya da öbürü oyunbozanlık edebilirdi. Hele Amerika gibi bambaşka diyara giden adama nasıl inanılırdı?"*[472] Bu konu hakkında Cavide Hanım'ın ağzını arayan Hamdiye Hanım istediği cevabı alamaz. Gül Hanım, annesine göre çok küçüktür ve evliliğe hazır değildir.

Flarmoni Derneği "Paşazade kızlarının Batı Müziğini Sevenler Derneği'ni kurmalarının öyküsüdür." isimli üçüncü bölüm paşazadelerin Batı müziğine olan hayranlıkları sonucunda dernek kurmalarının anlatıldığı bölümdür.

İstanbul'a yerleşmiş olan Hamdiye Hanım ile Yahya Paşa yurt dışında alışmış oldukları Batı müziğini İstanbul'da bulamamaktan şikâyet etmektedirler. *"Eşinin müzik açlığı nedeni ile sonu gelmeyen şikâyetleri Hamdiye Hanımefendi'yi üzmekteydi."*[473] Hamdiye Hanım bu durumu yakın dostu Cavide Hanım ile paylaşır. Cavide Hanım dostunun bu sıkıntısını ablası Fazıla Hanım sayesinde çözüm bulur. Eski sadrazam eşi olan Fazıl Hanım da Batı müziğine ilgi duyar, eşini kaybettikten sonra bu ilgisi atarak devam eder. Bu ilgi neticesinde Batı müziği sevenlerin oluşturduğu küçük bir grubu evinde sık sık ağırlar. Böyle küçük bir grubun varlığı Hamdiye Hanım'ın eşinin isteğini yerine getirmesi için yeterli olur. *"İstanbul'da bir süredir bir araya gelerek Klasik Batı Müziği dinleyen bir grubun varlığını öğrenmek bile bir müjde gibiydi."*[474]

Her perşembe Fazıla Hanım'ın evinde toplanan küçük gruba Cavide Hanım, Hamdiye Hanım, Yahya Paşa ve Mahir Bey de dâhil olur. Bu toplantıda dört arkadaş, Dr. Hayri Hayri Bey, Nezihe Hanımefendi, Kemal Raşit Beyefendi gibi Batı müziği ile

[472] A.g.e. s.155.
[473] A.g.e. s.197.
[474] A.g.e. s.200.

ilgili isimlerle tanışırlar. Hamdiye Hanım, Perşembe gecesi toplantısını kendi evinde düzenlemeyi teklif eder. Konuklar ziyafet sofrası ile karşılandıktan sonra dinletiye geçilir. Bu durum için Cavide Hanım arkadaşı Hamdiye Hanım'ı uyarmak zorunda kalır. Eşinden kalan maaş ve oda kiraları ile geçinen Fazıla Hanım'ın perşembe geceleri konuklarını çay ve kurabiye ile ağırladığını bu durumun ablasını üzebileceğini söyler.

> *"Eğer Hamdiye Hanım bu tür davetleri sürdürmeyi düşünüyor ise, yemek ile müzik dinletisini ayırmayı da düşünmeli idi. Cavide'nin sıkıntısının nedeni bu durumda en azından ablasının alınması olasılığıydı. Birkaç yıldır Perşembe gecelerini götüren Fazıla Hanımefendi misafirlerine bir çay ve biraz da bisküvi çıkartmakla idare etmişti. Bunun nedeni Fazıla Hanımefendi'nin mali durumunun, öyle her iki haftada bir on kişiye ziyafet vermemeye yeterli olmaması ise de, aslında tok karnına müzik dinlemenin de zorlukları vardı."*[475]

Perşembe geceleri gerçekleştirilen toplantı Yahya Paşa'nın işleri nedeniyle pazartesi gecesine alınır. Bu toplantılardan birinde Batı müziğine herkesin ulaşabilmesi için dernek kurulması fikri tartışılır.

> *"İstanbul kentinden Klasik Batı Müziği'nin daha düzenli bir şekilde sunulur olması, o döneme kadar ya Saraya özgü, ya da özel salonlarda kapalı kalmış bu müzik türünün halka açılması ve dinletilere isteyen herkesin gidebilir olması ve bütün istek ve dileklerin yerine gelmesi için bazı çalışma ve araştırmalar yapılması konusu, o akşam, ilk kez Hamdiye Hanımefendi'nin ziyafet sofrasında ortaya atılmıştı."*[476]

Dernek kurma fikrinin müzik dinletisine katılanlar tarafından onaylanması üzerine girişimciler kurulu oluşturulur. Yahya Paşa derneğin kurulması için gerekli maddi yardımı yapmayı teklif eder. Bu yardım karşılığında dostu Mahir Bey'in de kurula katılmasını ve çevresinde girişime destek verecek kişiler ile görüşmesidir. *"Yahya Paşa, derneğin kurulmasında gerekecek başlangıç yatırımını finanse etmeyi üzerine aldı. Şaşırmıştı Hamdiye Hanımefendi'yi. Ancak, paşanın bir koşulu vardı.*

[475] A.g.e. s.222.
[476] A.g.e. s.226-227.

*Dostu Mahir Bey de bu kurula katılacak ve özellikle çevresi ve tanıdıkları neznin*de *girişimlerde bulunacaktı."*[477]

Dernek için gerekli kurumlara başvurular yapılmış, dernek için "Philharmonia Derneği" ismi uygun bulunur. Söylenmesi ve Türkçeye uygun olmadığı gibi nedenlerle derneğin adı "Filarmoni Derneği" olarak değiştirilir. *"Emniyet'te rapor hazırlayacak bir görevli, yabancı bir ad alınmasına karşı çıkmıştı. Hani görevli de tümüyle haksız sayılmazdı. "Philharmonia" sözcüğünün yazılışı bile Türkçe diline uymuyordu. Sonra, Mahir Bey her zamanki gibi kıvrak zekası ile imdada yetişti ve derneğin adı "Filarmoni Derneği" oldu."*[478]

Filarmoni Derneği yönetim kurulu başkanı Hamdiye Hanım, onur başkanı ise Fazıla Hanım olur. Dernek beklenenden fazla ilgi görür. Derneğin kısa sürede fazla ilgi çekmesi bazı grupların tepkisini çeker. Filarmoni Derneği, iki zıt görüş tarafından suçlamalarla karşılaşır. Bunlar:

> *"Bunlardan birincisi, günün koşulları altından dincilik ve tutuculuk yönlerini, Müslüman kültürü savunuculuğu altında gizlemeye çalışan bağnaz aşırı sağcı gruplardı.(...) Hani önce musiki değişecek, Batı'ya dönecek, sonra da (hâşâ) dinimiz. O yıllarda pek moda olmuş ve halk arasında tutunmuş, Türk kökenli olmayan yurttaşlarımızı uyarmada kullanılan "Vatandaş Türkçe konuş!" sloganı ufak bir değiştirme ile "kendi müziğinden ayrılma" şekline getirilmiş ve Filarmoni Derneği ve onun üyeleri aleyhine kullanılır olmuştu.*
>
> *Filarmoni Derneği'ni karşılarına alan ikinci grup ise, o dönemde "Kafatasçılar" diye ün kazanan aşırı ırkçı, Almanya'da gelişen "Asil Ari Irkı" gibi garip inançları izleyen gruplardı. Türk'ün anavatanı Orta Asya ve Kızıl Elma gibi düşler peşinde koşan bu kişiler, "İçki içeceksen kımız, çalgı çalacaksan kopuz" türünden sloganlar ile Türklerin atalarına dönmesi ve*

[477] A.g.e. s.228.
[478] A.g.e. s.233.

yabancıların ayıklanıp, ayrılması savını kovalayan "Turan"cılardı bunlar."[479]

Filarmoni Derneğinin tepki çeken bir diğer etkinliği Batı müziğine ilgi çekmek amacıyla yapılan anket çalışmasıdır. O dönem için yeni olan anket çalışması derneğin siyasi amaçlar ile gizli etkinlik düzenleyeceğine dair söylentilerin ortaya çıkmasına neden olur. Tüm bu olanlar Filarmoni Derneğinin çalışmalarının devam etmesini engellemez ve İstanbul'da bir konser ve opera salonun yapılmasını sağlar. *"İstanbul'un opera ve konser salonunun temel atma günü. Tüm Filarmoni Derneği üyeleri törene katılmıştı."*[480]

Marmara Yat Kulübü'nde Düğün " Paşazade Zeyyat Bey'in beyzade Gül Hanım ile evlenmesinin öyküsüdür" isimli dördüncü bölüm Amerika'da gelen Zeyyat Bey'in Gül Hanım ile evlenmek istemesi ve bu düğünün yapılış hikâyesini anlatmaktadır.

Gül Hanım'ın kendisini bekleyeceğine dair verdiği söz ile Amerika'ya giden Zeyyat Bey Amerika'dan yüksek mühendis olarak altı yıl sonra İstanbul'a döner. Altı yıl boyunca Gül Hanım ile Zeyyat Bey mektuplaşarak ilişkilerini sürdürürler. Zeyyat Bey, İstanbul'a döner dönmez Gül Hanım ile evlenmek istediğini önce anneannesi Saliha Hanım ile paylaşır. Saliha Hanım torunun isteğini kızı Hamdiye Hanım'a iletir.

Hamdiye Hanım eşi Yahya Paşa ile oğulları Zeyyat'ın Gül Hanım ile evlenme isteğini Cavide Hanım ve Mahir Bey ile konuşmak üzere ziyarete gider. Mahir Bey ve Cavide Hanım kızlarını sıra ile evlendirmek niyetindedirler. Bu durum için Yahya Paşa, Zeyyat Bey'in on sekiz aylık askerlik görevi olduğu bu süre içerisinde Şanlı Hanım'ın da kısmetini bulabileceğine dair çözüm yolu sunar. Mahir Bey ve Cavide Hanım büyük kızları Şanlı Hanım'ın tıp eğitiminden sonra Amerika'ya eğitimine devam etmek amacıyla gitme isteği üzerine Gül Hanım'ı Zeyyat Bey ile nişanlama kararı alırlar.

Zeyyat Bey, Gül Hanım ile nişanlanır ardından askere gider. Gül Hanım kardeşleri ve annesi ile Viyana'ya giderek çeyiz hazırlığına başlar. Cavie Hanım kızının en güzel şekilde evlenmesini ister, bunun için bir yığın hazırlık yapar.

[479] A.g.e. s.236.
[480] A.g.e. s.240.

Zeyyat Bey ve Gül Hanım için Hamdiye Hanım'ın Teşvikiye'de apartman dairesi tahsis edilir. Marmara Yat Kulübü isimli dönemin en ünlü mekânında seçkin davetli listesi ile o yazın en görkemli düğünü yapılır.

Beyzade-Paşazade isimli eserin son bölümü *Koca Ragıp Paşa İşhanı "Beyzade ve paşazade neslinin tükenmesi ve İstanbul kentinin betonlaşmasının öyküsüdür"* ismiyle okura sunulmaktadır.

Bölüm Zeyyat Bey'in Koca Ragıp Paşazade Sait Bey'in ölüm haberini almasıyla başlar. Saliha Hanım, küçük oğlunun ölümünü üzerine yıkılmış bu dünya ile olan ilişkisini kesmiştir. Hamdiye Hanım, annesinin kendisine gelebilmesi ve hayata dönebilmesi için Karadeniz turuna çıkarır. Küçük oğlunun ölümüne dayanamayan Saliha Hanım kısa bir süre sonra bu dünyadan ayrılır. Annesinin ölümünden sonra Remzi Bey yıllardır uğramadığı Teşvikiye'deki konakta hak iddia eder. Dairelere bölünmüş olan yalıya yeni eşiyle yerleşir.

Bu zamana kadar geçimini annesine kalan maaş ile sağlayan Remzi Bey Teşvikiye'deki çifte konaklar için müteahhit ile görüşür. Hamdiye Hanım babasının katili ile anlaşmak istemese de Fazıla Hanım ve Suat Hanım'ın isteği ile çifte konaklar yıkılıp yerine apartman yaptırmak üzere müteahhide verilir. Anlaşmaların yapılması, kardeşlerin ikna edilmesi, inşaatın bitirilmesi beş yıl sürer. *"Anlaşmaların sonuçlandırılması ailenin iki yılını almıştı. Müteahhidin blok apartmanları tamamlaması da üç yıla yakın zaman aldı."*[481]

Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey eline geçen yeni daireleri hemen kiraya verip yeni imkânlarını kullanır. Bu yeni imkânları fazla kullanamadan Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey vefat eder. Bir miras kavgasına daha katlanamayacağını anlayan Yahya Paşa, Remzi Bey'in haklarını eşinden alır.

Faik Bey'in ölümünden sonra Kanlıca'daki yalıdan Teşvikiye'deki dairesine taşınan Suat Hanım ile birlikte yalıda evlatlık kız ile kalfa bekçi olarak kalır. Bir süre sonra Suat Hanım evinde, yatağında bu dünyadan göç eder. Tek çocukları Jülide'yi Ankara'da toprağa verdiklerinden çocuksuz olarak ölen Suat Hanım'ın malları yeğeni Zeyyat Bey'e kalır.

[481] A.g.e. s.339.

Fazıla Hanım Teşvikiye'de kendisine ayrılan dairesinde ömrünün son günlerini yaşarken Zeyyat Bey'den son isteğini yerine getirmesini ister. Sadrazam eşini kaybedip, mütevazı yaşam sürdürürken onu hayata bağlayan Batı müziği ve bunun için yapılan toplantılar için kurulan Filarmoni Derneğinin gelecek kuşaklara aktarılması Osmanlı usulü vakfa dönüştürmesini ister. Bunun için apartmanın yıktırılıp iş hanı haline getirilmesi ve bir katının konser salonu haline getirilmesi planlanır.

Hamdiye Hanım ve Yahya Paşa tekrar Fransa'ya yerleşmiş olduklarından tüm işlerle Zeyyat Bey ilgilenir. Apartman yıktırılır yerine Koca Ragıp Paşazade İş Hanı yaptırılır. *"En sonunda çark tam dönüşümünü yapıyordu. Sadrazam paşanın çifte konakları, önce yıkılıp bir blok haline sokulmuş, şimdi de o apartman bloğu da yıkılacaktı ve yerine Koca Ragıp Paşa İş Merkezi gelecekti."*[482]

2.10.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Beyzade-Paşazade isimli eserde hâkim bakış açısı ve anlatıcısı kullanılmaktadır. Hâkim anlatıcının sağladığı imkânlar ile eserin bazı bölümleri roman kişilerinin iç dünyaları okura verilmektedir. Bu durum ilk bakışta çoğul anlatıcının varlığını akla getirse de bu bölümlerde bilincin üzerinde varlığın olduğu okura hissettirilmektedir. Eserin ilk cildinin birinci bölümünde okur Cavide'nin iç dünyası ve sesi ile karşılaşır ancak bölümde yer alan ifadeler hâkim bakış açısı ve anlatıcının var olduğunu kanıtlamaktadır. *"Düşüncelerinin bu noktasında Cavide dayanamadı. Kıkır kıkır gülüverdi. Şakrak. Taze bir şelale. Kıvrıldı, oturdu. Çıkardı bacaklarını atlas yorganının altından."*[483]

Eserde roman kişilerinin iç dünyası ve sesiyle karşılaştığı bölümler şunlardır:

Cavide "On dört yaşında genç kızın Viyana'da yerleşik Hırvat soylusuna gelin yollandığının öyküsüdür."

Koca Ragıp Paşazade Sait Bey "Paşa babası ile ağabeyi arasında çıkan çatışma sonunda babasının ölümüne tanık olan genç paşazadenin öyküsüdür."

[482] A.g.e. s.348.
[483] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.17

Hâkim anlatıcı ve bakış açısı eserin tamamında kişilerin düşünceleri, iç konuşmaları, duyguları ve hisseleri okurla paylaşılmaktadır.*"Onların kanat çarpmalarının bile farkına varmadı Cavide. İki büklüm kalıverdi. Kendi başına. Acıdan nefesi kesilmiş, sanki bir saniye nabzı durmuştu. "Ne kadar yalnızım," diye düşündü."*[484]

Anlatıcı yarattığı kurmaca âlemin tanrısı konumundadır, geçmiş ve geleceğe ait her şeyi bilir. Bu bilgisini okurdan saklamaz.*"Cavide ile ablası Fazıla Hanımefendi'nin Eminönü'nden binip Kanlıca'ya doğru yola çıktıkları küçük Şirket-i Hayriye vapuru, önce anlatıldığı üzere Üsküdar'a geçip Anadolu yakasını izliyor ve ta Beykoz'dan sonra karşı yakaya geçiyordu."*[485]

"Nasıl bilinebilirdi ki piyanonun tuşlarını alt üst edip, akordunu bozan o güçlü parmaklar, on yıl sonra, çamur yoğurarak model yapmakta çok ustalaşacak."[486]

2.10.4. Zaman

Beyzade-Paşazade isimli eserde kullanılan zaman geçmişe ait yaşanmış olaylardan oluşmaktadır. Anlatıcı olaylar andan geçmişe doğru giderek anlatmaktadır. Ciltlerin başında verilen tarihler romanda anlatılan olayların geçtiği tarihler ile ilgili genel bilgi vermektedir. Olaylar, eserin ilk cildi 1890-1930 yıllarını, ikinci cildi ise 1931-1990 yıllarında geçmektedir.

Olayların geçmişte yaşandığında dair birçok ifade bulunmaktadır. *"Yıllar geçmeliymiş bunu anlayabilmem için. Çok sonra gerçek oldu, bu koşulsuz hayranlığımın ve kayıtsız bağımlılığımın düpedüz bir çocukluk yanılgısını olduğunu anlamam."*[487]

Anlatılan olayların geçmişe dayanması ve uzun bir süreyi kapsar ancak bölümlerde zaman kullanımı genişletme/yavaşlatma ve atlama şekilde kullanılmaktadır. Zamanda genişleme/yavaşlatma kullanılan yöntemlerden biridir. Cavide isimli ilk cildin ilk bölümünün büyük bir kısmı Kasım Bey Tangoviç ve Cavide Hanım dördüncü evlilik

[484] A.g.e. s.420.
[485] A.g.e. s.209.
[486] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade II*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.168.
[487] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.136.

yıl dönümünün gecesini anlatmaktadır. Cavide Hanım mutsuz evliliğini ve Hırvat sosyetesindeki yaşamını, anılarını düşünür.

Koca Ragıp Paşazade Sait Bey isimli bölümde Sait Bey babasının öldürüldüğü geceyi anlatır. Sait Bey'in yaşamı, babası ve ağabeyi ile olan ilişkileri üzerinden zamanda genişletmeye gidilmektedir.

Bölümler arası zamanda atlama eserde kullanılan zaman tekniklerinden biridir. Eserin ikinci cildinin ikinci bölümü St. Joeseph mi- Yurtdışına mı? İsimli bölümde Zeyyat Bey'in Amerika'ya gitme haberinin yemekte açıklandığı bölümdür. Eserin Marmara Ya Kulübü'nde Düğün isimli bölümde Zeyyat Bey, altı yıl sonra Amerika'dan dönüp Gül Hanım ile evlenmiştir.

Eserde zamana ait ifadeler de bulunmaktadır. Bu ifadeler olay örgüsü içinde özel bir zaman belirtmeyip akış içerisinde yer almaktadır. *"Beyaz zarfı alalı on gün kadar olmuştu."*[488]

"O yıl içinde ya da kısa bir süre sonra, birde savaş patladı."[489]

2.10.5. Mekân

Eserin toplamda on bölüm oluşması ve farklı kişilerin yaşamları etrafında şekillenmesi ortak bir mekân kullanımı engellemektedir. Olaylar içinde mekânlar genelde fon olarak kullanılmaktadır. Bu mekânlar okura betimleme tekniğiyle verilerek mekânı görünür kılmaktadır.

Eserde fiziksel mekânlar, çoğunlukla roman kişilerinin yaşadıkları köşk, yalı ve apartman dairelerden oluşmaktadır. Hamdiye Hanım'ın dönemine göre lüks sayılan Ayazpaşa'daki apartman dairesi betimleme tekniği ile okura verilen fizikse/çevresel mekânlardandır.

> *"Hole açılan dört kapı vardı. Önce küçük bir misafir tuvaleti, sonra Hamdiye Hanımefendi'nin, kendisine atölye-çalışma odası yaptığı bir tür ikinci salona(ya da yazı odası, hani eski selamlık bölümü gibi) açılan kapı.*

[488] A.g.e. s.265.
[489] A.g.e. s.183.

Üçüncü kapıdan ise, apartmanın arka tarafına ve hizmetçi odası, mutfak, kiler gibi hizmetlerin toplandığı ve diğer servis kapısından da girilebilen bölüme geçiliyordu. Bu üç kapının hemen sağında, yani cümle kapısı ile aynı hizada bulunuyordu."[490]

Cavide Hanım'ın İstanbul'a taşındıktan sonraki Moda'daki köşkü yine çevresel/fiziksel mekânlardandır.

"Arazi eğimli olduğundan, köşke yaklaşan sokak epey arkada ve yukarıda kalıyordu. Sokak ile köşkün arasında bir dönümü aşkın bir bahçe olarak bırakılmıştı. Bahçe hep eğimli olduğundan, sokaktan gelecek arabaların eve yaklaşabilmesini sağlamak amacı ile, bahçeyi çeviren taş duvarın en güney köşesinde görkemli bir kapı yapılmış ve o köşeden kuzeydeki alt köşeye doğru giden geniş bir yol açılmıştı."[491]

Eserde mekânın roman kişileri ile özdeştiği, ruhunda, duygu dünyasında etki bıraktığı algısal mekânlarda bulunmaktadır. Bu mekânlar roman kişisinin içinde bulunduğu ruh durumuna göre şekillenmektedir. *"Ontolojik açıdan biryin sosyo-kültürel değerler oluşumunda önemli bir yere sahip olan mekân, bireyin kendi içsel bütünlüğünü de sağlar. Kişi, kendi varoluşunu oluştrdukça mekânda bulunan varlıklar kalıcı imajlara dönüşerek mekân-insan diyalektiğini sağlar."*[492] Eserdeki algısal mekânlardan biri Cavide Hanım'ın Viyana'daki şatosunun yatak odasıdır. Mutsuz evliliğini sorguladığı gece, yata odası Cavide Hanım için mabetten farkı yoktur. Kendisini tabut içinde hisseder.

"Tek başımayım. Tek başıma. Şu pufla, şu yumuşak, en azından iki ya da dört kişilik yatakta. Tavanı süslü. Sanki bir kümbet ya da mabet. Yatır varmış, şimdi tapınak olmuş. Zümrütler, pırlantalar ile kakmalı yeni bileziğim. Ağır. Esirliğimin simgesi. Adak olsun yatıra. Bembeyaz, uçsuz bucaksız, kolalı çarşaflar. Kefen sanki. Yatakta değil, tabutun içindeyim."[493]

---

[490] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.189.
[491] A.g.e. s.91.
[492] Veysel Şahin, "Halid ZiyaUşaklıgil'in 'Aşk-ı Memnu' Romanında Mekân- İnsan Diyalektiği", *Romanda Mekân Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler*, Editör Ramazan Korkmaz-Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017,s.27-28.
[493] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I,* Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.9.

Eserde kullanılan algısal mekânlardan biri de Zeyyat Bey'in, Gül Hanım'ı isteme gecesinde vakit geçirmek üzere çıktığı gezintide rastladığı Abanoz Sokağı'dır. *"Havanın sıcak olmasına karşın, sokak yine çamur. Sanki durmadan dolanan, bir aşağı bir yukarı volta atan ve paraları çıkışmadığı için evlere alınmayan fakir erkeklerin terlerinden oluşur bu sokağın balçığı. Toz ve toprak ise hep vardır ve bu gençlerin tükenmeyen terinden hiç kurumaz yerdeki toz toprak. Çamur. Yapışkan. Balçık."*[494] Genelevlerin bulunduğu bu sokak kokusu, çamuru ile Zeyyat Bey'de kötü izlenimler uyandırır.

2.10.6. Kişiler

Beyzade-Paşazade isimli eserde kalabalık bir şahıs kadrosu bulunmaktadır. Eserde farklı kişilerin yaşamlarının anlatılmasından dolayı başkişi, norm karakter, kart karakter ile ilgili tahlil yapılmasını mümkün kılmamaktadır. Bu nedenle roman kişileri hakkında bilgi verilecektir.

Cavide Hanım	On dört yaşında Hırvat soylusu ile evlenerek Viyana sosyetesine katılmış, bolluk içindeki yaşamını terk ederek zor koşullarda gönüllü hemşire olarak çalışır. Cumhuriyet yanlısı tutum sergileyerek Mustafa Kemal Paşa ile tanışmış, örnek bir Cumhuriyet kadınıdır.
Mahir Bey	Cavide Hanım'ın ikinci evliliğini yaptığı kişidir. Asıl mesleği gazetecilik olmasına rağmen Mustafa Kemal Paşa'nın ordusuna katılır. Cumhuriyet'in ilanından sonra milletvekili seçilir.
Kasım Bey Tangoviç	Cavide Hanım'ın ilk evliliğini yaptığı Hırvat soylusudur. Viyana'daki dejenere yaşama ayak uydurur. Dünya Savaşı'nın başlaması ile soyluluğundan başka elinde bir şey kalmayan Kasım Bey Tangoviç hayatına son verir.
Hamdiye Hanım	Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın büyük kızıdır. Lüks yaşam ve ilgiden hoşlanan Hamdiye Hanım bu şartları sağlayabilecek kişilerle beraber olur. Osmanlı İmparatorluğu'ndan yana olan Hamdiye Hanım değişen koşullara ayak uydurarak Cumhuriyet'in ilanı ile görüş değiştirir.
Saffet Nezihi Bey	Hamdiye Hanım'ın ilk eşidir. Yabancı ortaklı anonim şirketin müdürlüğünü yapmaktadır. Sultansız bir İstanbul düşünemeyen Saffet Nezihi Bey, Cumhuriyet'in ilanı ile değişen yaşama uyum sağlayamaz eşini, işini kaybeder.
Yahya Paşa	Hamdiye Hanım'ın ikinci evliliğini yaptığı Mısırlı paşadır. Ticaret ile uğraşan Yahya Paşa sanatsever, dostlarına kıymet veren bir karakterdir.

[494] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.270.

Suat Hanım	Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın ikinci kızıdır. Asker Faik Bey ile evlenerek, Anadolu'ya geçer. Cumhuriyet'in ilanından sonra bakanlıkta olan eşi ile Ankara'da yaşamını sürdürür. Eşi Faik Paşa'nın hastalığından dolayı İstanbul'a taşınıp hukuk fakültesini tamamlar.
Faik Bey	Suat Hanım'ın eşidir. Kurtuluş Savaşı sırasında orduda yer alır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra bakanlıkta görev alır.
Saliha Hanım	Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın eşidir. Eşinin ölümünden sonra kendi imkânları ile geçimini sağlar.
Sait Bey	Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın küçük oğludur. Doğuştan hastalıklı ve güçsüz olan Sait Bey ömrü boyunca çalışmamış, sorumluluk almamıştır.
Remzi Bey	Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın büyük oğludur. Yurt dışında eğitim görmüş paşa çocuğu olmanın imkânlarından yararlanmıştır. Babasını öldürmesinin ardından yoksul bir yaşam sürmüştür.
Fazıla Hanım	Sadrazam Koca Ragıp Paşazade Remzi Bey'in eşidir. Sanatsever Fazıla Hanım'ın Filamingo Derneği'nin kurulmasına vesile olmuştur.

Tablo 15 Beyzade-Paşazade Romanında Kişi Kadrosu

Eserde *fon karakter* olarak değerlendirilecek roman kişileri mevcuttur. Bu kişiler olay örgüsü içinde hisleri, çoğu zaman sesleri duyulmayan kişilerdir. Hamit Paşa, Feride Nine, Sırrı Bey, Serap Hanım, Şanlı Hanım, Gül Hanım...

2.10.7. Anlatım Teknikleri

2.10.7.1. Geriye Dönüş Tekniği

Beyzade-Paşazade isimli romanın 100 yıl gibi bir süreyi kapsaması, farklı olaylar etrafında olay örgüsünün şekillenmesi gibi nedenlerden dolayı geriye dönüş tekniği olaylar ya da kişiler hakkındaki bilgilere yer vermek amacıyla kullanılır. Böylece olay örgüsü içerisinde birbirinden bağımsız kişiler ya da olaylar anlatılıyormuş hissi ortadan kaldırılır.

> *"O dönemin tüm Osmanlı konak ya da köşklerinde olduğu üzere, Koca Ragıp Paşazade Ragıp Paşa'nın Teşvikiye'deki konağında da, evin küçük hanımlarının musiki eğitimi ihmal edilmemişti. Yaş sırası ile önce Hamdiye*

Hanım'ın, ardından da Suat Hanım'ın müzik eğitimi görmesi kaçınılmazdı. Küçük kızların, doğal olarak, kendi görüşlerinin alınması söz konusu değildi. Özel yöntemler ile kızın musikiye yatkın olup olmadığı düşünülemezdi. Paşa kızlarının eğitimine musiki de zorunlu olarak katılmıştı. Küçük Hamdiye müzikten anlasın ve az da olsa bir çalgı çalmasını öğrensin diye yıllar yılı uğraşmıştı."[495]

Koca Ragıp Paşazade Sait Bey, konaktaki aile yaşantısı içinde kardeşlerinin nasıl bir yaşantı sürdüklerinden söz ederken geriye dönüş tekniği ile paşa kızlarından bekleneni anlatmaktadır. *"Gala gecesinden yedi gün önce, Hamdiye Hanımefendi, uykuya çekilmişken, birden sancılanarak uyanmış ve saatin gece yarısı geçmiş olmasına hiç aldırmadan, yattığı yerde kıvranmaya ve bangır bangır bağırmaya koyulmuştu."*[496]

Koca Ragıp Paşazade Hamdiye Hanım'ın doğum gecesinde geriye dönüş ile geçirdiği hamilelik süreci bu teknik ile verilmektedir.

2.10.7.2. İç Diyolog Tekniği

İç diyalog tekniği, roman kişisinin yüksek sesle kendisiyle konuşması olarak tanımlanabilir.*"İç diyalogu şekillendiren cümleler, gramer kurallarına uygun olarak vücut bulur. Cümlelere, genellikle konuşma havası hakimdir. Cümleler, kişinin o ânki psikolojisine göre, telâş ve heyecanına, sevinç ve kederine göre şekillenir ve öylece okuyucuya yansır."*[497]

"Demek bu gecemi sizinle başbaşa geçireceğim!, dedi Cavide, yüksek sesle. Oturduğu yerde, kocaman yatağın ortasında. "Nefret sizden. Soğuk taşlar. Parıltınız ısıtmıyor. Aleviniz donmuş. Sizin olsun değeriniz!" bir yanıp bir sönüyor. Göz kamaştıran, parıldayan kakma taşlar."[498]

Cavide, varlıklı bir yaşam sürdüğü fakat mutsuz olduğu evliliğinin yıl dönümünde kocasının yanında olmayışının üzüntüsü ile süslü eşyalarına nefret duyar.

---

[495] A.g.e. s.163.
[496] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I,* Cem Yayınevi, İstanbul,2005,s.311.
[497] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı ve Unsurları I* ,Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018, s.271.
[498] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.9.

Varlıklı ve süslü eşyalar onun mutlu olmasına yetmez, onlara karşı nefretini bu teknikle dile getirir.

2.10.7.3. İç Monolog Tekniği

Roman kişisinin kendi kendine iç sesiyle konuşması olarak özetlenebilecek olan iç monolog tekniği eserde hâkim anlatıcının etkisiyle sıklıkla kullanılmaktadır. *"Nedir gençlik? Nedir kalbin çarpıntısı? Çocukluktan genç kızlığa, sonra da kadınlığa nasıl geçilir? Nasıl sızlar, insanın her kası? Her dönemeçte. Her geçiş döneminde. Nedir? Bir genç kadının anne olmak istemesi?"*[499]

"Karşılaşacağız ve? Elimi sıkar mı acaba? Yoksa hiçbir şeye aldırmaz ve alıverir mi beni kollarına?"[500]

Eserde kullanılan iç monolog tekniği roman kişilerinin yalnız, mutsuz olduğu zamanlarda ya da heyacanın üst noktada olduğu anlarda akıllarından geçenlerin okurla paylaşılmasını sağlamaktadır. Böylece roman kişilerinin kurmaca âlem içerisinde herkesten sakladıkları düşünceler okurla buluşur.

2.10.7.4. Montaj Tekniği

Cavide Hanım'ın, Mahir Bey'i cepheden dönene kadar bekleyeceğine dair verdiği sözden sonra söylemiş olduğu türkü montaj tekniği içerisinde değerlendirilmektedir.

"(……..)

Orası Muştur,

Yolu yokuştur.

Giden gelmiyor

Acep ne iştir?"[501]

[499] A.g.e. s.27.
[500] Ali Halim Neyzi, *Beyzade- Paşazade II,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005. s.249.
[501] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.349.

Koca Ragıp Paşazadelerin çifte konakların satılıp yerine apartman yapılmasının ardından Asaf Halet Çelebi'nin dizleri yer almaktadır.

"Sana bana olan

Ona da oldu

Kendi cübbesinin altında

Cüneyt kayboldu"[502] Hâkim bakış açısı ve anlatıcının kullanıldığı eserde, roman kişilerinin iç dünyası dolaysız olarak okura verilmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum eserde iç çözümleme ve iç monolog tekniğinin kullanılmasını ile kendini göstermektedir.

2.10.7.5. Özet Tekniği

Eserin uzun bir zaman dilimini kapsaması, konu yoğunluğu nedenlerinden dolayı özet tekniği kullanılmaktadır. Özet tekniği ile uzun zaman diliminde gerçeklemiş olaylar kısa şekilde okura verilmektedir. *"O yıl içinde ya da kısa bir süre sonra, birden savaş patladı. Bu kez pek çok ülke birbirine savaş açıyordu. Bugün tarih kitaplarında Birinci Dünya Savaşı dite anılan ve Avrupa'yı altüst eden savaş Avusturya Dükü'nün ölmesi ile birdenbire alevlenivermişti."*[503]

"Özetle çevresine topladığı anıları dışında bir yaşam söz konusu değildi. Ne kumar oynar, ne fal açar, ne yeni Cumhuriyet'in yeniden oluşturduğu sosyeteye girmeye çalışır, ne de kalabalık davetlere giderdi. Bu tutumunun tek ayrıcalığı konserlerdi. İstanbul'a ünlü bir piyanist gelsin de Fazıla Hanım onun konserini kaçırsın."[504]

Özet tekniği ile eserdeki roman kişilerinin yaşamına ya da sosyal hayata dair olay örgüsü içinde bilinmesi gereken daha az önemli bilgiler okura sunulmaktadır.

2.10.7.6. Tasvir Tekniği

İlahi anlatıcı ve bakış açısının kulanıldığı eserde tasvir yöntemi, okurun roman dünyasını gözünde canlandırmasına hizmet etmek amacıyla kullanılmıştır.

---

[502] Ali Halim Neyzi, *Beyazade-Paşazade II,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.349.
[503] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade I*, Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.183.
[504] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.208.

"Çaydanlığın yanında, kristal bir tabakta, ince ince kesilmiş limon dilimleri ve onları tutmak için kullanılacak bir gümüş maşa vardı. Yine az ötede, demliğin yapıldığı yerden geldiği canlı renklerinden belli bir şekerlik ve onun gümüş maşası duruyordu. Küçük mavi alevi ile çaydanlıktaki suyu sıcak tutan saç ayağının öbür yanında ise, içine konulacak çayın rengini belli eden, sıkma belli cam bardaklar ve onların altlıkları durmaktaydı."[505]

Eserde tasvir yöntemi ile mekânlar, kişilerin dış görüntüsü gibi unsurlar bu teknikle haklarında bilgi verilerek olay örgüsü içerisindeki yerleri görünür hale getirilmektedir.

2.11. ÇOBAN

2.11.1. Romana Dair

Ali Halim Neyzi'nin *Çoban* isimli romanı ilk kez 1992 yılında Cem Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Eser, 154 sayfa üç bölümden oluşmaktadır. Kırsal kesimde yaşayan köylünün, "normal" algısının dışındaki bireylerin yaşamı ve hiyerarşik düzeni sağlayan bireylerin bilinçaltı, düzendeki yer edinme çabaları eserin zeminini oluşturmaktadır.

Roman; I. Çoban, II. Kız, III. Ağa bölümlerinden oluşmaktadır. Bölümler, bölüme adını veren kişilerin iç dünyasından doğrudan okura iletilmektedir. Tek bir olayın farklı açılardan ve belleklerden görünüşü esere asıl özelliğini kazandırmaktadır.

Eserdeki kişiler, roman içerisinde her ne kadar özel anlamda yer alsa da genel anlamda toplumda farklılıkları, maddi durumları, toplumsal "normal"lerin dışındaki bireylerin hislerini yansıtmaktadır.

Ağalık kurumunu ezilen köylü tarafından olduğu kadar ağa gözünden de yansıtan Neyzi eserini, Japon film yönetmeni A. Kurusawa adamaktadır. *"Bu çalışmamı "RASHOMON" filminin yaratıcısı A. KURUSAWA ustaya adamaktayım."*[506]

[505] A.g.e. s.272.
[506] Ali Halim Neyzi, *Çoban,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, Ön söz

2.11.2. Olay Örgüsü

Eserin *Çoban* isimli ilk bölümü, başkişisinin ağızından anlatılmaktadır. Köydeki tek sürü sahibi olan ağanın çobanlığını yapan başkişi, sürüyü dağlarda besleyip çoğalttıktan sonra köyüne dönmüştür. Ancak sürüyü teslim aldığı ağa ile teslim edeceği ağa farklı kişidir. Köyün yaşlı ağasının ölümü üzerine genç oğlu ağalığı devralmıştır. *"Ölüverince köyün gün görmüş ağası, ak sakallı, nur sakallı. Bu sağlıksız, bu deneyimsiz oğlan ağası oluvermişti köyün."*[507]

Sakalını sürememiş genç ağaya, sürüyü teslim eden çoban emeğinin karşılığını alamamış, ağaya karşı hakkını da savunamamıştır. Olanları gizlice takip eden ağanın sakat kızı, çobanın kanayan elini sarma bahanesiyle sohbet eder. Çobanın hakkını almadığını, babasının kendisine de zulüm ettiğini anlatır. Sakat kız, ağa babasından alınacak bir intikamının olduğunu, çobanın da alacak bir intikamı olduğuna ikna eder. Sakat kız ve çoban, ağadan intikamlarını alabilmek için dağa çıkmaya karar verirler. Akşam herkes uyuduktan sonra kaçmak içi sözleşirler. Sakat kız, kimsenin bir şey anlamaması için çobana köye her geldiğinde ne yapıyorsa yapmasını söyler.

Çoban, sakat kız ile konuşmasının ardından verdiği kararın ağırlığını hisseder. *"Sakat kız! Sakat kız ile! Aklımı yitirdim sanırım. Ulan çılgın çoban – ağanın kızıyla dağa çıkmak! Ulan senin harcın mı bu? Komazlar bunu senin yanına. Dağa, mağaraya değil, aya çıksan peşini bırakır mı sakalı sürememiş genç ağa."*[508]

Sözünden de dönemeyeceği için sakat kızın dediği gibi dikkat çekmemek üzere her zaman yaptığı işleri yapar. İlk olarak Berber Ahmet'e tıraş olmaya gider. *"Dağdan inen çoban, sürüsünü teslim ettikten sonra, mutlaka berbere gitmeli."* [509] Berberde uzun zamandır silahını almak istediği Çopur Recep ile karşılaşır. Çoban, Çopur Recep'in mavzerini uzun zamandır satın almak istemektedir fakat parayı bir türlü toplayamaz. Ağanın sakat kızı ile dağa çıkınca silahın işlerine yarayacağını düşünür. Çopur Recep'e konuyu açmak için dağda eşkıyalara denk geldiğini, canını zor kurtardığı yalanını anlatır. Çopur Recep, çobanı evine çağırır hem yemek yerler hem de silahı satar.

[507] A.g.e. s.13.
[508] A.g.e. s.25.
[509] A.g.e. s.28.

Çoban, Berber Ahmet'e tıraş olduktan sonra dağdan her indiğinde uğradığı Fatma Deli'ye gider. *"Bildim bileli bizim köyün orospusudur. Herhalde başlangıçta kadınlar söylenmişler. Nerden geldiği de belli değildir. Köyden kimsenin akrabası, hısmı değildir. (...) zamanla köyün tüm gençleri erkekliklerini ondan öğrenir olunca, artık vazgeçilmez olmuş."*[510]

Kaşının yarısına ak düşmüş çoban, dağdan indiğinde yaptığı her şeyi bir görev gibi yerine getirdikten sonra sabah ağanın sakat kızına verdiği sözü yerine getirmesinin tek engelli olan köpeği ile vedalaşır. Yıllardır dağlarda kendisine arkadaşlık yapan köpeğini öldürür. *"Olmaz! Köpekle dağa çıkılmaz. Alamayız birlikte. Ele verir bizi. Farkına bile varmadan. Sağ bırakamam köyde. Hemen bulur izimi. Bilir dağdaki mağaraları bile. Düşmanlık diye yapmaz. Beni arar ama peşinden tüm köyü de getirir."*[511]

Kaşının yarısına ak düşmüş çoban, ağanın sakat kızı ile birlikte sabah anlaştıkları yerde gece buluşup dağa doğru yola çıkarlar. Gün ağarırken sakat kız ile çoban dağda kartal kayasına ulaşırlar. Köyde çoban ile sakat kızın kaçtığının anlaşılmasının ardından ağa adamlarını dağa yollar. Adamların peşlerinden geldiği gören çoban, mavzeri ile iki adamı öldürür.

Çoban ile ağanın sakat kızı, mağaraya saklanıp, birlikte olurlar. Ölümün peşlerinden geleceğinden emindirler. Emin oldukları bir diğer şey ise ağadan almış oldukları intikamdır. *"Şu dağların yıllanmış çobanı. Elimde mavzer. Tükenene kadar fişekleri. Vurula vurula. Kıran kırana, canını yitire yitire. Ağa kızını dağa kaçıran çoban. Ağa kızına uyup da dağa çıkan. Ölüm, nasıl olsa, bunun sonu!"*[512]

Eserin *Kız* isimli ikinci bölümde, olay örgüsü ağanın sakat kızının bakış açısıyla dile getirilmektedir. Küçük yaşta annesini kaybeden kız, doğuştan mı sonradan mı sakat olduğunu bilmemektedir.

Küçük yaşta annesiz kalan sakat kız babası, üvey annesi ve üvey kardeşleri tarafından istenmemekte; fiziksel, ruhsal şiddete maruz kalmaktadır. Ağa dedesinin ölümü ile evde gördüğü eziyet artar, evdeki kuytu köşeler sakat kızın yaşam alanları

[510] A.g.e. 34.
[511] A.g.e. s.25.
[512] A.g.e. s.56.

olur. Üvey annesinin odasındaki ayna, sakat kızın yüklerinden kurtulduğu kendisine kötülük yapanları cezalandırdığı hayal âleminin kapısını açar.

Ağa babasının, çobanın hakkını ödememesi sakat kızın babasına olan nefretini dile getirme fırsatı verir. Çobanın aklını çelip dağa çıkmaya ikna eder. *"Yok mu hakkını arayacak gücün? Direnişin. Yoksa hakkının ne olduğunu da bilemiyorsun? İnsan olmanın, can olmanın hakkı!"*[513]

"Evet. Ben sakatım. Sen de çoban. Ne olacak şimdi? Boynumuzu büküp oturacak mıyız? Daha ne kadar sürecek bu dayaklar, küfürler, haksızlıklar, aşağılamalar! Günü gelmedi mi? "YETER" demeyecek miyiz! Başımızı kaldırmayacak mıyız? Bizimki de can değil mi?"[514]

Sakat kız, çobanla anlaştıktan sonra akşama kadar dağda işlerine yarayacak malzemeleri toplamaya başlar. Malzemeleri toplarken günlük yaşamındaki işleri aksatmamaya çalışır. Çoban ile buluşma vakti gelen sakat kız, hazırladığı malzemeler ile çobanla buluşup dağa çıkar.*"Ha aynada büyücü olmuşsun, ha yıllanmış çobanın kucağına sığınmışsın dağın sıra mağaralarına. Yok bu işin dönüşü. Kırıldı artık içine girmiş olduğum ayna. Çıkamazsın. Dağa çıkan kız. Ağa kızı. Dönemez bir daha köyüne. Bu yolun sonu yoktur."*[515]

Sakat kız, ağa babasından intikamını almıştır. Ölüm ya da yaşamanın farkı kalmamıştır. Sakat kız için intikamdan ötesi yoktur. İntikamını aldıktan sonra ölüm bile ödüldür. *"Alındı ya benim öcüm. Ödendi ya nefret borcum. Yaşa ki sen, dağdan dağa. Bitmesin ünümüz. Anlatılsın öykümüz. Yakılsın ağıtımız. Sakat kız ile yıllanmış çobanın bitmesin türküsü. Kuşaktan kuşağa. Dilden dile. Ozandan ozana."*[516]

Ağa isimli son bölüm, sakat kız ile çobanı birleştiren intikam duygusunun kaynağı sakalı süremeyiş köyün ağasının anlatıldığı bölümdür. Olaylar, babasından devraldığı ağalık kurumunun altında ezilen genç ağanın gözünden okura anlatılmaktadır.

---

[513] A.g.e. s.81.
[514] A.g.e. s.82.
[515] A.g.e. s.103.
[516] A.g.e. s. 107.

Bölümde zaman, sakat kız ile çobanın dağa kaçtıkları gecenin sabahıdır. Çobanın köpeğinin cesedinin bulunmasıyla çobanın ve sakat kızın ortadan kaybolduğu anlaşılır. Ağa intikam hırsıyla adamlarını çoban ve sakat kızı öldürmeleri için dağa yollar.

> *"Durmayın. Koşun. Tutun. Vurun. Öldürün! Öldürün!" Kendi de bilmiyor. Ne dediğini. Nece konuştuğunu. İntikam sadece intikam! "Kırın kemiklerini. Sırayla. Teker. Teker. Önce ayaklarını. Sonra ayak bileklerini. Sırayla. Bükün, bükün. Bükük belini kırın. Kırılasıya sakat. Uğursuz. Önce Tanrının büktüğünü, bu kez de kul, bir daha büksün, kırsın. Kırın. Bükün."*[517]

Ağa bir gün öncesini detayları ile düşünerek zihninde tekrar yaşar. Her ayrıntıyı düşünür. Çobana verdiği tepkiyi gözden geçirir. *" Anlamalı çoban. Öğrenmeli. Sakalı süreememiş genç ağanın serttir eli. Sırtı da pek. Yıllanmış da olsa. Bundan böyle babamın çobanı değil, benim çobanım olduğunu bilmeli çoban. Anlamlı. Öğrenmeli. Gelmez yüz göz olmaya bu adamlarla."*[518]

Geçmişte babası ile olan ilişkisini düşünür. Babası gibi ağa olamama korkusu, köylüyle olan ilişkilerini düşünür. Sakalını süreememiş genç ağa, köylüye kendini ispatlamak ve korkunun getirdiği saygı yerine gerçek saygı görmek ister. Çoban ile sakat kızın kaçtığını jandarmaya haber verir. İki adamını dağa yollar.

Ağanın iç hesaplaşmasının kimliğine büründüğü bölümde, genç ağa doğru bildiği ve vicdanı arasında kendisini sorgular. Töreleri koyan ve işlemesini sağlayan ağadır. Sakalını süreememiş ağa, ağa olmak için zalim olmak gerektiğine inanır. Ağa da çoban ve sakat kız gibi bu işin ölümle sonlanacağını düşünür.

"Kolay mıdır sanırsın sakat kız? Bir köyde töreyi saptamak. Uygulamak sonra kendi saptadığın töreyi. Kendi anladığınca. Acımasız. Olmaz törenin kıyısı köşesi. Zalimdir töre. Kendi başına. Karşı gelene. Ağa da öyle. Ama unutma çoban. Unutma sakat kız. Kolay mı bu dünyada, zalim olmak ve zalim yaşamak!"[519]

---

[517] A.g.e. s.110.
[518] A.g.e. s.135.
[519] A.g.e. s.154.

2.11.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Ali Halim Neyzi, Çoban isimli eserinde çoğul bakış açısı ve anlatıcıyı kullanır.

> *"Çoğul bakış açısının uygulandığı romanlarda yansıtıcı bilinç olarak kullanılan figürlerin sayısı birden fazladır. Eşyâ ve olay, hatta zaman ve çevre, bakana göre değişir. Bu öğelere yakın duranın, yine bu öğeleri anlatması gerekir. Bakış açılarından yararlanılan kişiler, kendi psiko-sosyal kimliklerine göre konuşurlar. En azından öyle olmalıdırlar. Onların bu tasarruflarıyla roman çok sesli, renkli ve derinlikli bir boyut kazanmış olur."*[520]

Aynı olayın farklı roman kişileri tarafından anlatılması, olayın farklı pencerelerini okura açmaktadır. Roman kişilerinin bilinçaltı ve iç çözümlemeleri ile okur, gerçeğin birden fazla yüzü ile karşı karşıya kalır. Romanda yer yer ilahi bakış açısı, hareketleri ve düşünceli aktarmak için kullanılır ancak romanın genelinde roman kişileri yansıtıcı bilinç olarak kullanılmaktadır. *"Hem karnı açtı. Hem de hiç konuşmak istemiyordu. Hele, mavzeri ne yapacakmış. Bu konunun açılmasını hiç istemiyordu çoban. Kendine güveni yok. Gevezelik ederse sanki aklından geçenlerin tümünü ağzından kaçırırmış gibi geliyordu."*[521]

İlk bölüm romana adını veren romanın başkişisi çoban, ikinci bölüm ağanın sakat kızı, üçüncü bölüm ise köyün genç ağası tarafından anlatılmaktadır. Roman kişilerinin yaşamı, birbirleri ile olan ile ilişkileri, kişilerin bilinçaltından, pencerelerinden dolaysız şekilde okura aktarılmaktadır. *"Günahımın işareti. Simgesi uğursuzluğun. Yine de boşaldım işte biraz. Bu sabahın aksiliklerinden biraz olsun sıyrıldım. Rahatladım. Biliyorum. Biliyorum. Gerçek rahatlık, insan oğluna. Ancak öbür dünyada. O da. Zehir etmiş sen kendine bu dünyayı."*[522]

---

[520] Mehmet Tekin, *Roman Sanatı Unsurları*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2016. s.62.
[521] Ali Halim Neyzi, *Çoban,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.31-32.
[522] A.g.e. s.137.

2.11.4. Zaman

Çoban isimli eserde takvim zamanı yaklaşık iki günlük bir zaman dilimini kapsamaktadır. Anlatı boyunca zamanda genişletmeye, hızlandırmaya, geriye dönüşlerle anlatıya ritim kazandırılmaktadır.

Eserde zaman çobanın dağdan sürüyü köye indirdiği gün ile başlar. Zamanın kısalığı anlatının yoğunluğunu etkilememektedir. Çobanın köye indiği gün, ağa ile tartışması ve sakat kız ile kaçmaya karar vermeleri, çobanın köydeki işlerini tamamlaması, dağa kaçmaları, peşlerine düşen ağanın iki adamını öldürmeleri, dağda vakit geçirmeleri ve kaderlerine razı olmaları çok kısa süre zarfında gerçekleşmektedir. Anlatı yoğunluğu okurda zaman algısını, ikinci plana atmaktadır. Okura zaman algısını hatırlatacak birkaç ifadeden fazlası bulunmamaktadır. *"Güneş görüldüğüne göre, en azından beş saattir yoldayız."*[523]

Zamanda genişletmeyle roman kişilerinin andan geçmişe doğru yaşam öyküleri okur ile paylaşılır. Eserin üç bölümünde de takvim zamanı aynı gün olmakla birlikte her bölüm de ayrı roman kişisinin yaşamı ve geçmişi hakkında bilgi verilmektedir.

Eserde anlatı yoğunluğu ile takvim zamanı ikinci plana atılsa da zamanın getirmiş olduğu unvanlar oldukça önemlidir. Anlatı boyunca çobanın adı geçtikçe "yıllanmış çoban" olduğu, ağanın adıyla birlikte "sakalını süremmemiş genç ağa" ifadesi sık sık yer almaktadır. Zaman algısı roman kişilerine unvan verilmesinde önemli yere sahiptir.

2.11.5. Mekân

Eserde kullanılan ana mekân isimsiz bir köydür. Sakalını süremmemiş genç ağa köyün sahibi, otoritesidir. Eserde mekânlar fiziksel mekânın ötesine geçmez. Ağanın iki katlı evi, Berber Ahmet'in dükkânı, Çopur Recep'in evi, Fatma Deli'nin evi.

Berber Recep'in dükkânı dama sahip olmayan, ağaç dibine iliştirilmiş bir sandalyeden ibarettir. *"Evet. İşte. Yerinde Berber Ahmet. Çınarın köklerinden biri. Şöyle bir kıvrılmış toprağa dalmadan önce. Sanki özel bir basamak. Nedense buraya yerleştirmiş Berber Ahmet sandalyesini. Zamanla, herhalde yağmurla, sıcakla*

[523] A.g.e. s.44.

sandalyenin ayakları karıştırmıştır çınarın köküne. Sandalye deyip geçme. Berber Ahmet'in dükkânı bu."[524]

Köydeki iki katlı tek ev, ağanın evidir. *"Tüm köyün tek iki katlı evi. Bizim evimiz!"*[525]

Fatma Deli'nin evi köyden dışlanmışlığını ve kimsesizliğinin göstergesi olarak evi köyün dışındadır. *"Dışına doğru köyün. Kapısı bile ormana doğru açılan, hani köye arkasını dönmüş gibi duran tek oda. Fatma Deli'nin evi. Ev dediğin bir dam, bir de kapı."*[526]

2.11.6. Kişiler

Eserde üç ana kişi bulunmaktadır. Bu kişiler, eserin birer bölümüne isimleri verecek iç dünyalarını okurla paylaşacak kadar önemlidir. Ancak romanın bir kişisi, eserin bir bölümüyle beraber romana da adını vermektedir. Romana adı verilen çoban, romanın başkişisidir.

Romanın *başkişisi* çoban, kaşının yarısına ak düşmüş, yıllanmış, yaşlanmış, ömrü dağlarda sürü otlatmakla geçmiş bir köylüdür. İnsandan ve insanî ilişkilerden uzak olan çoban güttüğü koyunları ve köpeğiyle daha iyi anlaşır. *"Çoban dediğin yaban. Köpeğinin, meleyen kuzularının dilini daha iyi anlar. Onlar da çobanın homurtusunu, insan diliymişçesine, kendileri de o dili anlarmışçasına tanırlar."*[527]

Başkişinin adı yoktur, o adeta çoban olmak için doğmuştur. Yaşamı, uzuvları çoban olmanın öğretisi ile yabancılaşmıştır. Köyün içinde köylüler bile çobana, yaban ve yabancı gözüyle bakmaktadır. Ne adı bilinmektedir ne de hissettiği duyguları. *"Sanki kırk yıl önce bu boyda, bu üstündekiler ile doğmuş anasının karnından. Ve kırk yıldır hiç değişmemiş. Ne üstündekiler, ne kendisi. Hiç çocuk olmamış. Hiç olmamış delikanlı."*[528]

---

[524] A.g.e. s.27.
[525] A.g.e. s.62.
[526] A.g.e. s.34.
[527] A.g.e. s.11.
[528] A.g.e. s.10.

"Hoş çoban takımına kim gerek görür de takma ad seçer. "Hişt" denir çobana. "Gel çoban"- "Git çoban". Yeter de artar bile. Kimse bilmez ki ne ad koymuştur ölmüş anası, öksüz çobana."[529]

Çoban kimliği üstüne yapışmıştır. Hakkını vermeyen genç ağaya karşı hakkını isteyemez. Ağanın sakat kızı olmasa ağadan intikam almak gibi bir duyguya kapılması çoban için imkânsızdır. Fakat sakat kızın teklifini kabul edip ağadan intikam alma fikrini de hemen kabul etmiştir. İntikamının alınması için yıllarca yanında taşıdığı köpeğinin boğazını eliyle ile keser. Çoban yabanlığını, itilmişliğini, çoban olmanın ötesinde fırsatını bulduğunda kendini ve isteklerini gerçekleştirebilme potansiyeline de sahiptir.

Çoban, intikamın ölümle sonuçlanacağını bildiği halde sakat kız ile dağa çıkarak sadece ağadan değil yaşamı boyunca itilmişliğinin de intikamını alır. O artık ağaya başkaldırmış, sakat da olsa kızını kaçırmıştır. Çoban için intikamın vermiş olduğu haz ile ölüm anlamını kaybetmiştir.

> *"Dövüşe dövüşe. Vuruşa vuruşa. İneyim köy meydanına dek. Beri gelsin jandarması, sakalı süremediği genç ağanın paralı fedaisi. Hiç uğruna öldü ve öldürüldü desinler. Şu dağların yıllanmış çobanı. Elimde mavzer. Tükenene kadar fişekleri. Vurula vurula. Kıran kırana, canını yitire yitire. Ağa kızını dağa kaçıran çoban. Ağa kızına uyup da dağa çıkan. Ölüm, nasıl olsa, bunun sonu!"*[530]

Eserde başkişinin kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olan *norm karakter* ağanın *sakat kızıdır*. Başkişi çoban olmasına rağmen yönlendirici kişi sakat kızdır. *"Eserde kendisine yüklenen belli bir işlevi yerine getirmek için varlık bulurlar. Eserde bir amaç olmaktan ziyade, amacı gerçekleştirmek için kullanılan bir araç niteliğindedir.*[531]

Yönlendirici konumundaki sakat kız, çobanın içinde saklı olan intikam duygusunun ortaya çıkmasını sağlar. *Norm karakter* sakat kız, başkişi çobanın

---

[529] A.g.e. s.11.
[530] A.g.e. s.56.
[531] Ülkü Eliuz, "Dede Korkut Hikâyelerindeki Şahız Kadrosunun Karakter Yapıları Bakımından İncelenmesi", *Bilig,* Ankara,2001, S.18,s.75.

yansımasıdır. *"romanda bir bakıma başkişiye tutulmuş bir aynadır; başkişi, eksiklerini norm karakter aracılığıyla görür/bilir ve gelecek vizyonu kazanır; başkişinin başarı veya başarısızlığı, onu bir bakıma geleceğe hazırlayan norm karakterinin/karakterlerinin başarısına ve/ya başarısızlığına bağlıdır."*[532] Her ikisi de toplumdan dışlanmış, haksızlığa uğramış, herhangi bir ada dahi layık görülmemiş kişilerdir. *"bana sakat diyenler, sana da çoban deyip geçiyor. Ne zaman olacak senin de herkes gibi bir adın. Ahmet, Mehmet, Hasan, Hüseyin."*[533]

Sakat kız ağa kızı olmasına rağmen fiziksel engeli yüzünden babası, üvey annesi, üvey kardeşleri tarafından hakaret ve dayağa maruz kalmıştır. Evdeki yanaşmalardan farkı olmayan sakat kız, babasına duyduğu kin, nefret ve intikam duygusu ile yanıp tutuşmaktadır. Babası ile çoban arasındaki konuşmaya şahit olan sakat kız, haksızlığa uğramış çobanı kendisine yoldaş olarak seçer. *"Aklım fikrim çobanda. Düşmanımın düşmanı, benim dostum olmalı. Çobanın da var artık düşmanı, sakalı sürememiş genç ağadan alınacak öcü."* [534]

Sakat kız çobanı dağa çıkmaya ikna eder. Sakat kız kurtulmuştur, o evde yaşamaktansa öleceğini bile bile dağa çıkmayı yeğler. Yeniden doğmuş gibidir, intikamını alacaktır sonunun ölüm olması onu korkutmaz. Çoban ile sakat kızın kaderleri, düşmanları, çıktıkları yol gibi sonları da birdir.

> *"Bunun için çıkmadık mı dağa? Babam olacak sakalı sürememiş genç ağa! Ardımızdan kızıp köpürmedi mi? Sürmedi mi iz sürücülerini, paralı fedailerini peşimizden. Onun elinden olacağına senin elinden olsun ölümüm. Alındı ya benim öcüm. Ödendi ya nefret borcum. Yaşa ki sen, dağdan dağa. Bitmesin ünümüz. Anlatılsın öykümüz. Yakılsın ağıtımız. Sakat kız ile yıllanmış çobanın bitmesin türküsü. Kuşaktan kuşağa. Dilden dile. Ozandan ozana."*[535]

Eserde iç dünyası okur ile paylaşılan, adına bir bölüm yazılmış, zalimliği ve tecrübesizliği ile tanıtılan *ağa*dır. Romanın ilk iki bölümünde zalimliği ve hak

---

[532] Ramazan Korkmaz, "Sabahattin Ali'nin Romanlarında Karakterler/ Kişiler Dünyası", *Romanda Kişiler Dünyası*, Editör Ramzan Korkmaz, Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2018,s.18.
[533] Ali Halim Neyzi, *Çoban,* Cem Yayınevi, İstanbul,2005,s.82.
[534] A.g.e. s.76.
[535] A.g.e. s.107.

gözetmemesi ile okura tanıtılan ağa kart karakter olarak değerlendirilebilir. Ancak başta kart karakter kimliğine bürünen ağa son bölümle iç dünyasının okura sunulması ile birden fazla özelliği ortaya çıkar. Davranışlarının altında yatan sebepleri açıklar.

Kızını fiziksel engelinden dolayı kendisine layık görmez, onu günahlarının işareti olarak görür. Sakat kızı, her gördüğünde kin ve nefretle dolar sakalını sürememiş genç ağa. *"Günahımın işareti. Simgesi uğursuzluğun."*[536] Genç ağanın, çobana kötü davranmasının sebebi: Genç ağa olması nedeniyle köylü üzerinde kurmak istediği otorite ve kendini ispatlama çabasıdır. Kendinden korkmadıkları sürece saygı duymayacaklarını düşünmesinden kaynaklanmaktadır.

Eserin sonuna doğru sakalını sürememiş genç ağa iç hesaplaşma ile sakat kız ve yıllanmış çobanın davranışlarının arkasındaki nedeni düşünür, duygularıyla yüzleşip ağa olmaktan yorulduğunu kendisine itiraf eder.

> *"Ne olacak şimdi. Yetmedi mi ağalığın eziyeti, cefası? Bozsana kendi koyduğun kuralı.. Bıkmadın mı ağa olmaktan? Canın cehenneme. Kendi kanın değil mi sakat? Çoban da bunca yıllın çobanı, sadık. Nasıl çıldırmışlar, neden çıldırmışlar. Düşünsene bir. Arasana nedenini. Bu zavallıları böylesine gücendiren korkunun kaynağı sen değil misin? Ağanın affetmesi. En ağır suçun bile olmaz mı bir mazereti? Erimez mi yüreğin? Ölmek üzere kendi kızın, sakat. Kendi çobanın sadık, yıllanmış."*[537]

Romanda olay örgüsünün işlemesine katkısı bulunmayan ancak roman başkişinin günlük hayatını anlatırken yazarın faydalandığı *fon karakterler* eserde mevcuttur. Fatma Deli, Berber Ahmet, Çopur Recep, Kadir.

2.11.7. Anlatım Teknikleri

2.11.7.1. Bilinç Akışı Tekniği

Bilinç akışı tekniği roman kişisinin bilincinin, hiçbir engele çarpmadan özgürce hissettiklerini ve duygularının okur ile paylaşılmasıdır. Bilincin, özgürce açığa çıktığı

[536] Ali Halim Neyzi, *Çoban,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.137.
[537] A.g.e. s.149.

zamanlar: yaşanılan olayın verdiği heyecan ile olay anı, rüyalar, hayaller vb. durumlar sayılabilir.

> *"Küçük ve yaramaz üvey kardeşimi. Ayaklarından astım. Sağ bacağı duttaydı. Sol bacağı çitlenbikte. Büyücü olup herkesi uyutmuşum evde. Bir, küçük ve yaramaz üvey kardeşimi uyanık bırakmışım. Kandırmışım oyun diye. Salıncak gibi sallayacağım sanmış. Ama, havalanınca, baş aşağı. Önce korku ile sonra da acı ile bağırmaya başladı. Sonra. Artsın istedim çektiği eziyet. Uyandırdım ev halkını. Ama bu kez hepsi sağır. Kimse duymuyordu. Küçük, en şımarık üvey kardeşimin feryatlarını. Yeri süpüren anasının başını kaldırıp dutla çitlenbiğin arasında, tepe aşağı asılı, en sevgili oğlunun ağlamasına aldırmadığını görünce, aklı başından büsbütün gitti veledin. Bir kement atmışım beline. Az ötede oturmuşum. Rahat. Arada çekince salıyorum, bir ileri bir geri. Şımarık, küçük üvey kardeşimi. Kulaklarını duymayan ev halkının ortasında. Cıyak cıyak bağırtarak."*[538]

> *"Konuş çoban konuş! Bak, yağmaya başladı ılık bir rahmet. Gök açıldı, mavi. Güneş içimizi ısıtı, renk renk. Ebemkuşağı sanki aramızdaki bağ. Yüreğimi yıkıyor sözlerin. Ne dersen de. Öl dersen ölürüm. Şu an. Yeter ki kabul ettin. Çıkacaksın dağa benimle. Ya da çıkaracaksın beni dağa. İkimiz. Sakalı süremmemiş genç babama inat, kaçacağız bu köyden. Kaçacağız. Dağlara. Dağlara. Dinleyemezdim artık ne dediğini. Ölçüm alınacaktı. Düşümde görmekte korktuğum şey çoban kılığına girmiş, benimle konuşuyrodu."*[539]

Çoban isimli eserde roman kişilerinin bilinç düzeyi okur ile sık sık paylaşılmaktadır. Sakat kızın ayna karşısında kurduğu hayaller, gerçekleşmesini dilediği yaşamı bu yöntem kullanılarak okura aktarılır.

[538] A.g.e. s.69-70.
[539] A.g.e. s.85.

2.11.7.2. Geriye Dönüş Tekniği

Eserde anlatılan zaman birkaç günlük kısa bir zaman dilimini ele aldığından dolayı olay örgüsünü tamamlayıcı bilgiler ve kişilerin yaşamı geriye dönüş tekniğiyle okurla paylaşılmaktadır.

Eserde her bir bölüm aynı zaman anlatısının farklı kişi perspektiflerinden anlatılması, geriye dönüş tekniği ile aynı zamanın farklı kişiler aracılığıyla okura tekrar yaşatılmasını sağlar. Çoban, genç ağa ile yaşadıklarını; sakat kız, kaçma planını yaptıktan sonra yaşananları geriye dönüş tekniğiyle gözden geçirir. Bu tekniği ağır bastığı bölümse Ağa isimli üçüncü bölümdür. Genç ağa, sakat kızı ile yıllanmış çobanının kaçtığını öğrendiği sabah bir önceki günü geriye dönüş tekniğiyle zihninde tekrar yaşar.

2.11.7.3.İç Çözümleme Tekniği

İç çözümleme yöntemi, eserde en sık kullanılan yöntemlerden biridir. Çoğul bakış açısı ile her bölüm ağırlıklı olarak roman kişileri tarafından anlatılmaktadır. Bu durum roman kişisinin iç dünyasını ve duygularını okura dolaysız şekilde iletilmesini sağlamaktadır.

"*Önce kollarını gevşetti. Ensesinden kocasının. Sonra bacaklarını da çözdü kadın. Yine de. Kaldı biraz daha. Kocasının üzerinde. Gevşemiş artık ama tembel ve ağır. Sanki uyanamamış hâlâ. Sabah sabah. Böylesine tombul olmasaydım. Tutamazdım ki altımda bu zıplayan herifi"*[540]

Bu yöntemle eserde roman kişilerinin aklından geçen düşünceleri, duyguları dolaysız olarak öğrenir.

2.11.7.4. İç Monolog Tekniği

> *"Ulan korkma. Verme kendini ele. Allahtan Berber Ahmet çantasıyla ilgileniyordu. Halimdeki garipliğin farkına varmadı. Ulan etme çoban. Kendini tutmalısın. Bu sandalyeye acaba son oturuşum mu diye kendini ürkütmenin ne alemi var? Neredeyse hemen açılacağım, derdimi anlatıp*

[540] A.g.e. s. 92.

Berber ile helalleşeceğim. Diyeceğim ki: "Elveda. Ben ağanın sakat kızı ile dağa çıkıyorum. Ne zaman mı? Bu önümüzdeki sabah. Gün doğmadan." Ulan deli çoban. Sen söylesen de berber inanmaz lafına. Öylesine çılgınlık ki bu dediğin. Olamaz. Akıl almaz."[541]

Romanın başkişi çoban ağanın sakat kızını kaçırmadan önce davranışlarında bir gariplik sezilmemesi için kendisiyle daima iletişim halindedir. Köye sürüyü her getirdiğinde yaptıklarını yapmaya özen göstererek sakat kızla arasındaki anlaşmanın fark edilmemesini sağlar.

2.11.7.5. Sahne Tekniği

Kurgu içerisinde gerilimin en üst safhada olduğu bölümler sahneleme yöntemi ile okura verilmektedir. Böylece okur, roman kişisi ile daha kolay özdeşerek yaşananları kendi dünyasına kolaylıkla adapte eder. "*Olay ayrıntılarıyla sanki gözümüzün önünde imiş gibi aktarılır, bu sayede okuyucu adeta olup bitenleri bir defa daha yaşamaya mecbur kalır."*[542]

"Uzattı önce namluyu aşağıya doğru. Fazla kaldırmamalı havaya. Parlarsa seçebilirler namluyu. Köye ulaşmaz buradan kurşun. Ama kartal kayasındaki boy hedefini bal gibi vurabilirim. Hem çağlayanın sesi kolayca bastırır mavzerin patlamasını. Önemli olan köyden duyulmasın silahın sesi. Bakan olursa belki seçer ama barutun dumanını. Var mı başka çaresi. Bak. Geliyorlar. Seke seke. Kayadan kayaya. Birini sağdan. Birini soldan. Bırakmalı buluşsunlar. Güven alsınlar birbirlerinden. İki kişi. İki mavzer. Yaşlı çoban ile sakat kıza karşı. Hele çıksınlar kartal kayanın sırtına. Onların da zoru bu. Benim yaptığım gibi. Kayanın tepesine çıkıp dört yanı gözlemeleri gerek. Kaçakları arayacaklar. Hele kara gölgeleri belirsin çıplak kayanın üzerinde. Ve bastım mavzerin tetiğine. "Dan! Dan!" Kana bulandı kartal kayası. Koca taş. Güneşin altında. Akan al kanı iki iz

[541] A.g.e. s.27.
[542] Franz K. Stanzel, *Roman Biçimleri*, çev. Fatih Tepebaşılı, Çizgi Kitabevi, Konya,1997,s.17.

sürücünün. Yuf olsun hayınlar. Ne düştünüz peşimize. Ne istersiniz. Garip çobandan, yıllanmış. Sakalı süremediş genç ağanın kızından, sakat."[543]

Eserde gerilimin en üst safhaya ulaştığı çoban ile sakat kızın yakalamaya gelenler ile çayışmaya girdiği bölüm sahne tekniğiyle verilerek okur ile roman kişisi arasındaki mesafenin ortadan kalkması amaçlanmaktadır. *"Sahne yöntemi sayesinde tasvir edilen olaylar, dramatik eğrinin en yüksek ve en şiddetli anına tekabül eden, belirli, göstermeye dayalı bir karakter kazanır: En önemli olay burada olur; kahramanlar burada kendilerini gösterir; güçlü duygular ve çatışmalar göstermesi burada patlak verir."*[544] Böylece okur, roman dünyasına kolaylıkla girebilmekte roman kişilerinin yerine kendisini koyabilmektedir.

2.12. GÖKDELEN

2.12.1. Romana Dair

Ali Halim Neyzi'nin *Gökdelen* isimli romanı 6 bölüm, 145 sayfadan oluşmaktadır. Eserin ilk basımı 1993 yılında Cem Yayınevi tarafından yapılır. Romanın her bir bölümü, roman kişilerinin adlarından isimlerini almaktadır. Eser:

I.Bölüm Fevzi Seferoğlu,

II. Bölüm Dikran Vartan,

III. Bölüm Faika Seferoğlu,

IV. Bölüm Ahmet Yapıcı,

V. Sami Simson,

VI. Kürt Hamit isimlerinden oluşmaktadır.

[543] Ali Halim Neyzi, *Çoban,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.55.
[544] Roland Bourneur, Real Quellet, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Çev. Hüseyin Gümüş, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s.55.

Yazar eserinde, yaşanılan bir anın tek bir kişi tarafından değil birkaç kişinin gözünden anlatarak gerçeği çok boyutlu haliyle anlatmaktadır. Her bir bölüm aynı anın farklı kişiler tarafından nasıl yaşandığı okura aktarmaktadır.

Ali Halim Neyzi eserini "*Bu Çalışmamı "San Luis Bey Köprüsü"nün Amerikalı yazarı Thornton Wilder Usta'ya adıyorum."*[545] şeklinde ithaf eder. Neyzi'nin eserini ithaf ettiği, eser Türkçeye Cemil Meriç ve Lamia Çataloğlu tarafından *Köprüden Düşenler* adıyla çevrilmiştir.

> *"1714 sene-i milâdiyesinde, Cozco'yu Lima'ya bağlayan ünlü köprü üzerindeki beş yolcuyu girdaba fırlatarak çökünce, Françiska rahibi Juniper bu kazayı Tanrının varlığını ilmî kesinlikle isbat etmek için bir vesile saymış. Çoktandır beklediği bir vesile. Ona göre, bu hâdiseler Takdir-i İlahiye bağlıdır ve herşey insanların hayrı içindir. Kurbanların hayatını incelemek, neden öldüklerini isbat etmek suretiyle bu hakikatı aydınlatacaktır.*
>
> *Dile kolay bir teşebbüstü bu! Çünki ele alınan kişiler çeşit çeşitti. Yaşayışları da çok farklıydı birbirinden. Kaza anında köprüden geçenlerden biri ihtiyar Montemayor markizasıydı. Çağdaşlarının alay konusu olan, ama mektupları sâyesinde sonraki nesillerin göklere çıkaracağı kadın. Yanında da genç nedimesi Pepita. Sonra Pio amca, her boyaya girmiş bir adam. Ve meşhur kadın oyuncu Perichole'un arkadaşı. Yanında da Perichole'un oğlu Jaime. Beşinci kurban da, ikiz kardeşinin ölümüne ağlayan Esteban. Onları bir araya getiren ve uçurumdan fırlatan tesadüf mü, kader mi? Uğradıkları, bir cezâ mıdır, yoksa mükâfat mı?"*[546]

Muzaffer Buyrukçu "Ali Neyzi'nin Son Romanı "Gökdelen" ve Gökdelen'den Uçanlar" isimli yazısında Gökdelen romanının kişilerinden biri olan Fevzi Seferoğlu'nu Sakıp Sabancı'ya benzereterek eser hakkındaki görüşlerini belirtir.

> *"Bazı yazarlar, buralarda göze çarpan ve çarpmayan yaşamı, gizlerle örtülmüş gerçekleri, dönen çarklarla kişiler arasındaki bağları ve kişiden*

[545] Ali Halim Neyzi, *Gökdelen,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, Ön söz.
[546] Thornton Wilder, *Köprüden Düşenler*, Tur Yayınları, İstanbul, 1981, Ön Söz.

kişiye sürdürülen ilişkileri ele alrak irdelemişlerdir. Yanlışlıklarının kurbanı zavallıları, dramların bataklıklarında debelenenleri, koşulların tipleştirdiklerini belli bir kesimin üyeleri olarak göstermişler, genel tabloda tuttukları yeri belirtmişlerdir yapıtlarında."[547]

Neyzi'nin *Gökdelen* isimli eseri ile Köprüden Düşenler romanı gibi birbirinden habersiz altı kişinin Anadolu'nun ilk gökdeleninin inşaatından düşmeleri anlatılmaktadır. Bu altı kişinin ortak noktaları:

Gökdelen inşaatında belli bir sorumluluğu olan kişiler olması,

Kişilerin –Kürt Hamit hariç- maddi yetersizliklerden kendilerine fırsat yaratarak yaşamlarını düzene sokmuş olmalarıdır.

2.12.2. Olay Örgüsü

Eserin, *I. Bölüm Fevzi Seferoğlu* ismini, bölümü anlatan roman kişisinden almaktadır. Eserin hiyerarşik düzende en tepede olan kişisi Fevzi Seferoğlu'dur. Fakir bir rençperin oğlu iken Türk parasındaki devalüasyon ile zengin olmuştur. Adana'da dikilecek olan Türkiye'nin ilk gökdeleni yaptıran iş insanıdır. Öğle vakti eşi Faika Hanım ile altmış beş katlı olması planlanan gökdelenin inşaatına ziyarete giderler. Henüz elli ikinci katta olan gökdelenin son katına ulaştıklarında, gökdelen yıkılmaya başlar. Geriye dönüş tekniği ile Fevzi Bey'in yaşamı kendi bilinç düzeyinden okura aktarılır.

Fakir bir adamın oğlu iken kazanmış olduğu para ve şirketlerle gurur duyar. Aynı zamanda ölümünden sonra mirasının damatlarına kalmasından da kızgınlık duyar. Faika Hanım ile tanışması ve evliliği, bu evlilikten olan kızları Jülide, Canan, Pınar için gözü arkada kalmaz. Kendilerine kalan miras rahat bir hayat sürdürmelerine yetecektir. Öte yandan diğer hayat arkadaşı Lamia ile farklı bir hayat sürmekte olan Fevzi Bey, ölmeden evvel Lamia'yı ve oğullarını da düşünür. Lamia'ya Şişli'de bir apartman almıştır oğulları ile birlikte burada yaşamaktadır. Fevzi Bey ise iş bahanesiyle sık sık yanlarına gelmektedir. "*Türkiye Cumhuriyeti'nin kuralları ya da medeni hukuku izin*

[547] Muzaffer Buyrukçu, "Ali Neyzi'nin Son Romanı "Gökdelen" ve Gökdelen'den Uçanlar, Editör Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayaınevi, İstanbul, 2005, s.71.

vermediği için imam nikahı ile almıştım onu. Eh. Peygamber kurallarına da uymak gerek. Hem gençti, hem güzeldi. İstanbul'dan ayrılmak istemezdi. Ayrıca Faika'nın yapamadığını yapmış, bana iki tane tosun gibi erkek evlat vermişti."[548]

Lamia'dan olan oğulları Sefer ve Murat birbirinden farklı iki karakterdir. Fevzi Bey onların da gelecekleri için endişe duymaz. Faika Hanım'dan gizli olarak oğullarını nüfusuna aldırmıştır. Öldükten sonra oğullarının ortaya çıkmasından endişe duymaz, korkacak ve çekinecek durum kalmamıştır.

"*Aslında Sefer, büyük oğlan ama anasının kuzusu. Hep söz dinlemiştir. Anası ne derse, harfi harfine yerine getirir. Dedim ya, yabancı okulların en iyisini kazandı. Her karnesi bir öncekinden parlak gelir. Tüm şeref listelerinde adı vardır. Hele küçük yaşlardayken, neredeyse her hafta ya bir takdirname ya bir madalya –hepsi büyük gürültü ile eve getirilir- duvarlara asılır- hep konuşulur. Neyse, ağabeyine inat, galiba Murat babasına çekmiş. Haşarı mı haşarı."*[549]

Belediye başkanının ısrarı ile Adana'da ülkenin ilk gökdelenini dikmeye kalkışan Fevzi Bey, gökdelen henüz otuzuncu katta iken düşen bir işçinin ölümünü hatırlar. Sigortasız çalışan işçinin ölümü, avukatlar yardımıyla kapatılır. *"Otuzuncu kattan uçulur da 52. kattan uçulmaz mı? O olayı kapatan avukata sen de ikramiye çıkartmıştın, unuttun mu?"*[550]

Fevzi Bey'in gökdeleninde kullanılan çimento, demir kendi şirketleri tarafından temin edilmektedir. Kendi kendini dolandırdığını düşünür. Gökdelenin elli ikinci kattan aşağı düşene kadar tüm bu düşünceler aklından ve gözünün önünden geçer. Ölüm artık çok yakındır.

"Şimdi işin sonu görüldü. Toprağa yaklaştın. Bu nedenle mi seslenir oldun Tanrıya. Onu kullara tanıtan peygamberleri anar oldun. Sormazlar mı adama? Demezler mi aklın neredeydi onca yıl? En azından, cennetin kapısında bekleyenler. Haydi Fevzi. Durma. Dua et. Kelime-i şehadet getir.

[548] Ali Halim Neyzi, *Gökdelen,* Cem Yayınevi, 2005,s.17.
[549] A.g.e. s.27-28.
[550] A.g.e. s.30.

Belki ardından hayırlı kişiydi, kendi uğruna öldü ama Türkiye'nin ilk gökdelenini de Adana'ya dikti derler."[551]

Dikran Vartan isimli ikinci bölüm Adana'da yapılacak gökdelenin alüminyum ustası tarafından anlatılmaktadır. Fevzi Bey ile gökdeleni teftiş etmeye elli ikinci kata Dikran Vartan da çıkmıştır. Gökdelenden düşerken Dikran Vartan'ın da yaşamı Fevzi Seferoğlu gibi gözünün önünden geçer.

Ayakkabı tamircisi Mardik'in oğlu Dikran, babasının ölümünden sonra annesi Vartuhi Hanım ile kiliseye sığınırlar. Anne ve oğul boğaz tokluğuna kilisenin işlerini yüklenirler. Kilisedeki işler, yoksulluk, kilisenin baskıları Dikran'ın yaşamını zorlar. Kiliseden kaçarak Ermeni balıkçının yanına yerleşir; sandalın soğuğu, balıkçılığın zor şartlarına rağmen kiliseden kaçmış olduğuna pişman değildir.

Altı-yedi ay kadar balıkçının yanında çıraklık yapan Dikran, ustasının yardımıyla Sadık Usta'nın dükkânına çırak olarak yerleştirilir. Sadık Usta, Dikran'ı çırağından ziyade oğlu gibi görür. Sadık Usta tek çocuğu olan kızı Meryem'i Dikran ile evlendirir. Dikran artık Sadık Usta'nın çırağı değil, damadı olmuştur. Dikran ile Meryem'in iki çocuğu olur. Sadık Usta'nın ardından Hayganuş Hanım vefat eder, anne ve babasının acısına çok dayanamayan Meryem de ruhunu teslim eder.

Fevzi Bey'in Adana'da yapılacak olan gökdelenin demir işlerini Dikran Vartan'a teklif eder. Dikran Vartan, Sadık Usta'dan kalan dükkânını büyütüp fabrikatör olma hayaliyle teklifi kabul eder. Bu teklifi kabul etmesi Dikran Vartan'ın ölümüne dair imzaladığı anlaşmadır. *"Ulan ne mene düşüşmüş? Ne talih. Yap bakalım fabrikanı şimdi, Dikran Vartan Efendi. Hani bitirmiştik 52. Katı. On üç kat kalmıştı sadece. Bu durumdaysa işimiz bitik. Yoktur bu düşüşün dönüşü. Durup dururken de olsa, o Türkçesi olmayan amelenin kazmasından da olsa."*[552]

Faika Seferoğlu isimli üçüncü bölüm, Fevzi Seferoğlu'nun karısı gözünden anlatılmaktadır. Fevzi Bey ile nişan törenine katılmadan önce gökdelen teftişine gider. *"Gözlerimizin önünde, görkemli gökdelenin koskoca 52. katı, ayaklarımızın altında dağılıverdi. Sanki beton değil de, ıslak kumdan çocuklar yapmış, plajda oynarlarken.*

[551] A.g.e. s.39.
[552] A.g.e. s.76.

Un ufak oluverdi. Darmadağın."[553] Gökdelenden düşerken yaşantısını Fevzi Bey ile tanışması, evliliği ve üç çocuğunu anımsar. Fakir bir ailenin kızıyken kendisini zengin bir muhitte bulur. Kızları Jülide ve Canan evlenmiştir, onlar için gözü arkada kalmaz. En küçük kızı Pınar bekârdır, onun da güzelliği ve zekâsıyla yaşamını devam ettirebileceğine inanır. Fevzi Bey'in kendisinden sakladığı ilişkisini bilmektedir. Yaşam standartları ve çocukları için bildiğini Fevzi Bey'e söylemez. İçten içe de Fevzi Bey'in kendisiyle beraber düştüğüne sevinir. Artık Lamia ya da başka kadınlarla ilişki kuramayacaktır.

Eserin dördüncü bölümü *Ahmet Yapıcı* isimli Adana'da yapılan gökdelenin mimarının gözünden anlatılmaktadır. Kırk yaşına basmış olan Yüksek Mimar Ahmet Yapıcı, iyi bir eğitim görmüş doçentlik unvanını almıştır. Semra Hanım ile olan ilişkileri de akademi yoluyla gerçekleşmiş, öğrencisiyle aşk yaşamıştır. O sabah İstanbul'daki evlerinde Semra Hanım ile tartışıp Adana'ya gökdelenin inşaatına gider. Adana Havaalanı'na indiğinde Semra'ya telefon edip nerede olduğunu bildirir. *"Ne garip rastlantı. O telefonu etmeseydi, başına ne geldiği büyük olasılıkla belki haftalarca ortaya çıkmayacaktı."*[554]

Bir an önce gökdelenin 52. katına çıkıp yalnız kalmak isteyen Ahmet Yapıcı, inşaatın en üst katına çıktıktan bir süre sonra Fevzi Bey ve eşi Faika Hanım ile karşılaşır ve kendisini 52. kattan düşerken bulur. İzmir'de annesiyle yaşamını, eğitimini, mimar oluşu ve gökdelen için çalışma teklifinin nasıl geldiğini hatırlar. Üç yıl boyunca gökdelen projesiyle ilgilenen Ahmet Yapıcı, işin bitimine yaklaşmıştır, Semra Hanım'la evlenmeyi düşünür. *"Giderek kafasında oluşan fikir, Semra Hanım'a ne zaman ve nasıl evlenme teklif etmesi gerektiği idi."*[555]

Sabah Semra Hanım ile tartışmadan pişman olan Ahmet Yapıcı, ölümün sınırında olduğunun farkındadır. Semra Hanım'a evlenme isteğini söyleyememenin üzüntüsünü yaşamaktadır."*Çok garip bir duyguydu bu. Uçaktasınız, altınızdaki sandalye birden yok olmuş. Ayağa kalkamazsınız, çünkü bağlanmış bulunuyorsunuz. Ama aşağı doğru –büyük bir boşluk. Ne oluyor? Olamaz. Tüm kat kayıyor, ayak altında*

[553] A.g.e. s.79.
[554] A.g.e. s.99.
[555] A.g.e. s.112.

6 metrekarelik kat, yoğurdun kaymağı sıyrılır gibi, görünmeyen bir el ya da bir bıçak kesti sanki- tüm, koca katı."[556]

Sami Simyon isimli beşinci bölüm ismini gökdelenin teknik ressamından almaktadır. Fakir bir Yahudi ailenin üçüncü ve tek erkek çocuğudur. Sami Simyon'un çocukluğuna dair hatırladığı şey balçık ve pisliktir. İstanbul Teknik Üniversitesi kazanmış, mühendis olacaktır. Babasının ölümü yüzünden mühendis yerine teknik ressam olur. Çok çalışıp mimarların yanında kendisini geliştirir. Annesi ve iki ablasını Kuledibi'ndeki pislikten ve balçıktan kurtarır. *"Bana bir şey olursa anam, ablalarım sokakta kalmamalıydı. Kararımdan dönmedim. Daha çok çalıştım, masraflarımı kıstım. Çok geçmedi. Tünel'e yakın bir dükkân satın aldım."*[557]

Adana'da dikilecek olan gökdelen için Mimar Ahmet Yapıcı, Sami Simyon'u Fevzi Seferoğlu'na önerir. İşler planlandığından daha uzun sürmüştür. O sabah Ahmet Yapıcı'nın kendisiyle konuşmak istememesine kin duyar. Fevzi Bey'in gökdelen inşaatına gelmesini fırsat bilip inşaata o da çıkar. Böylece kendisiyle konuşmayan Ahmet Yapıcı, Fevzi Bey'in yanında Sami Simyon'la konuşmak zorunda kalacaktır. *"Ahmet Yapıcı'dan öç alacağım diye onları inşaata sürüklenmeseydim. Ne olacak yani, önce tersledi, şimdi Fevzi Bey'in yanında görünce mecbur olacak, benimle konuşacak. Sanki ödeşeceğiz. Ulan, bir ömre bedel oluverdi bu 52. kata çıkmak."*[558]

Sami Simyon, ölüme doğru giderken aklına çocukluk arkadaşı Salih gelir. Onunla bir kez daha görüşüp vakit geçirmeyi ister ama artık bu isteğin yerine gelmesi imkânsızdır.

Eserin altıncı bölümü *Kürt Hamit* isimli inşaat işçisi tarafından anlatılmaktadır. Kürtçeden başka dil bilmeyen, dili tutuk Hamit kendisine verilen emirleri sorgulamaksızın yerine getiren inşaat işçisidir. "*Gıkı çıkmaz. Karşı gelmek aklından bile geçmez. O sadece çalışır, verilen işi yapar. Bu yüzden olsa gerek, iş yerinde adını "makine" takmışlardır. Ona makine Hamit der olmuşlardı"*[559] Dilinin tutuk olması

[556] A.g.e. s.114.
[557] A.g.e. s.122-123.
[558] A.g.e. s.129.
[559] A.g.e. s.136.

küçükken yaşadığı olaydan kaynaklanmaktadır. Kan davalıları ile ailesinin girdiği çatışmada sağ olarak kurtulan Hamit'in zihninden bu olay silinmeyip dili tutuk kalır.

Ustasının yanında Adana'da dikilecek gökdelenin inşaatında çalışmaktadır. O sabah kalfa Mimar Ahmet Bey'in inşaatı kontrole geleceğini öğrenir. Kalfa, Hamit'e Kürtçe ne yapması gerektiğini anlatır. Hamit'in yapması gerek tek şey betonun örtemediği demirleri kazma ile ezmektir. Hamit kendisine söyleneni yaparken son vurduğu kazma 52. kata ulaşmış gökdelenin yıkılmasına neden olur. *"Vurduğu kazmanın müthiş bir sarsıntı yarattığını hissetmiş, pek korkmuştu. Kazmanın ucuyla ezdiği beton demiri, sanki koca gökdelenin can damarı imiş."* [560]

Hatalı dökülen beton yüzünden elindeki kazma ile boşluğa düşen Hamit, çocukluk arkadaşını anımsar. *"Hele, Yezidi Simon ile dostluk (kan kardeşliği) kurmadan önce, en çok konuştukları bu yaban çiçekleriydi. Kar sularında ıslanma pahasına da olsa, tüm bayırları dolaşır, renk renk çiçekler ile konuşurdu."*[561] Sami Simyon isimli arkadaşıyla geçirdikleri zamanı özler. Ölümün yaklaştığını anlar. Mezarının üstünde açmasını umduğu kır çiçeklerini düşünür.

"Kim bilir. Şimdi üzerine düşeceği ve tüm kemiklerinin kırılacağı ufak toprak parçasında bile belki birkaç kır çiçeği açmıştır. Konuşmasalar da yine renkleri ile avuturlar. Her kemiği kırılmış, ezik Hamit, bir yığın et. Sessiz ve şikayetsiz. Açar mı acaba, bir süre sonra, göğsümde al bir çiçek?"[562]

2.12.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Gökdelen isimli eserde kullanılan bakış açısı ve anlatıcı *çoğul bakış açısı ve anlatıcı* yöntemidir. Eserin genelinde ilahî bakış açısı ve anlatıcı kullanılır. Eserin özelinde ise kahraman bakış açısı ve anlatıcı kullanılır

> "*Genelllikle böyle durumlarda, hani, iç sıkıntısı sıcak hava şeklinde taa burnuna dek geldiğinde, Fevzi Bey önüne kim çıkarsa ya da kimi eline geçirirse, onu iyice paylar, azarlardı. Yani önüne gelenin bir kabahati olmasına hiç gerek yoktu. Sırf Fevzi Bey'in karşısına gelmiş olması*

[560] A.g.e. s.135.
[561] A.g.e. s.144.
[562] A.g.e. s.145.

yeterliydi. Ne yapar eder, Fevzi Bey olmadık bir neden yaratır, içinin bulantısını karşısındaki kişiye bir aşağılama gösterisi ile boşaltır, adeta rahata kavuşurdu."[563].

Her bir bölüm, bir roman kişisi tarafından anlatılmaktadır. Birinci bölüm Fevzi Seferoğlu tarafından kendi hayatı ve gökdelenin yıkılma anı anlatılmaktadır. Sinirli bir yapısı olan Fevzi Bey, sıradan bir rençperin oğlu iken nasıl servet edindiği; karısı Faika Hanım ve sevgilisi Lamia Hanım ile olan yaşamını, çocuklarını, gökdelen inşaatına Belediye Başkanının ısrarıyla başladığını anlatır. Gökdelenin 52. Katından aşağıya düşene kadar tüm yaşamı gözünün önünden geçer. İkinci bölüm inşaatın alüminyum ustası Dikran Vartan, üçüncü bölüm Fevzi Bey'in eşi Faika Seferoğlu, dördüncü bölüm gökdelenin mimarı Ahmet Yapıcı, beşinci bölüm gökdelenin teknik ressamı Sami Simyon, altıncı bölüm inşaat işçisi Kürt Hamit tarafından anlatılmaktadır.

Fevzi Seferoğlu: Fakir bir rençperin oğluyken devülüasyondan dolayı zengin olmuştur.	Anadolu'daki ilk gökdelen inşaatını finanse eden iş adamıdır.
Dikran Vartan: Kimsesiz bir Hristiyan küçük çocuğun, başarılı bir alüminyum ustası olur.	Gökdelenin alüminyum ustasıdır.
Faika Seferoğlu: Fakir bir ailenin kızıyken kendisinden on beş yaş büyük Fevzi Bey ile evlenir.	Fevzi Bey'in eşidir.
Ahmet Yapıcı: Annesi ile tek başına yaşamaya çalışan genç, başarılı bir mimar olur.	Gökdelenin mimarıdır.
Sami Simyon: Fakir bir Yahudi ailenin çocuğu olan Sami, babasının ölümüyle ailesinin sorumluluğunu alarak ailesinin yaşamını garantiye alır.	Gökdelenin teknik ressamıdır.
Kürt Hamit: Kimsesiz Hamit, ustasıyla beraber gökdelenin inşaatında çalışan işçidir. Yaşamı çalışmak ve kendine söyleneni yapmakla geçmiştir.	Gökdelendeki inşaat işçisidir.

Tablo 16 Gökdelen Romanının Bölümleri ve Kişileri

2.12.4. Zaman

Gökdelen isimli eserde gerçek zaman, roman kişilerinin yıkılan gökdelenin 52. katından düşmelerine kadar geçen süredir. *"Şaşılacak olay. 52. kat. Kat başına üç metre koy- yok, olmaz. Gökdelenlerde sahte tavan ve havalandırma zorunluluğu var. Peki. Demek oluyor ki, kat başına dört metre saymak gerekir. Eh, 51. kat, demek en azından 28 metre yüksekteyiz."*[564]

[563] A.g.e. s.7.
[564] A.g.e. s.43.

Her bir bölüm aynı anın farklı perspektiflerden anlatılmasından oluşmaktadır. 52. kattan düşene kadar geçen sürede roman kişilerinin hayatları zamanda genişletme/yavaşlatma yöntemiyle okura verilmektedir. Roman kişilerinin yaşları ve yaşamları, her bir bölümünün farklı zaman sürelerine sahip olmasına neden olmaktadır.

2.12.5. Mekân

Eserde tek bir ana mekân bulunmaktadır. Adana'da dikilecek olan gökdelendir. Eserin her bölümünde ana mekânın dışında fiziksel mekânlarda mevcuttur. Roman kişilerinin hayatlarının göz önünden geçmesi farklı mekânların zikredilmesine neden olmaktadır. Bu mekânlar derinleşmeden isim olarak eserde zikredilmektedir.

Fevzi Bey'in eşine ve sevgilisine almış olduğu daire ve apartmanlar, gitmiş olduğu Ahmet Vefik Paşa tiyatrosu; Dikran Vartan'ın kaldığı kilise, balıkçı teknesi, Sadık Usta'nın dükkânı gibi mekânlar fiziksel mekânlardandır."*Kapıdan girince bir açıklık var. Yanda bi masa. Herhalde ustanın. Hesap filan yapıyordur. Solda bir demir tezgah. Ardında duvara asılmış garip bir şeyler. Gözlük gibi. Meğer kaynak içinmiş."*[565]

2.12.6.Kişiler

Eserin her bir bölümü ayrı bir roman kişisi tarafından anlatılmaktadır. Roman kişileri, bir şekilde dikilecek olan gökdelende görev alan kişilerdir. Bu durum eserdeki kişilerin kategorize edilmesini engellemektedir. Bu nedenle çalışmamızda roman kişilerinin tek tek özellikleri verilerek tanıtılacaktır.

Fevzi Seferoğlu, fakir bir rençperin oğluyken zengin olmuş, yaptığı işlerde titizlenen büyüme arzusu daim olan iş adamıdır. Özel hayatında ise dünyanın tüm nimetlerinden faydalanmak istemektedir.

> *"Parası bol, güçlü erkek. Ensesi kalın, kolları uzun, beli de kunt. Sadece Talimhaneli Madam Atina değil, Soğukoluk'tan İzmir'e, Ankara'dan Antalya'ya, herhalde uğramadığı kerhane, ziyaret etmediği "rendez-vous" evi kalmamıştı. Ad yapmış, seçme mankenler, sesi duyulmuş, gazetelere geçmiş genç şarkıcılar –Fevzi Bey'in etkinliğine ya da sonu gelmeyen*

[565] A.g.e. s.57.

parasına dayanmak kolay mı? Mamalar getiremiyorsa, kiminin kardeşine iş bulursun, kiminin babasını iflastan kurtarırsın ya da fazla diretiyorsa, önce babasını iflas ettirir, sonra kızın gözünün önünde babayı iflastan kurtarırsın. Hani kadın-kız deyince, dünyada yüz yol varsa, Seferoğlu yüz birinci yolu denemiş adamdır. Göz koyup da koynuna alamadığı kalmamıştır bu dünyada."[566]

Vartan Dikran, ünlü zanaatkâr alüminyum kaynakçısıdır. Küçük yaşta babasız kalan Dikran annesiyle beraber kiliseye sığınır. Sadık Usta'nın demir dükkânın da çırak olarak başladığı işte aranılan usta olur. Sadık Usta'dan iş öğrenmenin yanında kızıyla evlenerek ona damat da olur. Çalışkanlığı ve işindeki başarısı ile alüminyum işinde aranılan isim olur. İşinde titizlenen Fevzi Bey ile bu nedenle çalışırlar.

Faika Seferoğlu, eşi Fevzi Bey ile tanıştığında liseden yeni mezun olmuş genç bir kızdır. İstanbul'dan Adana'ya gelin gelmiş, Fevzi Bey'e üç kız çocuğu vermiş, evine ailesine bağlı bir hanımdır. Fevzi Bey'in kendisinden sakladığına inandığı –Lamia ile olan ilişkisi- şeylerden haberdar olmasına rağmen ses çıkartmaz. Fevzi Bey'in arkasından çevirdiklerini bildiğinden onunla beraber ölmekten için mutluluk duyar.

Ahmet Yapıcı, mimarlık eğitimi görmüş akademisyendir. Fevzi Bey'in teklifi ile Anadolu'da yapılacak ilk gökdelenin mimarı olma teklifini kabul eder. Gökdelen inşaatı beklediğinden uzun sürmüş, üç yılı geçmiştir. Uzatmalı sevgilisi Semra Hanım ile evlenmeyi gökdelenin bitimini beklemektedir. Tüm planlarını gerçekleştiremeden mimarı olduğu gökdelenin yıkılması ile hayatı son bulur.

Sami Simyon, Yahudi fakir ailenin en küçük ve tek erkek çocuğudur. Üniversiteyi kazandığı yıl babasını kaybetmesi üzerine ailesinin sorumluluğunu alır. Yaşadıkları pis ve yoksul semtten çalışkanlığı, iş bitiriciliği ve ağzının iyi laf yapması sayesinde kurtulur. Yeni bir ev ile bir dükkân alarak ailesinin geçimini sağlar. Ailesine sağladığı bu imkânlar sayesinde ölümünden sonra geçim sıkıntısı çekmeyeceklerini bilmek Sami Simyon'u rahatlatır.

Kürt Hamit, ailesini çatışmada kaybedip jandarmanın desteği ile büyümüş sorgulamayan, ne denirse yapan, kimsesiz bir gençtir. Duyguları yokmuşçasına hareket

[566] A.g.e. s.21.

eden makineden farksızdır. Gökdelenin yıkılmasına neden olan darbeyi de makine gibi çalışmasının neticesinde vurur.

2.12.7. Anlatım Teknikleri

2.12.7.1. Geriye Dönüş Tekniği

Gökdelen isimli romanın yapısını geriye dönüş tekniği oluşturmaktadır. Her bölüm düşme anından geriye giderek roman kişilerinin yaşamı bu teknikle anlatılmaktadır. Bölümlerdeki geriye dönüş okuru bilgilendirmeye ve roman kişilerinin yaşamına dair eksik yönleri tamamlayıcı görevde kullanılmaktadır.

2.12.7.2. İç Monolog Tekniği

Aynı olayın farklı roman kişileri tarafından anlatılması, roman kişilerinin iç dünyalarını kolay bir şekilde okur tarafından öğrenilmesini sağlamaktadır. Her bir bölüm farklı roman kişisinin iç dünyasını, yaşadıkları karşısındaki hislerini yansıtmaktadır. *"Ülen, Fevzi Seferoğlu. Akıl mı var sende? Nene gerek senin, Adana'ya gökdelen dikmek. İsterse, Balkanların değil de tüm Avrupa'nın en yüksek gökdeleni olsun. İşin mi yok senin –paran mı çok? Ne demişler- insanı kadın, kumar değil –mimar batırır- demişler."*[567]

"Ulan ne mene düşümüş? Ne talih. Yap bakalım fabrikanı şimdi, Dikran Vartan Efendi. Hani bitirmiştik 52. katı. On üç kat kalmıştı sadece. Bu durumdaysa işimiz bitik. Yoktur bu düşüşün dönüşü. Durup dururken de olsa, o Türkçesi olmayan amelenin kazmasından da olsa."[568]

Roman kişilerinin gökdelenden düşmelerini engelleyecek bir şey ellerinden gelmemektedir. Roman kişileri yaşamlarını, onları buraya getiren seçim ve olayları hesaplaşmasını iç monolog tekniği ile sorugular.

[567] A.g.e. s.12.
[568] A.g.e. s.76.

2.12.7.3. Montaj Tekniği

Gökdelenin yıkılması anında roman kişilerinin geçmişlerini hatırlayarak, yaşam birikimlerini montaj tekniği ile birleştirerek yaşadıkları olay hakkında özet ve bilgi verici şekilde kullanılmaktadır. *"Yazarın gerekçekliği çok boyutlu yansıtmak amacıyla çok çeşitli alanlardan hazır ifade kalıplarından yararlanması, bu kalıpları kendi romanının anlatım dokusuna ustalıkla monte etmesidir."*[569]

"Ah, Yorgadaki dandini

Kendin ettin, kendine."[570]

Fevzi Bey'in, Moliere'in George Dandin isimli tiyatrosunda aklında kalmış olan, akılsız ve sonradan zengin olmuş oyun kişisi ile kendi durumu arasında benzerlik kurup oyunun sözlerini tekrarlar.

"Ne demiş Peygamber Efendimiz Aleyhüsselam. Hiç ölmeyecekmiş gibi çalışacaksın, her an ölecekmişsin gibi duanı eksik etmeyeceksin."[571]

Fevzi Bey'in maddi kazançlarından sonra manevi olarak yoksullaştığı kendi ile hesaplaştığı anda aklına gelen hadis-i şerif yine montaj tekniğiyle roman kişinin içinde olduğu durum okura verilir.

2.12.7.4 Özet Tekniği

"Hayganuş Ana çok ağladı peşinen. Hep şikayeti, "Beni bırakıp nerelere gitti. Ben ne yapacağım şimdi? Önce ben gitmek isterdim," oluyordu. Yalnızlıktan o denli şikayet etti ki, sonunda Kilise'deki anamı getirmeyi teklif ettim. Önce şaşırdı, sonra sevindi. Anamın zaten bir sıkımlık canı kalmıştı. Kilise'de çalışacak hali de kalmamıştı. İki ihtiyar bir süre iyi geçindiler. Sonra tam çekişmeye başlıyorlardı ki, önce anam hastalandı, kaldırıldığı Ermeni Hastanesi'nde ruhunu teslim etti. Hayganuş Ana bir kere daha yalnız kalmıştı. Kısmeti öyleymiş. Bir yıl kadar sürükledi kendini. Sonunda o da hastalandı. Meryem anasını bırakmadı. Bir yıl kadar yatakta

[569] Gürsel Aytaç, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler*, DoğuBatı Yayınları, Ankara, 2012, s.45.
[570] Ali Halim Neyzi, *Gökdelen*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.26.
[571] A.g.e. s.34.

kaldı Hayganuş Ana. Sonunda Meryem'in de canına tak demişti ama fazla sürmedi. O da teslim oldu. Tanrısına kavuştu."[572]

Eserde Türkiye'de yapılacak ilk gökdelenin inşaatından düşen altı kişinin yaşamları etrafında oluşturulması özet tekniğini işlevinden yararlanılmasını sağlamaktadır. Roman kişilerinin yaşamları hakkındaki bilgiler özet tekniğiyle verilerek okurun olay örgüsü içerisinde bilmesi gerekenleri tamamlama göreviyle kullanılmaktadır.

2.13. BENİM SİGORTACILARIM

2.13.1. Romana Dair

1998 yılında ilk basımı yapılan *Benim Sigortacılarım* isimli eser Ali Halim Neyzi'nin son romanıdır. İki ciltten oluşan eser 859 sayfa 63 bölümden oluşmaktadır. Ali Halim Neyzi anı-romanını Türkiye Genel Sigorta ile başladığı 45 yıllık sigortacılık geçmişini anlatmak amacıyla kaleme alır. Eserin yazılış nedenini ve amacını eserin giriş bölümünde okurla paylaşmaktadır. *"Sonunda 1995 yılının Haziran ayında bu anı-romana başladım."* [573]

"Yaşadığım sırada hiç not tutmadım. Bu anı-romanda, tanıdığım kişileri, başımdan geçen olayları, aklımda kaldığı ya da bugün anımsadığım şekilde anlatmakla yetineceğim. Yarım yüzyılı kapsayan bir yaşamöyküsü. Denilebilir ki, bu süre, olayı kendiliğinden bir tarihçe haline sokacaktır." [574]

Neyzi eserini yazarken Maksim Gorki'nin Benim Üniversitelerim isimli eserinden esinlenerek yazmıştır. *"Ünlü yazar Maksim Gorki'nin bir romanı vardır. "Benim Üniversitelerim." Yıllar önce çok etkilemişti beni. Ustaya gönderme yaparak, "Benim Sigortacılarım"ı anlatmaya giriştim."* [575]

Oktay Akbal "Dinlence Okumları" başlıklı yazısında Benim Sigortacılarım romanını hakkındaki görüşlerini anlatır.

---

[572] A.g.e. s.75.
[573] Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım I,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.7.
[574] A.g.e. s.7-8.
[575] A.g.e. s.8.

"Benim Sigortacılarım'ı (DünyaYayını) elime aldığımda sigortacılık alanının hiç de ilgiye değer bir konu olmadığını düşünmüştüm. Ali Neyzi'nin yaşamı sigortacılıkla geçmişti, biliyordum. Hemen bütün ünlü sigorta şirketlerinde görev yapmıştı. Bir ömür vermişti. Kitapta uzun yıllar içinde tanıdığı insanların potresini çiziyor. Kendi adlarıyla, yaşamlarıyla…"[576]

Eser sadece Neyzi'nin meslek hayatını konu edinmesinin Türkiye'de sigortacılık geçmişi ve geçirdiği evreler hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Eserin ilk cildi 24 bölüm 422 sayfadan oluşmakta ve Neyzi'nin Genel Sigortadaki 14 yıllık çalışma hayatı anlatılmaktadır. İkinci cilt ise 437 sayfa 37 bölümden oluşmaktadır. Neyiz'nin Tam Sigorta/ Tam Hayat Sigorta, Halk Sigorta ve Karacan Holdingdeki çalışma hayatı anlatılmaktadır.

2.13.2. Olay Örgüsü

Benim Sigortacılarım isimli eser 45 yıllık bir zaman dilimini kapsaması ve Ali Halim Neyzi'nin bu yıllar içerisindeki seçili anılarını anlatması genelde ve özelde farklı olay örgülerinin oluşmasına neden olmaktadır.

Eserin genelinde Ali Halim Neyzi'nin sigortacılık sektöründe işe başlaması ve genel müdürlüğe kadar yükselmesi anlatılırken özel de ise sigortacılık sektörünün değişimi, gelişimi yaşanan farklı olaylar anlatılmaktadır. İki cilt 63 başlıktan oluşan eser dört ana başlık altında toplanmaktadır. Eserin ana başlıkları şu şekildedir:

I.Bölüm Türkiye Genel Sigorta Anonim Ortaklığı

II. Bölüm Tam ve Tam Hayat Sigorta Anonim Şirketleri

III. Bölüm Halk Sigorta Türk Anonim Şirketi

IV. Bölüm La Suis Umum Sigorta Kumpanyası

Yazar Ali Halim Neyzi, eserinin her bir bölümü tek başına değerlendirilecek şekilde kurgular. *I.Bölüm Türkiye Genel Sigorta Anonim Ortaklığı* isimli bölümün olay örgüsü şöyledir:

---

[576] Okta Akbal, "Dinlence Okumaları", Editör Kadir Kıvılvımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.74.

1.Çırak İşe Başlıyor: 1 Haziran 1950 tarihinde işe başlayan Neyzi'nin Kınacı Han'daki ofis ve odasının tanıtıldığı, ofisteki işleyişi öğrendiği bölümdür.

2. "Alaylı Usta"larımızın Tanıtımı: Döneminin sigorta sektörünün önde gelen isimlerinin tanıtıldığı, Ali Halim Neyzi'nin pasif servisten aktif servise geçtiği bölümdür. Bay Emirze, Nurettin Somer, Marcel Bargoliotti, Mahmut Bey, Orhan Koral...

3.Yeni Kuşakların Yetişmesi Önceki bölümde tanıtılan ustaların yerine Ali Halim Neyzi'nin kuşağının yetişmesinin anlatıldığı bölümdür. Ali Gömeç, Orhan Güray...

4.Vatan Gazetesi ve "Hoş Memo": Ali Halim Neyzi'nin sigorta şirketinde çalışırken Vatan gazetesinin sahibi Ahmet Emin Bey'in oğlu Tunç Yalman'ın yurt dışına çıkmasının ardından Hoş Memo isimli çizgi dizisinin yazarlığını yapar. Yoğun iş temposunun anlatıldığı bölümdür.

5.Her İşin Başı: Eğitim: Londra'daki sigorta enstitüsünden gelen broşürler aracılığıyla Amerika'da eğitim görme fırsatını yakalamasının anlatıldığı bölümdür.

6.Sosyal-Grup Sigorta Servisi Şefinin Özel Becerileri: Ali Halim Neyzi'nin sigorta şirketine şef olarak atandığı bölümdür. Bu bölümde emekli subayların cenaze masraflarını karşılamakta zorlandıklarından dolayı sigorta yaptırmaları anlatılmaktadır.

7.Amerika-Amerika: Ali Halim Neyzi, sigorta eğitimi için gittiği Amerika'da yabancı şirketlerdeki işleyişi anlattığı bölümdür. Amerika'daki sigorta şirketleri tarafından takdir edilen Neyzi sigortacılık adına yeni şeyler öğrenir.

8.Kürkçü Dükkânına Dönüş: Ali Halim Neyzi'nin Amerika'dan dönüşü, Türkiye'deki sigortacılık ve yabancı ülkelerdeki sigortacılık anlayışının karşılaştırılmasının yapıldığı bölümdür.

9.Şirkette Yeni Düzen: Genel Sigortanın işlerinin büyümesi ile yeni çalışanların alınmasının anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde Milli Sigortadan getirtilen Osman Bey'in müdür oluşu, Türkiye'de sigortacılık teriminin yeniliğimden, finans eksikliğinden kaynaklanan sıkıntılara da yer verilmektedir.

10.Tarife Komiteleri ve Çevremle Tanışmam: Ali Halim Neyzi'nin sigortadaki kaza ve yangın komiteleri ile tanışması ve bu komitelerin işleyişi hakkında bilgi edinmesinin anlatıldığı bölümdür

11.Hirfanlı Barajı'nın Sigortalanması: İngiliz firmasının Türkiye'de yapılacak olan Hirfanlı Barajı'nın inşaatını üstlenmesi üzerine İngiliz usulü sigorta yaptırmak isteyen şirket, sigorta için Genel Sigortayı seçerler. Hirfanlı Barajı'na en yakın il Ankara olduğundan dolayı orada ekspertiz bürosunun açılmasının anlatıldığı bölümdür.

12. Karayolları ve Zorunlu Trafik Sigortaları: Kara taşımacılığında şahsî araçların yaygınlık kazanması ile zorunlu trafik sigortası gündeme gelir. Genel Sigorta zorunlu sigortayı tüm yurda yaymak için adeta seferberlik ilan eder. Her ile bir acente kurmak üzere yola çıkarlar. Ali Halim Neyzi de bu amaçla İstanbul'dan Antalya'ya uzanan acente ağını kurmasının anlatıldığı bölümdür.

13. Sigorta Tatbikatçıları Derneği, Sn. Rakım Enç ve Yine Eğitim Sorunları: Amerika dönüşü genel müdür yardımcılığına atanan Ali Halim Neyzi, sigorta sektörünün Türkiye'de yeni yer kazanmasından dolayı yayın sıkıntısı çektiklerinden söz eder. Yayın sıkıntısını gidermek için arkadaşlarıyla çeviri yaparak sigorta hakkında bilgi edinmeye çalışırlar. Bu eğitim eksikliğinin giderilmesi için bir sigorta enstitüsü kurulur. Tecrübeli sigortacılarda -Neyzi dâhil- bu kurumda ders verir. Sigorta sektöründeki önemli isimlerden biri olan Rakım Enç'in anlatıldığı bölümdür.

14.Mekanizasyon, Venedik Usulü Toplama ve Kolejde Öğretmenlik Yıllarım: Sigorta sektöründe makineleşmenin anlatıldığı bölümdür. Sigorta ile ilgili her işlemin elle ve insanî güçle yapıldığı dönemde işleri kolaylaştırmak, düzene sokmak için yapılan işlemlerden söz edilmektedir. İmkânsızlıklar içinde yapılan işlemlerden biri de Venedik usulü toplama işlemidir.[577] Bu bölüm Ali Halim Neyzi'nin Robert Yüksekte, iş idaresi bölümünde verilecek sigortacılık dersi için öğretmenlik yapmasının anlatıldığı bölümdür.

[577] "*Alt alta beş rakamı toplar yana yazarsın, sonra bu yana yazdığın beş rakamı toplarsın."* Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım I,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005*, s.234.*

15.Nasıl Aktüer Oldum?: Türkiye'deki ilk aktüer Hüsnü Hamit Saymen, Türkiye Aktüer Derneğinin başındadır. Ali Halim Neyzi, ustası Rakım Bey'in desteği ile derneğe üye olup aktüer olmasının anlatıldığı bölümdür

16.THY Filo Sigortası ve Türk Hava Pool'ü: THY'nin uçak filosunun büyümesi ve yurt dışı seferlerinin artmasıyla sigorta konusu gündeme gelir. Filo sigortaları ihaleye çıkmaksızın hükümete yakın olan Ankara Sigortaya verilmektedir. Bu durumun duyulması piyasada hoş karşılanmaz Ankara Sigorta *"kendi üzerinde tutabileceği kadar her milli şirkete pay vermeyi kabul eder*." [578] Genel Sigortanın Türk Hava Pool'ünde etkin yere gelmesi anlatılmaktadır. Ancak bu durum uzun sürmez. Bir müddet sonra THY yönetimi ihale ve fiyat alma sistemini ortadan kaldırıp sigorta emrini doğrudan Ray Sigortaya verir.

17.Yeşil Kart Olayı ve AIU Frankfurt: Zorunlu trafik sigortasını uygulayan Genel Sigorta, Türkiye'deki araçların yurt dışına çıktığında da sigorta kapsamında olmaları için yaptığı çalışmalar anlatılmaktadır. Çalışmalar başta olumlu ve faydalı iken bu hizmetin diğer sigorta şirketleri tarafından duyulup, haksız rekabet ortamı yarattığı iddia edilerek, şikâyet edilmesi üzerine Ali Halim Neyzi yurt dışına döviz kaçırmakla suçlanarak soruşturma geçirmesinin anlatıldığı bölümdür.

18.Tekel Davası-Müfettişlerin Genel'i Basması- 27 Mayıs Olayları ve OYAK: Genel Sigorta, ülkedeki sigorta sektörünü yabancı ülkelerin etkisinden kurtarma, sigorta şirketlerinin payının çoğunun Milli Reasürans'a açılan dava nedeniyle soruşturma geçirir. Soruşturma devam ederken 27 Mayıs olaylarının başlamasıyla soruşturma sonlanmadan biter. Ali Halim Neyzi, Genelkurmay Başkanlığı tarafından çağırılır. Ankara'ya giden Neyzi, Genelkurmay Başkanlığının subaylar için bir ek sigorta yapmak istediğini öğrenir. Neyzi görev için uygun olmadığını, bu iş için en iyi ismin Haşim Ekener olduğuna albayları ikna etmesinin anlatıldığı bölümdür.

19. Kara Bulutlar Kuruluşumuzu Sardı-İstanbul Porselen ve Güzel Konutlar Koop.: Türkiye Kredi Bankasının mevduatının büyük bir kısmını karşılayan Genel Sigorta ile yönetim kurulundaki isimler aynıdır. Türkiye Kredi Bankasının başındaki Bay Goldenberg'in ölümü ile Şakir Kesebir bankada tek adam haline gelmiştir. "*Özetle*

[578] A.g.e. s.251.

Şakir Kesebir'in bankada tek *adam haline gelmesi, çevresinde her dediğine "Başüstüne Beyefendi" diyen bir grubun oluşmasına yol açmıştır."*[579] Tuzla'daki porselen fabrikası açan banka, fabrikanın tekel şirket tarafından üretim yapmasına izin vermeyerek bankayı nakit sıkıntısına sokar. Bankayı zor duruma düşüren bir diğer olay Güzel Konutlar Kooperatifi olur. Bankanın satın alığı arsalar üzerinde banka ve sigorta çalışanları için bina yapma projesidir. Proje başta başarılı şekilde ilerlerken enflasyon ve inşaat alanının hızla değerlenmesi, çalışanlardan kesilen ödeneğin yeterli olmaması gibi nedenler kooperatifin ilerlemesini engeller. Genel Sigorta piyasada başarılı yükselişteyken bankasının başarısızlıkları yönetim kurulunun değişmesine zemin hazırlar. Şakir Bey'in Türkiye Kredi Bankasının yönetim kurulundan ayrılmasının anlatıldığı bölümdür.

20. Tekel Rejimi Nasıl Devam Etti?: Genel Sigortanın Milli Reasüransa açmış olduğu dava Genel Sigortanın lehine sonuçlanır. Bu davanın sigorta şirketinin lehine sonuçlanmasına rağmen Şakir Bey bankanın likit sıkıntısı çekmesinden dolayı Milli Reasürans ile anlaşmayı teklif eder. Bu iş için Ali Halim Neyzi'yi görevlendirir. Davanın kazanılması için canla başla mücadele eden Bedi Bey bu durumdan hoşnut değildir. Neyzi ustası ve Şakir Bey arasında kalır. Anlaşma için Milli Reasürans ile iletişime geçer. Milli Reasüransın Türkiye Kredi Bankasına vadeli hesap açtırması ile anlaşma sağlanır.

21. Genel Sigorta'nın Yönetimi Darmadağın: Bedi Bey'in tekel davasını kazanmış olmalarına rağmen Milli Reasürans ile anlaşma ile sonuçlanması sigortadaki iş hayatını etkiler. Şakir Bey seyrek halde uğradığı sigorta ofisine her gün gelir. Saatlerce Bedi Bey'in odasında vakit geçirirler. Banka içindeki sıkıntı sigorta şirketine de sıçrar. Genel müdür Bedi Bey istifa eder. Şakir Bey de yan şirketler kurarak hisseleri kontrol altına almasının anlaşılmasıyla yönetimden uzaklaştırılır. Bu olaylar ile birlikte şirketin üç ay kadar genel müdürsüz kalmasının anlatıldığı bölümdür.

22.Genel Müdürlüğe Atanışım ve Kendimi Kanıtlama Çabalarım: Genel Sigortada Bedi Bey'den boşalan koltuğa Ali Halim Neyzi getirilir. Neyzi, Şakir Bey ve Bedi Bey'in şirketten uzaklaştırılması ve sigortanın bağlı olduğu Türkiye Kredi Bankasının geleceğini parlak görmemesinden dolayı sigorta şirketinin yatırımlarının bir

[579] A.g.e. s.306.

kısmını farklı bankalara yönlendirir. Ali Halim Neyzi genel müdürlük makamında kendini ispat etmesi dört ayı aşkın süredir devam eden fabrika yangınına ödenecek sigorta ücretini en uygun yolla hallederek ispatlar.

23.Genel Sigorta'nın Küllerinden Tam Sigorta Nasıl Doğdu?: Ali Halim Neyzi, öğle yemeğinde karşılaştığı Bedi ve Şakir Bey'den sigorta şirketinin kasasının iki anahtarından birinin genel müdürde durduğu öğrenir. Ali Gömeç'e bu durumu sorduğunda ikinci anahtarın Atıf Bey tarafından alındığını öğrenir. Bu bilgiyi öğrenmesinin ardından sigortanın kasasındaki hisse ve bonoların, murahhas aza isteğiyle muhasebe müdürü ile kasadan alınır. Batmak üzere olan Türkiye Kredi Bankasının hisselerinin yükseltilmesi için kullanılır. Ali Halim Neyzi, olanları öğrendiğini yönetim kurulundaki üyeler ile paylaşır. Neyzi, Bedi Bey'in yüzde 45 yabancı ortak ile milli bir sigorta şirketi kurmayı planladığın öğrenir. Türk-Amerikan işbirliğinin bir ifadesi olarak Tam Sigorta adı verilir. Neyzi, sekreteri Sevgi Hanım ile Tam Sigorta şirketine geçer. Şirket ofis edinene kadar Neyzi'nin kışlık dairesinin kullanılmasının anlatıldığı bölümdür.

24. Sn. Nurettin Kâmil Suner'in Ev Sahipliği ve Tam'ın Kuruluş Öyküleri: Tam Sigortanın resmi olarak kuruluşu gerçekleşir. İlk olarak THY filo sigortası için ihaleye teklif verirler. İki yıldır THY filo sigortası Genel Sigorta tarafından yapılmaktadır. Eski iş yeri ile karşı karşıya gelecek olan Bedi Bey ve Ali Halim Neyzi, Nurettin Kâmil Bey'in önderliğinde uzlaşma toplantısı yapılır ancak olumlu bir sonuç alınamaz. Bölümün geri kalanında Neyzi, Genel Sigorta ile ilgili anılarını sonlandırır. Kitabın ikinci cildinde Tam ve diğer sigorta şirketleriyle olan çalışma hayatını anlatacağını bildirdiği bölümdür.

II. Bölüm Tam ve Tam Hayat Sigorta Anonim Şirketleri isimli bölümde olay örgüsü, bölüm isimleri ve içerikleri şu şekildedir:

1.*Tam Sigorta'nın Konumu ve Sigortacılıkta "Banko" Sorunu:* Ali Halim Neyzi, Genel Sigortadan ayrılarak Tam Sigortanın kurulmasında ve sigortanın genel müdür mertebesinde yer alır. Hızlı bir şekilde kurulan Tam Sigorta geçici olarak Neyzi'nin apartman dairesini ofis olarak kullanılır. Bu bölümde Tam Sigortanın ofisinin Adlı

Han'a taşınması ve beş yıl sonra Tam Hayat ismi ile ofisin Şişli'ye taşınmsı anlatılmaktadır.

2. İbadet Gizli Olmalı ve Genç Genel Müdür: Ali Halim Neyzi, Turgut Özal ve kardeşi Korkut Özal'ın henüz siyasete katılmadan evvel iş çevresi edinmek amacıyla düzenledikleri toplantıya katılır. Toplantı Ramazan Ayı'nda gerçekleşen toplantıya farklı din ve mezhepten kişiler katılır. Özallar oruçlu olduklarından toplantıya ara verilmeden devam edilir. Bu duruma sessiz kalamayan Neyzi, tepkisini göstererek toplantıdan ayrılır. Bölümde Neyzi'nin, genel müdürlükte kendini kanıtlama çabalarının anlatıldığı bölümdür.

3. Sn. Bülent Yazıcı ve Dışa Açılma Girişimleri: Tam Sigortanın kurucularından bir olan Bedi Bey'in ağabeyi Bülent Yazıcı'nın anlatıldığı bölümdür. Batılı bir aydın olan Bülent Yazıcı'nın banka ve sigorta sektörüne yeni soluk getirir. Amerikan Türk Bankasının başına Amerikalı genel müdür getirmekte bunlara dâhildir. Neyzi Amerikalı ortakları bulunan Tam Sigorta ile Amerikan Türk Bankası ile ilişki kurmaya çalışmasının anlatıldığı bölümdür.

4. Zorunlu "Birlik"e Katılışım ve X/L Treteleri: Ali Halim Neyzi'nin Tam Sigortayı, Sigorta Birliğinin yönetim kuruluna seçilmesindeki rolü anlatılmaktadır. Ancak bu kurulda eğitim seviyesi ve sigorta anlayışı yüzünden kendini yalnız hisseder. Tam Sigortanın kasko sigortalarından kâr edememesi üzerine kot-par[580] sisteminin yerine artan hasar sistemine geçilmesi gerektiğini yönetim kurulun anlattığı bölümdür.

5. Türk Eğitim Vakfı ve Sn. Vehbi Koç: Ali Halim Neyzi'nin, Tam Sigortanın yönetim kurulundaki Vehbi Koç ile ilgili anılarının yer aldığı bölümdür. *"Burada elimden geldiğince onu anımsadığımı anlatmak istiyorum."*[581] Vehbi Bey ilkokul mezunu ancak yüksek atılım gücü ve ileri görüşlülüğü sayesinde hem kendi şirketleri adına hem de ülkesi adına başarılı işlere imza atmış bir iş insanıdır. Türk Eğitim

---

[580] *"Bir reasürans sistemidir. İngilizce'de "Quota-Share" diye tanınır. Sigortacının kabul ettiği her işten, belli bir oranda, reasürörüne pay vermesini gerektirir."* Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.439.
"*Reasürans: Riziko kabul eden sigorta kuruluşlarının kendilerini teminat altına almalarını sağlayan sistem. Eskiden mükerrer sigorta denirdi. Amiyane deyimle sigortacının sigorta edilmesi de denilebilir."* A.g.e. s.439.
"Riziko: Genelde gerçekleştiği zaman bireylere ya da kuruluşlara parasal zarar doğuran olaylara denilir." A.g.e. s.439.

[581] A.g.e. s.48.

Gönülleri Vakfının kuruluşunda büyük emekleri olan Vehbi Koç, Tam Sigortadan tanıdığı Ali Halim Neyzi'yi vakfın ilk yönetim kurulunda olmasını sağlar.

6. Dr. Nejat F. Eczacıbaşı: Tam Sigortanın yönetim kurulunda yer alan Dr. Nejat F. Eczacıbaşı'nın Ali Halim Neyzi ile olan anılarının anlatıldığı bölümdür. Dinamik ve çalışkan olan Dr. Nejat Bey, hem Tam Sigortanın yönetim kurulunda yer alır hem de Turing Otomobil Kurumunun başkanlığı görevindedir. Nejat Bey iki kurumda yer alması yanlış anlaşılmaya sebep olacağını düşündüğü için Tam Sigorta ve Turing iş birliğini engeller.

7. Sn. Reşat Aksan ve Ülkede Yaşanan Sosyal Çalkantılar: Yönetim kurulu üyelerinden biri olan Reşat Aksan'ın anlatıldığı bölümdür. İngiliz ve Fransız sermayesi ile kurulan Osmanlı Bankasının Türk genel müdürüdür. Osmanlı Bankası ile Tam Hayat Sigortasının ortak olması ile Reşat Bey, sigortanın yönettim kuruluna yer almaktadır. Osmanlı Bankası kendi arazisi üzerine otel yapımına başladığı dönem anti-Amerika akımının başladığı döneme denk gelmesi, sendikanın grev kararı almasıyla otel yönetimi işçileri işten çıkarma kararı alır. Reşat Bey'in sert tutumu ve üslubu işçileri öfkelendirir. Evinin banyosunda Reşat Bey öldürülür.

8. Ülkemizdeki Hayat Sigortacılığının Makus Kaderi: Türkiye'deki hayat sigortasının başarısızlığının anlatıldığı bölümdür. Tam Sigortanın, Tam Hayat Sigorta isimli ikinci şirketi kurulur. Türkiye'de hayat sigortasının kurulması için Neyzi, dört kez atılım yapar. Hayat sigortası için yapmaya çalıştığı çalışmalardan biri Almanya'daki Türk işçiler içindir. Almanya'ya giden Türk vatandaşlarının vefatından sonra ülkelerine dönmelerini sağlayan bir poliçe hazırlamak ister. Bunun için işçileri Almanya'ya gönderen İşçi Bulma Kurumu İstanbul Şube Müdürü ile iletişime geçer. Ancak şube müdürü devlet kurumunun özel bir kurumun reklamını yapamayacağını söyler. Neyzi'nin projesi başarısız olur. A.I.U. grubunun Almanya'da hayat sigorta şirketi almasıyla ile Tam Hayat Sigortadan Almanya'da sigorta teşkilatını kurmalarını ister. Almanya'da uygulanan sigorta kuralları Türk işçiler içinde uygulanınca işçiler sistemin açığı üzerinden kar ederek poliçeden çıkarlar. Bu durum şirketin zarara uğramasına neden olur.

9. Şakir Kesebir'in Vefatı ve Personel Sorunları: Kurtuluş Savaşı sırasında Ankara'da görev almış, Cumhuriyet döneminde Maliye Bakanlığı yapmış olan Şakir Kesebir evinde ölü bulunur. Cenazesini kaldıracak maddi imkânsızlıklardan dolayı Ali Halim Neyzi'den yardım istenir, Neyzi kendinden istenen yardımı yapar. Bölümde Ali Halim Neyzi'nin yetiştirdiği ancak bazı sorunlardan dolayı elinden kaçırdığı Faik Bey, Ömer Erül ile birlikte kalitesiz personel sorunundan söz edilir.

10. Bağ Bozumu Başlıyor ve Şişli'ye Taşınmamız: Tam Sigortanın yönetim kurulunda olan Vehbi Bey yönetim kurulundan ayrılır. Bedi Bey'in son zamanlarda kimseyi dinlememesi bunun nedenlerindendir. Bölümde Tam Sigortanın Adlı Han'daki kiralık ofisten ayrılarak Şişli'de arsa üzerine ofis yaptırmaları anlatılmaktadır. İstanbul'daki Sigorta şirketinin başına Amerikalı bir yönetici atanır. Bedi Bey bu durumdan hiç hoşlanmaz. Amerikalı yönetici adayı İstanbul'un havasından hasta olur, göreve başlayamadan ülkesine döner.

11. Aygaz I Tankerinin Batması ve Nikola Zoletti'nin Yükselen Yıldızı: Koç Holding tarafından kurulan bütan gaz pazarlaması yapan Aygaz şirketinin sigorta işlemleri Tam Sigorta tarafından yapılmaktadır. Cezayir'den bütan gaz getiren şirketin tankeri Yunanistan açıklarında alabora olur. İtalyan kaptan tarafından bulunan tanker Yunanistan limanına çekilir. Terk edilmiş tanker bulana aittir. Tam Sigorta Rumca bilen hasar müdürü Zoletti'yi sorunu çözmesi için Yunanistan'a gönderir. Mürettebattaki yamak tankerden kaçamamış dört gün aç susuz beklemiş şekilde bulunur. Bu durum tankerin terk edilmediği anlamına gelir. Tanker ülkeye gelir. Zoletti bir kahraman olarak Tam Sigortaya dönmesinin anlatıldığı bölümdür.

12. Hayat Sigortacılığımız ve Tam Hayat Deneyimi: Tam Sigortanın, Tam Hayat Sigortayı kurması ve hayat sigortasında izlediği yol ve projelerin anlatıldığı bölümdür. Hayat sigortalarında enflasyon karşısında şirketlerin kâr edememesine karşılık Tam Hayat kâr paylı sistemi geliştirir. Bu sisteme göre Tam Hayat Sigortanın kârı üçe bölünerek, bir pay vergi olarak devlete, bir pay şirket ortaklarına, bir pay ise sigortalılara ait olacaktır. Sigorta hayat danışmanı yetiştirmek üzere kurs açarn Neyzi, danışmanların eğitiminden sonra sigortacılık terimlerini Türkçeye çevirdikleri bir el kitabı hazırlar. Tam Hayat Sigortanın bir diğer değişikliği komisyon oranlarındaki düzenleme üzerinedir. İlk yıl primini üçe bölerek hem sigortanın ödeyeceği oranı hem

de sigortalının şirket ile olan ilişkisinin uzamasını sağlayan sistemin anlatıldığı bölümdür.

13.Pazarlama Alanında Önde Gelen Bazı Kişiler: Neyzi'nin pazarlama alanında öne çıkmış danışmanlarının anlatıldığı bölümdür. Bu bölümde hikâyeleri ile öne çıkan üç kişi vardır. Bunlardan biri, Neyzi'nin gençliğinde Tükiye'nin en zengin ailelerinden biri olan Nemlizade Mithat Beyefendi'nin oğlu Nihat Bey'dir. Babasından kalan mirası çevresini saran açgözlü insanlar yüzünden kaybeder. Tam Hayat Sigortasında danışman olarak işe başlar. Diğer isim ise başkaldırmaya teşebbüs ettiği için idam edilen Albay Talat Aydemir'in oğlu Metin Bey'dir. Babasının durumundan dolayı Harbiye'deki kaydı silinir. Tam Hayat Sigortada danışman olarak işe başlar. *"Akıllı. Ciddi bir genç. Ordunun kaybı, Tam Hayat'ın kazancı olmuştu. Metin Bey ile pek çok iş yaptık."*[582] Tam Hayat Sigortanın bir diğer danışmanı Özkan Kaymak'tır. Tam Hayat Sigortanın danışmanlık kursunu başarı ile tamamlayıp güzel satışlar yaptıktan sonra ortadan kaybolur. Büyük bir beyaz eşya imalatçısında çalışan Özkan Bey'in Tam Hayattan ayrılıp buraya geldiği düşünülür. Ancak tam tersi durum söz konusudur. Özkan Bey, beyaz eşya imalatında çalışırken pazarlama işini öğrenmek için iş yerinden izin alıp Tam Hayat danışman yetiştirme kursuna kaydolmuştur.

14. İki Bülent'ler Çekişmesi: Bülent Ecevit Çalışma Bakanı olarak bugünkü SGK'nin kurulması ve tüm sandıkların birleşmesi için atılımlarda bulunur. İş Bankasının başındaki Bülent Yazıcı tüm sandıkların birleşmesinin kendi bankasını zor duruma düşüreceğinden emekli sandığını SGK'ye dâhil ettirmez. *"Bankanın Emekli Sandığı da yeni kurulacak olan Sosyal Sigortalar Kurumu'na devredilirse, bu kez banka bir devlet kurumuna dönüşecek, memurlar da bareme dahil devlet memuru haline gelecekti. İşte bu durum Bülent Yazıcı'nın kazan kaldırmasına yetmiştir."*[583] Ali Halim Neyzi, SGK konusunda görüşlerini bildirmek için Çalışma Bakanı'ndan gün olarak Rakım Bey ile Ankara'ya gider. Emeklilik yaşının beş yıl erkene çekilmesi ile prim kaybı ve gider artışına neden olduğu görüşünü bildirir. *"Bir şeyi değiştirmeyeceğimi biliyordum. En azından inandığım doğruları dile getirmiş olmanın huzurunu yaşamıştım."*[584] İki Bülent'in çekişmesi berabere biter. *"Ankara'da yaşandığını*

[582] A.g.e. s.125.
[583] A.g.e. s.127.
[584] A.g.e. s.130.

anlattığım, "iki Bülent'ler" çekişmesi berabere sonuçlandı. Ecevit SGK'yı kurdu ama Yazıcı da İş Bankası'nın sandığını ve bankanın durumunu korumasını bildi."[585] İş Bankasının hisselerinin bir kısmını Halk Partisine ait olması hükümet değişince sorunlara yol açtığından görevinden istifa ederek İstanbul'a döner, Tam ve Tam Hayatın yönetim kurulunda yer alır. Bölümün sonunda Bedi Bey'de görülen değişikliklerden bahseden Neyzi, işlerden ve kalabalıktan kaçar olduğunu anlatır.

15. Sendikalaşma ve Toplu İş Sözleşmesi: Tam Hayat Sigorta üçüncü yılında kâr dağıtabilecek duruma gelir. Amerikalı ortaklar tarafından yeni bir kuruluşun bu kadar kısa sürede kâr dağıtması mümkün değildir. Neyzi durumu açıklamak üzere New York'a gider. Yıl sonu zam cetvellerini hazırlayıp murahhas azaya teslim eden Neyzi, Türkiye'ye döndüğünde zam oranlarının dağıtılmadığını işçilerin toplu sözleşme teklif ile karşılaşır. İşçilerin sendikalaşması ve isteklerinin sorumlusu Neyzi olarak görülür. Nasıl bir yol izleyeceğini bilmeyen Neyzi, Halit Kemal Elibir'den yardım ister. Şirket ve sendika arasındaki görüşmeler olumlu sonuçlanmaz. İşçiler greve gitme kararı alır. Şirket bu karardan sonra işçiler ile anlaşır. Neyzi, olaylardan sonra şirkette yalnızlaştığını ve olayların personelin verimli çalışmasını engellediğini savunur.

16. Ah, Şu Amerikalılar ve Sn. Sinan Korle: Tam Sigorta Şirketinin genel müdürü Ali Halim Neyzi'nin Amerikalı ortakları A.I.U şirketindeki çalışanlar ile olan ilişkilerini anlattığı bölümdür. A.I.U şirketinin Ortadoğu'da yaptığı işlerden sonra New York'un sayılan sigorta şirketlerinden biri oluğundan Mr. Starr, Fernando, Tommy, Mr. Manton, Mr. Joukowsky ile olan ilişkilerini anlatır.

Tam Sigorta şirketindeki görevi dolayısıyla sık sık New York'a giden Neyzi Kızıltoprak'tan arkadaşı olan Sinan Korle'nin evinde kalır. Beraber katıldıkları eğlencelerden tiyatro ve sinema etkinliklerinden oldukça memnundur. Amerika'da protokol şef yardımcılığından şefliğe yükselmesinin anlatıldığı bölümdür.

17. İstanbul-Milano-New York: Vehbi Bey'in oğlu Rahmi Koç'un yalısında verdiği davette o dönem Fiat Fabrikalarının yöneticisi olan Agnelli ile tanışan Neyzi, Milano'daki sigorta şirketi ile iletişime geçme şansı yakalar. Koç ile Fiat grupları arasında Türkiye'de bir otomobil fabrikası kuracak olan şirketin sigorta işleri için

[585] A.g.e. s.137.

görüşme yapar. Koç gurubu o zamana kadar sigorta anlaşmaları Doğan Sigorta ile yapmaktadır. Neyzi'nin Milano ile iletişimi sonucunda Tam Sigortaya verilmesi onaylanır ancak Doğan Sigortanın acenteliğini üstlenmiş olan Gaston Nahum, bu durumu engeller. Sonuç olarak fabrikanın sigortası Doğan ve Tam Sigorta arasında paylaştırılır.

18. M. Aydemir- M. Yolaç ve Toplu Pazarlama Yöntemi: Ali Halim Neyzi'nin Tam Sigortaya kazandırmış olduğu Metin Aydemir'in önerisi ile Malik Yolaç'ın sahibi olduğu Akşam gazetesi ile iş birliği yapılır. *"Metin* "*Malik Bey şimdi de gazetesinde hayat sigortası pazarlamak istiyor," dedi*."[586] Akşam gazetesi ve Tam Hayat arasında yapılan iş birliği büyük ilgi görür. Tam Hayat Sigortanın, kısa zamanda bu kadar fazla kişiye sigortalamış olması müfettişler tarafından soruşturma açılmasına neden olur. Soruşturmanın muhatabı Neyzi'dir. Mahkeme süreci devam ederken Metin Aydemir Hürriyet gazetesi ile anlaşma yapmayı teklif eder. Büyük bir gazete ile iş birliği yapınca soruşturma gibi problemlerin olmayacağını anlatır. *"İkinci bir kampanya ile başımı büsbütün belaya mı sokardım? Yoksa bazılarının dediği gibi, arkamda Hürriyet gibi güçlü bir gazete olursa kimse üzerime gelemez miydi?"*[587] Hürriyet gazetesi ile yapılan kampanya gösterilen ilgi bir öncekinden çok daha fazladır. Okurun ilgi göstermesini sağlamak amacıyla Hürriyet gazetesi kumaş, araba gibi hediyelerin dağıtılacağını duyurur. Hürriyet gazetesi ile başarılı şekilde sonlanan kampanyanın ardından Milliyet gazetesi ile anlaşma yapılır. Milliyet gazetesinde yapılan kampanyaya katılımın fazla olması için ödüllendirme yapılır. Vefat etmiş olan Balıkesir'in yerel gazetecisi Milliyet gazetesi üzerinden sigorta yaptırmış gibi ölümünden sonra ailesine ödenen tazminat gazetede haber olarak yayımlanır. Bu haber üzerine sigorta için başvuran sayısında artış gözlemlenir.

19. Toplu Konut Alanına Girme Olasılığını Nasıl Kaçırdık?: Tam Hayat Sigorta, ülkede başarılı bir şekilde faaliyetlerini sürdürmekte, sigortalı kişilerin sayısı artmaktadır. Neyzi, Sacit Şadalak ile sigorta kapitalini bir milyara ulaştıracak poliçeyi altından yapılmasına karar verirler. Zonguldak'ta çalışan bir hemşire altından poliçenin sahibi olur. Tam Hayat'ın kârının artması ile Neyzi toplu konut alanında yatırım yapılmasını teklif eder. Böyle bir proje gerçekleştirmek için Amerika'dan uzmanları

[586] A.g.e. s.181.
[587] A.g.e. s.192.

davet edip görüşür. Fakat Bedi Bey taşınmazlara yatırım yapılmasından yana değildir. Neyzi toplu konut için hazırladığı dosyayı Nejat Eczacıbaşı'nın isteği üzerine kendisine verir. Nejat Eczacıbaşı bu işten oldukça kâr eder. Neyzi'nin taşınmaz mallar için kullanmak istediği fonlar kendisinden habersiz bankerlere, sabit faizli devlet tahviline ayrılmasının anlatıldığı bölümdür.

20. Yeşilköy'e İnen İlk Özel Jet: Tam Hayat'ın ortağı Amerika'daki şirketin genel müdürü Mr. Greenberg'in İstanbul ziyaretinde özel uçağını kullanmak ister. Yeşilköy'e ilk kez özel bir jetin inmesini Neyzi, şirketi adına bir reklam konusu olarak görür. Mr. Greenberg için karşılama töreni düzenleyip gazetecileri çağırır. Mr. Greenberg'in İstanbul gezisine Neyzi eşlik eder. Mr. Greenberg Amerika'da yeni gelişmekte olan Genç Genel Müdürler Derneğine üyedir. Dernek uluslararası bölüm oluşturmak istemesi üzerine İstanbul'dan üç isim atanır: Profilo fabrikası sahibi Bay Jak Kamhi, Rahmi Koç ve Ali Halim Neyzi.

Ali Halim Neyzi, yeni kurulmakta olan TÜSİAD'a Bedi Bey'in karşı çıkmasına rağmen üye olur. Bedi Bey ile ilişkileri gittikçe bozulan Neyzi, Bedi Bey'in davranışlarından rahatsız olur. *"Açıkça yönetimimi beğenmediğini söylemiyor ya da beni aradan çıkarmak için bir hareket yapmıyor ama arkamdan yardımcılarım ile temas kurarak beni zor duruma sokuyordu."*[588] Bölümün ilerleyen kısımlarında Neyzi, Sabri Korur ile İzmir'deki yangın için ödeyecekleri hasar konusundaki anısını anlatır. İzmirli tüccarın tanıdıklarına güvenerek yanan tütününden daha fazla hasar payı istemesi üzerine Neyzi'nin İzmir'e giderek tüccara hasarı ödememesinin anlatıldığı bölümdür.

21. Sabri Korur'un Vefatı ve Kaçak Sigara Sorunu: İzmir'deki acentenin yönetimini üstlenen aynı zamanda Ali Halim Neyzi'nin yakın dostu olan Sabri Korur'un Paris'te trafik kazasında hayatını kaybeder. Sabri Korur'un vefatı ile büyük oğlu Tanju acentenin yönetimine getirilir. Kısa bir süre sonra Şükrü Töger de hayatını kaybeder. Neyzi'nin sağ kolum dediği Töger'in ölümü şirkette yalnızlaşmasına sebep olur. Neyzi, Amerikalı ortaklardan yardımcı talep eder. Bu durum Bedi Bey'in hoşuna gitmese de Şaylan Onart isimli yardımcı gelir. O yıllarda Tekel işletmesi yabancı sigara yasağı uygular. Neyzi, hademelerin Tam Hayat'ın bodrumunda kaçak sigara sakladıklarını

[588] A.g.e. s.230.

öğrenir. Yönetiminde olduğu şirketin bu duruma gelmesi Neyzi'yi üzer, şirket ile arasındaki bağ gitgide zayıfladığının anlatıldığı bölümdür.

22. Başına Buyruk Ama Çaresiz: Neyzi'nin Tam Hayat'taki son yıllarını, şirkete sağlamış olduğu işler anlatılmaktadır. Ankara'ya gelen Amerikan Yardım Heyetinin 400 araca Tam Hayat tarafından sigorta yapılmasını sağlar. Neyzi şirketteki durumun kötüye gittiğinin farkındadır. Yıllar sonra bu gidişata dur demek için neler yapabileceğini düşünür. Ancak kendisini yetiştirmiş olan Bedi Bey'e karşı gelmeyeceğinden şirketin içinde bulunduğu duruma kayıtsız kalır.

23. Robert College Mütevelli Heyeti Üyeliğim: Mr. Hamlin ile Mr. R. Roberts isimli Amerikalı bir tüccar Hıristiyan esaslarına bağlı kolej kurarlar. Robert Koleji ülkedeki değişimler ile birlikte mütevelli heyetine yerel üyeler alma ihtiyacı duyar. Üyelerden biri de kolej mezunu olan Ali Halim Neyzi'dir. Neyzi ile birlikte otuz kadar kolej mezunu Hisar Vakfını kurar. Bülent Yazıcı vakfın başkanı, Neyzi ise genel sekreteri olarak seçilir. Robert Kolejinin arsalarını devlete hibe ederek Boğaziçi Üniversitesinin kurulması anlatılmaktadır. Bu bölüm Neyzi'nin Tam Sigortada sıkıntılı günleri arasında mutlu olduğu işleri anlattığı bölümdür. *"Tam Sigorta Genel Müdürlüğümü sürdürmeme şimdi kolej öyküleri neden olmuştu. O konular ile meşgul olmak beni oyalıyor ve sık sık olmazı olur hale sokmak, yaşamıma bir kıvanç katıyor, diğer dertlerimi unutmama yardım ediyordu."*[589]

24. N. Zoletti'nin İhaneti ve Sonumun Başlangıcı: AYGAZ gemisi işinden başarılı şekilde dönen Zoletti şirkette önemli yer edinir. Rum asıllı vatandaşlara çıkarılan zorluklar yüzünden Atina'ya göç edeceğini söyler. Neyzi şirkete olan prim borcunu ödemeden gitmemesi için emniyete başvurur. Ancak şirkete borcunu ödemeden Zoletti Yunanistan'a kaçar. Bu durum Neyzi'nin şirkette çalışma isteğini köreltir. Genel Sigortadan ayrılmasına nedene olan Atıf Bey'in de Bedi Bey tarafından Tam Sigortaya alınması Neyzi'nin içinde bulunduğu durumu daha karmaşık hale getirir. Yavaş yavaş şirketten ayrılma kararına odaklanır. *"Ben zaten yolcu olmayı aklıma koymuştum."*[590]

Malik Yolaç ile Metin Aydemir'in gazete aracılığı ile yapmış olduğu toplu pazarlamalar için Neyzi'ye pay verirler. Bu durumdan hiç hoşnut olmayan Neyzi paraya

[589] A.g.e. s.264.
[590] A.g.e. s.274.

elini sürmez. Kendisinden ödemeleri için yardım istemeye gelen Ermeni asıllı hayat poliçesi danışmana parayı karşılıksız verir. Adam, Neyzi'nin bu iyiliğine karşı annesinden kalan arsayı verir.

25. Kaçmak Kurtulmak Mıdır?: Ali Halim Neyzi'nin Osman Yücesan'ın teklifi ile Halk Sigortaya geçmesinin anlatıldığı bölümdür. Bedi Bey'in Neyzi'yi rahatsız eden davranışlarından ve şirketteki düzensizlikten dolayı 1964-1973 yılları arasında çalıştığı Tam Sigorta ve Amerikalı ortaklarının A.I.U şirketiyle olan ilişkilerine son verir.

III. Bölüm Halk Sigorta Türk Anonim Şirketi bölümde olay örgüsü, bölüm isimleri ve içerikleri şu şekildedir:

1.Halk Sigorta'nın Geçmişi ve Karaköy'e Alışma Sorunum: Özel sektör girişimi ile kurulan Halk Sigorta zamanla küçük ortağı olan İsmail Nişli tarafından çoğu hissesi alınarak büyük ortak haline gelir. İsmail Nişli yönetiminde Halk Sigorta alacağı da vereceği de bulunmayan küçük bir şirkettir. Karaköy'deki Halk Sigorta ofisinde işe başlayan Neyzi yönetim tarafından kendisine verilen yetkileri çalışanların düşündüğünün tersine kullanır. Eski bir handa yirmi beş kişilik personele sahip olan Halk Sigortayı dağıtmak, işten çıkarmak yerine personele sahip çıkar. Bunlardan biri de genel müdür Saffet Demir'dir. Yıllarca Şişli'de çalışmış olan Neyzi, Karaköy'e alışmakta çektiği zorluk anlatılmaktadır.

2. Bankacılarla Tanışmam, Televizyonun Gücü ve TPAO: Özel bir kanal emekli Başbakan Bülent Ecevit'in Londra'da geçirmiş olduğu yıllar ile ilgili program hazırlamak ister. Gençlik yıllarında Bülent Ecevit ile Londra'da yaşamı olan Neyzi programa davet edilir. Neyzi'nin programa katılması danışan tarafından tanınmasına ve sözleşme yapmasına neden olur. Neyzi televizyonun insanlara ulaşmadaki gücünü anlar.

Halk Sigortanın Yapı Kredi Bankası ile iş birliği yapması Neyzi'nin bankacılarla tanışmasına neden olur. Fahrettin Ulaş, Mehmet Ali Bey, Saffet Avdan, Kemal Türkömer, Celal Umur gibi isimler ile tanışır. Neyzi'nin Halk Sigortaya Emin Bey ve Mehmet Seven'i kazandırılmasının anlatıldığı bölümdür.

3. Nişantaşı'na Taşınıyoruz ve Ö. Kaymak Geliyor: Halk Sigortanın yönetimini üstlenen Neyzi, şirket ofisinin yerinden ve binanın durumundan memnun değildir.

Neyzi'nin isteği ve yönlendirmesi ile Halk Sigorta Nişantaşı'nda kendi arazisi üzerine yaptırmış olduğu ofise taşınır. Yeni ofisinin piyasa tanıtılması amacıyla davet verilir. Neyzi'nin Tam Sigortadan tanıdığı Vehbi Koç özel işleri için Halk sigorta ile anlaşma sağlar.

Tam Sigortadayken tanışmış olduğu Özkan Kaymak'ın iş arayışında olduğunu öğrenen Neyzi kendisine iş teklifinde bulunur. Özkan Kaymak'ın Halk Sigortada işe başlamasıyla Halk Sigorta acentelik vermeye başlar. Bu durum Halk Sigortanın, yaşam sigortasına başlayacağının habercisidir.

4. Yaşam Sigortalarına Geçiş ve Yine Toplu Pazarlama: Halk Sigortanın yaşam alanında hizmet vermesinin anlatıldığı bölümdür. Sigortalıya %95 kâr vermeyi hedefleyen banka üzerinden yapılacak yaşam sigortası projesi Ak Sigorta tarafından taklit edilerek piyasaya sürülür. Halk Sigorta bu nedenle projesinden vazgeçer. Ak Sigortanın projesindeki aksaklıklar nedeniyle kaldırılınca Halk Sigorta projesini uygulamaya başlar. İlk ay beş bine yakın yaşam sigortasına imza atar.

5. Yeni Merkez Binamız ile İlgili Bilgiler: Halk Sigortanın merkez binasının inşaatı ile ilgili olayların anlatıldığı bölümdür. İnşaatın ihalesinin ardından Neyzi, Meksika Üniversitesinin merkez binasına Diego Rivera tarafından yapılmış süslemeden etkilenerek Halk Sigortanın merkez binasına da böyle bir süsleme yaptırmak ister. Bu isteğini gerçekleştiremeyen Neyzi merkez binasında ayrıcalık katacak bir sanat eseri olmasını sağlar. Evliya İlhan Koman'a ünlü Akdeniz heykelini yaptırır. Bölümde Neyzi'nin Halk Sigorta için projesine de yer verilir. Merkez binasındaki boş dükkâna Halk Kooperatifi açılarak sigortalıların ve yakınlarının uygun fiyata alışveriş yapmaları hedeflenir. Ancak bu uygulama yeteri kadar ilgi görmediği için başarısızlıkla sonuçlanır.

6. Sn. E. Alican'ın Başkanlık Dönemi ve Bağdat'a Gidişim: Ali Halim Neyzi'nin Halk Sigortada göreve başladıktan sonra yönetim iki yılda bir değişir hale gelmiştir. Değişimlerin sonunda yönetim kuruluna Ekrem Alican getirilir. 27 Mayıs olaylarından sonra maliye bakanlığına getirilen Alican, Yeni Türkiye Partisinin yönetiminde bulunur.

Sigorta eğitimi vermek için Bağdat'a giden Neyzi, dedesi Sırrı Paşa'nın Bağdat'ta yaptırdığı çeşmeyi ziyaret etmek ister. Ev sahipleri Türk konuşmacıları

işgalci Osmanlı torunları olarak gördüğü için ziyaretini gerçekleştiremez. *"Ev sahiplerimiz zaten bizi Osmanlı artığı, sömürgeci diye şüphe ile bakıyor. Bir de bu Osmanlı paşası öyküsü çıkarsa çok zor durumda kalabilirim"*[591]

7. Türk Parasını Korumak Mı? Korumamak Mı?: Ali Halim Neyzi, İngiliz gazetesinde görüp Uluslararası Teleks Rehberi sipariş eder. Gazetedeki şirketin dolandırıcı çıkması üzerine siparişi veren Yücel Günsel yurt dışına para kaçırmaktan dolayı mahkemeye verilir. Yücel Günsel'i mahkemeden kurtarmak için yurt dışından yatırdıkları parayı iade edilmiş olarak gösterirler. *"Üç hafta sonra sözde paramızı alan İngiliz yayıncı bize paramızı iade etti ve yücel kurtuldu."*[592]

Hayri Baran'ın teknesi fırtınada zarar görmesi üzerine İspanya limanına çekilir. Neyzi ve Metin Baran'ın yurt dışına giderek olayı çözmeleri istenir ancak Halk Sigortanın dış gezi için kullanacağı döviz sınırı dolmuştur. Neyzi turistik gezi kaydı ile devletten 200 dolarlık çıkış hakkı ile yurt dışına çıkar. Bir daha böyle bir sorun yaşamak istemeyen Neyzi, arkadaşı Ara Öztemel'in Londra'daki şirketine işçi olarak kaydını yapmasını ister. Böylece istediği zaman yurt dışına çıkması için herhangi bir engel kalmaz. Ara Öztemel'in şirketlerinin sigorta işleri için Neyzi'nin yönlendirmesi ile yeni bir şirket kurulur.

TPAO'nun boru hattındaki hasar ihbarı nedeniyle Londra'dan eksper gelir. Eksper, TPAO'nun yazdığı hasardan yüzde 15 daha az ödenek çıkarır. Ödemenin TPAO'nun istediği şekilde yapılması için Neyzi Londra'ya gider. Sigorta şirketi Neyzi'nin itirazlarını kabul etmez. Türk parasında yakın zamanda bir devalüasyon olacağını öngören Neyzi, İngiliz şirketten ödemeyi ara Öztemel için kurdukları şirketin hesabına yönlendirir. TPAO'yu iki ay kadar oyaladıktan sonra öngördüğü devalüasyon gerçekleşir. Yüzde 15'lik kayıp ile yazılan hasar kaydı devalüasyon nedeniyle fazla Türk lirası olarak TPAO'nun hesabına geçer.

8. Yine Sendika- Bu Kez Yoğurdu Üflemesini Bildim: Halk Sigorta personelinin sendikaya katılması ile grev kararı alınır. Tam Sigortadan sendika tecrübesi olan Neyzi, olaylar başlamadan önlem alır. Sendika işlerinde deneyimli olan Avukat Hüseyin Yarsuvat'a danışır. Şirkette grev başlangıcından önce avukat Neyzi'ye eşlik eder. Grev

[591] A.g.e. s.349.
[592] A.g.e. s.354.

süresince kapalı kalacak olan iş yerine sendikacılar tarafından zincir vurulur. Yönetim kurulunun kararı ile Halk Sigortanın acenteleriyle işlerin devam etmesine karar verilir. Hüseyin Yarsuvat grevin geçersiz olduğuna dair mahkeme kararıyla Neyzi'yi bilgilendirir. Grev başlangıcının mesai sonu olan 17.30'da başlaması gerekirken 16.45'te başlandığı noter onayıyla ispat edilmesi üzerine grevin iptal olmasının anlatıldığı bölümdür.

9. Değişik Olaylar ve Philadelphia'da Sigorta Konferası: Halk Sigortanın sendika işlerine karışmasını sağlayanlardan biri olan Emin Atasagun Tam Hayat Sigortaya genel müdür olarak gider. Neyzi bu duruma adeta sevinir. New York Ticaret Odasından gelen bir grup Amerikalı için Halk Sigorta davet verir. Davette tanıştığı yazar-sigortacı tarafından üç yıl sonra Philadelphia kentine etkinlik için davet edilir.

10. Yeni İlişkiler- La Baloise ve Eagle Starr: La Baloise adlı şirketin Yakın Doğu ülkeleri temsilcisi M. Koop, Neyzi ile görüşmek ister. Türkiye'deki acente sahibinin ölümü ile temsilciliği kapatma kararı alırlar. Bu nedenle Halk Sigorta ile olan hesaplarını kapatmak amacıyla Neyzi ile görüşür. Neyzi'nin teklifi ile şirketin Türkiye temsilciliğini üstelenirler. Neyzi'nin Halk Sigortadaki yaşam sigortalarından önce Londra'daki Eagle Starr isimli şirket ile yaşam poliçesi hakkındaki anıları yer alır.

11. B. Yazıcı ile Görüşmem ve Ali Gömeç'in Halk'a Gelişi: Tam Sigortada Ali Halim Neyzi'nin ardından Bedi Yazıcı da ayrılır. Ak Sigortada murahhas aza olarak görev alır. Ak Sigortanın genel müdürü İlham Saner ile görüşmesi sırasında Bedi Bey ile karşılaşan Neyzi değişik duygular yaşar. *"Çok canım sıkılmıştı, üzülmüştüm. Bilgisinden faydalanılır diye düşündüğüm Bedi Bey genel müdürün odasında sığıntı gibi bir masaya oturmuş, konuşulanları dinlememişti bile."*[593] Neyzi'nin Genel Sigortadan Tam Sigortaya geçerken genel müdür olarak bıraktığı Ali Gömeç'in, Genel Sigortanın Çukurova Grup adına satın alınmasıyla işi tehlikeye girer. Durumdan haberdar olan Neyzi, Ali Gömeç'e acentelik teklif ederek içinde bulunduğu zor durumdan kurtulmasını sağlar.

[593] A.g.e. s.395.

Kardeşi tekstilci Orhan Gömeç'in yardımı ile acentelikte başarılı olur. Orhan Gömeç'in beklenmedik vefatı ile Ali Gömeç'in işleri de altüst olur. Acentelik işinden haz etmeyen Ali Gömeç bu olaydan sonra acenteliğini kapatır.

12. Tatsız Olaylar Son Bulmuyor: Neyzi'nin Yapı Kredi Bankası ile Halk Sigortanın ortaklığı nedeniyle yönetim kurlunun sık sık değişmesi ve olayların kontrolünden çıkması nedeniyle sekiz yıllık görevini kendi rızası ile sonlandırılması anlatılmaktadır. Görevinden istifasının ardından Karacan Holdingden yönetici olması için teklif alır. Neyzi'nin çalışma hayatına artık sigorta sektörünün dışında devam edecektir.

La Suis Umum Sigorta Kumpanyası isimli bölümde Ali Halim Neyzi'nin Karacan Holdingde görevini sürdürürken Osman Yücesan'ın yönlendirmesiyle tekrar sigorta sektörüne döner. İsviçre'deki La Suisse Generals isimli şirketin Türkiye'de acente açma işini Ali Halim Neyzi, Osman Yücesan, Okan Balcı üstlenir. Şirketin adı Avrupa Sigorta Aracılığı AŞ olur. Şirketin Türkiye'deki acentelik işlerini yöneten Tiano ailesinden acentelik devir alınır.

Neyzi'nin geçmiş yıllarda gazetelerde yürüttüğü hayat sigortası kampanyasının aracılığı üstlenir. Bu işi yapabilmek için BAY Sigorta Aracılık AŞ isimli şirket kurar. *"Bu harflar Basım, Aracılık ve Yayıncılık deyimlerinin baş harflerinden oluşuyordu."*[594]

Ülkede sigorta şirketlerinin açılmasına dair kısıtlamanın kalkması ile birlikte La Suis yerine merkezi İstanbul'da olan yeni bir şirket başvurusunda bulunarak İşviçre Sigorta kurulur. Bölüm Neyzi'nin ilerleyen yaşlarında sigortacılık sektöründen uzaklaşarak yazarlık hayatını benimsemesinin anlatıldığı bölümdür.

2.13.3. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Eserde kullanılan otobiyografik yöntem, Ali Halim Neyzi'nin eserin giriş bölümünde anılarını yazdığını ifade etmesi; okurda, yazar ve anlatıcının aynı kişi olduğuna dair bir izlenim yaratmaktadır. "*Benim anı-romanım ise deyim yerinde ise, daha kişisel ve panoramik olacak. Ayrıntıları ileride anlatacağım. Rastlantıyla*

[594] A.g.e. s.430.

katıldığım ve uzun yıllarımı verdiğim "sigortacılık" dünyamızın "romanını" yazmak üzere yola çıkmış bulunuyorum."[595]

Her ne kadar eserin girişi bölümünde Ali Halim Neyzi sigortacılık ile ilgili anılarını yazdığını söylese de olayların gerçekleşme ve anlatma zamanı arasındaki fark, bellek unsuru bu izlenimi ortadan kaldırmaktadır. Ali Halim Neyzi anı-romanının bu unsurlardan etkilenebileceğini ifade eder. Bu durumda anlatılanlar gerçeğe dayanıyor olsa da fiktif âleme aittir.

> "*Anı-roman yazan kişinin en önemli sorunu, olayları anlatırken yaşananlara sadık kalabilmesi. Açı olabilmek. İlk anı-romanımı yayınlayalı neredeyse yirmi iki yıl oldu. O kez çocukluğumu geçirdiğim köşkü ve çevremi anlatmak üzere yola çıkmıştım. Elimden geldiğince "doğru"yu yazmaya çalıştım. Ancak bu "doğru" deyimi de tartışmaya açık bir konu. Yaşanılan bir olayı yıllar sonra anlatırken, ister istemez kişisel seçim ve algılara bağlanıyor olabilir. Bence önemli olan niyetin kötü olmaması. Anılar insanı yanıltabilir."*[596]

Otobiyografik yöntem ile yazılan eser hem kahraman bakış açısı hem ilahi bakış açısını içinde barındırmaktadır. Olay örgüsü içerisinde iki bakış açısı iç içedir. Kahraman anlatıcının egemen olduğu bölümlerde ilahi bakış açısı varlığını hissettirmektedir. Neyzi'nin Şükrü Töger'in ölümü üzerine yaşayacakları ilahi anlatıcının bilgisi ile okura verilmektedir. *"Onun yokluğu benim zaten mukaddes olan sonumu getiriyormuş da ben farkında değilmişim."*[597]

"Aynı çatı altında en az dört yıl görev yaptık. Şirket içinde Bay Emirze'den hoşlanan bir kişiye olsun rastlamadım. (...) Kanımca Bay Emirze'yi böyle sevilmez yapan kendini beğenmişliği ve çevresine hep yukardan bakma çabası içinde olması idi."[598]

"İleride ayrıca anlatacağım. Genel'de sigortacı yetişirken, Vatan Gazetesi'nde ilişkilerim de gelişti."[599]

---

[595] A.g.e. s.8-9.
[596] A.g.e. s.8.
[597] Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.238.
[598] Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.53.
[599] A.g.e. s.75.

"Bunun tek bir istisnası vardı ama o olayı üçüncü bölümde anlatacağım, daha sırası gelmedi."[600]

2.13.4. Zaman

Benim Sigortacılarım isimli eserde zaman kullanımı tek bir ana ait olmayıp farklı üç zamanın iç içe geçmesi ile oluşmaktadır. Otobiyografik roman tekniği ile yazılan eserde zamanın iki boyutu yazar ile ilgili iken diğer zaman ise okurun okuma zamanı ile ilgilidir.

Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım I* isimli ilk ciltte Genel Sigorta isimli şirkette geçirmiş olduğu on dört yılın romanını yazar. Bu durum eserde kullanılan ilk zamanı oluşturmaktadır. Neyzi, 1 Haziran 1950 tarihinde başladığı sigortacılık mesleği ile ilgili olayların yaşanma zamanıdır. *Benim Sigortacılarım II* isimli ikinci ciltte ise Genel Sigortadan(14 yıl) ayrılıp Tam Sigorta/Tam Hayat Sigorta(9 yıl), Halk Sigorta (8 yıl) ve Karacan Holdingdeki çalışma hayatı anlatılmaktadır.

Eserin ikinci zamanını ise yazarın olayları hatırlayıp yazıya geçirdiği zamandır. *"Yaş yetmişi aştı. Tanrı'ya şükür şu satırları, hem de sonunsa kullanmasını öğrendiğim "laptop"ta yazabiliyorum."*[601]

Eserde olayların geçmişte yaşandığı ve andan geriye doğru okura verildiği sık sık belirtilmektedir. *"Yine dönelim 1 Haziran 1950'ye. Sabah saatin dokuzu olmuş."*[602]

"Şimdi ne olacaktı! Bu berbat yerde işe başlayacaktım ve ömrümün on dört yılını burada geçirecektim. Ne denir. Alınyazısı."[603]

Eserde kullanılan zaman genel hatları ile eserin başında verildikten sonra genel ifadelerin dışında zaman algısı için açıklama bulunmaz. Okur eserde anlatılanların geçmişe ait olduğunun farkındadır ancak geçmiş belli bir sırayla anlatılmaz.

"Neyse, bir konu ötekini getirdi. Hem kronolojiyi elden kaçırdım, hem de anlatmakta olduğum Halk Sigorta'nın yenilenme sürecinden uzaklaşmış oldum."[604]

---

[600] A.g.e. s.97.
[601] Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.362.
[602] Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.34.
[603] A.g.e. s.31.

"Bu arada, sırası düşmüşken ve yine kronolojik sıraya aldırmadan, yarı dedikodu yollu, rastlantıyla yaşadığım iki olayı anlatmak istiyorum."[605]

"Yine özür dilemem gerek. Konu konuyu sürüklüyor, kronolojiyi elden kaçırıyorum. Yine Halk'ın kuruluş yıllarına dönmem gerek." [606]

Eserde kronolojik akış bazen olayların akış sırasına bazen ise önem sırasına göre değişir. Anlatıcı kronolojik sırayı bozduğunu sık sık dile getirerek durumu okur ile paylaşır.

2.13.5. Mekân

İki cilt, 62 bölümden oluşan *Benim Sigortacılarım* isimli eserde Ali Halim Neyzi, okuru kurmacanın içerisine dâhil etmekten ziyade döneminin sigortacılık anlayışını, sigortacılığın sosyal tarihini anlatmayı amaçlaması roman tekniklerinin birçoğunu göz ardı etmesine neden olmaktadır. Bunlardan biri de mekândır. Eserde mekân kullanımı geri plandadır. Mekân kullanımı genellikle fiziksel olmanın ötesine geçmemektedir. Lale Sineması, Galata Köprüsü, Ankara, Hirfanlı Barajı, Maçka, Yeni Postane...

Ali Halim Neyzi'nin eser içerisinde fiziksel mekânın yanında tasvir yöntemi ile mekânı içselleştirdiği anlarda mevcuttur. Bu mekânlardan en önemli Genel Sigorta'nın içerisinde bulunduğu Kınacıyan Han ve Neyzi'nin odası yer almaktadır. Ayrıntı ile verilen birkaç mekândan en önemlileridir.

> *"Tipik son dönem Osmanlı işhanı. Ortası boş bırakılmış. Her kat, çepeçevre, bu boşluğa bakan balkonlar gibi düzenlenmiş. En tepede, çatının bu boşluğa bakan bölümünü camekânın yıllanmış kirinden içeri gelen gün ışığı, çevreye sanki hep gece imiş gibi loş bir ışık veriyor. Öğrenciliğim sırasında kolejde böyle bir bina vardı ama onun üzeri açıktı, ortaya yağmur yağardı. Yüzyılın kullanılmışlığı. Kaçınılmaz bir eskimişlik kokusu. Balkon koridorların demir korkulukları dördüncü kattan itibaren yeni boyanmış. Yerde eski, soluk fayanslar. Yorgunlukları belli ahşap kapılar. Han*

[604] Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.319.
[605] A.g.e. s.321.
[606] A.g.e. s.323.

boşluğunun küf kokusu artık binanın ayrılmaz bir bölümü olmuş. Şimdi ne olacaktı! Bu berbat yerde işe başlayacaktım ve ömrümün on dört yılını burada geçirecektim. Ne denir. Alınyazısı."[607]

"Beni bıraktığı ufacık odanın, dar da olsa, yandaki çıkmaz sokağa bakan bir penceresi var. Belli, pek uzun süredir açılmamış. Yaşlı hanın küf kokusu her yana sinmiş. Hemen açtım penceremi. Biraz zor oldu. Açma mandalı da pervaz gibi beyaza boyanmış. Dünyaya açılan tek pencerem. Dışarıda iki parmak kalınlığında kurum. İki bezgin güvercin. İsteksizce kanat vurup yer değiştirdiler. Boğucu bir yer. Dört metre ötede, dökülen işhanı bozuntusunun arka yüzü."[608]

Eserin ikinci cildinde Halk Sigorta için yeni bir ofis arayan Neyzi'nin mekân ile ilgili verdiği bilgiler fiziksel ve tasvir yönteminden öteye gitmemektedir.

"Öncelikle uygun bir yer bulmam gerekiyordu. Bir gün farkına vardım. Nişantaşı'nda, yolun altındaki kavşakta vurulduğu için Abdi İpekçi adı verilen yolla Valikonağı Caddesi'nin kesiştiği yerde, eski Kocataş Konağı yıkılmış, yerine yeni bir işhanı yapılmıştı."[609]

"Halk Sigorta'nın merkez binası taşra şehirlerinde açtığım Tam'ın şube binalarından bile küçüktü. Tipik eski Galata hanı. Pencere içleri neredeyse oturulacak kadar derin. Camları zaten yıllardır açılmamış, bazı pencerelerin içleri şimdiden arşive dönüşmüş. Yığınla dosyalar."[610]

2.13.6. Kişiler

Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım* isimli eseri 1950-1964 yılları arası sigorta sektörünün önde gelen isimlerinin sözlüğü halindedir. Eserin birinci cildi içerisinde 255 adet isim zikredilmektedir. Bu isimlerin tamamı sigorta sektörü ile ilgili olmayıp dönem içerisindeki sosyal ve siyasal bazen de tarihî isimler şeklindedir.

---

607 Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.31
608 A.g.e. s.39.
609 Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.306
610 A.g.e. s.292.

Eserin yapısı başkişi, kart karakter, fon karakter, norm karakter şeklinde tahlil yapılmasını engellemektedir. Romanın kişiler incelemesinde eserde adı sıkça geçen birkaç kişi verilecektir.

Anlatıcı/yazar konumundaki Ali Halim Neyzi eseri boyunca kendi ile ilgili karakteristik bilgi vermemektedir. O, eserini sadece iş yaşamına ve Türkiye'de sigorta sektörünün gelişimini gözler önüne sermeye adamıştır. Kendiyle ilgili kişisel bilgiler oldukça azdır.

"Başka bir işim olmadığı (kimse bana şundan sorumlusun dememişti), boş durmaktan da sıkıldığım için, iki üç gün geçtikten sonra "gelen ve giden" evrak defterlerinin yazım işini de üstlenir oldum."[611]

"Vatan Gazetesi'ne tiyatro eleştirisi de yazdım ama hiçbir zaman Genel'deki odamda değil. Gazeteye (gereğinde gece yarısı da olsa) gider, yazımı orada yazardım." [612]

Eserde ismi yüzden fazla geçen Bedi Yazıcı, Neyzi'nin sigorta sektöründeki ustası, Genel Sigortada yıllarca müdür görevinde bulunur. *"Genel müdürümüz çok sert ve dediği dedik bir kişiydi. Eğer bu çiftlikte bir horoz olacaksa onun Bedi Bey olacağından kimsenin şüphesi olamazdı."*[613]

Neyzi'nin tatlı su Frengi olarak adlandırdığı Bay Emirze, Osmanlının son döneminde İstanbul'a yerleşmiş sigorta sektörünün öncü isimler arasındadır. *"O dönemde Bay Emirze gibilerine "tatlısu" Frengi denilirdi. Hani Frenk kökenli ama artık yerli olmuş."*[614]

"Bay Emirze, alaydan, diğer bir deyimle meslek içinde çekirdekten yetişme bir sigortacı idi. Pek çoğu gibi "ustasının" yanında çırak olarak işe başlamış, yıllar sonra kendi de "usta" olmuş."[615]

Nurettin Somer, Ali Halim Neyzi'nin ustaları arasında yer almaktadır. *"Nurettin Bey, iyi kalpli, sevecen bir insandı. Arkasından "Nuyi" Bey diye takılırdık. "R" harfini*

---

611 Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s 43.
612 A.g.e. s.43.
613 A.g.e. s.160.
614 A.g.e. s.49.
615 A.g.e. s.49.

seslendiremez, onun yerine "Y" derdi. Bugüne dek Nuri Bey kadar, başka kimseye benzemeyen birine rastlamadım."[616]

Orhan Koral, Ali Halim Neyzi'nin sigorta sektöründe tanıdığı iş arkadaşıdır. *"Rahmetli Orhan Koral. Çekirdekten yetişme bir sigortacı. Güven Sigorta'da uzun yıllar çalışmış, kendini yetiştirmiş. Sanırım devletin üst katlarında kendine arka çıkacak kimsesi olmadığı için, bir türlü genel müdürlüğe yükselememiş. Bize genel müdür yardımcısı olarak gelmişti..."*[617]

Ali Halim Neyzi sigorta sektöründeki ustalarını tanıttıktan sonra kendi kuşağı içerisinde yetişmiş sigortacılardan söz eder. Bunlardan biri Ali Gömeç'tir. *"Çalışkandı. Beş çalışmış olsa, on göstermesini becerirdi. Belirgin kaşlarının altında göçük ve gölgeli gözleri hep fıldır fıldır idi. Herkese yanaşmasını bilir, kendini sevdirinceye dek uğraşırdı."*[618]

Neyzi'nin kendi kuşağı içerisindeki bir diğer sigortacı arkadaşı Orhan Güray'dır. *"Çok durağan, içine kapanık görünürdü. Önce anlayamamıştım. Giderek öğrendim. Orhan'ın durgunluğunun altında gururu yatıyordu. Çok gururlu ve kişiliğine düşkündü. Yanlış ya da hatalı bir iş yapıp eleştirilmekten çekindiği için hiç acele etmez, tam güvende olduğuna inanmadan bir adım bile atmazdı."*[619]

Eserde Ali Halim Neyzi'nin meslek hayatı boyunca tanıştığı, iş ilişkisinde bulunduğu isimler oldukça geniş yer tutmaktadır. Bedricihan Hanım, Al Capp, Vecdi Çapa, Sevgi Ednirne, Atıf Ödül, Fahiman Şakarcan, Şükrü Togör, Osman Yücesan...

Neyzi eserinde birçok isimden bahsetmesinin nedenini ve eserin bu yönü için özel ek kısmında okuru ile paylaşarak özür diler.

"T. Genel Sigorta A.O. öykülerine son verirken 14 yıl süren bu çalışma dönemimde dostluğunu kazandığım ve birlikte olmaktan kıvanç duyduğum bazı kişilerin adlarını

[616] A.g.e. s.56.
[617] A.g.e. s.70.
[618] A.g.e. s.78.
[619] A.g.e. s.78.

anmadığımın farkına vardım. Bu nedenle bu bölümün sonu sırt sırta birçok kişiyi saymakla geçti. Okurlarımdan özür diliyorum. Öyküler kolay ayrılmıyor."[620]

Eserin ikinci cildinde ise 295 isimden söz edilmektedir. Bu isimler ilk ciltte olduğu gibi Neyzi ile doğrudan iletişimde olan kişiler olduğu gibi dönem içerisindeki siyasetçi, fabrikatör ya da girişimciler gibi farklı kişilerin de adları da yer almaktadır. İkinci ciltteki isim yoğunluğundan dolayı Ali Halim Neyzi'nin iş ve özel yaşamına etki etmiş isimlere yer vermiş bulunmaktayız.

Bülent Yazıcı, Neyzi'nin saygı ve sevgi ile andığı iş yaşamında desteğini gördüğü büyüğüdür.

> *"Eskilerin deyimi ile "nev-i şahsınna münhasır" yani kimselere benzemeyen bir beyefendi idi. İyi eğitim görmüş, mesleğini iyi öğrenmiş. Dünya ile olan ilişkilerini her zaman canlı tutmasını bilmiş, mesleğinde yer alan her tür değişimi izleyerek kendini yenilemeye özen gösteren bir kişi idi. Düşünce yönteminde açıklığa çok önem verir, belirgin olmayan ve sınırları çizilmeyen şeylerden kaçınırdı."*[621]

Dönem içerisinde iş yaşamında önemli bir yere sahip olan ve Neyzi'nin de tanışmaktan ve çalışmaktan mutluluk duyduğu isim Vehbi Koç'tur. *" İnanılmaz bir dirençle her tuttuğu işi sonuna kadar kovalayan, istediğine kavuşmadıkça rahat yüzü görmeyen, en ufak ayrıntıyı gözünden kaçırmayan, ayrıntılar yolu ile bütüne ulaşmasını bilen bir kişi idi."*[622]

2.13.7. Anlatım Teknikleri

Benim Sigortacılarım isimli eserin anı-roman niteliği taşıması, yoğun olay ve kişi kadrosu, eserde sadece anlatıcının sesinin bulunması gibi etkenler kullanılan anlatım tekniklerini de etkilemektedir. Eserde kullanılan yoğun teknik tasvir tekniğidir.

---

[620] A.g.e. s.415.
[621] Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.24.
[622] A.g.e. s. 46.

2.13.7.1. Tasvir Tekniği

Eserde, anlatıcının tüm rolü üstlenmesi tasvir tekniğini ön plana çıkarmaktadır. Kişiler, mekânlar ve çoğu olaylar tasvir tekniği ile okura sunulmaktadır.

> *"Lafı açılmışken Havra Lokantası'nı anlatmak isterim; zira sanırım sonunda orası mescite çevirdiler. Babam ile birkaç kez gitmiştik. Yeni Cami yakınında, Kolsuz Cemal ve Nimet Abla diye ün salmış iki piyango bayiinin sırasında, az ötede, uzunca dehliz gibi bir koridordan geçilerek girilen bir lokanta vardı. Adına Havra Lokantası denirdi. Şaşmıştım. Benim bildiğim Havra, Musevilerin tapınaklarına verilen addır. Meğer orası geçmişte gerçekten Havra imiş. Kubbeli tavanları bana bir hamamı anımsatmıştı. Giderek o yörede oturan Musevi vatandaşlar azalınca Havra işlerliğini kaybetmiş, boş kalıyor diye orasını kiraya vermişler. Yeni işletmeci lokantasının adını Havran Lokantası koymuş."*[623]

Ali Halim Neyzi'nin 45 yıllık meslek yaşamını konu edinen esesrinde farklı olayları çoğu kez birbirinden bağımsız olarak kaleme alan Neyzi'nin eserinde tasvir tekniği önemli yer tutar. Bu teknikle eserdeki kişiler, mekânlar, olay örgüsü içindeki ayrıntılar bu teknikle okurla buluşr.

[623]Ali Halim Neyzi, *Benim Sigortacılarım I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.79.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALİ HALİM NEYZİ'NİN ROMANLARINDA ANININ YERİ VE ÖNEMİ

Yazar, yaşadığı toplumdan bağımsız düşünülemez; yaşadığı toplumun özelliklerini, yaşamını eserlerine taşır. Bu nedenle okur sadece anlatılan olayları değil, anlatılan devrin özelliklerine de vakıf olur. Yazar, eserinde devrin özelliklerini anlatmak amacıyla eserini oluşturmasa dahi kurmaca âlem, gerçek yaşamın üzerine var olduğundan dolayı ister istemez toplumdan izler taşır. *"Bir sanat eserinin aşikâr sebebi yaratıcısıdır, yazardır. Bu yüzden edebî eserin yazarın hayatı ve kişiliğiyle açıklaması, edebiyat incelemesinin en eski ve en yerleşmiş yöntemlerinden biridir."*[624]

Ali Halim Neyzi, romanları anıları üzerine inşa edilmiştir. Yazar bilinçli olarak eserini oluşturduğu dönemi/toplumu kurmaca âlem içerisinde paylaşır. *"Romancı, roman dünyasını elbette ki, içinde yaşadığı dünyayı kendi kabiliyetine göre özümleyerek ve yorumlayarak oluşturur."*[625] Böylece Ali Halim Neyzi'nin romanları sadece kurmaca âlemi görünür kılmaz aynı zamanda romanın ait olduğu devirle ilgili tarihi, sosyal, kültürel birçok bilgiyi de içerir. *"En gerçek, en tarafsız olduğu iddia edilebilecek bir romana hayat veren yazar bile romanını tecrübelerinden, çevresinden, aile eğitiminden, kültüründen, duygularından, hayallerinden, dininden, ırkından, araştırma veya deneylerinden, dünya görüşünden ve sanat anlayışından hareket ederek yazmıştır."*[626]

Ali Halim Neyzi romanlarında anı roman, anı gibi ifadelerini kullanması çalışmamızda iki tür arasındaki ilişkinin incelenmesini gerekli kılmaktadır. *"Fransızca "memory" sözcüğünün karşılığı olan hatıra, Arapça "hatırlanan, akla gelen şey" anlamında "hutûr" da türemiştir. Türkçe kelimesini karşılığıdır."*[627] Anı, kişinin geçmişte yaşadığı olayları üzerinden belli bir süre geçtikten sonra kaleme alması olarak tanımlanabilir. Türk Dil Kurumuna göre ise anı *"Yaşanmış olayların anlatıldığı yazı*

---

[624] Rene Wellek- Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, Çev. Ömer Faruk Huyugüzel, Akademik Kitabevi, İzmir, 1993, s.57.
[625] Durali Yılmaz, *Roman Sanatı ve Toplum*, Kesit Yayınları, İstabul, 2011,s.31.
[626] Selçuk Çıkla, *Kurmacanın Peşinde Hikâye ve Roman Yazıları,* Çolpan Kitap, Ankara, 2019,s.33-34.
[627] Emin Özdemir, "Anı ve Anı Dilimiz", *Anı Özel Sayı, Türk Dili,* Ankara, S.246, 1972,s.398.

türü"[628] şeklinde tanımlanmaktadır. O halde anı türü yaşanmış, geçmişte var olmuş olayların anlatılmasıdır.*"Anılar; yaşanılan olguların, olayların insan belleğinde bıraktığı izlerdir. Anı yazarı da bu izleri canlandırarak geçmişi dilde sergiler. Öyleyse geçmişe yönelmek, yaşananı değil; yaşanmışı vermek, anı türünün belirleyici özelliklerinden biridir."*[629]

Roman yaşanmış ya da yaşanabilecek olayların kurmaca içerisinde gerçek âlemle bağını koparmadan yazılan edebî türdür. *"İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür."*[630]

> *"Bilindiği gibi kurmaca yaratmaya dayalı edebiyat ana türleri roman, öykü, tiyatro ve şiirdir. Yardımcı türler ise, bu ana türleri besleyen birer damar olarak özyaşam öyküsü, anı, günlük, yaşam öyküsü, mektup, gezi, söyleşi, fıkra, deneme, eleştiri ve makale biçiminde sıralanabilir. Bu sıralamada kurmacadan gerçeğe doğru bir aşama izlenir."*[631]

Romanda kurmaca âlem yoktan var edilemez. Gerçek yaşamın üzerine yeni bir âlem oluşturur. Yazar bu âlemi oluştururken ana kaynağı yaşamı ve yaşadığı toplumdur. *"Romancı, içinde doğup büyüdüğü toplumun bir özetidir."*[632]

> *"Roman yazarları bir yandan yaşanan olayları örnek alır, bunlardan sapmamaya çalışarak gerçekçi bir tutum izler; öte yandan ise kendi yarattıkları olay ve kişilerden oluşan bir dünyada hayal gücünü işleterek, günlük yaşamdan uzaklaşabileceklerinin bilinci içindedir. Özündeki bu iki karşıt eğilim nedeniyle roman, gerçeklik ve düşsellik arasında uzanan geniş bir yazı alanıdır."*[633]

Roman yazarı her ne kadar yaşanmamış, görülmemiş olayları anlatsa da gerçek hayatın malzemesinden yararlanmaktadır. *"Bir roman ne kadar hayalden olursa olsun*

---

[628] *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara,2019,s.125.
[629] Emin Özdemir, "Anı ve Anı Dilimiz", *Anı Özel Sayı, Türk Dili*, S.246, Ankara, 1972, s.399.
[630] *Türkçe Sözlük*, TDK Yayınları, Ankara,2019,s.1982.
[631] Nurettin Öztürk, "Anıdan Anlatıya Dönüşüm Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu,* Editör Abdurrahman Özkan-Selami Turan, Isparta, 2007,s.513.
[632] Durali Yılmaz, *Roman Sanatı ve Toplum*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011,s.27.
[633] E. M. Forster, *Roman Sanatı*, Çev. Ünal Aytür, Adam Yayınları, İstanbul, 1985, s.11.

olay bulutlar da geçmeyecektir. Kişiler gözle görünen birer hayal olmayacaktır; oradaki insanlar "maddi" hayatın dışında "manevi" hayat yaşamayacaklardır."[634]

> *"Prensip itibariyle, roman, hikâyesi bize gerçek hayatta benziyen bir sıra hâdiseler anlatmalıdır. Tâli hâdiselerin dışında, bir insanın veya bir insan topluluğunun hayatında, gündelik yaşamanın mantığiyle birbirine bağlı bir sıra vakaları belirtmeleri, bunların bir başı, bir de sonu olmalıdır. Bu mantığın tamamiyle sunî olduğunu ve roman hikâyesinin, bütün gayretlere rağmen, hiçbir zaman hayatı tam bir şekilde aksettiremediğini söylemeye hacet yok."*[635]

O halde roman hayatı taklittir anı ise yaşamın kendisidir. *"En kötü romanının bile çekirdeğinde bir çeşit gerçek vardır."*[636]Ali Halim Neyzi romanının gerçeğini kişisel anıları ya da şahit olduğu olaylar oluşmaktadır. "

Anıda anlatılanlar tür nedeniyle gerçek ve yaşanmış olarak kabul edilir. Romanda ise anlatılanlar kurmacadır. Ali Halim Neyzi, bu iki türü özdeştirir. Fakat romanda anlatılanların anıya dayanması eser gerçek mi sorusunu akla getirir.

Gerçek, kurmaca âlem içerisinde yeniden şekillenir. *"(...)nesnel gerçekliğin yansıtılışında bireysel üslupların farklılığını gösterir. Çünkü, bir nesneyi yeniden ortaya koyan kişi, yani imge üreticisi, bu yeniden yaratım süreci içerisinde duygularından bağımsız bir yol izleme olanağına sahip değildir."*[637]

Yazar romanında her ne kadar gerçek olayları anlattığını ifade etse de gerçeğin, öznel bakış açısıyla dile getirilmiş olması dahi anlatılanları gerçek kategorisinden ayrırır. *"Sanat eseri kesinlikle biyografik olarak kabul edilebilecek unsurlar ihtiva etse bile, bu unsurlar eserde öylesine yeni bir düzenlemeye ve değişime uğrar ki özel şahsî*

---

[634] Roman Özel Sayısı, "Mahmut Yesari", *Türk Dili*, S.1154-159, Ankara, 2019, s.105.
[635] Kleber Haedens, Roman Sanatı, Çev. Yaşar Nabi, Varlık Yayınları, İstanbul, 1953, s. 36.
[636] Joseph Conrad, "Romanın Dünyası", *Roman Teorisi*, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017, s.33.
[637] A. Mümtaz İdil, *Gerçeklik ve Roman*, Dayanışma Yayınları, Ankara, 1983,s.6-7.

anlamlarını kaybederek basitçe somut insan malzemesi, bir eserin tamamlayıcı parçaları olup çıkarlar." [638]

Ali Halim Neyzi'nin romanlarını kurmaca içinde değerlendirilmesinin nedeni gerçeğin kurmaca âlem içerisinde yeniden şekillenmesinin yanında anının öznel tarafının olmasıdır. Anılar öylesine öznel anlatılardır ki aynı gün, aynı anıyı beraber yaşamış kişiler bunları anlatırken ortaya birbirinden farklı anlatılar çıkar. Her bellek kişisine özgü çalışır, kendi algı alanında olanları anımsar.

> *"Anı zamanla değişir, renkten renge girer. Anılar, yaşla anlamını yitirir. Yirmisindeki bir yaşantı altmışına gelince bambaşka bir şey olur. Yazsanız da, öylesine uzak bir yaşantı çıkar ki ortaya, tanıyamazsınız. Bir sanat yaratıcısıdır artık o. Bir öyküdür, bir denemedir, bir roman yaprağıdır. O anıdaki kişi de, ne sizsiniz, ne de başkalarının tanıdığı bir kişi. Bir düş ürünü."*[639]

Yazar anılarını kurmaca âlem ile birleştirirken kurmacanın sunduğu imkânlardan yararlanır. Olayları istediği gibi anlatabilir, değiştirebilir, atlayabilir. Çünkü anılar artık yazarın yaşadığı âleme değil kurduğu âleme aittir. Kurulan âlemin yaratıcısı ise yazardır. *"Romancı ise, yeryüzünde insanların kurduğu krallığın içinde yer alan insanın yaşadığı bütün maceraların tarihçisidir. Romancının yarattığı bu yeryüzü krallığı, onun karakterlerinin ayakta durabildiği, tökezlediği ve öldüğü bu âlem, gerçeğe sadık kalınarak yazılan bu tarih içinde yer almalıdır."*[640]

Kurduğu âlemin yaratıcısı olan Ali Halim Neyzi, aynı anısını farklı romanlarında farklı kişiler tarafından yaşanmış olarak anlatır. Yazarın anılarını kurmaca âlemin emrine verdiğinden dolayı gerçekliğini, doğruluğunu kanıtlama ihtiyacı duymaz. Onlar artık kurmaca âlemin ürünüdür.

Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 isimli romanda Leyla Saz Hanım ile torunu Nefise Hanım'ın bir bayram sabahı bayramlaşmak için saraya gitmeleri anlatılır. Küçük Nezihe Hanım'a bayram hediyesi olarak verilen kadife kesenin içinden gümüş para çıkması

---

[638] Rene Wellek- Austin Warren, *Edebiyat Teorisi*, Çev. Ömer Faruk Huyugüzel, Akademik Kitabevi, İzmir, 1993, s.59-60.
[639] Oktay Akbal, "Anıları Eleştirmek" *Çağdaş Eleştiri Dergisi*, İstanbul,1982,s.38.
[640] Emin Özdemir, "Anı ve Anı Dilimiz", *Anı Özel Sayı, Türk Dili*, S.246, Ankara, 1972, s.33.

üzerine Leyla Saz Hanım devletin ekonomik yönden zor durumda olduğunu anlar. Kendi çocukluğunda keselerden altın para çıktığını anlatır ve devletin durumuna üzülür. Aynı anlatı *Beyzade-Paşazade I* isimli romanda da yer almaktadır. Bu kez saraya bayramlaşmaya giden Hamit Paşa ve torunu Fazıla Hanım'dır. Gümüş para bu kez Fazıla Hanım'ın kadife kesesinden çıkar.

Okur, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4* isimli romanın ön sözünde yazarın çocukluk anılarını anlattığı bilgisine ulaşır. Okur yukarıda anlatılan olayın gerçek olduğuna inanır ancak gerçekte kim tarafından yaşandığını bilgisine ulaşamaz.

Ali Halim Neyzi roman malzemesini sık sık farklı eserlerinde kullanır. Aynı anlatıyı kullanmakla kalmaz, aynı son ile eserlerini bitirir. *Alma Mater* isimli romanda liseli gençlerin Abanoz Sokağındaki geneleve gitmeleri *Dost Mektupları'*nda ve *Beyzade-Paşazade* romanlarında anlatılan ortak olaylardır.

Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4 romanında Mehmet Ali Aynî Bey köşkünün değişen zaman ve yaşam şartları karşısında yerini apartmana bırakır. Aynı son *Evlatlık Kızı Gizli Güncesi "Pafe"* romanında Emine Hanım'ın gecekondusunun başına gelir. Ali Halim Neyzi her iki yapının başına gelenlerden dolayı üzüntü duyar bu üzüntüyü Asaf Halet Çelebi'nin dizlerini kullanarak montaj tekniği ile dile getirir.

"Sana bana olan ona da oldu

Cübbesinin altında Cüneyt kayboldu"[641]

"Bizim Cebeci'ye olan, Etlik'e de oldu. Hani ne demiş şair? "Cübbesinin altında Cüneyt kayboldu"[642]

Ali Halim Neyzi'nin romanlarının bir yönü anıyla gerçeğe bir yönü romanla kurmacaya dayanmaktadır. Bu nedenle Ali Halim Neyzi'nin romanlarında anlatılan olayların hangisinin gerçek âleme hangisinin kurmaca âleme ait olduğu ayırt edilemez. Ali Halim Neyzi de romanlarında anlattıklarının hangi âleme ait olduğuna karar veremez.

"Anı romanların neresi anı, neresi roman pek belli olmuyor"[643]

[641] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul,2005, s.192.
[642] Ali Halim Neyzi, *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe",* Cem Yayınevi,2005, s.144.

"Aklımda kalanlarda hata varsa, doğrusunu bilen düzeltsin. Gocunmam. Zaten yazdıklarım bir tarih değil. Bir sigortacının yaşadıklarının öyküsüdür."[644]

Anı romanlarda yazar, gerçek hayattan beslenerek eserini kurgular. Anı romanda kişiler, mekânlar, olaylar gerçek hayatta var olmuştur. *"Nitekim hatıralardan beslenen yazarların kurgusal metinlerde vaka, şahıs kadrosu ve mekân unsurları gerçek hayattan izler taşır."*[645] Kişinin olayları kendi perspektifinden anlatması, bellek unsuru gibi nedenler dolayısıyla güvenilirliği kesin olmayan anılar roman türü ile kurmacanın bir parçası olur.

Romanda gerçek hayata dair belgeler bulunması, yaşanmış gerçek olayların anlatılması romanın inandırıcılığına etki eder fakat onu gerçek yapmaz. O halde gerçek, yaşanmış olaylar, anılar kurmaca âlemin kapısından içeri girdikleri andan itibaren "gerçek" olma özelliğini -kimliğini- kapıda bırakmak zorunda kalır. Onlar artık kurmaca âlem içerisinde var olan, kurmaca âleme hizmet eden unsurlardır. "*Romanda belge sunulsa bile hatta gerçek bir kitabın bir bölüm, montajlansa bile bu, sadece okunan metnin gerçekmiş gibi algılanmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Okunan gerçek bir hayat değil, bir romandır, yani kurmaca bir dünyanın gerçeğidir."*[646]

Ali Halim Neyzi'nin romanlarını çoğunlukla anıları beslemektedir. Roman türü yapısı nedeniyle birçok türü içerisinde barındırabilir. İçerisinde barındırdığı türler romanın kurgusuna hizmet eder, onun kurmaca âleme ait oluşunu engellemez.

> *"Mektup-roman, anı-roman ve biyografi-roman türleri de bize şunu göstermektedir ki romanın esnek yapısı bu türleri, bir anlatım yöntemi olarak kullanılmaktadır. Ancak bilinmelidir ki böyle de olsa mektup-roman, anı-roman ve biyografi-roman, her şeyden önce fiktiftir ve bu türlerin belgelere dayalı, gerçeği yansıtmak amacı olduğu için düş imge sınırlı, gerçek bir yaşam/yaşantıyı esas olan yapısından çok farklıdır."*[647]

---

[643] Ali Halim Neyzi, *Dadı*, 1984, Ankara, Ön söz.
[644] Ali Halim Neyzi, *Benim SigortacılarımII*, Cem Yayınevi, İstanbul, 1998,s.437.
[645] İbrahim Özen, "Hatıratın Hikâye ve Roman Türüyle İlişkisi", *Türklük Bilim Araştırmaları*, S.41,Ankara, 2017,s.253.
[646] Mustafa Ayyıldız, *Roman Tanım-Tarihçe- Teknik*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2011, s.47.
[647] A.g.e. s.46.

Ali Halim Neyzi anılarını romanlarında birçok kez kullanarak yazıldığı dönem ile ilgili bilgiler, kendi yaşamından kesitler, gözlemlerini, düşüncelerini romanın imkânlarından yararlanarak okuyucusuna sunar.

Ali Halim Neyzi'nin özellikle aile hayatını ve çocukluğunu anlattığı romanlarında geçmişe duyulan özlem ana histir denilebilir. Aile geçmişi Osmanlı İmparatorluğu'na dayanan Neyzi Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kalabalık aile içinde iki medeniyetin de varlığıyla büyür. Değişen koşullar kalabalık aile ve köşk yaşantısını mümkün kılmaması ile büyüdüğü köşk yıkılmak zorunda kalır.

> *"Köşkte geçen on sekiz yılımın, yavaş yavaş ortadan kaybolan bir ailenin öyküsü halinde geçtiğini çok sonra anladım. İnsaoğlunun doğal yazgısı olan ölüm, sıralı sırasız, köşkü boşaltıyordu. Aynı sürede büyük bir hızla değişmekte olan toplum koşulları da, aslında eski topluma uyumlu olarak gelişmiş yaşam tarzının sürdürülmesine olanak vermiyordu."*[648]

Bu durumdan oldukça üzüntü duyan Neyzi, Mehmet Ali Aynî Bey Köşkü'nün bulunduğu Kızıltoprak semtine bir daha gitmek istemez. Mehmet Ali Aynî Bey Köşkü'nü çocukluk ve gençliğindeki haliyle hatıralarında var olduğu gibi hatırlamak ister.

Anne ve babasının yaşamı üzerine kurguladığı *Meyzi ile Neyzi* isimli romanında çekirdek ailesinin tarihini anlatan Neyzi, dönemin birçok gelenek ve göreneklerini eserine taşır. Dönem anlayışına göre okumuş Müslüman gençlerden memur olması beklenir. Babası Muzaffer Halim Bey'in ticaretle uğraşması Müslüman bir kızla evlenmesine engel olur. Nefise Nezihe Hanım ile evlenebilmek için ticareti bırakıp memur olmak zorunda kalır.

> *"Genç Muzaffer için yapılan görücü ziyaretleri fiyasko ile sonuçlanmış. Karşılıklı konuşma ve bilgi alma sürecinde Muzaffer'in Kadıköy'de bir dükkân işlettiği ortaya çıkınca bütün kapılar kapanıveriyormuş. Kazancının yüksek olmasına kimse önem vermiyormuş. Nihayet yaşlı bir teyze, Saime Hanım'ın üzüntüsünü görmüş ve "Bak Saimeciğim," demiş, "aklı başında Osmanlı ailelerinden kız almak için boşuna kapı çalmaktan vazgeç. Bugün*

[648] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4*, Cem Yayınevi, İstanbul, s.187.

kimse esnafa kız vermez. Durumu oğluna anlat. Eğer rabıtalı bir aile kızı ile evlenmek istiyorsa, devlet kapısında kâtiplik bulmaktan başka çıkar yolu yoktur. Eğer oğlun direnirse, bu kez sizlerin, bir Rum ya da Ermeni geline razı olmanız gerekecektir.”” [649]

Alma Mater isimli romanında Robert Koleji yıllarını anlatan Neyzi, yabancı okuldaki eğitim sistemini, öğrencilik anılarını, bu yıllardaki sisyasi olaylardan söz eder. Kolejde mezuniyet gününe 77 gün kala idare bir günlüğüne öğrencilere teslim edilmektedir. Başkişi ve arkadaşları da mezun olacak öğrenciler arasına karışırlar. Öğrenciler tebeşirler ile Beyoğlu'ndaki dükkânların camlarına 77 rakamı yazılır. Bu rakam dönemin sosyal, siyasi gruplarından birinin imzası olarak kabul edilmektedir. Bu tesadüf öğrenciler için sonu karakolda biten bir anı olarak kalacaktır.

“Adam bas bas bağırıyor. Viktor'u bir odaya kapamışlar. İstintak. Niye yazdın? Nedir maksadın. Perişanız. Bir komiser halimize acıdı. Anlattı. Her yıl Mayıs ayında ortaya çıkıyor. Her yere İsmet İnönü'nün imzasını atıyor. Dehşet. Milli Şefe hakaret. Amerikalılar yedi rakamını yazarken genellikle ortasına çizgi çekmezler. Yani 7 değil de, çizgisiz 7 yazarlar. Bizim de matematik dersleri İngilizce yürütülür. Son sınıflar yetmiş yediyi anarken oraya buraya 77 yazarlar. Bu işaret İsmet İnönü'nün baş harfleri sanılmış. Paşanın (i) harfini yazış tarzı da böyleymiş.”[650]

Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi “Pafe” romanında Osmanlı toplumunun bir gerçeği olan evlatlık müessesini ele alır. Neyzi'nin büyüdüğü Mehmet Ali Aynî Bey Köşkü'nde de var olan evlatlık kızın hikâyesini yazar. Belli bir para karşılığında küçük yaşta konak, köşk, yalı hatta saraylara alınan bu kızlar evde hizmet sağlamakla görevlidirler. Herhangi bir ücret almadan barınma ve karın doyurma karşılığında çalışmaktadırlar. Neyzi romanda bu kızların mağdur edilmediği gerektiğinde çeyiziyle birlikte evlendirildiğini anlatır. Romanın başkişi Emine İstanbul'daki köşkten Ankaradaki apartman dairesine geçişte yaşadığı bocalama ve karılaştırma Türk toplumunun yaşadığı değişimler karşısındaki tepkisi olarak değerlendirilebilir.

[649] A.g.e. s.27.
[650] A.g.e. s.149-150.

Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü, 1960-1980 yıllarında Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşanmış siyasi olaylar üzerine kurulmuştur. Neyzi bu romanın gerçek olmadığını söylese de anı gibi alt başlığı romanını yayımlamıştır. Bu alt başlık Neyzi'nin tanık olduğu olayları da eserlerine taşıdığının göstergesidir. Maocuların önderliğini üstlenmiş gencin fikirlerine farklı kişilerin bakış açısı ve değerlendirmeleriyle verilerek aynı olayın farklı pencerelerden görünüşü ortaya koyar.

Beyzade-Paşazade 1890-1990 yılları kapsayan eserde devrin birçok sosyal ve siyası özellikle II. Dünya Savaşı'nın getirdiği uygulamalar anlatılarak sosyal tarihle ilgili bilgi verilir.

> *"İlk uygulanan şey "karartma" olmuştu. Elektrik yaygınlaşmıştı ama öyle Avrupa benzeri başkentlerinde olduğu gibi her tarafın şıkır şıkır aydınlanması söz konusu olmamıştı. Şimdi karartma uygulanınca, kente bir hüzün çökmüştü. Uzun menzilli ve güdümlü füzeler daha gelişmemişti. Bombardıman denilince düşman uçaklarının bir kentin üzerine gelmeleri ve hedeflerini görerek nişan almaları gerekiyordu. Bu durumda, eğer kentin ışıkları karatılmış olursa, düşman uçakları hedeflerini bulmakta güçlük çekerdi. Zaten seyrek ve genelde etkisiz olan sokak lambaları, bir de karartma yapılınca, büsbütün felce uğramıştı. Geceleri her taraf mavi bir gölge ile kaplanıyordu sanki. Fenerler, camlar hep böyle karartılıyordu."*[651]

Ali Halim Neyzi'nin eserlerinde halk inanışları, çocuk oyunları, eğlence anlayışı, türküler, tekerlemeler gibi unsurlarda yer almaktadır. Böylece okur eserin yazıldığı dönemdeki sosyal hayatı ve kültür hakkında bilgi sahibi olur.

> *"Bu oyunlardan birisinin adı "çukur" idi. Biri ağacın dibine içine on beş ya da yirmi bilye sığacak kadar bir çukur kazılırdı. Bu çukurdan iki metre kadar uzakta toprağa bir çizgi çizilirdi. Oyuncular sıra ile bu çizgiye ayaklarını koyarak avuçlarına aldıkları bir sürü bilyeyi bu çukura atmaya çalışırdı. Bir oyuncu da çukur sahibi olurdu. Çukura giren bilyeler tek*

[651] Ali Halim Neyzi, *Beyzade-Paşazade II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005,s.99

çıkarsa çukur sahibinin olur, çift çıkarsa çukur sahibi atıcıya aynı sayıda bilye vermek zorunda kalırdı."[652]

"Nodak alış veriş *"İndim Halice geçtim Balata*

Yoktur biz de el veriş *Yahudiler oturmuş iki keçeli*

Tamam üç kuruş verdim *Ande, ande, ande boz malata*

Balata gidiş geliş" *Ande, ande, ande boz malata"*[653]

Sonuç olarak her roman bir gerçeğin üzerine kurgulanmak zorundadır. Ali Halim Neyzi romanlarını kurguladığı gerçek ise anılarıdır. Anılar tür olarak yaşanmış, gerçek olayları barındırsa da roman ile beraber ele alınması eserlerinin bir yüzünü gerçeğe yaslar ancak anlatılanlar yazarın hâkim olduğu kurmaca âleme aittir. O halde romanın kaynağı ne olursa olsun kurmaca âlemin ürünüdür, Ali Halim Neyzi'nin romanları da kurmaca âleme aittir.

Ali Halim Neyzi yaşadığı ya da şahit olduğu anılarını, romanlarında bazen eserin ana kurgusunda bazen de eserin olay örgüsüne hizmet eden unsurlar olarak kullanır. Kullandığı anılar ile eserde sosyal tarih ve kültüre ait birçok bilgi yer almaktadır. Bu durum Ali Halim Neyzi'nin romanlarını sadece kurmaca âlem içerisinde var olan olayları anlatan eser olmaktan ziyade bir devrin özelliklerini de içinde barındıran eser olma özelliğini kazandırır.

[652] A.g.e. s.97
[653] A.g.e. s.124

SONUÇ

Sanat eseri yaratıcısı olan sanatçının yaşamından, devrinden, duygu dünyasından izler taşır. Bu durum sanat eserini biricik yapan koşulların başında gelmektedir. Ali Halim Neyzi'nin romanları da yazarından birer parça taşıyarak onları benzersiz yapar.

Roman yazarı içinde yaşadığı toplumdan beslenir. Bu beslenme, romanlarda okurun sadece anlatılan olaylara değil; anlatılan devrin tarihi, sosyal ve kültürel özelliklerini de öğrenmesini sağlar. Ali Halim Neyzi romanları ile sadece fiktif âlemi görünür kılmakla yetinmez romanların yazıldığı devirle ilgili birçok ayrıntıya da yer verir.

Çalışmamızda Ali Halim Neyzi'nin hayatı, edebî kişiliği, romanları incelenerek şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Çalışmamızda yazarın kimliğinin, dünyaya bakış açısının eserlerine yansıdığını tespit edilmiştir. Eskinin izlerinin silenerek yapılan yenileşmeye karşı olan Ali Halim Neyzi, özellikle İstanbul'un geçirdiği hızlı değişimden dolayı üzüntü duyar. Çocukluğunda, anılarında var olan İstanbul'a özlem duyan Neyzi anılarındaki değer yargılarını, dönem anlayışını, kültürünü eserlerine taşır.

Yazar romanlarında sade, temiz bir Türkçe kullanır. Yeri geldikçe eserlerinde yazıldığı dönemin dilini kullanmaya özen gösterir. Eserlerinde dönemine uygun dil kullanılması eserin inandırıcılığını ve okur ile arasındaki bağı güçlendirir. *"Kullanılan dilin de konuya uygun olmasına çaba harcadım. 1930'ların yaşamını canlandırmak için günümüzde geçerli olan dile sıkı sıkı sarılmak yerinde gözükmedi."*[654]

Ali Halim Neyzi'nin romanlarında hâkim, kahraman ve çoğul bakış açısı ve anlatıcı kullanılmıştır. Otobiyagrofik yöntem ile yazılmış romanlarında (Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4, Alma Mater...) yöntemin getirisi olarak hem kahraman hem de hâkim/ilahi bakış açısını beraber kullanılmaktadır. Hatırlayan ben ilahi/hâkim bakış açısı ve anlatıcı, yaşayan ben ise kahraman bakış açısı ve anlatıcı olarak yer almaktadır. Romanlarda kullanılan çoğul bakış açısı iki farklı yöntemle kullanılmaktadır. Bunlardan biri Çoban, Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü romanlarında olduğu gibi her bir bölümün farklı bir roman kişisi tarafından anlatılmasıdır. Diğer yöntem ise Işık

[654] Ali Halim Neyzi, *Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, Ön söz.

romanında uygulandığı üzere hâkim/ilahi anlatıcı ve kahramanın(ben) farklı bölümler anlatmasıyla uygulanmıştır.

Neyzi'nin romanlarında zaman kullanımı genellikle kronolojik olarak uzun bir zaman dilimini kapsar. Romanlarda gerçek zamanın yanında değerler ile ölçülebilen algısal zamanlar da önemli yer tutar. Geriye dönüşler ile zamanda atlamalar, genişlemeler, hızlandırmalar kullanılır.

Ali Halim Neyzi'nin romanlarında mekân kullanımı farklılık gösterir. Olay zinciri içerisinde en az kişiler kadar önemli olan mekânlar (Hüseyin Paşa Çıkmazı No. 4, Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü) kullanılabileceği gibi mekânın ikinci planda (Çoban, Gökdelen, Işık) olduğu romanlarda mevcuttur. Çoğunlukla fiziksel olarak kullanılan mekânlar yer yer algısal mekân olma özelliğini gösterir.

Olay örgüsü romanda kullanılan unsurları büyük ölçüde etkilmektedir. Yazarın romanda olay örgüsünü ön plana çıkarmak istemesi, verdiği mesaja dikkat çekmesi gibi nedenler Neyzi'nin romanlarında kişi kullanımı etkiler. *Dost Mektupları*, *Benim Sigortacılarım I-II*, *Gökdelen* gibi romanlarında olay ön plana çıkarılmak istendiğinden kişiler ikinci planda yer alır. Bu durum kişi tahlilini engeller. *Çoban, Dadı* romanlarında kurgu içerisinde kişi adlandırılması yapmaz. Roman yapısının el verdiğince kişiler; başkişi, norm karakter, kart karakter, fon karakter şeklinde tahlil edilmiştir.

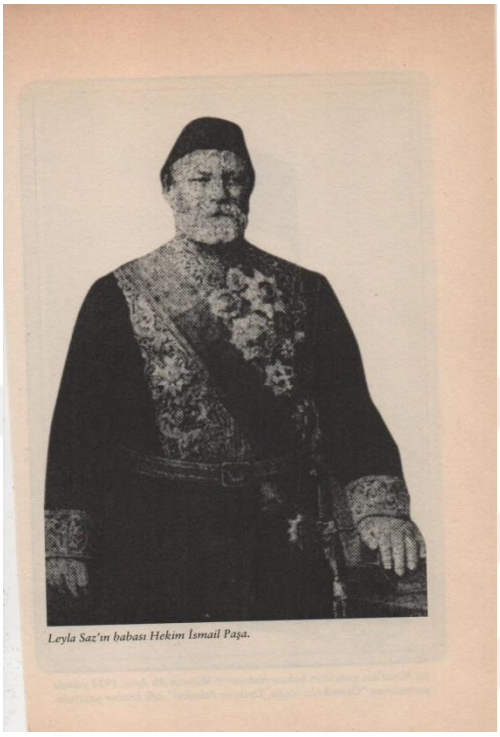
Her roman yazarı bilinçli ya da bilinçsiz olarak anlatım tekniklerinden yararlanır. Hiçbir anlatım tekniğini kullanmadığını söyleyen yazar bile bir teknik kullanmıştır. Tekniksiz yazar düşünülemez. Ali Halim Neyzi de her romancı gibi anlatım tekniklerinden yararlanır. Neyzi'nin romanlarının genellikle uzun bir zamanı kapsaması hemen hemen her romanda özet tekniğinin kullanılmasını sağlar. İç monolog, montaj ve bilinç akışı romanlarda kullanılan sık tekniklerdendir.

Kullanılan Teknik	Kullanılan Eser Sayısı
Özet	10
İç Monolog	8
Montaj	6
Bilinç Akışı	5
Geriye Dönüş	5
Tasvir	5
Sahne	5
İç Çözümleme	4
Leitmotif	3
İç Diyalog	2

Tablo 17 Ali Halim Neyzi'nin Romanlarında Anlatım Tekniklerinin Kullanımı

Ali Halim Neyzi'nin romanlarının birçoğu tema olarak yazarın anılarından bir kısmı ise bireysel temalardan oluşmaktadır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde Ali Halim Neyzi'nin romanlarının hangi âleme ait olduğu tartışılmıştır. Romanlar kurmaca âlem içerisinde yer alan edebî metinler içerisinde yer alır. Ali Halim Neyzi'nin romanlarına dair ikilem oluşması romanlarında anı gibi, anı roman adlandırılması kullanmasından kaynaklanmaktadır. Yapılan araştırma sonucunda Ali Halim Neyzi'nin romanlarının kurmaca âleme ait olduğu, eserin içeriğinde gerçeğin kullanılmasının onu kurmaca âlemden ayıramayacağı saptanmıştır.

EKLER

Leyla Saz'ın babası Hekim İsmail Paşa.

Leylâ Saz Hanımefendi.

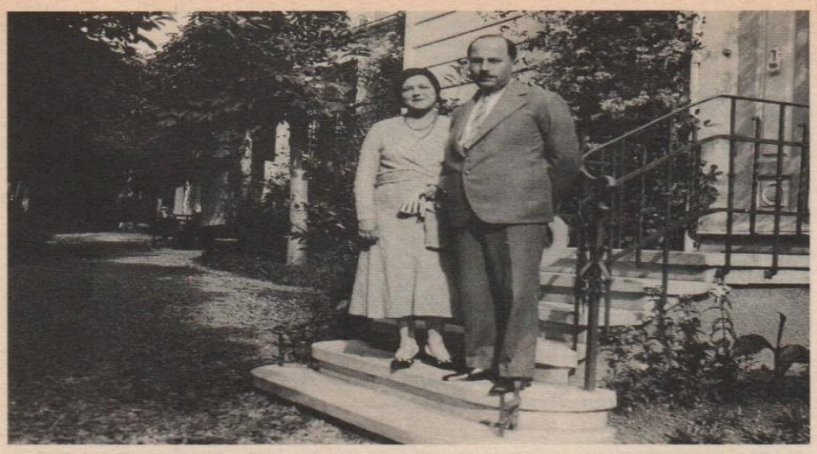
Prof. Mehmet Ali Aynî.

Mehmet Ali Aynî (gençliği).

Feride
M.A. Aynî
Hanımefendi.

Kızıltoprak, yıl 1932: Muzaffer Halim ile Nezihe Neyzi.

Bir stüdyo fotoğrafı, yıl 1937. Muzaffer Halim ile Nezihe Neyzi ve oğulları, Ahmet, Ali ve Nezih.

Kızıltoprak 6. İlkokul müsameresi. Ali ortada sırtında küfesi ile, yıl 1935.

Fenerbahçe'deki gezide bir grup resmi, yıl 1930. Oturanlar: Muzaffer Halim, Feride Ayni, İsmail Arar, Refika Arar. Arkadakiler: Ahmet, Nezihe Neyzi, İhsane Hanım, Remziye Hanım.

Fenerbahçe'deki gezide bir grup resmi, yıl 1932. Oturanlar: Leylâ Saz, Remziye, Ali, Refika Arar, Nezihe ile Muzaffer, İhsane. Ayaktakiler: Feride Ayni, Şükriye, Hediye, Nezih Neyzi, İsmail Arar, Sırrı Ayni, Ahmet Neyzi.

655

655 Ali Halim Neyzi, *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar I,II,III* ,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003-2004-2005.

14 Temmuz 1950. Fransız İhtilali'nin yıldönümünde, Ali Neyzi ile nikah törenimiz.

Eşim Ali Neyzi ile İstanbul'da bir davet sırasında, 1955.

656

[656] Olcay Neyzi, *Durmayalım Düşeriz*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2022.

Ali, Nezih ve Ahmet kitaplar arasında.

Ali H. Neyzi bir imza gününde.

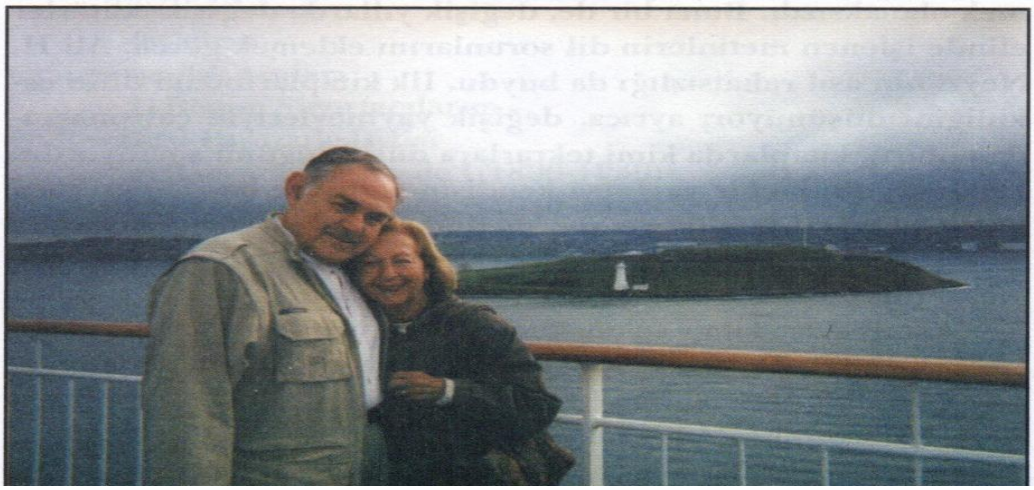
Genel müdür, güneyde tatilde.

[657]

[657] Ali Halim Neyzi, *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar I,II,III* ,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2003-2004-2005.

Ali Neyzi ve Şen Sahir Sılan... Üstte New York'ta "The Palisades" kıyısında. Altta, Dark Harbour, Maine' de.

658

658 Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005

27.06.2005, Milliyet, Sayfa 28

VEFAT

Rahmetli Hekim İsmail Paşa, rahmetli Giritli Sırrı Paşa ve rahmetli Leylâ Saz Hanımefendi ile rahmetli Profesör Mehmet Ali Aynî ve Feride Hanımefendi, rahmetli Halim Bey ve Saime Hanımefendi'nin torunu, rahmetli Muzaffer Halim ve Nezihe Neyzi'nin oğlu, rahmetli Şükrü ve Nemide Ataman'ın damadı, Olcay Neyzi'nin eski eşi, rahmetli Ahmet Neyzi ve rahmetli Nezih Neyzi'nin kardeşi, Hayriye ve Ayfer Neyzi'nin kayınbiraderi, Leylâ ve İsmail Saltuk, Halim ve Leyli Neyzi, Sevda ve Oğuz Bozkurt, Füruğ Neyzi, Füsun ve Sezgin Noyan'ın amcaları, Şen Sahir Sılan'ın can dostu, Fahrünisa Neyzi'nin kayınpederi, Mehmet Ali ve Leylâ Neyzi'nin babası, Nurunisa, Züläl, Ali Danış Neyzi'nin dedesi ,

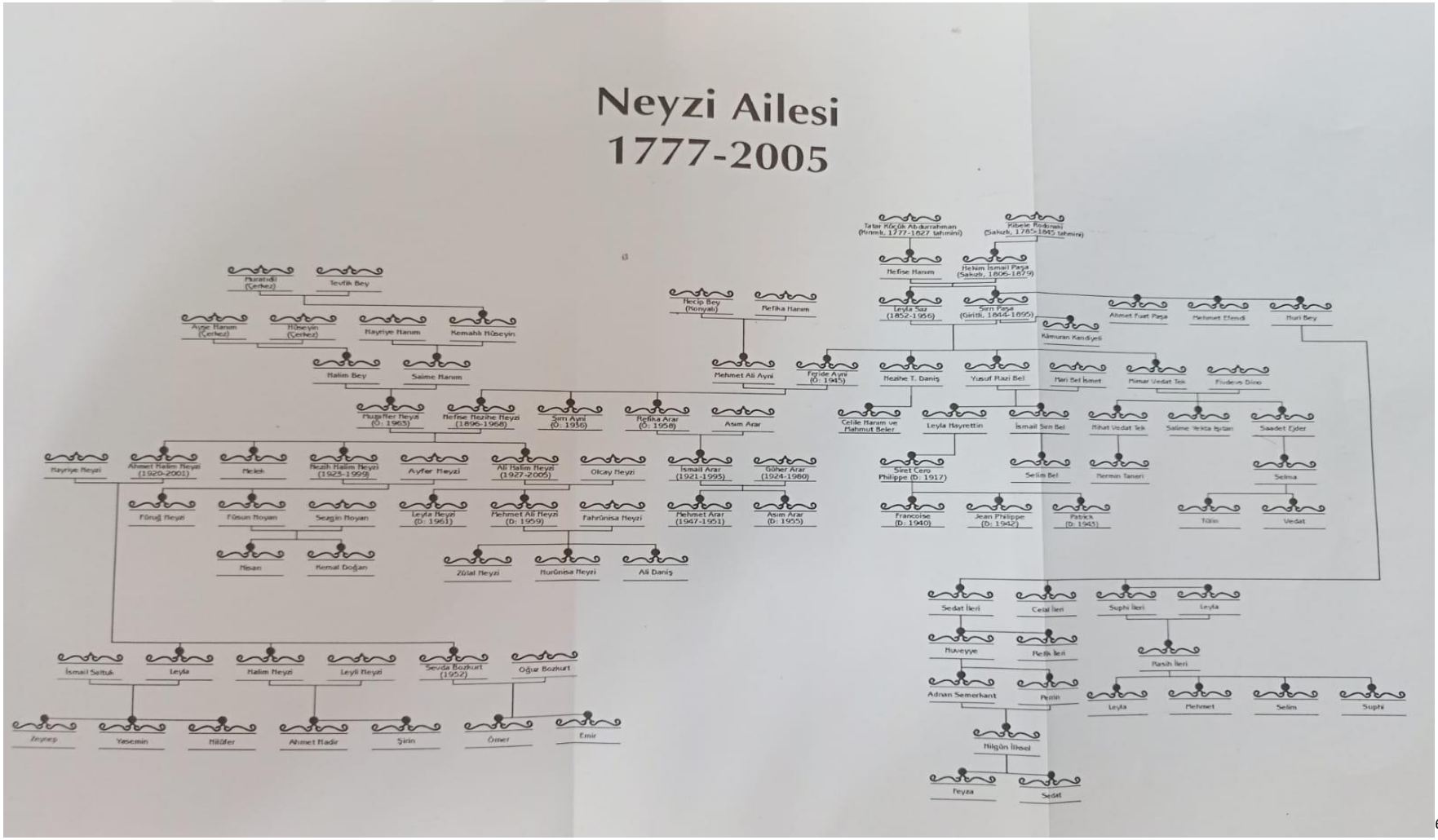
ALİ HALİM NEYZİ'yi

26 Haziran 2005 Pazar günü kaybettik. 28 Haziran 2005 Salı günü Teşvikiye Camii'inde kılınacak öğle namazından sonra Edirnekapı Şehitliği'ndeki aile kabristanında toprağa verilecektir.

AİLESİ

659

659 *Milliyet*, 27.05.2005, s.28.

660

660 Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

KAYNAKÇA

AKBAL Oktay, "Anıları Eleştirmek" *Çağdaş Eleştiri Dergisi*, İstanbul,1982.

AKBAL Oktay, "Eski Köşklerde…" Editör Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.68-69.

AKBAL Oktay, "Dinlence Okumları" Editör Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.74.

AKTAŞ Şerif, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş,* Akçağ Yayınları, Ankara, 2000.

AYTAÇ Gürsel, *Çağdaş Türk Romanı Üzerine İncelemeler,* DoğuBatı Yayınları, Ankara, 2012.

AYTÜR Ünal, *Henry James ve Roman Sanatı,* DTCF, Ankara, 1997.

ALVER Köksal, "Züppelik Anlatısı ve Toplum: Türk Romanında Züppe Tipi", Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, S.16, Konya, 2006, ss.163-182.

AYYILDIZ Mustafa, *Roman Tanım-Tarihçe-Teknik,* Akçağ Yayınları, Ankara,2011.

BACHELARD *Gaston, Mekânın Poetikası*, Çev. Alp Tümertekin, İthaki Yayınları, İstanbul, 2018.

BOURNEUR Roland, QUELLET Real, *Roman Dünyası ve İncelemesi*, Çev. Hüseyin Gümüş, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.

BOYNUKARA Hasan, *Romanda Bakış Açısı ve Anlatış,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994.

BUYRUKÇU Muzaffer, "Ali Neyzi'nin Son Romanı "Gökdelen" ve Gökdelen'den Uçanlar", Editör Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.71-72.

CONRAD Joseph, "Roman Dünyası", *Roman Teorisi,* Editör Philip Stevıck, Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017.

ÇAKIR Ömer, *Türk Edebiyatında Mektup,* (Yayımlanmış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

ÇERİ Bahriye, *Hatıra Roman İlişkisi Münevver Ayaşlı Romanları*, Doğu Kitapevi, İstanbul, 2013.

ÇETİN Nurullah, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017.

ÇETİNTAŞ Dilek, *Türk Edebiyatında Biyografik Anlatı ve Romanlar*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2016.

DOĞAN Abide, "Selanik'te Sonbahar Romanında Kişiler Dünyası" *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlem*i, Editör Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2020.

DUMANTEPE Seçil, *Roman ve Öyküde Zaman,* Dergah Yayınları, İstanbul, 2018.

ELİUZ Ülkü, "Dede Korkut Hikâyelerindeki Şahıs Kadrosunun Karakter Yapıları Bakımından İncelenmesi", *Bilig,* S.18, Ankara,2001, Ss.63-86.

FORSTER E.M., *Roman Sanatı,* Çev. Ünal Aytür, Adam Yayınları, İstanbul, 1985.

GÜNAY Reha, Türk Evi, *Milli Kültür,* S.3, Ankara, 1981, ss.28-33.

HAEDENS Kleber, *Roman Sanatı,* Çev. Yaşar Nabi, Varlık Yayınları, İstanbul, 1953.

IŞIK İhsan, "Neyzi, Ali H.", *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi,* C.2, Elvan Yayınları, Ankara,2004.

İDİL A. Mümtaz, *Gerçeklik ve Roman*, Dayanışma Yayınları, Ankara, 1983.

İNCİ Handan, *Roman ve Mekân Türk Romanında* Ev, Arma Yayınları, İstanbul, 2003.

KARACA Nesrin, "Emir Bey'in Kızları Romanında Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi" , Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi, Editör Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2020.

KEFELİ Emel, Anlatım Tekniği Olarak Mektup, Kitabevi, 2002.

KOLCU Ali İhsan, *Öykü Sanatı*, Salkımsöğüt Yayınevi, Rize, 2015.

KORKMAZ Ramazan, "Romanda Mekânın Poetiği", *Romanda Mekân: Romanda Mekân Poetiği ve Çözümlemeler,* Editör Ramazan Kormaz- Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara,2017.

KORKMAZ Ramazan, "Sabahattin Ali'nin Romanlarında Karakterler/Kişiler Dünyası", *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi,* Editör Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2020.

KIVILCIMLI Kadir, *Ali H. Neyzi,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

"Mahmut Yesari", *Roman Özel Sayısı Türk Dili,* S.1154-159, 2019.

MİLLİYET, 27.05.2005,

NEYZİ Ali Halim, *Sibirya Ovalarında*, Marifet Yayınevi, İstanbul, 1939.

_____ ,*Hüseyin Paşa Çıkmazı No.4*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Meyzi ile Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Dadı*, Karacan Yayınları, İstanbul, 1984.

_____ , *Alma Mater*, Karacan Yayınları, İstanbul, 1984.

_____ , *Evlatlık Bir Kızın Gizli Güncesi "Pafe*", Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Işık,* Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Dost Mektupları*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Uzatmalı Sevgiliye Mektuplar*, Cem Yayınevi, 2005.

_____ , *Mahir Bir Teröristin Yaşam Öyküsü*, Yanar Yayınları, Antalya, 1988.

_____ , *Damdakiler*, Yanar Yayınları, İstanbul, 1987.

_____ , *Beyzade-Paşazade I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Beyzade-Paşazade II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Çoban*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Gökdelen*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Toplu Oyunları I*, Mitos Boyut Yayınları, İstanbul, 1997.

_____ , *Benim Sigortacılarım I*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Benim Sigortacılarım II*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005.

_____ , *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar I,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, 2003.

_____ , *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar II*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, 2004.

_____ , *Tiyatrodan Gösteri Sanatlarına,* Mitos- Boyut Tiyatro Yayınları, İstanbul, 2004.

_____ , *Lara Feneri Çakıp Sönen Anılar III,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları İstanbul, 2005.

_____ , *Bölüm Bölüm,* Mitos Yayınları, İstanbul, 2007.

NEYZİ Olcay, *Durmayalım Düşeriz*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2022.

ÖZDEMİR Emin, "Anı ve Anı Dilimiz", *Türk Dili*, S.246, Ankara, 1972, ss.398-402.

ÖZEN İbrahim, "Hatıralar Ne Kadar Doğruyu Söyler?" *Türk Dili,* S.801, Ankara, Eylül, 2018, ss.67-73.

ÖZEN İbrahim, "Hatıratın Hikâye ve Roman Türüyle İlişkisi", *Türklük Bilimi Araştırmaları,* S.41, ss.232-255.

ÖZTÜRK Nurettin, "Anıdan Anlatıya Dönüşüm Üzerine Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversites I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu*, Editör Abdurrahman Özkan-Selami Turan, Isparta, 2007.

SAZYEK Hakan, *Roman Terimleri Sözlüğü Roman Sanatında Yüz Terim*, Hece Yayınları, Ankara, 2020.

SILAN, Şen Sahir, *Kanatları Benzeyen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2010.

SINAR UĞURLU Alev, "Ateşten Gömlek Romanında Kişiler Dünyası", *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi,* Editör Veysel Şahin, Akçağ Yayınları, Ankara, 2020.

STEVICK Philip, *Roman Teorisi,* Çev. Sevim Kantarcıoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017.

ŞAHİN Veysel, "Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi*"*Editör Veysel Şahin, *Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2020.

TAŞÇIOĞLU Melike, *Bir Görsel İletişim Platformu Olarak Mekân*, Dost Kitabevi, Ankara, 2020.

Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2019.

TEKİN Mehmet, *Roman Sanatı ve Romanın Unsurları I,* Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2018.

TEPEBAŞILI Fatih, *Roman İncelemesi*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2019.

YALÇIN Aydın, "Bir Teröristin Potresi", Editör Kadir Kıvılcımlı, *Ali H. Neyzi*, Cem Yayınevi, İstanbul, 2005, s.70.

YETKİN Suut Kemal, "Günlük Üzerine", *Türk Dili*, S.127, Ankara,1962, ss.432-433.

YILMAZ Durali, *Roman Sanatı ve Toplum*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2011.

WELLEK Rene- WARREN Austin, *Edebiyat Teorisi*, Çev. Ömer Faruk Huyugüzel, Akademik Kitabevi, İzmir, 1993, s.59-60.

WİLDER Thornton, *Köprüden Düşenler,* Tur Yayınları, İstanbul, 1981.

https://tr.wikipedia.org/ E.T.28.03.2021.